

**UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ
DIN MOLDOVA**

**INSTITUTUL INVESTIGAȚII STRATEGICE
ÎN ECONOMIE**

**ANALELE
UNIVERSITĂȚII LIBERE
INTERNAȚIONALE DIN
MOLDOVA**

**SERIA
ECONOMIE**

2012

Vol. 13

CZU [33+378.4](478)(082)=135.1=111=161.1

ANALELE

Universității Libere Internaționale
din Moldova

Director publicație:

prof. univ., dr. hab. Andrei GALBEN

Coordonator științific:

prof. univ., dr. hab. Ana GUȚU

●
ECONOMIE

Redactor responsabil:

prof. univ., dr. hab. Petru ROȘCA

Colegiul de redacție:

Prof. univ., dr. hab. **Petru Roșca**, prof. univ., dr. hab., m.c. al AȘ a Moldovei
Gheorghe Mișcoi; prof. univ., dr. hab. **Natalia Burlacu**; prof. univ., dr. hab.
Alexandru Gribincea; prof. univ., dr. hab. **Silvestru Maximilian**; prof. univ., dr.
hab. **Nicolae Țâu**; prof. univ., dr. hab. **Boris Chistruga** (ASEM); conf. univ., doctor
Nicolae Salii, dr. conferențiar **Vasile Corj**; prof. univ., dr. hab. **Dan Ilie Morega**
(Târgu-Jiu); prof. univ., dr. **Ion Popescu** (București); prof. univ., dr. **Constantin**
Mecu (București); prof. univ., dr. **Aurelian Bondrea** (București); prof. univ., dr. **N.**
Barbu (Pitești); conf. univ., dr. hab. **Iuri Crotenco**; doctor în economie **Rodica**
Burbulea – secretar de redacție.

Redactor: Eugenia BALAN

Machetare computerizată:

Volumul a fost recomandat pentru publicare de către senatul ULIM
(*proces-verbal nr.4 din 28 noiembrie 2012*)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Universitatea Liberă Internațională din Moldova. Analele Universității
Libere Internaționale din Moldova / Univ. Liberă Int. din Moldova; dir. publ.:
Andrei Galben; red. resp.: Petru Roșca, coord. șt. Ana GUȚU. –Ch.: ULIM,
2012. – ISBN 978-9975-9747-4-5

Anul 2012, Vol.13: Seria Economie. – 2012. 220 p. – Texte: rom., engl.,
fran., italiană, rusă. – Bibliogr. la sfârșitul art.

- ISBN 978-9975-9747-5-2. ISSN 1857-1468 : 50 ex
[33+378.4](478)(082)=135.1=111=161.1

ISBN 978-9975-9747-5-2.

ISSN 1857-1468 © ULIM, 2012

CUPRINS CONTENTS

I. STUDII

Dezvoltarea economiei mondiale în perioada postcriză7 Development of the Global Economics during the post-crisis period. <i>Nicolae ȚĂU</i>	
Strategii anticriză pentru creșterea viabilității firmei 15 Anti crisis strategies to increase the life-cycle of the company. <i>Natalia BURLACU</i>	
Relațiile internaționale în dezvoltarea societății cunoașterii: aspecte metodologice 29 International Relations in society knowledge development: methodological aspects. <i>Elena BURTEA, Daniela FILIP, Silvestru MAXIMILIAN</i>	
Optimizarea exploatării curate și valorificarea sustenabilă a resurselor naturale (studiu de caz: nisipurile aluvionare aurifere) 45 Optimization of pure explanation and sustainable valorization of natural resources (Case-Study: auriferous alluvial sands) <i>Petru ROȘCA, Ioana Andreea MARINESCU</i>	
Extinderea relațiilor comerciale ale UE: aspecte metodologice 51 The extending of EU trade relations: methodological aspects <i>Ovidiu EPURĂȘ, Silvestru MAXIMILIAN, Alexandru GRTIBINCEA</i>	
Privire sui-generis asupra crizei globale declanșate în 2008 57 Sui generis inside the global crisis started in 2008. <i>Ion POPESCU, Victor STOICA, Alexandrina MERUȚĂ, Ilian GALBEN</i>	
Rolul companiilor multinaționale în dezvoltarea relațiilor economice internaționale între state 64 Multinational company's role in the developing of international economic relation among states. <i>Petru ROȘCA, Leonid ROȘCA</i>	
Научные исследования в сфере экономических стратегий в рамках УЛИМ 68 Scientific research in the economical strategies within ULIM. <i>Iuri CROTENCO</i>	
Aplicarea principiilor gestiunii corporative a entităților organizatorice în plan regional european 73 Applying the principles of corporate management of organizational entities in the European region. <i>Petru ROȘCA, Maria GĂF-DEAC</i>	

II. REALIZĂRI, EXPERIENȚE, PUBLICAȚII ACHIEVEMENTS, EXPERIENCE, PUBLICATIONS

<p>Falimentul managementului cu ștaif! 77 Bankruptcy of the Management with shell. <i>Ion POPESCU, Alexandru GRIBINCEA, Alexandrina MERUȚĂ, Ilian GALBEN.</i></p> <p>Amprenta ecologică și managementul pentru asigurarea modului de viață sustenabil 81 Ecological footprint and management for ensuring a sustainable lifestyle. <i>Petru ROȘCA, Ioana Andreea MARINESCU</i></p> <p>Concepte de bază și teorii ale migrației internaționale a forței de muncă 88 Basic concepts and theories of international labor migration. <i>Petru ROȘCA, George STANA</i></p> <p>Politici și legislație în domeniul migrației în UE și România 97 Policies and legislation of migration in the EU and Romania <i>George STANA</i></p> <p>Развитие мясной промышленности в Республике Молдова за последние годы 109 Development of the meat industry in the Republic of Moldova during the recent years. <i>Petru ROȘCA, Galina SEVCENCO</i></p> <p>Procurarea, dezvoltarea și conservarea resurselor umane 113 Human Resources purchase development and conservation. <i>Gabriela Adina Hasegan MARES</i></p> <p>Tendințe actuale în organizarea activității de marketing în întreprinderile agroalimentare 119 Current trends in the organization of agricultural marketing enterprises. <i>Rodica BURBULEA</i></p> <p>Modern economic crisis and Kondratev N.D. «Long waves» 123 Criza economic modernă și “Ciclurile lungi” ale lui Condratiev N.D. <i>Josef BELOUS</i></p> <p>The international trade system: its past, current and future problems 129 Sistemul de comerț internațional: trecutul, problemele actuale și viitoare <i>Josef BELOUS</i></p> <p>Постановка целей и организационное планирование на предприятии для устойчивого социально-экономического развития 138 Goal setting and organizational planning of the company for a sustainable socio-economic development. <i>Ольга БЛАГОРАЗУМНАЯ</i></p>	<p>77</p> <p>81</p> <p>88</p> <p>97</p> <p>109</p> <p>113</p> <p>119</p> <p>123</p> <p>129</p> <p>138</p>
--	---

Investițiile străine și oportunitățile lor în Republica Moldova	146
Foreign investments and their opportunities in Republic of Moldova. <i>Tatiana FONDOS (LUNGU)</i>	
Optimizarea performanțelor financiare a băncilor comerciale prin determinarea strategiei și politicii interne	149
Optimizing the financial performance of commercial banks through defining the strategy and the domestic politics. <i>Ana SPÎNU (SOLTAN)</i>	
Criza Financiară Mondială - Un Fenomen Ciclic	158
The Global Financial Crisis –as a cyclical phenomenon <i>Viorica SPEIANU</i>	
Aplicarea teoriilor motivaționale în cadrul hotelului „Codru”	166
Applying the motivational theories in the "Codru" hotel. <i>Ecaterina ȘVEȚ (PALNIȚCALA)</i>	
Esența managementului anticriză a întreprinderilor mici și mijlocii	171
The essence of anti-crisis management of SMEs (small and medium enterprises). <i>Lilia TARANENCO</i>	
Flexibilizare și securitate pe piața muncii	174
Labor market flexibility and security. <i>George Octavian ROMANESCU</i>	
Bulgaria intră în proiectul South Stream. La schimb, Rusia scade prețul gazului livrat	185
Bulgaria enters the South Stream project. Instead, Russia cuts the gas supplied. <i>Silvia SCORȚESCU</i>	
Perspectivile garantării depozitelor bancare în sistemele bancare contemporane	188
The future guarantees bank deposits in modern banking systems <i>Diana CERNABILSCHI</i>	
Modelul ideal de guvernare corporativă: există sau nu?	196
The ideal model of corporate governance: Does it exist? <i>Ecaterina BURLEA</i>	
Securitatea sănătății populației sub aspectul economico-financiar	205
Public health security in terms of economic and financial aspect. <i>Raisa DUȘCOV</i>	

III. RECENZII, PREZENTĂRI DE CĂRȚI REVIEWS. BOOK PRESENTATIONS

- Monografia "Eficientizarea comerțului exterior al Republicii Moldova".
-Chișinău: ULIM: Tip. Print-Caro, 2012. -320 p. Autor: Ilian GALBEN.
Redactor responsabil: Petru ROȘCA 212
Monograph "Efficiency of foreign trade of Republic of Moldova"
- Chisinau: ULIM: Type. Print-Caro, 2012.-320 p. Author Ilian GALBEN.
Editor: Petru ROSCA
- Teorie economică. Ghid didactic. Chișinău: ULIM, 2012. 177 p.
Economic theory. Teaching Guide. Chisinau: ULIM, 2012, 177p 214
Teste Grilă la disciplina „Teorie Economică”.
Chișinău: ULIM, 2012. 47 p.
Multiple choice quizzes on discipline: "Economic Theory",
Chisinau: ULIM, 2012, 47 p. Autor/ Authors: Tatiana FONDOS (LUNGU)
- Investițiile străine în contextul politicilor economice. *Manual*.
Chișinău: ULIM, 2011. 165 p./Foreign investment in the
context of economic policies. Manually. Chisinau: ULIM, 2011, 165 p. 215
Autori/ Authors : Alexandru STRATAN, Tatiana FONDOS (LUNGU)

IV. JUBILEE ANNIVERSARIES

- Natalia BURLACU - la 60 ani/ 60 years old** 216
- Petru ROȘCA – la 80 de ani/ 80 years old** 218

I. STUDII

DEZVOLTAREA ECONOMIEI MONDIALE ÎN PERIOADA POSTCRIZĂ

Nicolae ȚĂU, dr. hab., prof univ. ULIM

The article provides an analysis of the economic and financial turmoil that began in the United State in 2007 which has turned into a global economic crisis of an as yet unknown magnitude. Scenarios range from a foreseeable economic crisis to a global recession that has only the Great Depression as a peer in history.

Este deja demonstrat că economia unei țări, a unei regiuni sau la nivel mondial se dezvoltă ciclic. Aceasta înseamnă că, în anumite perioade de timp, o țară, este caracterizată printr-o economie în creștere, după care urmează o limitare a extinderii, apoi o descreștere și respectiv o stopare a acesteia. O criză mondială reprezintă rezultatul „împletirii” unor crize naționale. Fenomenul dezvoltării ciclice a fost identificat și expus de către mai mulți economiști de valoare din diverse țări încă cu mai bine de un secol în urmă.

În ultimele două decenii s-au atestat câteva crize economice naționale și regionale cu efecte negative. Printre ele putem enumera și criza economiilor din spațiul ex-sovietic legată de trecerea de la un sistem economic la altul și acompaniată de diminuarea semnificativă a economiilor naționale, criză care în unele noi state independente, inclusiv RM, încă durează; criza economică din țările Europei Centrale și de Est (ECE), acum membre ale UE, de asemenea, acompaniată de decăderea economică, dar cu economii deja restabilite în totalitate; criza din Mexic (1995); criza din țările Așiei de Sud-Est (1997); criza din Rusia (1998); criza din Argentina (2001). Toate aceste crize au fost de nivel național sau regional.

Criza financiară care s-a dezlănțuit în Statele Unite în august 2007, odată cu prăbușirea sistemului financiar ipotecar, s-a aprofundat și a intrat într-o fază impetuoasă în 2008. Impactul imediat s-a răspândit la nivel global, cuprinzând întreg sistemul financiar mondial. Teama de solvabilitate a impus Statele Unite și autoritățile europene să întreprindă măsuri extraordinare pentru stabilizarea pieței financiare care au inclus aprovizionarea cu lichiditate a băncilor și extinderea asigurării depozitelor. În anul 2009, oricum situația a rămas neșigură. În același timp, creșterea prețului la alimente și combustibil în 2008 a condus la majorarea inflației la ratele cele mai înalte. Prețurile de consum au crescut în special în țările emergente și în curs de dezvoltare. Această accelerare reflectă ponderea înaltă a alimentelor în coșul de consum care s-au majorat rapid și sunt ancorate mai puțin la expectativa inflației.

După ani de creștere durabilă economia mondială și-a redus rapid viteza. Activitatea globală în 2007 a suportat un șoc financiar extraordinar și un cadru înalt al prețurilor la sursele energetice. Mai multe țări dezvoltate au intrat în recesiune, iar economiile emergente și-au redus creșterea.

În 2008, economia mondială a intrat în declin, aflându-se în fața unui șoc foarte periculos pe piața financiară matură de la 1930 încoace. Creșterea globală s-a redus substanțial cu o mică recuperare în 2009. În 2008 inflația a fost înaltă, condusă de valorile mari ale prețurilor la produsele alimentare și resursele energetice, dar la sfârșitul anului s-au moderat. Situația era excepțional de neșigură, constituind un subiect al riscului. Politica imediată a fost de a menține stabilitatea condițiilor financiare, economia fiind orientată spre o activitate redusă, menținând inflația sub control.

Deteriorarea performanței economice globale a condus la o expansiune susținută bazată pe creșterea integrării economiilor emergente și în curs de dezvoltare în economia globală. În retrospectivă, totuși, politicile macroeconomice și regulatorii au permis economiei globale să depășească „limita vitezei” și a contribuit la construcția unui dezechilibru pe piața financiară și ipotecară.

În perspectivă, condițiile financiare probabil vor rămâne destul de dificile, împiedicând creșterea globală. Măsurile luate de Statele Unite și Uniunea Europeană, în opinia noastră, au succedat stabilizarea condițiilor financiare și au evitat dezvoltarea evenimentelor sistemice.

Totuși, chiar implementând planul de stabilizare a sistemului financiar, riscul a rămas la un nivel excepțional înalt pentru o perioadă de timp, încetinind întoarcerea spre condiții cu mai multă lichiditate pe piața financiară.

Mai mult, au existat pierderi ale creditelor, deoarece economia globală crește foarte încet. Abilitatea instituțiilor financiare internaționale de majorare a noului capital, în aceste condiții rămâne provocatoare. Neceșitatea transferurilor a rămas un proces atractiv în perioada 2009–2012.

Totodată, în opinia autorului, există și factori care au impus restabilirea treptată a sistemului financiar global, începând cu anul 2009 cum ar fi:

- reducerea prețului la produsele energetice, majorând consumul produselor petroliere, care a stimulat dezvoltarea economică;
- sectorul ipotecar în Statele Unite a atins punctul de jos în 2009 și a stopat viteza dezvoltării crizei sistemului ipotecar care s-a aprofundat rapid începând cu anul 2007;
- economiile emergente sunt în expectativa de a promova surse pentru un salt, beneficiind de creșterea productivității și perfecționarea politicilor-cadru de dezvoltare. Creșterea globală a fost temperată la 5,0 la sută în 2007, la 3,0 la sută în 2008 și -0.8 la sută în 2009, fiind cea mai joasă din 2002. În 2010 a crescut cu 5,3 la sută, iar în 2011 cu 3.9 la sută.

Tabelul 1. Creșterea produsului global, %

Anii	1981 - 1990	1991 - 2000	2001 - 2010	2011 – 20020
Nivel mondial	3,3	3,3	3,5	4,2

Sursă: WEO, Fondul Monetar Internațional.

Creșterea economică în țările emergente și în curs de dezvoltare s-a situat la un nivel mai jos de tendință. În domeniul inflației combinația dintre stagnare și reducerea prețurilor la produsele energetice a readus inflația la nivelul mediu de 2 la sută spre sfârșitul anului 2009 în țările dezvoltate. În țările emergente și în curs de dezvoltare reducerea nivelului inflației a fost temperată. Însă există și un risc oarecare. Sursele riscului sunt: stresul financiar rămâne destul de înalt și constrângerile creditare în urma reducerii datoriilor sunt profunde și mai puternice în comparație cu cele specificate în linia de bază. În plus, deteriorarea pieței ipotecare în Statele Unite poate fi mai profundă și se poate prelungi în comparație cu cea prognozată, în timp ce piața ipotecară europeană a slăbit considerabil.

Analizele denotă că stresul financiar care a afectat sectorul bancar tipic are mai mari efecte adverse în comparație cu stresul la bursele de valori sau pe piața schimbului valutar, iar schimbările spre o mai mare intermediere financiară pot spori impactul.

Statele Unite și alte națiuni în aceste condiții au revenit la cheltuieli guvernamentale masive în lupta cu recesiunea. Însă aceste măsuri nu au efecte pozitive, deoarece atare opțiuni sunt reduse în comparație cu recesiunea globală. La nivel global, rata dobânzii a scăzut și trilioane de dolari sunt puși în garanție. Însă recesiunea globală s-a adâncit peste tot.

Politicienii invocă ideile lui John Maynard Keynes care a declarat că guvernele trebuie să lupte cu Marea Depresie în anii 1930 prin investiții grele. Cu cheltuieli mari ale businessului și consumatorilor guvernele vor majora direct cererea [9, p.135]. Doctrina lui Keynes a fost învâluită în anii 1970 de stimularea majorării inflației la nivel global. Însă datorită recesiei care în 2008 s-a extins la nivel global, politicile guvernamentale de stimulare economică au revenit în vogă. În această

situație, Fondul Monetar Internațional îndemna țările să majoreze cheltuielile cu aproximativ 2 la sută a volumului de producere care trebuia să atingă cifra de peste 2 trilioane USD la nivel global și care în 2009 au depășit suma de 10 trilioane dolari USD. SUA, la nivel de Senat și Camera Reprezentanțelor, a aprobat un pachet de stimulare de 787 miliarde USD. În această cifră au fost incluse și reducerile impozitelor în sumă de 212 miliarde USD. China a majorat cheltuielile cu 600 miliarde USD, iar Uniunea Europeană cu 250 miliarde USD. În realitate, suma totală de stimulare în Statele Unite a depășit cifra de 2 trilioane dolari USD.

Tabelul 2. Creșterea produsului global, %

	2008	2009	2010	2011
Nivel global	3,0	- 0,8	5,3	3,9
Economiile avansate	0,5	- 3,2	3,2	1,6
Statele Unite	0,4	- 2,5	3,0	1,7
Zona euro	0,6	- 3,9	1,9	1,4
Germania	1,2	- 4,8	3,6	3,1
Franța	0,3	- 2,3	1,4	1,7
Italia	- 1,0	- 4,8	1,8	0,4
Spania	0,9	-3,6	-0,1	0,7
Japonia	- 1,2	- 5,3	4,4	0,7
Marea Britanie	0,5	- 4,8	2,1	0,7
Canada	0,4	- 2,6	3,2	2,5
CȘI	5,5	- 7,5	4,8	4,9
Rușia	5,6	- 9,0	4,3	4,3
China	9,6	8,7	10,4	9,2
India	7,3	5,6	10,6	7,2
Brazilia	5,1	- 0,4	7,5	2,7
Mexic	1,3	- 6,8	5,5	4,0

Sursă: WEO, Fondul Monetar Internațional.

În opinia noastră, în această situație, datoria deficitului guvernamental se va majora rata dobânzii și se vor reduce substanțial investițiile în sectorul privat, ceea ce este mai eficient în lansarea capitalului și ameliorarea economică la nivel național. Practica demonstrează că atunci când guvernul reduce fluxul cheltuielilor, dezvoltarea economică ia avânt, și invers, când majorează fluxul, începe stagnarea. Mai multe națiuni au investit banii în proiecte inutile sau suprascumpe. Drept exemplu servește Japonia care devenise notorie prin investiții în aeroporturi puțin folosite și poduri spre insule puțin populate.

Deci, țările s-au întors din nou spre stimularea cheltuielilor. Economiiștii constată că guvernele pot investi banii în economie, folosind rapid proiecte care au eficacitate înaltă, fiind siguri că cheltuielile sunt temporare. În Statele Unite în continuare sunt planificate programe considerabile de lucrări publice care nu au mai fost implementate din anii 1950. De exemplu, construcția magistrelor interstatale. Guvernul Chinei planifică mai multe finanțe în infrastructura grea cum ar fi căile ferate și aeroporturile.

Europa este mai precaută în majorarea cheltuielilor, deoarece mai mulți ani se depun eforturi pentru reducerea deficitului bugetar. Trebuie să menționăm că și Europa, de asemenea, a făcut cheltuieli mari montate în interior, deoarece consecințele șomajului sunt mult mai generoase în comparație cu cele din Statele Unite și au un efect stimulat profund. Criza s-a lansat, deoarece țările dezvoltate au demonstrat lipsă de chibzuință în domeniul investițiilor.

Pentru a obține rezultate stimulative în orice investiție în infrastructură, guvernele trebuie să asigure angajarea rapidă a populației în câmpul muncii pentru a-i da procesului de scădere un sens invers și aceste stimulări să nu devină parte a programelor permanente.

Așadar, constatăm că inflația a atenuat repede îngrijorările la nivel global și, în

opinia autorului, probabil va apărea odată cu creșterea economică. Această situație devine un test major pentru reînvierea stimulării fiscale. Odată ce economia reînvie, Keynes avertiza că cheltuielile trebuie orientate în sens invers, reducând deficitul [10, p.299].

Nu există dubii: tumultul economic și financiar care a început în 2007 în Statele Unite s-a transformat într-o criză globală de o magnitudine necunoscută. Scenariul s-a lansat cu o criză economică previzibilă a se dezvolta într-o recesiune globală egală cu Marea Depreșie din anii 1930. Totuși, simptomele crizei sunt diferite în industriile din întreaga lume și în ciuda prejudiciilor economice care deja au fost cauzate, ca perspectivă pesimistă pentru piață pe întregul glob. Totodată, constatăm că există, de asemenea, și oportunități care ar reduce impactul recesiunii. În cadrul acestei lucrări s-a efectuat o evaluare a unor aspecte ale evenimentelor recente ale crizei financiare, s-au prezentat puncte de vedere privind perceperea crizei în diferite regiuni ale globului, cercetând opiniile multor savanți din Germania, China, India, SUA și Japonia, referitor la cea mai mare criză financiară din ultimii 70 de ani.

Asigurând analiza în profunzime și considerând toate chestiunile care au ieșit la lumină în conexiune cu evenimentele curente, în special complexitatea și interdependența relațiilor economice internaționale la nivelul implicării economice și financiare a produselor, criza este reală și impactul asupra economiei reale este deja radical la scară globală. Companiile dintr-o largă diversitate de industrii vor experimenta o competiție acerbă condusă de scăderea bruscă a cererii, precum și de creșterea lipsei de fonduri.

Nu este greu de realizat că economia mondială trece printr-o scădere semnificativă. Mai multe țări au intrat mai devreme în recesiune ori sunt la limită. Conform mai multor surse, Statele Unite se află în recesiune din 2007, deci, similar și țările din Uniunea Europeană s-au confruntat cu dificultăți. Trebuie să menționăm că printre alte țări, Italia, Franța, Germania și Marea Britanie se află în recesiune din anul 2008. Însă nu numai țările dezvoltate din Europa Occidentală au fost afectate de recesiune, un pericol mare a existat și mai există și pentru Japonia, Singapore și Coreea de Sud. Aceeași cale spre recesiune vor urma țările emergente și în curs de dezvoltare care nu au izbutit să implementeze programe de anticipare a crizei în perspectiva dezvoltării în 2009. Drept exemplu este considerat cazul Islandei care merită o atenție specială. Islanda este una dintre cele mai bogate țări la nivel global, ocupând poziția numărul unu al Indicele Dezvoltării Umane a Națiunilor Unite și se află printre țările cu cel mai înalt PIB pe locuitor. Totuși, în octombrie 2008 Islanda a fost într-un pericol acut de faliment datorită falimentării celor mai mari trei bănci naționale. PIB la nivel național a scăzut cu 10 la sută în 2008, iar în octombrie 2008, krona, valuta națională a Islandei, a pierdut 70 la sută din valoare în raport cu euro [7, p. 15].

Ce s-a întâmplat? Ce a condus la explozia balonului construcției de imobile în SUA care a condus la probleme de ordin global, provocând această criză de la nivel național la recesiune globală? Conform mai multor surse, răspunsul este afirmativ [4, p. 29]. Pentru a înțelege ce anume a cauzat prăbușirea pieței de construcție a imobilelor din SUA și ulterior extinderea la nivel global, trebuie să privim înapoi cu câțiva ani. Constatăm că economia Statelor Unite în 2001 s-a restabilit după explozia balonului „dotcom” și recesiunea care avusese loc. Ca răspuns la scăderea economică și la actul terorist din 11 septembrie 2001, Banca Centrală a SUA a redus rata dobânzii pentru a stimula dezvoltarea și a stabiliza economia. În final, în 2002 rata dobânzii în SUA a atins un nivel istoric de jos, mai puțin de 1 la sută, care a rămas neschimbat mai bine de un an [1, p.33]. Drept rezultat, la nivel național lichiditatea pe piață și în activitatea economică a atins punctul cel mai înalt la acel moment. Pentru piața construcției de imobile, aceasta a însemnat creșterea accesului la credite ieftine, ce însemna că cererea se dezvolta corespunzător și eventual va conduce la creșterea prețului la imobil. Datorită faptului că rata dobânzii era atât de joasă, creditele ipotecare erau cele mai solicitate în acel timp, în special, deoarece imobilul aparent devenise investiții atractive care se apreciau rapid și puteau fi finanțate prin credite ipotecare ieftine și fără impozite. Până aici nu era nimic greșit în această politică. Dar,

totuși, un lucru lăsa de dorit: implementarea acestor mecanisme asigura conflictul de interese în industria creditelor ipotecare. Și anume, mai mulți distribuitori de credite ipotecare erau interesați în volumul creditelor ipotecare pe care le distribuiau și nu atât în calitate, deoarece riscul era generat de alții și nu de cei care distribuiau creditele ipotecare. Distribuitorii de credite ipotecare încercau să câștige accesul la acțiunile pieței mari și, prin urmare, să-și orienteze ținta spre populația economic slabă – persoanele fără economii, fără locuri de muncă, cu venit jos, cu istorie proastă a creditării – persoane care nu aveau dreptul la creditare. Drept exemplu, cel mai obscur produs al creditului ipotecar care devenise scandalos era așa-numitul credit ninja, secundar – credit pentru persoanele fără venit, fără loc de muncă, fără proprietate privată. Acest credit era foarte atractiv, care se potrivea la o rată ajustabilă, de regulă la rambursarea dobânzii pe termen scurt cum ar fi rata LIBOR plus primă după o perioadă predeterminată de timp [2, p. 23].

Acestea și alte produse similare au permis persoanelor să se califice pentru credite ipotecare și să-și cumpere proprietate pe care ei n-ar fi putut s-o obțină pe alte căi. Într-un mediu de creștere a prețurilor, mai mulți cumpărători fără venituri și locuri de muncă, stimulați de perspectiva de a se îmbogăți, sugerată de perspectiva aprecierii proprietății și posibilitatea de a revinde proprietatea obținută prin credit său să ramburseze creditul ipotecar printr-un nou credit, înainte ca rata dobânzii să se restabilească. În afară de procesul cumpărării unui nou imobil, au existat cel puțin încă doi factori care au contribuit la situația curentă. Primul, creșterea numărului de speculații pe piața imobiliară, în urma creșterii prețului, contribuind la creșterea "balonului". Al doilea, creșterea rapidă a valorii imobilelor și condițiilor care au condus la posibilitatea ca persoanele să aplice pentru un nou imobil, împrumut ipotecar pentru casă care deja era proprietatea lor, pentru a rambursă creditele ipotecare vechi și să posede fonduri disponibile pentru consum – estimate la mai mult de 9 trilioane USD în perioada 1997-2006 sau 8 la sută din consumul personal total în acea perioadă [6, p. 59].

Primele probleme au apărut atunci când prețurile la imobil au încetat să mai crească și brusc au început să scadă, afectând mai întâi persoanele care contractaseră credite ipotecare mai multe, decât case cumpărate. În continuare s-au adăugat și problemele condiționate de restabilirea ratei dobânzii la un nivel mult mai înalt. Aceasta s-a efectuat parțial, deoarece rata ajustabilă părea atractivă atunci când s-a semnat contractul, dar în realitate a fost mult mai înaltă atunci când s-a restabilit din cauza ajustării la rata de creștere care se majorase în acest timp. În consecință, rata delinventă a crescut, ceea ce a făcut ca mai mulți creditori să elaboreze standarde mai dure de creditare, care la rândul lor au exercitat o presiune suplimentară asupra pieței imobilului coborând în spirală prețurile la case. Până la mijlocul lui 2006 s-a stopat creșterea prețurilor la imobil și a început scăderea. Întuitiv, aceasta a sugerat potențial probleme la scară relativ largă: dacă americanii nu sunt prosperi cum ar trebui să fie, ei trebuie să reducă consumul. Estimările demonstrează că americanii au predispoziția la consum la nivel de 0,0375 USD pentru fiecare dolar schimbat pe avere [11, p. 40].

În al doilea rând, industria de construcții a fost lovită sever de supraaprovizionarea cu imobil. Acești doi factori au dăunat serios creșterea economică a Statelor Unite și s-a extins la nivel global din cauza dependenței înalte a mai multor economii de economia Statelor Unite ca piață pentru export [4, p. 70].

Însă, în afară de pierderile imediate suferite de cetățeni și industria de construcție din SUA, avântul pe piață a imobilului din SUA a cauzat probleme grave pe piața de capital la nivel mondial. Tradițional, creditul ipotecar era folosit ca relații simple dintre bănci și proprietarii de imobil. Băncile asigurau fondurile, colectau taxele și protejau de riscul de crimă. În această perioadă, inițiatorii au securizat creditele interceptând piața la nivel internațional pentru consolidarea finanțării și lichidității prin reciclarea procedurii pentru promovarea creditării pe viitor. Credite ipotecare au existat mai bine de 30 ani, dar s-a schimbat mult volumul lor și complexitatea produselor implicate. În 1996, volumul creditelor ipotecare atinsese cifra de 492,6

miliarde USD, în 2007 acest volum a fost majorat cu 400 la sută și a atins cifra de 2.052 miliarde [14, p. 88]. Pentru comparație, acest volum este egal cu 15 la sută din PIB al SUA în 2007. În plus, inovațiile în procesul hârtiilor de valoare a făcut posibil ca ele să fie schimbate pe credite ipotecare și să fie folosite ca alternativă a hârtiilor de valoare care au evaluat mai bine colateral. De exemplu, stabilind creditele ipotecare ca alternativa hârtiilor de valoare care erau considerate drept obligațiuni guvernamentale și scoase din acțiune, evaluarea în mai multe cazuri era optimistă. Pe scurt, hârtiile de valoare ajungeau în portofoliul băncilor și alte instituții investiționale la nivel global, fiind atrase de încasări medii superioare.

În ciuda faptului că creditele ipotecare de standard jos s-au secundare asociate cu hârtiile de valoare au rambursat numai o parte mică din totalul pieței hârtiilor de valoare, creșterea carențelor acestor hârtii de valoare a afectat prețul activelor considerate cu risc și în sfârșit a condus la probleme severe ale mai multor instituții financiare. Până în 2007, creditele s-au extins, fiindcă aveau o rată mult mai joasă, dar rata a crescut vertiginos până la mijlocul lui 2007, ca reacție la extinderea creditelor ipotecare pe segmentul nivelului creditelor ipotecare secundare, impunând investitorii să ceară înapoi activele care erau percepute cu mai puțin risc [4, p. 491-501]. Drept rezultat, prețul la toate activele considerate cu risc s-au redus, cauzând pierderi considerabile și creditelor ipotecare care nu erau expuse de nivel secundar. Băncile care au convertit creditele ipotecare în hârtii de valoare au fost afectate aspru de criză, fiind forțate să vândă activele la preț scăzut în ordinea de a lupta cu presiunea lichidității. În aceste condiții, mai multe bănci s-au confruntat cu probleme similare și au devenit mai prudente priind împrumutul banilor una alteia, care a condus la înrăutățirea situației pentru numeroase instituții financiare ulterior, când s-au confruntat cu probleme de finanțare a operațiilor bancare și rambursarea datoriilor lor pe termen scurt [8, p. 105]. Deci, numeroase bănci ori au falimentat, sau au fost salvate de guvernele lor. În acest moment, criza ipotecară a afectat industria financiară la nivel global și a contribuit la mărirea prețurilor, afectând practic bursele de valori la nivel global.

Tabelul 3. Lista țărilor în funcție de PIB, 2011

Nivel Mondial	Țara	PIB (PPP) milioane
	Mondial	78,897,426
	Uniunea Europeană	15,821,264
1	Statele Unite	15,094,025
2	Chîna	11,299,967
3	India	4,457,784
4	Japonia	4,440,376
5	Germania	3,099,080
6	Rusia	2,383,402
7	Brazilia	2,293,954
8	Marea Britanie	2,260,803
9	Franța	2,217,900
10	Italia	1,846,950
11	Mexic	1,661,640
12	Korea de Sud	1,554,149
13	Spania	1,413,468
14	Canada	1,396,131
15	Indonezia	1,124,649
16	Turcia	1,073,565
17	Iran	990,219
18	Australia	914,482
19	Taiwan	876,035
140	Moldova	11,998

Sursa: FMI, 2012.

În opinia autorului, nu toate țările au fost afectate în aceeași măsură de această recesiune. Drept exemplu poate servi China, economia căreia este parte importantă a economiei mondiale. Nu există dubii că criza financiară a afectat relațiile comerciale ale Chinei și, în primul rând, exportul în contextul creșterii nivelului de dependență de comerțul exterior. Exportul mărfurilor din China spre Statele Unite s-a redus cu 50 la sută în 2008, însă nu a influențat semnificativ industria financiară a Chinei, deoarece exportul constituie o parte relativ mică a economiei Chinei în întregime și aceste industrii afectate în mare măsură sunt industriile de manufactură. În opinia experților, pe de altă parte, criza financiară va promova inovația tehnică și va accelera restructurarea acestor industrii afectate. Mai mult, piața financiară a Chinei nu este atât de mare ca cea americană și are câteva derivate financiare și o piață de hârtii de valoare subdezvoltată care este sub supravegherea strictă a guvernului [6, p.9]. Din cele expuse mai sus, considerăm că criza financiară globală nu va cauza daune majore Chinei la nivel microeconomic.

În această situație, Guvernul Chinei trebuie să depună eforturi pentru a elabora regulamentul financiar și sistemul financiar de servicii. Din cauza sistemului financiar subdezvoltat, randamentul investițiilor și capacitatea de economisire nu sunt eficiente. Politica de creditare este orientată spre creditarea întreprinderilor de stat, fiind foarte dificil pentru întreprinderile mici și mijlocii să obțină împrumuturi. Pentru îmbunătățirea situației, este necesar ca inovațiile financiare să se considere mecanisme importante în procesul de dezvoltare a pieței financiare.

Tabelul 4. PIB. Previziuni pentru 2011-2017, PPP ajustat (Miliarde USD)

Nivelul	Țara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Nivel mondial	78,852.864	82,827.512	87,043.136	91,847.372	97,344.369	103,488.661	109,575.255
1	Statele Unite	15,094.025	15,609.697	16,221.378	16,940.567	17,783.568	18,705.028	19,704.590
2	China	11,299.967	12,387.048	13,679.693	15,094.132	16,670.126	18,389.430	20,336.086
3	India	4,457.784	4,824.551	5,254.580	5,734.579	6,276.242	6,873.984	7,574.455
4	Japonia	4,440.376	4,588.972	4,737.818	4,881.463	5,024.261	5,164.167	5,324.572
5	Germania	3,099.080	3,158.090	3,253.025	3,342.593	3,440.150	3,540.275	3,655.125
6	Rușia	2,383.402	2,510.791	2,648.981	2,793.750	2,950.164	3,113.011	3,295.416
7	Brazilia	2,294.243	2,393.954	2,530.971	2,671.107	2,825.682	2,988.369	3,170.616
8	Marea Britanie	2,260.803	2,308.503	2,391.039	2,488.192	2,594.127	2,707.356	2,838.317
9	Franța	2,217.900	2,257.015	2,314.212	2,391.923	2,476.396	2,565.454	2,667.901
10	Mexic	1,661.640	1,743.474	1,834.438	1,932.472	2,028.534	2,128.967	2,242.455
11	Koreea Sud	1,554.149	1,629.904	1,719.901	1,815.141	1,918.427	2,026.842	2,148.001
12	Italia	1,846.950	1,834.946	1,857.298	1,894.179	1,943.903	1,999.058	2,062.405
13	Indonezia	1,124.649	1,208.542	1,307.780	1,418.658	1,542.336	1,776.998	1,829.285
14	Canada	1,396.131	1,443.108	1,496.598	1,554.633	1,617.850	1,682.140	1,753.114
15	Spania	1,413.468	1,405.437	1,428.452	1,466.297	1,514.372	1,566.016	1,625.902
16	Turcia	1,073.565	1,112.265	1,164.841	1,229.539	1,303.512	1,384.648	1,476.550
17	Taiwan	876.035	919.027	976.857	1,038.64	1,105.951	1,178.94	1,261.482
18	Australia	914.482	954.296	1,002.637	1,053.007	1,107.431	1,164.654	1,228.678
19	Iran	990.219	1,006.540	1,034.692	1,067.337	1,105.977	1,146.214	1,191.795
141	Moldova	12.043	12.718	13.376	14.097	14.908	15.880	16.950

Sursă: FMI, 2012.

Autorul susține opinia Yongmei Cui care consideră că criza financiară va avea oportunități pentru restructurarea industriei în China și, în primul rând, în promovarea dezvoltării sectoarelor interindustrie și intraindustrie. Acesta va fi punctul culminant pentru întreprinderi în dezvoltarea competitivității internaționale [14, p.11].

În acest context, constatăm că și Republica Moldova este afectată de criza financiară. În primul rând, de paritatea puterii de cumpărare a valutelor naționale în țările care importă mărfuri din Republica Moldova, reducând exporturile care și așa

ocupă 30 la sută din import. În al doilea rând, s-au redus transferurile de la cetățenii care muncesc peste hotare. Această sumă atinge anual 40 la sută din PIB. În 2008 transferurile au atins suma de circa 2 miliarde euro. În 2009 s-au redus substanțial și colectările la buget. Referitor la activitatea sectorului bancar, menționăm că Banca Națională are suficiente rezerve pentru menținerea valutei naționale și activității băncilor comerciale. Totodată, în opinia noastră, este necesar a sprijini la nivel guvernamental industria construcțiilor care va stopa creșterea numărului șomerilor și posibilitatea creșterii investițiilor din partea populației care lucrează peste hotare.

La nivel mondial, criza poate facilita dezvoltarea industriilor emergente. Companiile trebuie să învețe din experimente majore cum ar fi businessul științific și bioingineria. Drept exemplu de permanentă dezvoltare și implementare a tehnologiilor avansate servește compania gigant Silicon Valley din SUA, care chiar și după trei decade de dinamică își păstrează capacitatea de dezvoltare la nivel de performanță care nu poate fi atinsă de alți competitori [12, p.199]. În situația curentă, când Statele Unite nu au atins nivelul necesar după recesiune, iar posibilitățile businessului sunt limitate, este timpul ca firmele capabile cum ar fi Biocon și alte firme pe glob, să facă față provocărilor de inovare cu mari speranțe în bioinginerie privind sănătatea umană. Oportunități similare pot fi create și în alte industrii emergente cum ar fi nanoingineria. Rezultatele pot fi profilate și în modelul de business cu servicii.

Pentru business criza trebuie să fie considerată o oportunitate de marginalizare a răului prin exces de inovații pentru dezvoltarea durabilă pe viitor. Industriile emergente cum ar fi bioingineria, ingineria mediului și nanotehnologia pot consolida aceasta, dacă se va efectua o schimbare-model.

Tabelul 4. demonstrează că PIB al Statelor Unite și al Chinei se vor egala în anul 2017, iar începând cu anul 2018, China va depăși Statele Unite. Calculele săvanților arată că aproximativ în anul 2030 valuta Chinei va înlocui valuta Statelor Unite în transferurile comerciale la nivel global.

Bibliografie:

1. Aversa J. Analysis: How low can Fed go on interest rates? Business Week, 29 October 2008. p. 33. www.businessweek.com.
2. Conway E., Ninja Loans explode on sub-prime frontline, The Telegraph 22, September 2008. p.23. www.telegraph.co.uk.
3. Eliot L. Credit crisis—how it all began. The Guardian, August 5, 2008. p.29. www.guardian.co.uk.
4. Feenstra R. C. Advanced International Trade. Theory and Evidence. New Jersey: Princeton University Press, 2004. p.70.
5. Feldstein M. S. Housing Credit Markets and the Business Cycle. NBER Working Paper Series. National Bureau of Economic Research. 2007. p. 59.
6. Geissel L. Financial crisis 2008. Stuttgart, Germany: Ernst & Young, 2009. p. 9.
7. Ibison D. Island lifts rates to 18% from 12%, Financial Times, 28 October 2008. p.15. www.ft.com.
8. IMF – International Monetary Fund, Global Stability Report, 2008. p.105. www.imf.org
9. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest, and Money. New York: Harcourt, Brace, 1936. p.135.
10. Keynes J. Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor/ John Keynes. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1970. 410 p.
11. Pisano G. P. Science Business: The promise, the Reality, and the Future of Biotech. Cambridge: Harvard Business School Press, 2006. 477 p.
12. Mishkin F. S. Housing and the Monetary Transmission Mechanism, Finance and Economics Discussion Series, Division of Research & Statistics and Monetary Affairs, Federal Reserve Board, Washington D.C., 2007. p. 40. www.federalreserve.gov.
13. Securities Industry and Financial Markets Associations. Market Sector Statistics, 2008. p. 88. www.sifma.org/research/.
14. Yongmei C. Financial Turmoil and China. Shanghai, China: Ernst & Young, 2009. p.11.

STRATEGII ANTICRIZĂ PRIVIND CREȘTEREA VIABILITĂȚII FIRMEI

Natalia BURLACU, dr.hab., prof.univ., ULIM

Organization is financially draining first restore its solvency by eliminating all the causes that have led to the worsening situation. For it must examine the factors, which will enable understanding the impact of measures able to reduce their negative action on business results.

Cauzele înrăutățirii stării financiare a organizației. În urma analizei multilaterale financiare a organizației se stabilesc cauzele înrăutățirii economico-financiare, se selectează metodele de „tratament” și se determină organele care administrative și alte organizații' capabile să reglementeze procesele de criză în organizația dată, pentru a nu permite falimentul total sau lichidarea ei cu vânzarea tuturor bunurilor ce-i aparțin.

Sistemul de organizații ale debitorilor și creditorilor, ale organelor administrative și persoanelor terțe ce pot interacționa cu organizația debitoare este prezentat în figura 1.

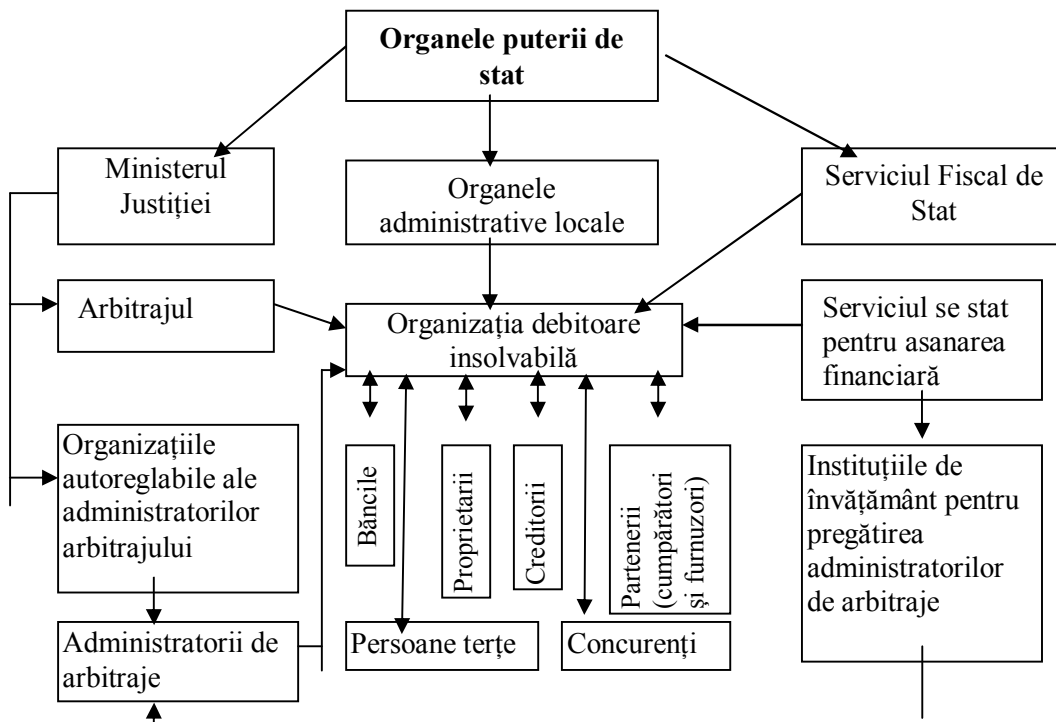

Fig. 1. Relațiile reciproce ale participanților la reglementarea situației de criză în organizația insolubilă

Asanarea financiară a organizației înseamnă în primul rând restabilirea solvabilității ei prin lichidarea cauzelor ce au provocat înrăutățirea situației. Pentru aceasta trebuie examinați factorii, înțelegerea impactului cărora va permite elaborarea măsurilor în stare să reducă acțiunea lor negativă asupra rezultatelor activității economice.

În continuare vom examina ordinea trecerii de la simptome la factorii generalizatori și în continuare la detalizarea lor.

În figura 2 este expusă interdependența dintre impactul încasărilor, prețul de cost al producției și nivelul gestiunii asupra scăderii rentabilității.

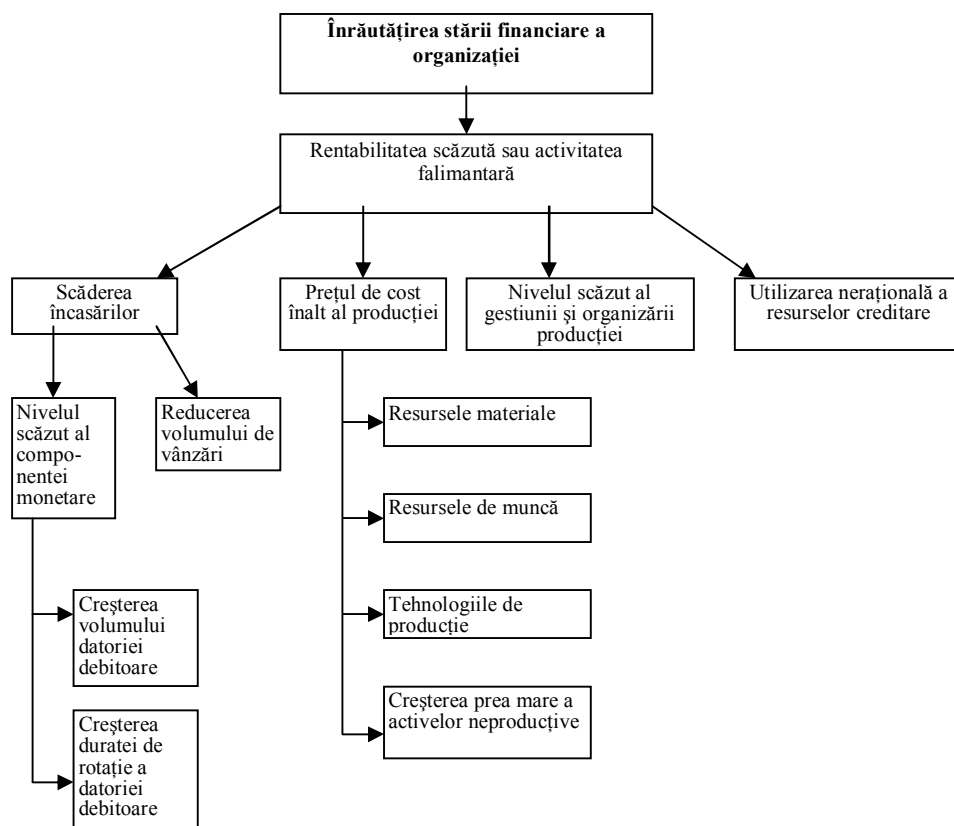

Fig. 2. Sistemul relațiilor cauză-efect ce acționează asupra activității rentabile a organizației

În figura 3 este expusă legătură cauză-efect dintre volumul vânzărilor și prețul producției, volumul și corespunderea cu cerințelor consumatorilor.

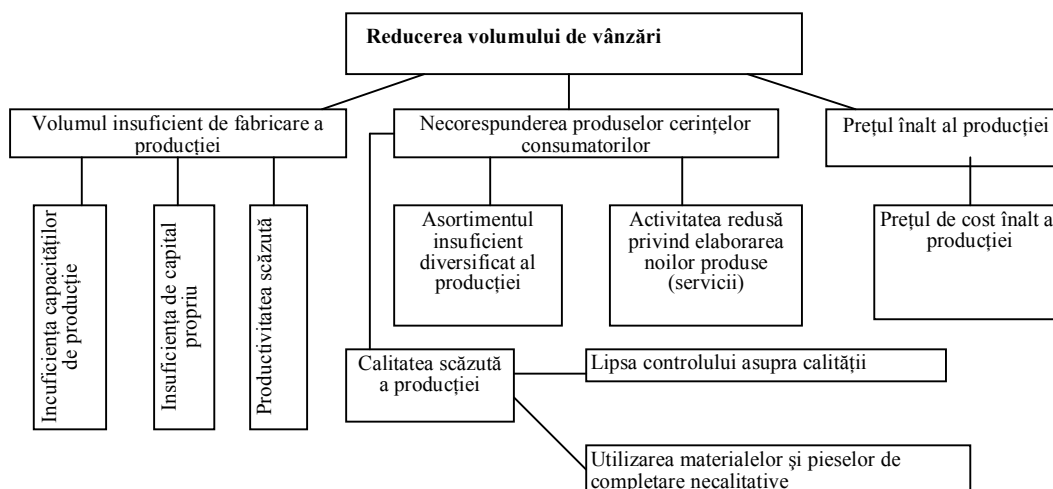

Fig. 3. Cauzele posibile ale reducerii volumului de vânzări

Vom examina una din ramificațiile figurii 3.

De exemplu, volumul vânzărilor se poate reduce din cauza necorespunderii producției cerințelor înaintate de consumatori, ceea ce, la rândul său, se explică prin calitatea inferioară a produselor datorită utilizării unor materiale incipiente necalitative sau (și) pentru că lipsește controlul asupra calității.

În figura 4 sunt examinate cauzele ce condiționează prețul de cost înalt al producției. Aceste cauze se explică prin consumul irațional al resurselor materiale și de muncă, prin tehnologiile ineficiente de producție și nivelul înalt al cheltuielilor nereproductive.

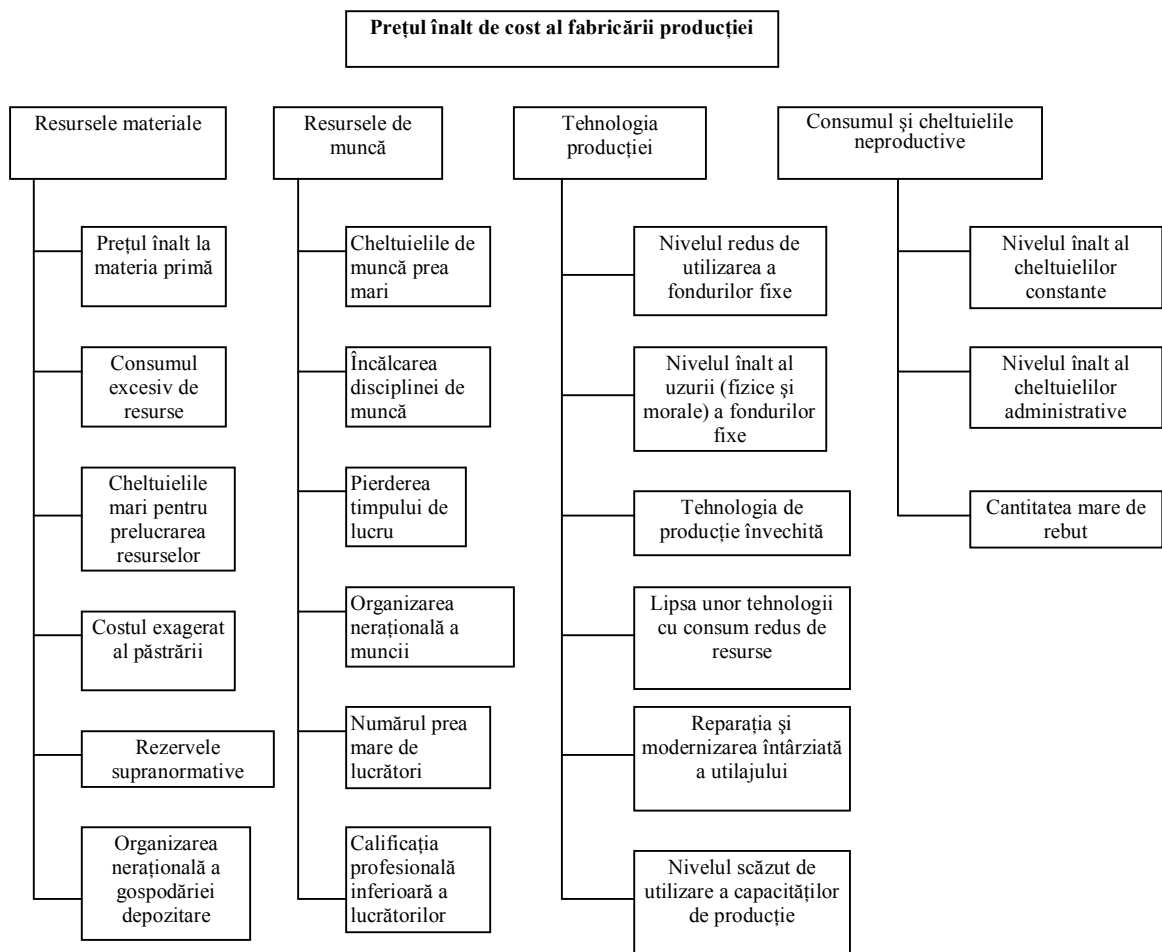

Fig. 4. Cauzele prețului de cost înalt al producției

În figura 5, de asemenea, sunt examinate cauzele posibile care acționează negativ asupra procesului de gestiune a organizației.

Neajunsurile administrative prezentate în schemă reduc brusc nivelul de eficiență a activității organizației.

Astfel, examinând legătura cauză-efect prezentate în schema, se poate întocmi un sistem de măsuri și indicatori analitici care să permită schimbarea situației create și diagnosticarea modificărilor ulterioare. La baza diagnosticării se află procesul de stabilire a cauzelor ce au condus la înrăutățirea situației ce urmează organizației completă lista posibile de cauze este redată în clasificatorul ce urmează.

Clasificatorul cauzelor de insolvabilitate a organizației. Mai sus au fost examinate cauzele apariției instabilității financiare a organizației. În scopul determinării etapelor și măsurilor privind asanarea financiară a organizației a fost formulată o listă detaliată a posibilelor cauze tipice posibile care influențează negativ solvabilitatea organizației.

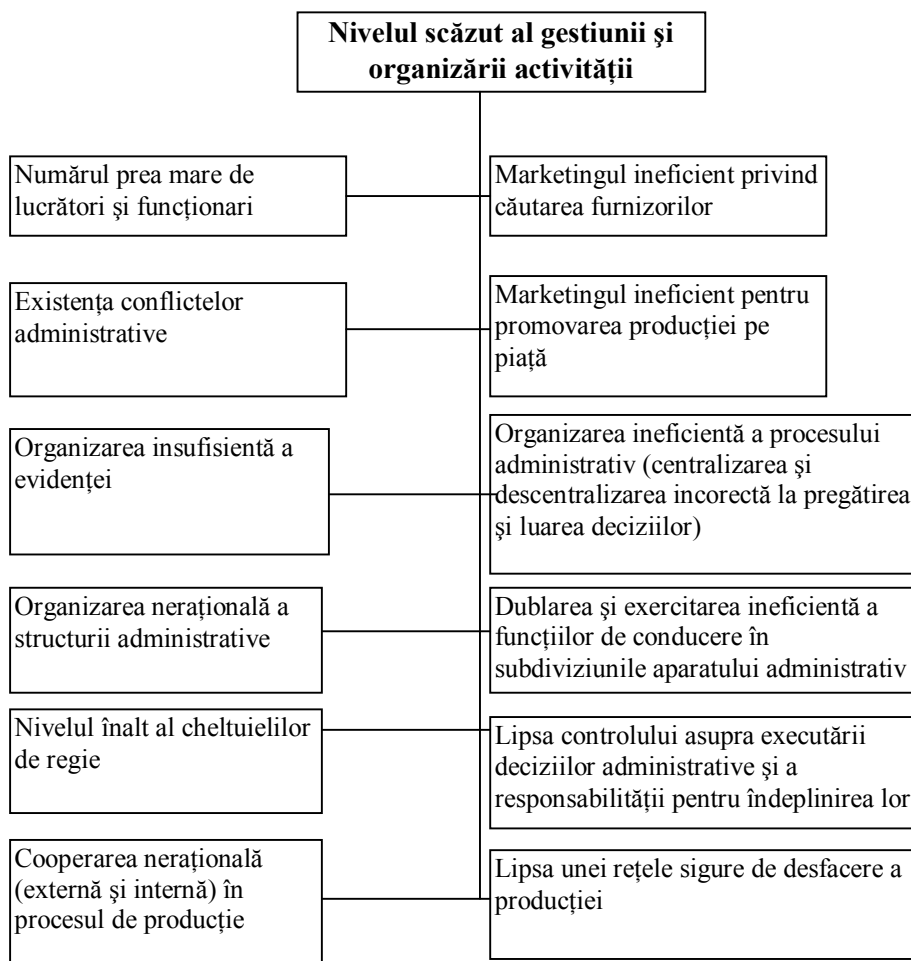

Fig. 5. Cauzele nivelului scăzut al gestiunii

A. Cauzele externe figurei 5.

1. General economice:

- creșterea inflației (mai mult de 3-4%);
- înrăutățirea solvabilității populației, scăderea nivelului real al veniturilor populației;
- instabilitatea pieței valutare;
- creșterea șomajului;
- încetinirea rotației plăților (bănești) în organizații și, ca urmare, insuficiența de mijloace monetare la conturile lor;
- creșterea numărului de organizații în care au loc fenomene de criză (inclusiv a clienților consumatori de producție).

2. Din partea statului:

- insolvabilitatea organelor de stat, municipale privind comenzile și obligațiile pe care le au;
- instabilitatea sistemului fiscal (cotele accizelor, impozitelor), regulilor vamale (mărimea taxelor);
- majorarea prețurilor la produsele energetice, transport etc.;
- instabilitatea politică și acțiunile șovăitoare ale guvernului;
- răchetul economic;
- lipsa unui mecanism eficient de executare a deciziilor judecăților de arbitraj, în special, referitoare la confiscarea bunurilor debitorului (cu atât mai mult dacă

debitorul se află în altă țară sau regiune). Activitatea nesatisfăcătoare a judecătorilor, corupția în rândurile lor.

3. Referitor la piață:

- intensificarea concurenței pentru piața producției și serviciilor;
- lipsa asistenței din partea statului și a producătorilor autohtoni de mărfuri și servicii;
- reducerea cererii la produse din cauza apariției pe piață a unor mărfuri substituente (de înlocuire), a mărfurilor străine ieftine sau a mărfurilor mai calitative ale concurenților;
- existența unui număr mare de intermediari, inclusiv falși;
- crizele financiare și falimentul organizațiilor creditoare;
- costul înalt al resurselor creditare;
- scăderea activității și a stabilității pe piața de valori;
- existența controalelor excesive din partea inspectoratelor fiscale și a altor organe de reglementare.

4. Altele:

- tendențele demografice negative;
- calamitățile naturale, catastrofe tehnogene;
- situația criminogenă;
- jefuirea (de mijloace bănești, informațională) a organizațiilor, nimicirea, răpirea conducătorilor.

Căile concrete de ieșire a organizației din starea de criză financiară depind de cauzele interne ale insolvenței firmei pe care le vom examina mai detaliat.

B. Cauzele interne.

1. Operaționale (de producție):

- nivelul scăzut de utilizare a fondurilor fixe, staționarea utilajelor;
- nivelul înalt al uzurii fizice și morale a fondurilor fixe (utilajului);
- tehnologia învechită de fabricare a producției și prestare a serviciilor;
- rezervele sezoniere și de asigurare prea mari;
- necorespunderea producției și serviciilor cerințelor din partea consumatorilor;
- activitatea redusă în domeniul elaborării noilor produse și servicii;
- asortimentul de produse insuficient diversificat;
- calitatea scăzută a producției și serviciilor;
- utilizarea unor materiale și piese de completare necalitative la fabricarea produselor;
- lipsa controlului calității la intrarea și ieșirea produselor;
- prețurile înalte la materia primă, materiale și piesele de completare;
- prețul de cost prea mare la fabricarea producției și prestarea serviciilor;
- structura ineficientă a cheltuielilor curente (cota mare a cheltuielilor constante);
- consumul exagerat de resurse, materiale, existența rebutului;
- cheltuieli de producție și muncă prea mari;
- marketingul ineficient privind căutarea furnizorilor;
- marketingul insuficient privind promovarea mărfurilor și serviciilor pe piață (reclama insuficientă a imaginii produselor);
- organizarea ineficientă a proceselor de gestiune;
- dublarea și exercitarea ineficientă a funcțiilor administrative;
- lipsa unui control eficient asupra îndeplinirii deciziilor administrative;
- existența conflictelor administrative;
- organizarea nerațională a gospodăriei de depozitare și de păstrare a resurselor tehnico-materiale;
- încălcare disciplinei de muncă;
- organizarea nerațională a muncii lucrătorilor;
- cooperarea nerațională (externă și internă) la fabricarea producției;
- nivelul înalt al cheltuielilor de regie, de transport și extraprofil;
- existența unui număr de lucrători depășind numărul lor necesar;
- volumul insuficient de produse fabricate și servicii prestate;

- surplusul de produse și servicii nesolicitate;
- lipsa tehnologiilor cu consum redus de resurse;
- lipsa unei rețele ramificate sigure de desfacere;
- nivelul scăzut al componentei monetare și al încasărilor;
- asigurarea neoperativă cu materialele și piesele de completare;
- reparația și renovarea cu întârziere a utilajului;
- organizarea nesatisfăcătoare a evidenței;
- reducerea volumului de vânzări;
- reducerea volumului de încasări;
- nivelul scăzut de utilizare a spațiului de producție și suplimentar;
- volumul insuficient al rezervelor de resurse materiale;
- cheltuielile comunale prea mari.

2. Financiare:

- structura ineficientă a activelor (lichiditatea lor scăzută);
 - cota înaltă a capitalului de împrumut;
 - cota înaltă a surselor capitalului de împrumut pe termen scurt și utilizarea lor ineficientă;
 - rentabilitatea redusă a producției (existența pierderilor);
 - utilizarea puțin eficientă a resurselor creditare;
 - politica financiară pe termen lung și scurt ineficientă (ori lipsa acesteia);
 - cota înaltă și creșterea datoriei debitoare cu termen depășit inclusiv a celei compromise;
 - cota înaltă și creșterea datoriei creditoare:
 - către furnizori;
 - către buget și fondurile extrabugetare;
 - către personalul organizației;
 - politica ineficientă a organizației în domeniul prețurilor;
 - costul înalt de închiriere a încăperilor (pentru oficiu, depozite), utilajului, mijloacelor de transport;
 - cota înaltă și creșterea amenzilor, penalităților, despăgubirilor;
 - relațiile contractuale neraționale cu furnizorii și consumatorii de produse;
 - depășirea nivelurilor admisibile ale piețelor financiare;
 - lipsa sau luarea în considerare insuficientă a pronosticurilor și modificării factorilor externi;
 - analiza și luarea insuficientă în considerare a prețurilor la produsele și serviciile concurenților;
 - creșterea cotei producției finite și a rezervelor în depozite;
 - creșterea volumului de produse nefinisate (în lipsa pieselor de completare etc.);
 - creșterea cheltuielilor la resursele energetice pentru unitatea de produse finite;
 - furturile (delapidările) de producție, materiale etc.;
 - lipsa controlului financiar asupra rentabilității unor tipuri de produse și servicii;
 - structura organizatorică greoaie de administrare;
 - insuficiența de capital propriu.
- La analiza activității organizației în opinia noastră trebuie să fie examinat impactul adoptării incorecte a deciziilor investiționale pe termen lung, cum ar fi:
- portofoliul ineficient al hârtiilor de valoare;
 - obiectele de construcție nefinisate;
 - prelungirea termenului de construcție a obiectelor și montare a utilajului;
 - consumul excesiv de investiții;
 - investiții capitale neraționale;
 - neatingerea volumului planificat al profitului în urma realizării obiectelor reale;
 - planul de business întocmit cu greșeli referitor la noile proiecte;

- furnizarea unor utilaje costisitoare și nejustificate din punct de vedere al caracteristicilor tehnice;

- neatingerea calității competitive necesare a producției;
- neatingerea prețului de cost competitiv necesar la noile produse;
- insuficiența de capital pentru modernizarea producției.

3. Altele:

- lipsa sau insuficiența calificăției din partea personalului (lucrătorilor);
- utilizarea unor informații economice neveridice;
- scurgerea de informații confidențiale din organizație;
- lipsa informației statistice privind efectuarea marketingului;
- subordonarea gestiunii contabile scopurilor de impozitare, ceea ce înrăutățește calitatea informației utilizate pentru analiză.

Conform rezultatelor analizei financiare a activității organizației aflate în criză din lista de cauze enumerate mai sus trebuie selectate cele ce pot fi lichidate sau diminuate, ținând cont de specificul organizației, de posibilitățile în sistemul de relații cu mediul exterior.

Etapele și măsurile de stabilizare posibilă a stării financiare a organizației. Un număr destul de mare de organizații se ruinează din cauza gestiunii lor ineficiente. În acest caz, principalele metode de asanare financiară a unor asemenea organizații sunt modificarea procedurilor de gestiune în scopul de a găsi căile și posibilitățile de utilizare în primul rând a rezervelor economice interne.

Pentru elaborarea măsurilor concrete la diverse etape ale asanării se pot folosi diverse variante de intervenție administrativă, cele mai frecvente în organizațiile din țară.

În sistemul de redresare financiară a organizației trebuie utilizate pe scară largă în primul rând rezervele interne pentru stabilizarea financiară. Aceasta se explică prin faptul că aplicarea lor reușită permite nu numai înlăturarea pericolului financiar al falimentului, ci și în mare măsură diminuarea dependenței organizației de utilizarea capitalului de împrumut, să se accelereze restabilirea ei cu costuri mai mici.

În condițiile situației de criză financiară restabilirea se face pe etape.

Etapa I. Lichidarea insolvabilității.

La orice s-ar afla amploarea stării de criză a întreprinderii, determinată de rezultatele diagnosticului falimentului, sarcina cea mai urgentă în sistemul de măsuri pentru stabilizarea ei financiară constă în restabilirea capacității de achitare a plăților privind obligațiunile financiare cele mai stringente, pentru a preveni începerea procedurilor de falimentare și a reveni la obținerea resurselor tehnico-materiale pentru normalizarea procesului de producție.

Etapa II. Restabilirea stabilității financiare. Insolvabilitatea organizației poate fi lichidată într-o perioadă scurtă de timp prin efectuarea unei serii de operațiuni financiare în regim de urgență, însă dacă cauzele ce au generat insolvabilitatea nu vor fi lichidate apoi în scurt timp organizația poate deveni din nou insolvabilă. De aceea este important a fi lichidate concomitent cauzele negative sau să fie limitat brusc impactul lor asupra stabilității financiare a organizației. Aceasta va permite evitarea pericolului de faliment nu numai pe termen scurt, ci și pentru un interval de timp mai îndelungat.

Etapa III. Asigurarea echilibrului financiar pe o perioadă îndelungată. Stabilizarea financiară deplină se poate atinge numai când organizația își asigură echilibrul financiar pe termen lung în procesul funcționării ei, când își va crea condiții pentru autofinanțare, dezvoltarea producției și lichidarea pericolelor existente și a celor care ar putea surveni pentru îmbunătățirea rezultatelor financiare ale activității organizației.

În continuare vom examina mai amănunțit conținutul fiecărei etape pentru atingerea stabilității financiare a organizației.

1. Lichidarea insolvabilității organizației se asigură pe două căi:

- diminuarea volumului obligațiilor financiare externe și interne ale organizației pe termen scurt prin asumarea unor noi obligații mai mici ca volum;

•majorarea sumei de mijloace bănești care asigură stingerea datoriilor cu termenul depășit și executarea plăților urgente.

Aici se aplică principiul „debarasării de surplus” ce necesită reducerea cerințelor curente privind resursele tehnico-materiale de muncă etc. (care se soldează cu datoriile respective) și transformarea unor tipuri de active lichide în mijloace bănești fără a dăuna esențial producției.

Reducerea volumului obligațiilor financiare pe termen scurt, ce asigură diminuarea volumului fluxului monetar negativ în perspectivă pe termen scurt, se are loc datorită următoarelor măsuri principale:

- prolongarea creditelor financiare pe termen scurt;
- restructurarea portofoliului de credite financiare pe termen scurt cu trecerea unora dintre ele pe termen lung;
- mărirea perioadei acordate furnizorilor de credite marfare (comerciale);
- amânarea achitării la unele forme de datorii creditare interne ale organizației etc.;
- reducerea cheltuielilor pentru procurarea materialelor, inventarului și utilajelor;
- reducerea cheltuielilor pentru deplasări și reclamă;
- restructurarea datoriilor creditoare;
- reducerea stocurilor de produse finite din depozite.

În acest caz este atât de important nu pericolul falimentului, ci crearea condițiilor pentru procesul normal de producție, care să permită ridicarea calității producției și reducerea prețului de cost.

Scopul etapei de stabilizare financiară se consideră atins, dacă a fost lichidată insolabilitatea curentă a organizației, adică dacă volumul de încasare a mijloacelor bănești depășește volumul obligațiilor financiare pe termen scurt. Aceasta înseamnă că pericolul falimentului organizației în intervalul curent de timp a fost lichidat sau amânat.

Majorarea fluxului monetar al organizației poate fi pe termen scurt pentru stingerea datoriilor cu termenul depășit și a plăților urgente are loc în modul următor:

- transformarea unei pari din activele circulante lichide în mijloace bănești;
- transformarea unei părți din activele extracirculante lichide în mijloace bănești.

Transformarea activelor circulante în mijloace bănești se poate obține, bunăoară, efectuând următoarele măsuri:

- lichidarea portofoliului de investiții financiare pe termen scurt;
- accelerarea încasării datoriilor debitoare;
- reducerea perioadei de acordare a creditelor marfare (comerciale);
- majorarea scăderilor de prețuri la efectuarea achitării în numerar pentru producția realizată;
- reducerea mărimii rezervelor de valori materiale și mărfuri asiguratorii;
- scăderea prețurilor la tipurile de valori materiale și mărfuri cu lichiditate dificilă până la nivelul prețului dictat de cerere cu asigurarea realizării lor ulterioare;
- vânzarea producției finite și a mărfurilor în depozit etc.

Transformarea activelor extracirculante în mijloace bănești se efectuează astfel:

- prin realizarea părții cu lichiditate înaltă a instrumentelor financiare pe termen lung din portofoliul investițional;
- prin efectuarea operațiunilor de leasing restituibil, în procesul cărora fondurile fixe anterior procurate se vând posesorului de leasing concomitent cu perfectarea contractului de leasing financiar;
- prin vânzarea accelerate sau dării în arendă a utilajului folosit la prețurile dictate de cerere pe piața respectivă;
- prin închirierea utilajelor, anterior planificate pentru procurare în procesul de renovare a fondurilor fixe;

- prin darea în arendă a spațiului productiv și a încăperilor administrative nefolosite etc.

2. Restabilirea stabilității financiare a organizației este pe termen mediu are lac ca prelungire a realizării măsurilor adoptate pentru reducerea consumului de resurse financiare și majorarea fluxului pozitiv de creștere a resurselor financiare proprii.

Reducerea consumului de mijloace financiare se explică prin aplicarea principiului de „comprimare” a organizației: cu cât mai mare va fi decalajul dintre fluxul de mijloace bănești și refluxul lor, cu atât mai repede se va atinge stabilitatea financiară a organizației.

Reducerea volumului necesar al consumului de resurse financiare se poate obține prin efectuarea următoarelor măsuri:

- reducând volumul activității de producție datorită sistării fabricării produselor nerentabile;
- reducând volumul investițiilor în activitatea organizației;
- reducând numărul de subdiviziuni în aparatul administrativ;
- reducând o parte din subdiviziunile auxiliare și suplimentare;
- asigurând renovarea activelor extracirculante operaționale preponderent arendării (leasingului) lor;
- promovând o politică în domeniul lichidităților adecvată situației de criză financiară a întreprinderii în scopul majorării profitului net alocat pentru dezvoltarea producției;
- reducând volumul programului de participare a lucrătorilor angajați cu finanțare din venit;
- renunțând la programele sociale externe și la alte programe ale întreprinderii, finanțate din venitul ei etc.

Scopul etapei de stabilizare financiară este considerat atins, dacă întreprinderea a ajuns la linia de echilibru financiar, prevăzută în indicatorii cu destinație specială din structura financiară a capitalului și care îi asigură o stabilitate financiară suficientă, adică în cazul când necesarul și disponibilitatea de mijloace bănești în circulație sunt echilibrate.

Creșterea fluxului de mijloace financiare proprii poate fi efectuându-se următoarele măsuri:

- majorarea volumului de fabricare a produselor rentabile;
- reducerea prețului de cost al produselor fabricate prin diminuarea diverselor tipuri de pierderi și rebut;
- optimizarea politicii organizației în domeniul prețurilor;
- majorarea cotei de plată cu anticipare pentru producția expedită;
- promovarea unei politici fiscale raționale ce asigură minimizarea plăților fiscale în limitele legislației;
- efectuarea amortizării accelerate a utilajului în scopul trecerii rapide la pierderi a defalcărilor de amortizare;
- promovarea politicii în domeniul emisiei unor pachete suplimentare ale hârtiilor de valoare (acțiuni, obligații) etc.

3. Asigurarea stabilității financiare pe o perioadă îndelungată se efectuează printr-o serie de măsuri printre care:

- implementarea noilor tipuri de produse rentabile competitive pe piață;
- utilizarea unor tipuri efective de resurse materiale pentru reducerea prețului de cost al producției;
- ridicarea calității produselor și îmbunătățirea însușirilor de consum ale producției fabricate;
- accelerarea rotației activelor circulante;

- majorarea volumului de producție datorită renovării utilajului și utilizării noilor tehnologii;
- reducerea termenelor de achitare pentru producția furnizată;
- utilizarea instrumentelor referitoare la fondurile pentru majorarea veniturilor în urma activității extrarealizare etc.

Asigurarea stabilității financiare a organizației pe o perioadă îndelungată de timp datorită majorării profitului creează condiții favorabile pentru autofinanțarea sporită economiei a organizației și reducerea implicării resurselor creditate.

Variantele tipice de acțiuni administrative în scopul asanării financiare a activității organizației. Practica de efectuare a asanării financiare a organizațiilor cu diverse genuri de activitate a permis determinarea unor scheme tipice de acțiuni administrative asupra anumitor elemente ale procesului de afaceri în cadrul organizației.

Măsurile prevăzute în această schemă permit ridicarea gradului de eficiență a utilizării fondurilor fixe ale organizației și reducerea cheltuielilor pentru crearea lor, și anume:

a) măsuri pentru ridicarea gradului de eficiență a utilajului:

- întocmirea listei de utilaje (inventar, accesorii) care nu se folosesc sau se folosesc puțin în activitatea curentă de producție;
- stabilirea cercului de cumpărători și utilizatori potențiali ai utilajului de prisos, între creditori în primul rând, furnizorii de materiale și piese de completare etc., precum și prin întrereprinderile ce exploatează asemenea utilaje;
- vânzarea utilajului de prisos sau puțin utilizabil;
- darea în arendă antreprenorilor a utilajului de prisos sau puțin utilizabil;
- schimbul de utilaje între întreprinderi;
- conservarea utilajului pentru scoaterea lui din baza imposibilă, trecerea la pierderi a utilajului uzat;
- dacă întreprinderea arendează utilaj, trebuie să studieze posibilitatea de încheiere a unui nou contract cu proprietarul arendei, în care să se prevadă condiții economice noi sau, în caz contrar, să se renunțe la contract;
- examinarea posibilității de utilizare alternativă a utilajului de prisos sau puțin utilizabil pentru fabricarea altor tipuri de produse sau prestare a serviciilor pentru a obține noi surse de venit, posibil, în cooperare cu alte întreprinderi și antreprenori etc.;

b) etapele de eficientizare a utilizării încăperilor administrative, de producție și pentru depozitare:

- întocmirea listei încăperilor administrative, de producție și depozitare puțin folosite în activitatea curentă de producție; reducerea spațiului respectiv în conformitate cu nivelul de producție preconizat;
- stabilirea cercului de cumpărători și utilizatori potențiali ai încăperilor administrative, de producție și depozitare puțin folosite, în primul rând între creditori, furnizorii de resurse materiale, clienți-cumpărători;
- vânzarea încăperilor administrative, de producție și depozitare de prisos;
- darea în arendă a încăperilor administrative, de producție și depozitare de prisos;
- în cazul când vânzarea, darea în arendă a încăperilor administrative, de producție și depozitare de prisos nu este posibilă, se efectuează lucrările de conservare a acestora pentru a diminua consumul de energie și cheltuielile pentru paza, îngrijirea lor etc.;
- dacă întreprinderea arendează încăperi, trebuie să studieze posibilitatea de încheiere a unui nou contract cu proprietarul arendei, în care să se prevadă condiții economice noi sau, în caz contrar, să renunțe la contract; să găsească posibilități de arendare a unor încăperi de la alt arendator în condiții mai avantajoase;

- examinarea posibilității de utilizare a încăperilor libere pentru organizarea unor noi tipuri de activitate, mai avantajoase, posibil, în cooperare cu alte întreprinderi și organizații;
- examinarea variantelor de centralizare a activității întreprinderii în baza transferării subdiviziunilor într-o încăpere sau un număr mai mic de încăperi pentru eliberarea spațiului suplimentar;
- darea în arendă a sectoarelor de pământ în folosul creditorilor, clienților, altor organizații.

Etapele de reducere a investițiilor capitale:

- stoparea proiectelor de investiții ce au devenit mai puțin eficiente din cauza modificării factorilor externi de piață, examinarea posibilității de restituire a unei părți considerabile din mijloacele investite;
- modificarea graficelor de efectuare a investițiilor cu scopul de a diminua povara monetară riscantă prin revederea etapelor de investire capitală în legătură cu schimbarea unor circumstanțe externe;
- determinarea posibilității de transmitere a obiectelor de construcție nefinisate sau de atragere a investitorilor terți pentru încheierea rapidă a construcțiilor și darea obiectelor în exploatare;
- conservarea obiectelor de construcție capitală în scopul reducerii cheltuielilor curente pentru întreținerea lor;
- reorientarea proiectului investițional în cauză spre o nouă activitate, posibil, în cooperare cu alți investitori etc.

Raționalizarea rezervelor de producție:

- micșorarea volumului rezervelor intangibile prin convenire asupra unui termen mai scurt de executare a comenzilor de livrare și primirea regulată a materialelor;
- repartizarea rezervelor după gradul lor de importanță pentru activitatea stabilă a organizației, micșorarea volumului la tipurile de rezerve care nu sunt critice pentru funcționarea întreprinderii;
- stabilirea tipurilor și cantității materialelor (detaliilor, mărfurilor) de prisos ce nu se folosesc în producție, sau a rezervelor ce s-au format în urma închiderii unităților de producție nerentabile sau a învechirii stocurilor de mărfuri (materiale), produse finite etc.;
- reducerea cheltuielilor legate de păstrarea resurselor materiale;
- stabilirea numărului de consumatori potențiali de resurse materiale, în primul rând a creditorilor-furnizori și clienților-cumpărători;
- vânzarea resurselor materiale și a produselor finite de prisos sau transmiterea lor în contul obligațiilor față de creditori;
- examinarea posibilităților de vânzare a stocurilor învechite, mărfurilor și articolelor necorespunzătoare condițiilor cu scăderi de preț, pentru a obține mijloace suplimentare și a reduce cheltuielile de păstrare;
- determinarea posibilităților de prelucrare, restabilire a calității mărfurilor învechite în scopul vânzării la prețuri ridicate.

Raționalizarea producției:

- închiderea unităților de producție nerentabile pentru a elibera resursele materiale, personalul, utilajul și spațiul de producție al acestora;
- reducerea duratei (ciclului) producției nefinisate în baza aplicării unei tehnologii mai moderne;
- ridicarea calității produselor fabricate prin implementarea controlului asupra calității operațiilor cu noile tehnologii;
- majorarea cantității de producție la sectoarele rentabile în baza concentrării aici a resurselor de materiale și de muncă;

- reorientarea producției nerentabile spre fabricarea unor produse noi mai avantajoase, cu cerere pe piață, prin cooperare cu alte întreprinderi și atragerea mijloacelor de la investitori;
- sistarea fabricării produselor pentru „depozit”;
- reducerea locurilor de muncă în corespundere cu reducerea volumului vânzărilor;
- sistarea tipurilor de activitate pentru deservirea producției de bază (reparații, transport, fabricarea articolelor necorespunzătoare profilului etc.), cu transmiterea lor firmelor specializate etc.;
- încheierea diverselor acorduri privind cedarea din partea creditorilor (diminuarea sumei totale a datoriilor, scutirea de plată).

Accelerarea rotației mijloacelor bănești:

- crearea sistemului de stimulente (scăzăminte) pentru clienții care procură produsele întreprinderii, în scopul accelerării plăților pentru producție (aplicarea achitării anticipate, achitarea plății înainte de termenul prevăzut în contract, achitarea plății la timp);
- crearea sistemului de stimulente (scăzăminte) pentru clienții care măresc volumul achizițiilor de produse și achită la timp plățile respective;
- aplicarea sistemului de plăți de către managerii responsabili pentru desfacerea producției, în funcție de volumul încasării mijloacelor bănești de la clienții cu care cooperează;
- examinarea posibilităților de vânzare a datoriei de debitor băncii proprii (operații factoring) sau creditorilor;
- examinarea relațiilor cu clienții consumatori de produse ale întreprinderii, a stării lor financiare din punctul de vedere al apariției unor riscuri posibile și stabilirea în funcție de acestea a limitelor posibile la creditul pentru mărfuri, acordat fiecărui client etc.

Reducerea cheltuielilor în cadrul activității de producție și comerciale:

- reducerea cheltuielilor economice generale referitor la cheltuielile pentru transportul auto, cheltuielile de reprezentanță, pentru deplasări, pază etc.;
- implementarea tehnologiilor cu consum redus de resurse;
- simplificarea structurii organizatorice în scopul de a lichida nivelurile de prisos și reducerea cheltuielilor pentru remunerarea personalului administrativ;
- introducerea unui control mai strict asupra consumului de resurse energetice;
- efectuarea achiziției de materiale în comun cu alți cumpărători de la același furnizor în scopul reducerii cheltuielilor de transport și a altor cheltuieli;
- reducerea cheltuielilor din contul integrării cu furnizorul sau cu clienții sau alți producători;
- îngustarea sferei proprii de producție prin cedarea unei părți a ciclului de producție sau a lucrărilor auxiliare altor producători;
- reducerea cheltuielilor pentru reclama producției, revăzând bugetul respectiv, determinarea modului de îmbinare cheltuielilor pentru reclamă cu majorarea volumului de vânzări, găsirea celor mai eficiente tipuri de reclamă, găsire unor posibilități de achitare a plății pentru reclamă prin intermediul operațiilor barter etc.;
- ridicarea gradului de mecanizare a procesului de producție și reducerea volumului de muncă manuală;
- selectarea minuțioasă a materiei prime și componentelor cu anumite caracteristici tehnice;
- reducerea cheltuielilor pentru procurarea materiei prime și a materialelor;
- înlocuirea materialelor de import cu articole similare de producție autohtonă;
- utilizarea unor componente mai ieftine, acolo unde acest lucru e posibil;

- introducerea unor modificări de ordin constructiv și tehnologic în produsele pe care le fabrică întreprinderea pentru a avea posibilitatea de a se trece la materiale noi sau mai ieftine (pentru sporirea calității);
- implementarea unor forme progresiste de remunerare, ce asigură creșterea productivității muncii lucrătorilor în scopul de a reduce cheltuielile pentru plata unității de produs;
- reducerea volumului de deșeurile materiale și examinarea posibilității de utilizare a acestora pentru producerea unor articole conexe etc.

Scăderea scurgerilor de mijloace bănești:

- divizarea furnizorilor pe categorii după gradul importanței lor pentru activitatea organizației pentru cu scopul de a stabili prioritățile la achitarea datoriei creditoare;
- prelungirea termenelor de plată în cazul unor furnizori mai puțin importanți;
- găsirea unor furnizori de alternativă, ce propun condiții mai avantajoase sau produse mai calitative, pentru a diminua cheltuielile de producție.

Restructurarea datoriilor creditoare:

- întocmirea listei creditorilor, datoriile față de care trebuie stinse completamente sau parțial în primul rând (datoriile cu termen depășit se consideră cele de mai mult trei luni, volumul fiind mai mare de 100,0 mii lei);
- determinarea posibilității de prelungire a termenului de plată a datoriei cu achitarea unei prime suplimentare în scopul de a asigura achitarea la timp în viitor etc.;
- stingerea datoriei către creditori cu activele debitorului (resursele materiale, produsele întreprinderii, servicii etc.);
- reeșalonarea datoriilor către creditori;
- găsirea unor surse suplimentare de resurse financiare prin intermediul emisiilor de acțiuni, obligații;
- atitudinea individuală față de diverși creditori (reținerea plăților în cazul unora, plata la timp în cazul altora);
- încheierea diverselor acorduri privind cedarea din partea creditorilor (diminuarea sumei totale a datoriilor, scutirea totală sau parțială de plata dobânzilor, reducerea cotei procentuale, amânarea plăților, reeșalonarea plăților);
- transformarea datoriei și obligații asigurate în schimbul reducerii sumei datoriilor, a dobânzilor, prelungirii termenului de stingere a datoriilor.

Îmbunătățirea încasării datoriilor debitoare:

- intentarea acțiunilor de judecată în arbitraj, referitor la clienții mai puțin importanți;
- determinarea posibilității și necesității de stingere a datoriilor debitoare prin produsele, serviciile, mărfurile debitorului;
- reautenticarea datoriei de debitor în formă de cambii;
- estimarea solvabilității cumpărătorilor și stabilirea politicii de acordare a creditelor comerciale (sub formă de mărfuri);
- controlul sistematic al achitării de către cumpărători a plăților la datoriile amânate și cu termenul depășit;
- aplicarea scăzământelor în schimbul accelerării plăților (debitorilor care nu se știe dacă vor fi achitate în timpul apropiat, etc.)
- vânzarea datoriei cu un scont de 10-15% părții terțe sau unui debitor al debitorului.

Restructurarea creditelor bancare:

- reexaminarea condițiilor creditului (amânarea plății la datoria principală, reducerea cotei procentuale), examinarea posibilității de refinanțare a creditului obținut de la altă bancă;
- trecerea creditului pe termen scurt în credit pe termen lung;
- încheierea unui contract de finanțare cu condiția cedării dreptului de cerere (contractul factoringului).

Majorarea volumului de vânzări:

- efectuarea cercetărilor de marketing și urmărirea diverselor prețuri angro la produsele similare pe piața dată și piețele învecinate, din regiunile apropiate;
- determinarea grupelor de produse ce corespund cel mai bine condițiilor modificate ale pieței, determinarea avantajelor competitive ale produselor proprii și a posibilităților de câștig în urma realizării lor;
- analiza prețului și volumului de realizare a producției și găsirea compromisului: scăderea prețului de livrare pentru a mări cota întreprinderii pe piață și volumul vânzărilor etc.

Perfecționarea organizării marketingului pentru majorarea volumului vânzărilor:

- căutarea unor segmente de piață pentru produsele întreprinderii sau a tipurilor de produse tehnologic apropiate, la care există cerere solvabilă nesatisfăcută;
- informarea consumatorilor cu privire la însușirile producției, calitățile și serviciul ei, punând accentul pe „părțile tari” ale producției;
- formarea rețelelor de desfacere și de dileri (contracte cu agenții, cu cumpărătorii angroșiști, crearea punctelor comerciale de firmă etc.);
- formarea sistemului de deservire postvânzare a produselor;
- implementarea sistemului de contracte cu condiții elastice de livrare și achitare a plăților (scăzăminte în caz de plată anticipată pentru executarea operativă și exactă a condițiilor contractuale, amânarea plății în baza creditului comercial etc.);
- dezvoltarea unor relații de lungă durată cu furnizorii pentru a asigura calitatea livrărilor și reducerea cheltuielilor;
- asigurarea interesului investitorilor pentru întreprindere etc.

Perfecționarea organizării gestiunii:

- micșorarea numărului de verigi și niveluri administrative;
- centralizarea și descentralizarea funcțiilor administrative în dependență de condițiile concrete ale producției;
- elaborarea unor noi regulamente funcționale, ce diminuează posibilitățile de dublare a funcțiilor;
- disponibilizarea conducătorilor de calificare insuficientă sau perfecționarea calității lor;
- crearea unor noi subdiviziuni funcționale responsabile de asanarea financiară a întreprinderii;
- implementarea unui sistem eficient de asigurare informațională;
- elaborarea metodelor de motivare a personalului administrativ după rezultatele de activitate a întreprinderii;
- implementarea unor măsuri pentru reducerea documentației de prisos (diminuarea birocrăției în aparatul administrativ);
- perfecționarea structurii de producție și organizatorice de gestiune etc.

Perfecționarea sistemului de gestiune contabilă:

- efectuarea reevaluării bunurilor în legătură cu schimbarea condițiilor pe piață;
- întocmirea calendarului fiscal;
- implementarea unor programe informaționale pentru prelucrarea documentației contabile și prezentarea informației către conducere.

Reorganizarea sistemului de producție și gestiune:

- divizarea organizației într-o serie de firme independente;
- transformarea celor mai rentabile unități de producție în organizații independente și lichidarea sectoarelor falimentare;
- fuziunea organizației cu alta cu profil apropiat de producție și lichidarea persoanei juridice a debitorului;
- comasarea (alipirea) organizației cu alta cu profil apropiat de producție și crearea unei noi persoane juridice;

- transformarea SRL a organizației debitoare în societate pe acțiuni deschisă etc.

Bibliografie:

1. Natalia Burlacu. Managementul contemporan al structurilor corporative ca factor strategic al dezvoltării proceselor de integrare și creștere economică din Republica Moldova. Simpozion internațional „Probleme regionale în contextul procesului de globalizare” (9-10 octombrie 2002), ASEM, Chișinău, 2002, p. 92-94.
2. Natalia Burlacu, Evoluția managementului corporativ. Tendințe și perspective pentru Republica Moldova, Analele ASEM, vol. II, ASEM, Chișinău, 2004, p.131-136.
3. Natalia Burlacu, I.Călugăreanu, A.Poloz. Criteriile eficacității și măsurile de depășire a crizei în managementul organizației, Conferința Științifică Internațională, 22-24 octombrie, ULIM Chișinău, 2010, p.153-160.

RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ÎN DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII CUNOAȘTERII: ASPECTE METODOLOGICE

*Elena BURTEA, Universitatea „Spiru Haret” (București), drd., ULIM
Daniela FILIP, SUA, Pennsylvania, Lafayette College
Silvestru MAXIMILIAN, dr. hab., prof. univ., ULIM*

The factors that have an impact on the research-development domain are enumerated; the cases in which international relations are oriented towards engaging generators of ideas from the exterior in the process of production of intelligent products are examined.

Keywords: *Models, factors, elasticity, maximum, minimum, probability, administrative solutions, variation, decision.*

Noțiunea de intelect, conform DEX [1 p. 497], este capacitatea de a gândi, de a cunoaște, de a avea o activitate rațională, de a opera cu noțiuni, minte, gândire, rațiune, ceea ce produce intelectul de exemplu: idei, vom numi produse intelectuale. Inteligență – capacitățile de a înțelege ușor și bine, de a sesiza ceea ce este esențial, de a rezolva situații sau probleme noi pe baza experienței acumulate anterior. Inteligență artificială - capacitatea sistemelor tehnice evaluate de a obține performanțe cvasiumane. În acest context, produsele create de intelect, inteligență (ideile, cunoștințele, inovațiile etc.) le vom numi „produse intelectuale” sau „produse inteligente”. Cunoștințele (și nu numai) sunt necesare pentru a genera o idee care, la rândul ei, poate avea eficiență. Cunoștințele, oricât de vaste ar fi, nu au eficiență. Numai produsele generate de cunoștințe, în anumite condiții, pot avea eficiență economică, ecologică, socială, militară și politică. Afirmatia “eficiența cunoștințelor”, în viziunea noastră, este discutabilă, lipsită de sens. Actualmente, orice țară care nu progresează în domeniul cercetare-dezvoltare, regresează din punct de vedere economic și social. România, pentru a urca în domeniul științific până la nivelul țărilor membre ale UE, trebuie să depună eforturi considerabile inclusiv în dezvoltarea și aplicarea științelor futurologice. În acest scop, este necesar a motiva activitățile inovatoare, a antrena capitalul privat în domeniul cercetare-dezvoltare, a stimula cooperările reciproce dintre firmele naționale, cu firmele din țările industrial puternic dezvoltate, a stimula importul de „idei” și tehnologii ultramoderne, a organiza implementarea inovațiilor în toate domeniile activităților umane dintre țări. UE sistematic tradițional a pus accentul pe dezvoltarea potențialului de cunoștințe, pe cel al educației, pe munca creativă, inovatoare. Începând cu anul 2002, în Uniunea Europeană, toate activitățile de creare a cunoștințelor și de utilizare a acestora sunt coordonate prin programe (planuri). Primul program s-a desfășurat între anii 2002-2006, al doilea – între anii 2007-2013. Componentele de bază în domeniul cercetare-dezvoltare a țărilor din UE în perioada 2007-2013, cu un buget de 57 mld. euro, sunt: sănătatea omului; agricultura, biotehnologiile, produsele alimentare; tehnologiile informaționale de comunicare; nanoștiințele, nanotehnolo-

giile; energetica; protecția ambiantă a omului; transportul, aviația, științele sociale, economice; cosmosul și securitatea.

Accentul programului este pus pe generarea de idei, motivarea personalului, crearea infrastructurii pentru dezvoltarea domeniului cercetare-dezvoltare [3]. Domeniul cercetare-dezvoltare constituie forțele motrice de creștere economică.

Economia UE, inclusiv economiile naționale, sub impactul rezultatelor cercetărilor științifice, invențiilor se transformă într-un sistem multistruktural. Este dificil a enumăra și a clasifica, în ordinea importanței lor, toți factorii cu impact direct sau indirect asupra creșterii economice. Dezvoltarea intelectuală a societății este cea mai puternică forță productivă. Produsele intelectuale nu au dimensiuni ca lungime, lățime, înălțime, greutate, miros etc., nu sunt materiale, însă tot mai insistent și consecvent devin cele mai necesare, mai solicitate și mai scumpe produse în comparație cu produsele materiale. Pe parcursul istoriei economice, o țară se dezvoltă puternic dacă dispunea de bogății naturale, așezare geografică și condiții climaterice favorabile. Actualmente, o țară va deveni bogată numai dacă va fi bogată în „idei”, în specialiști competenți, cu o infrastructură necesară pentru creșterea inteligenței membrilor societății. Fără să pretindem la o expunere definitivă și completă, în continuare încercăm să alcătuim o lista de factori ce pot contribui (și contribuie) la dezvoltarea țării. Printre aceștia enumerăm:

1. Niveluri de incertitudine redus a direcțiilor posibile de cercetări științifice fundamentale, aplicative, a inovațiilor, a utilizărilor acestora în crearea de noi tehnologii (X_1).
2. Numărul suficient de mare al întreprinderilor industriale, creatoare de tehnologii inovaționale în sferile productive, neproductive, prestatoare de servicii (X_2).
3. Ponderea mare a finanțării în PIB a activităților de cercetare-dezvoltare (X_3).
4. Numărul mare al cercetărilor științifice, inovatorilor la 10000 loc (X_4).
5. Utilizarea eficientă a tehnologiilor informaționale în toate sferile de activitate a țării (X_5).
6. Numărul mare de elaborări științifice din țară, importate în țară (X_6).
7. Nivelul înalt de studii al societății în ansamblu (X_7).
8. Infrastructura dezvoltată a cercetărilor științifice, inovațiilor, proiectărilor și implementarea rezultatelor acestora (X_8).
9. Nivelul tehnologic înalt din țară în profilul teritorial, ramural, micro-, miezo-, la nivel macro- (X_9).
10. Cererea, solicitarea de către subiecții economici din țară a inovațiilor, ideilor în domeniul cercetării-dezvoltării (X_{10}).
11. Numărul suficient de mare de specialiști competenți (numărul critic) generatori de idei, invenții în domeniul cercetare-dezvoltare (X_{11}).
12. Nivelul înalt de dezvoltare tehnologică a activităților economice din țară, ponderea tehnologiilor primitive bazate pe utilizarea muncii manuale ieftine din țară (X_{12}).
13. Tehnologii eficiente de instruire, calitatea didactică înaltă a manualelor școlare (X_{13}).
14. Nivelul de extindere considerabilă a colaborărilor științifice, inovaționale, educaționale, de stagiul din țară cu țările avansate în domeniul cercetare-dezvoltare (X_{14}).
15. Nivelul înalt de motivare a muncii, inclusiv remunerarea rezultatelor obținute de către autori în domeniul cercetare-dezvoltare (X_{15}).
16. Organizarea eficientă a activităților în domeniul cercetare – dezvoltare de către guvern, de către managerii sistemului academic, inclusiv prin utilizarea metodelor “program – scop” (X_{16}).
17. Nivelul de remunerare a muncii în țară sub nivelul remunerării muncii în domeniul cercetare-dezvoltare în profil teritorial, ramural, micro (munca ieftină – nu creează necesități inovaționale) (X_{17}).

18. Numărul și gravitatea problemelor cu care se confruntă societatea în toate activitățile umane, inclusiv în economie, ecologie, în domeniul social, medical, instituțional etc. (X_{18}).
19. Modalități eficiente de acumulare a ideilor științifice, inovatoare în țară, inclusiv și peste hotare (X_{19}).
20. Modalități eficiente de organizare în țară a învățământului continuu în toate activitățile umane (X_{20}).
21. Nivelul înalt de remunerare a muncii a autorilor pentru publicații, idei, inovații, destinate domeniului cercetare-dezvoltare (excluderea cazurilor când autorii sunt obligați să suporte cheltuieli pentru a-și publica lucrările) (X_{21}).

Acestea sunt condițiile minime necesare, dar nu și suficiente pentru a obține succese considerabile în domeniul cercetare-dezvoltare, creării nanotehnologiilor, pentru asigurarea creșterii economico-sociale a țărilor din UE (și nu numai).

Făcând abstracție de factorii, care nu sunt incluși în „listă”, creșterea economică (PIB) poate fi corelată cu cei 21 de factorii prin elaborarea unei funcții de producție, care se poate scrie sub forma:

$$Y = F(x_1, x_2, \dots, x_{21}), \quad (1)$$

în care $x_i \geq 0, i = 1, 2, \dots, 21$,

Un caz particular al funcției (1) este funcția Cobb-Douglas:

$$Y = Ax_1^{\alpha_1} x_2^{\alpha_2} \dots x_{21}^{\alpha_{21}}. \quad (2)$$

Pentru simplificarea lucrurilor, exprimăm funcția (2) în logaritmi naturali:

$$\ln Y = \ln A + \sum_{i=1}^{21} \alpha_i \ln x_i. \quad (3)$$

Prin derivarea ecuației (3) în raport cu $x_i, i = 1, 2, \dots, 21$ obținem mărimile:

$$\frac{1}{Y} \frac{\partial Y}{\partial x_i} = \frac{\alpha_i}{x_i}, \quad i = 1, 2, \dots, 21. \quad (4)$$

Care mai pot fi scrise :

$$x_i \frac{\partial Y}{\partial x_i} = \alpha_i Y, \quad i = 1, 2, \dots, 21. \quad (5)$$

Prin însumarea ecuațiilor (5) vom obține relația:

$$\sum_{i=1}^{21} x_i \frac{\partial Y}{\partial x_i} = Y \left(\sum_{i=1}^{21} \alpha_i \right). \quad (6)$$

Din ecuația (6) rezultă că PIB (Y) al țării poate fi multiplicat de $\left(\sum_{i=1}^{21} \alpha_i \right)$ ori, care reprezintă elasticitatea PIB în raport cu variabilele $x_i, i = 1, 2, \dots, 21$. La rândul său cuantumul sumei poate fi:

$$\sum_{i=1}^{21} \alpha_i = \begin{cases} > 1, & \text{factorii au un randament crescator} \\ = 1, & \text{factorii au un randament constant} \\ < 1, & \text{factorii au un randament descrescator.} \end{cases}$$

Forma funcției de producție (1) are o importanță principală. Funcția de producție trebuie nu numai să ne ofere date despre evoluția PIB a țării sub impactul celor 21 de factori, ci să descrie adecvat procesele evolutive. Funcția (1) trebuie să aibă următoarele proprietăți: să fie continuă; să fie nenegativă pentru orice valori pozitive ale variabilei $x_i, i = 1, 2, \dots, 21$; să aibă valori univoce, bine determinate, restricționate; să se transforme în zero dacă unul sau mai mulți din factorii $x_i, i = 1, 2, \dots, 21$ sunt egali cu zero; să fie diferențiabilă; reducerea impactului unui factor să poată fi compensată cu efortul altui factor dintre cei 21 de factori; elasticitatea PIB să fie determinată de eficiența fiecărui factor; valorile celor 21 de

factori să determine extremul PIB; transformările matematice să poată fi interpretate economic. Funcția (1) de tip liniar, parabolic, hiperbolic, de tipul Coob-Douglas, Mitcherliih-Baul, Spliman, Balmucand, Lomax nu satisface condițiile (proprietățile) enumerate mai sus. Pentru a deduce forma funcției (1), limităm examinarea evoluției PIB pentru cazul când acesta depinde de un singur factor – x_1 .

Admitem că funcția (1) are forma $Y = F(x_1)$, PIB depinde numai de factorul x_1 . Notăm prin b_1 - creșterea logaritmului PIB la o unitate de creștere a logaritmului factorului x_1 ; $b_1 \ln x_1$ - creșterea logaritmului PIB la $\ln x_1$ unități de creștere a factorului x_1 ; $\gamma_1 x_1$ - creșterea factorului x_1 , γ_1 - coeficientul de proporționalitate.

$\frac{b_1 \ln x_1}{\gamma_1 x_1}$ - creșterea logaritmului PIB la o unitate de creștere a factorului x_1 .

Deci, $\ln Y = \frac{b_1 \ln x_1}{\gamma_1 x_1 \ln e} = \frac{\ln x_1^{b_1}}{\ln e^{\gamma_1 x_1}}$ sau $Y = \frac{x_1^{b_1}}{e^{\gamma_1 x_1}}$. Similar poate fi interpretat și aportul factorilor $i=2,3,\dots,21$ la creșterea PIB. Funcția (1) va avea forma:

$$Y = A \frac{x_1^{b_1}}{e^{\gamma_1 x_1}} \cdot \frac{x_2^{b_2}}{e^{\gamma_2 x_2}} \cdot \dots \cdot \frac{x_{21}^{b_{21}}}{e^{\gamma_{21} x_{21}}} = A \frac{\prod_{i=1}^{21} x_i^{b_i}}{\prod_{i=1}^{21} e^{\gamma_i x_i}} = A \prod_{i=1}^{21} \frac{x_i^{b_i}}{e^{\gamma_i x_i}} \quad (7)$$

În această interpretare a expresiei $e^{\gamma_i x_i}$ joacă rolul de normă matematică; fiecare factor $i, i=1,2,\dots,21$, este normal. Elasticitatea PIB în raport cu variabila $x_i, i=1,2,\dots,21$.

$$E_{x_i}(Y) = \frac{\partial Y}{\partial x_i} \cdot \frac{x_i}{Y} = b_i - \gamma_i x_i, \quad i=1,2,\dots,21, \quad (8)$$

Determinăm elasticitatea PIB la o unitate de creștere a factorului $i, i=1,2,\dots,21$:

$$\frac{\partial E_{x_i}(Y)}{\partial x_i} = -\gamma_i, \quad i=1,2,\dots,21, \quad - \text{impactul factorului } i \text{ asupra creșterii PIB este în}$$

descreștere.

Funcția (7) are extremum (maximum). Din sistemul

$$\begin{cases} \frac{\partial Y}{\partial x_1} = \left(\prod_{i=1}^{21} \frac{x_i^{b_i}}{e^{\gamma_i x_i}} \right)_{x_1} = A \prod_{i=2}^{21} \frac{x_i^{b_i}}{e^{-\gamma_i x_i}} \cdot x_1^{b_1-1} e^{-\gamma_1 x_1} \cdot \gamma_1 \left(\frac{b_1}{\gamma_1} - x_1 \right) = 0 \\ \frac{\partial Y}{\partial x_2} = \left(\prod_{i=1}^{21} \frac{x_i^{b_i}}{e^{\gamma_i x_i}} \right)_{x_2} = A \prod_{i=2}^{21} \frac{x_i^{b_i}}{e^{-\gamma_i x_i}} \cdot x_2^{b_2-1} e^{-\gamma_2 x_2} \cdot \gamma_2 \left(\frac{b_2}{\gamma_2} - x_2 \right) = 0 \\ \dots \\ \frac{\partial Y}{\partial x_{21}} = \left(\prod_{i=1}^{21} \frac{x_i^{b_i}}{e^{\gamma_i x_i}} \right)_{x_{21}} = A \prod_{i=2}^{21} \frac{x_i^{b_i}}{e^{-\gamma_i x_i}} \cdot x_{21}^{b_{21}-1} e^{-\gamma_{21} x_{21}} \cdot \gamma_{21} \left(\frac{b_{21}}{\gamma_{21}} - x_{21} \right) = 0 \end{cases} \quad (9)$$

Determinăm $x_i = \frac{b_i}{\gamma_i}$ - valoarea factorului $i, i=1,2,\dots,21$, pentru care PIB va

avea extremum. Și fiindcă $\frac{\partial^2 Y}{\partial x_i^2} > 0$, pentru $x_i = \frac{b_i}{\gamma_i}$ PIB va fi maxim.

Pentru $X < \frac{b_i}{\gamma_i}$ creșterile PIB sunt pozitive, $\frac{\partial Y}{\partial x_i} > 0$;

Pentru $X > \frac{b_i}{\gamma_i}$, PIB va descrește.

O problemă deosebită rămân modalitățile de determinare a parametrilor $\beta_i \gamma_i$. În unele cazuri acești parametri pot fi determinați folosind metoda pătratelor minime, în altele – prin metoda de analiză a datelor experților. Problema, aparent simplă, se complică considerabil, deoarece fiecare domeniu științific, direcție de cercetare poate fi cuantificată după diverse criterii. Acestea (criteriile) la rândul lor pot constitui un sistem incompatibil. De exemplu, criteriile economice și criteriile științelor fundamentale care de cele mai multe ori nu aduc profit, dar în perspectivă, ar putea crea profituri considerabile. În aceste condiții, problema selectării direcțiilor poate fi soluționată numai de către experții diferitelor domenii. În echipă experții sunt incluși după principiul: experții nu se dublează, experții se completează, experții determină nu numai domeniile, direcțiile de cercetare științifică, dar și criteriile de estimare a acestora.

Fiecare domeniu, direcție de cercetare științifică $d_i, i = 1, 2, \dots, m$ este estimată prin prisma criteriilor $\alpha_j, j = 1, 2, \dots, n$. Domeniului d_i , după criteriul α_j , îi sunt atribuite (de către experți) d_{ij} puncte. Sunt estimate și criteriile $\alpha_j, j = 1, 2, \dots, n$ cărora le corespund α_j puncte (procente în raport cu totalul),

$$\sum_{j=1}^n \alpha_j \geq 0, j = 1, 2, \dots, n \quad (10)$$

Deci, $\sum_{j=1}^n \alpha_j d_{ij}$ - estimarea ponderată a domeniului i prin ponderile criteriilor, $i = 1, 2, \dots, m$. Altfel spus, domeniile $d_1, d_2, \dots, d_i, d_m$ sunt estimate punctual de produsul:

$$\begin{pmatrix} d_{11} & d_{12} & d_{1j} & \dots & d_{1n} \\ d_{21} & d_{22} & d_{2j} & \dots & d_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ d_{i1} & d_{i2} & d_{ij} & \dots & d_{in} \\ d_{m1} & d_{m2} & d_{mj} & \dots & d_{mn} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \alpha_1 \\ \alpha_2 \\ \vdots \\ \alpha_j \\ \alpha_m \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \sum_{j=1}^n d_{1j} \alpha_j \\ \sum_{j=1}^n d_{2j} \alpha_j \\ \vdots \\ \sum_{j=1}^n d_{ij} \alpha_j \\ \sum_{j=1}^n d_{mj} \alpha_j \end{pmatrix} \quad (11)$$

Direcția (domeniul) de cercetare $d_i, i = 1, 2, \dots, m$ este estimată de către experți în domeniul criteriilor estimative (după nivelul de importanță, actualitate, gravitate, etc.), în domeniile respective de cercetări științifice. Domeniului (direcției) $d_i, i = 1, 2, \dots, m$ îi sunt atribuite $\sum_{j=1}^n d_{ij} \alpha_j$ puncte.

Direcțiile, domeniile în care sunt necesare cercetări nu întotdeauna pot fi acoperite cu potențial științific-inovațional, experimental din țările din UE, inclusiv România. În aceste cazuri, unele direcții, domenii de cercetare vor fi excluse din nomenclatorul de cercetări științifice, introducând variabile „bul”. Vectorul domeniilor, direcțiilor cu acoperire științifică națională îl determinăm prin produsul:

$$(d_1, d_2, \dots, d_i, \dots, d_m) \begin{pmatrix} \beta_1 0 \dots 0 \dots 0 \\ 0 \beta_2 \dots 0 \dots 0 \\ \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \\ 0 0 \dots \beta_i \dots 0 \\ \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \\ 0 0 \dots 0 \dots \beta_m \end{pmatrix} = (\beta_1 d_1, \beta_2 d_2, \dots, \beta_i d_i, \dots, \beta_m d_m) \quad (12)$$

unde $\beta_{i \geq 0}$,

$$\beta_i = \begin{cases} 1, & \text{dacă domeniul } i \text{ este investigat în România, } i = 1, 2, \dots, m \\ 0, & \text{dacă domeniul } i \text{ este investigat în UE, } i = 1, 2, \dots, m \end{cases}$$

Pornind de la potențialul științific, creativ inovativ, de la infrastructura proceselor investigaționiste, cu variabilele „bul” divizăm D matrice constituită din elementele $D = \{d_{ij}\}_{m \times n}$ în matricele $D^{(R)}$ și $D^{(UE)}$, unde $D^{(UE)}$, este matricea selectiva de cercetări pentru potențialul științific din țările UE; $D^{(R)}$ - pentru cercetătorii din restul lumii:

$$D^{(R)} = \begin{pmatrix} \beta_1 0 \dots 0 \dots 0 \\ 0 \beta_2 \dots 0 \dots 0 \\ \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \\ 0 0 \dots \beta_i \dots 0 \\ \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \\ 0 0 \dots 0 \dots \beta_m \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} d_{11} d_{12} d_{1j} \dots d_{1n} \\ d_{21} d_{22} d_{2j} \dots d_{2n} \\ \dots \dots \dots \dots \dots \\ d_{i1} d_{i2} d_{ij} \dots d_{in} \\ \dots \dots \dots \dots \dots \\ d_{m1} d_{m2} d_{mj} \dots d_{mn} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \beta_1 d_{11}, \beta_1 d_{12} \dots \beta_1 d_{1j} \dots \beta_1 d_{1n} \\ \beta_2 d_{21}, \beta_2 d_{22} \dots \beta_2 d_{2j} \dots \beta_2 d_{2n} \\ \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \\ \beta_i d_{i1}, \beta_i d_{i2} \dots \beta_i d_{ij} \dots \beta_i d_{in} \\ \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \\ \beta_m d_{m1}, \beta_m d_{m2} \dots \beta_m d_{mj} \dots \beta_m d_{mn} \end{pmatrix} \quad (13)$$

$$D^{(UE)} = \begin{pmatrix} (1 - \beta_1) 0 \dots 0 \dots 0 \\ 0 (1 - \beta_2) \dots 0 \dots 0 \\ \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \\ 0 0 \dots (1 - \beta_i) \dots 0 \\ \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \vdots \\ 0 0 \dots 0 \dots (1 - \beta_m) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} d_{11} d_{12} d_{1j} \dots d_{1n} \\ d_{21} d_{22} d_{2j} \dots d_{2n} \\ \dots \dots \dots \dots \dots \\ d_{i1} d_{i2} d_{ij} \dots d_{in} \\ \dots \dots \dots \dots \dots \\ d_{m1} d_{m2} d_{mj} \dots d_{mn} \end{pmatrix} \quad (14)$$

Direcțiile principale, domeniile de cercetare-dezvoltare (*i*): sistemele informaționale comunicative, știința despre viață, dezvoltarea economică durabilă, industria nanosistemelor, sistemele transport, sistemele energetice, cunoștințele societății se transformă în mijloace de producere a ideilor, de soluționare a problemei: cum să construim mai bine viitorul. Pornind de la cunoștințele disponibile, cum s-au dezvoltat cunoștințele societății pentru a reuși să se construiască mai bine viitorul. În procesele de studierea a viitorului se evidențiază trei probleme: a prevedea, a conștientiza, a soluționa. Științele fundamentale, aplicative, inovaționale pot contribui la perfecționarea tehnologiilor devenite tradiționale, dar pot crea și tehnologii principial noi numite nanotehnologii. Actualmente, nanotehnologiile sunt ramificate în nanomateriale, nanoelectronică, nanobiotehnologie, nanomedicină, nanoinstrumente, nanodispozitive, nanoconstrucții. Nanoelectronica contribuie considerabil la dezvoltarea tehnologiilor informațional-comunicative. Oricât de performante vor fi nanotehnologiile, domeniile de activități științifice vor conține și lucrări tradiționale: crearea sistemelor generatoare de energie, problema utilizării energie atomice, tehnologii de procesare a reziduurilor, sisteme de studiere a catastrofelor naturale, diversificarea produselor alimentare, crearea de noi tehnologii agricole, automatizarea studierii problemelor ecologice, mediul și viața, inclusiv viața umană, longevitatea vieții umane, calitatea vieții, problemele generatoare de conflicte umane, infrastructura socială, instituțională, etc. Științele fundamentale, aplicative, inovațiile, proiectările, experimentările, implementările, de organizare, de producere în serii s-au transformat în coordonatori ai domeniilor, direcțiilor de cercetări științifice (tabelul 1).

Tabelul 1. Domenii și executanți în cercetare – dezvoltare

Nr. ord	Domenii de activitate Executanți, direcții	Științe fundamentale	Științe aplicative	Inovații	Proiectări	Experimentări	Implementări	Producere în serie
1.	Sisteme cu inteligență artificială	+						
2.	Dezvoltarea informaticii, a telecomunicațiilor		+	+	+	+	+	+
3.	Sisteme de păstrare, procesare a informației			+	+	+	+	+
4.	Utilizarea electronicii în serviciile publice, în procesele productive				+	+	+	+
5.	Bioelectronica	+						
6.	Informația în medicină	+						
7.	Nanobiologia	+						
8.	Crearea sistemelor generatoare de energie	+	+	+	+	+	+	+
9.	Problema utilizării energiei atomice			+	+	+	+	+
10.	Tehnologii de procesare a reziduurilor			+	+	+	+	+
11.	Sisteme de studiere a catastrofelor naturale			+				
12.	Științele nanotehnologice	+						
13.	Mijloace de transport			+	+	+	+	+
14.	Tehnologii educaționale			+	+	+	+	+
15.	Diversificarea produselor alimentare	+						
16.	Crearea de noi tehnologii agricole	+						
17.	Crearea soiurilor noi de plante agricole	+						
18.	Crearea raselor noi de animale domestice	+						
19.	Automatizarea studierii problemelor ecologice		+	+	+	+	+	+
20.	Mediul și viața, inclusiv viața umană	+						
21.	Longevitatea vieții umane	+						
22.	Calitatea vieții		+					
23.	Tehnologii militare	+	+					
24.	Problemele generatoare de conflicte			+				
25.	Infrastructura	+	+	+	+	+	+	+
26.	Tehnologii industriale	+						
27.	Tehnologii agricole	+						
28.	Futurologie viitorologie	+	+	+	+	+	+	+
29.	Metode de expertize		+	+	+	+	+	+

Spre deosebire de alte activități, cercetările în științele fundamentale nu pot oferi societății rezultate pozitive imediate. Investigațiile științifice se pot solda cu rezultate pozitive, negative sau nule și fiecare dintre acestea cu mari întârzieri. Acestea, la rândul lor, sunt realizate fără ca preventiv să fi fost programate. Scopul investigațiilor științifice este de a obține noi cunoștințe despre procese, evenimente, acțiuni etc. fără asigurări că cunoștințele obținute vor aduce societății efecte economice, politice, ecologice, sociale, militare, etc. Cercetările fundamentale sunt orientate spre satisfacerea curiozităților (curiosity driven research). Acestea, fiind date publicității, creează pentru societate modele „care cândva, undeva ar putea fi puse în funcțiune”. Științele fundamentale „confeccionază” modele pentru ființe care există și pentru ființe care nu există și nici nu vor exista. Producătorul de cunoștințe nu poate fi restricționat în procesele sale investigatoare pentru a crea numai produse (idei, date, rezultate) utile societății azi sau mâine. Problema devine și mai gravă: nu toți cercetătorii de științe fundamentale obțin rezultate pozitive sau negative. Unii devin doar purtători „de cunoștințe”. Existența curentului electric, de exemplu, a fost descoperită pornind de la curiozitatea investigatorilor în secolul XVIII, utilă în secolul XIX și utilizată de toată omenirea în secolul XX. La astfel de lag-uri se mai

adaugă descoperiri științifice “surprize”: în investigarea unor procese pot fi descoperite altele. Deci, rezultatele muncii investigatorilor în științele fundamentale sunt mărimi aleatoare și pot fi solicitate de către societate cu o anumită probabilitate.

Eficiența rezultatelor științelor fundamentale este dificil (poate chiar imposibil) de prognozat. Științele fundamentale creează oferte și mecanisme pentru științele aplicative, acestea (lipsă) pentru activitățile inovative. Actualmente, producerea de cunoștințe nu mai poate fi efectuată de unul sau câțiva indivizi. Pentru aceasta sunt necesare “echipe” de specialiști competenți inclusiv din mai multe țări, bine dotate cu infrastructuri necesare pentru desfășurarea cercetărilor științifice. Parteneriatul în domeniul colaborărilor științifice din diverse țări este organizat în mod deferit. În organizarea parteneriatului științific au progresat mult SUA și UE. Începând cu anul 2000, UE organizează activitățile de cercetări științifice în patru etape: sunt organizate conferințe unde se stabilesc, se identifică perspectivele cercetărilor pentru următorii 10-20 de ani; sunt identificați executanții, investițiile, programele de cercetări în profilul problemelor, temelor, domeniilor, direcțiilor de cercetare științifică, sunt identificate finanțele necesare, mecanismele de motivare a muncii cercetărilor, de creare a infrastructurii a (condițiilor) necesare pentru desfășurarea cercetărilor științifice; sunt identificate structurile de coordonare a lucrărilor. Organizarea cercetărilor științifice, se poate face începând nu de la universități, academii, ci de la companiile de producție. O astfel de antrenare a capitalului privat în lucrările științifice nu întotdeauna este posibilă în țările cu dezvoltare economică moderată, de exemplu cum este România. Participarea persoanelor private în cercetările științifice le permite acestora: să influențeze politicile guvernamentale, să le orienteze spre soluționarea problemelor cu care se confruntă practicienii, să profite de achizițiile guvernamentale, să influențeze structura proprietății de stat, normativele instituționale, pregătirea specialiștilor, să participe la elaborarea programelor inovative ale statului, orientându-le spre soluționarea propriilor probleme. Criza financiară mondială din anii 2008-2010, după cum toate crizele economice mondiale, sunt factori „distructiv” cu consecințe „constructive”, sunt niște „răi” „buni”. Cele economice mondiale „elaborează” probleme, „stabilesc” tehnologii productive care au devenit eficiente, tehnologiile care trebuie eliminate, substituite etc.

Crizele contribuie la creșterea cererii de idei, inovații, tehnologii etc. În perioadele de criză economică mondială, toate economiile tuturor țărilor sunt afectate. Însă într-o măsură relativ mai mare sunt afectate țările industriale puternic dezvoltate. Acestea trebuie să-și schimbe tehnologiile productive, să apeleze la performanțele progresului tehnico-științific. Succesele economice ale unei țări depind de politicile științifico-tehnologice, inovaționale ale țării. Pe parcursul secolului XX, omenirea a utilizat un șir de concepte de politici tehnico-științifice: bazate pe activitățile inovative, pe creșterea economică, pe sistemul național de invenții, pe economia cunoștințelor, pe societatea informațională; bazate pe succesele academice în speranța că investițiile direcționate spre realizarea rezultatelor științifice ale academiilor, universităților neapărat vor asigura creșteri economice, performante, eficiente, tehnologii etc., pe creșterea productivității muncii din punctul de vedere al corporativelor productive; transformarea ideilor, cunoștințelor informației în marfă; comerțul cu tehnologii în expunerea informațională. Fiecare tehnologie comparativ cu tehnologiile precedente a avut anumite priorități. Însă apariția nanotehnologiilor va fi o „explozie” în toate științele practicate și inovațiile pe care omenirea continuă să le acumuleze. Ce se poate întâmpla cu tehnologiile, produsele devenite tradiționale cu modificările nesemnificative în situația când vor apărea produse noi care vor fi solicitate de consumatori; materiale și elemente cu proprietăți fizice și chimice principial noi; prețurile la produse, materiale, tehnologii vor fi relativ reduse; noutățile tehnico-științifice inovaționale vor fi ușor de însușit de către toți consumătorii; adaptarea la noile locuri de muncă va fi minimă. Unul dintre răspunsurile posibile în toate economiile tehnologiile vor fi moral depreciate, ineficiente, vor constitui pierderi enorme de capital, de active; se va produce o restructurare masivă a proprietăților de capital fix. Țările afectate de criza economică, financiară, de regulă, încearcă să se salveze „migrând” în țările cu economii

slab sau moderat dezvoltate tehnologiile învechite. Țările „receptoare” de astfel de „capital” aparent își măresc PIB, aparent obțin succese economice, poate chiar semnificative (de exemplu Brazilia, Rusia, India, China), dar în principiu “papă momeala”, se detașează de nanotehnologii, cad în “capcana” capitalului moral depreciat. În următorii ani, astfel de țări vor regresa și mai mult economic. Eficiența, performanțele economice, sociale, ecologice, militare ale UE vor facilita răspândirea nanotehnologiilor, nanomaterialelor, nanoserviciilor, nanoelementelor cu o viteză fără precedent. Din ipoteza că procesele de difuzare se vor desfășura tradițional, evoluția difuzării nanotehnologiilor poate fi condiționat formalizată. În acest scop notăm: $N(t)$ - numărul nanotehnologiilor în momentul t ; n - numărul tehnologiilor tradiționale supuse modificărilor tehnologice (nconst). Într-o unitate de timp apar $\frac{dN(t)}{dt}$ nanotehnologii. Viteza apariției și implementarea nanotehnologiilor este proporțională cu numărul nanotehnologiilor ($N(t)$), cu cerere de nanotehnologii ($n - N(t)$). În limbajul formal:

$$\frac{dN(t)}{dt} = AN(t)(n - N(t)), \quad (15)$$

unde A-coeficient de proporționalitate

$$\text{sau } \frac{dN(t)}{N(t)(n - N(t))} = A dt; \quad (16)$$

$$\int \frac{dN(t)}{N(t)(n - N(t))} = A \int dt \quad (17)$$

$$\int \frac{dN(t)}{N(t)} + \frac{dN(t)}{n - N(t)} = A \int dt \quad (18)$$

$$\ln \left| \frac{N(t)}{n - N(t)} \right| = At + c; \quad (19)$$

$$\frac{N(t)}{n - N(t)} = e^{At} \cdot e^c \text{ de unde determinăm } N(t) = \frac{ne^{At} \cdot e^c}{1 + e^c \cdot e^{At}}. \quad (20)$$

În anul inițial $t = 0$ numărul nanotehnologiilor $N(0) = N_0$.

$$\text{Din } N_0 = \frac{ne^{A \cdot 0} \cdot e^c}{1 + e^c \cdot e^{A \cdot 0}} \text{ determinăm } e^c = \frac{N_0}{n - N_0}. \quad (21)$$

$$\text{Deci, } N(t) = \frac{n}{1 + \frac{1}{e^{At} \cdot e^c}} = \frac{n}{1 + \frac{1}{e^{At} \cdot \frac{N_0}{n - N_0}}} = \frac{n}{1 + \frac{n - N_0}{N_0 e^{At}}} \quad (22)$$

Acest rezultat poate fi interpretat grafic (fig.1) astfel:

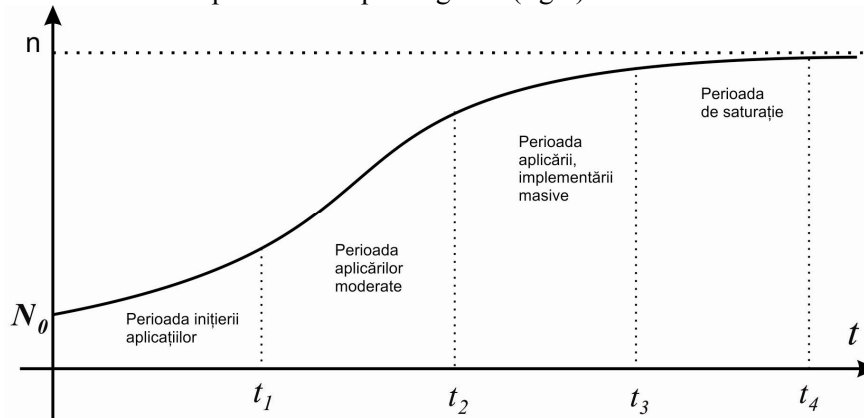

Fig.1. Perioada de implementare a inovației

Conform Vernon [12, 190-207], dependența după curba S este o formă de expunere analitică a evoluției oricărei inovații la nivelul micro, macro sau la nivel mondial. În linii mari putem deosebi patru etape ale evoluției unei tehnologii: perioada inițierii aplicărilor inovației; perioada aplicărilor moderate; perioadă de aplicări, implementări masive; perioada de saturație. Inovația este un produs intelectual, fiind generată de un anumit volum de cunoștințe, este produsul cunoștințelor. Inovația în cele patru etape se transformă în promotor, în stimulent, motivator de creștere a volumului de cunoștințe în societate, contribuind la multiplicarea cunoștințelor. Nanotehnologiile actualmente s-au afirmat deja prin implementarea tehnologiilor informațional-comunicative (TIC). Domeniile următoare, unde nanotehnologiile își „fac loc” sunt biologia și chimia. Cunoștințele în nanotehnologii sunt pe cale de a face o “revoluție” în toate activitățile umane. După părerea lui Roco [2], dezvoltarea nanotehnologiilor va cunoaște patru etape: crearea unor structuri pasive (materiale cu anumite proprietăți, polimeri, ...); crearea structurilor active (materiale-sisteme, musculatură artificială, medicamente care în organismul viu se activează numai după necesități, ...); crearea structurilor active complexe (piele artificială, autoasamblarea unor obiecte, corpuri, utilaje, etc.); programarea funcțiilor fiecărei molecule, crearea științelor – nanobiologia, nanomedicina etc. Conform lui Roco, etapele enumerate deja se desfășoară: prima a fost inițiată în anul 2000; a doua etapă în anul 2005; a treilea etapă în anul 2010; iar a patra va începe în anul 2020. fiecare din etapele – Roco sunt produsele cunoștințelor, și la rândul său fiecare etapă contribuie la multiplicarea cunoștințelor. Nanotehnologia constituie un „condensat” de cunoștințe materializate. Formarea piețelor de nanotehnologii este și va fi într-o continuă creștere. Vor crește și cunoștințele utilizatorilor. Nanotehnologiile vor fi implementate: în medicină, chimie, ecologie, energetică, tehnologii informative – comunicative, în industrie, la producerea bunurilor de larg consum. Evoluția nanotehnologiilor poate fi descrisă ca un fascicol de curbe „S”. Nanotehnologiile se vor autoperfecționa, de aceea un „S” în anumite perioade de desfășurare ar fi imediat substituit cu un al „S”. Conform lui Roco, către anul 2015 în lume vor fi create circa 2 000 000 locuri de muncă bazate pe nanotehnologii cu un produs final de peste un trilion dolari SUA. Apariția nanotehnologiilor generează noi prestări de servicii. Pornind de la cota-parte a serviciilor în totalul de locuri de muncă, se poate afirma că în anul 2015 în lume vor fi create, în baza nanotehnologiilor, circa 8 000 000 locuri de muncă, iar aspectul de acumulare a cunoștințelor va rămâne necuantificat.

Conform revistei „Forsait” [4], numai 19% din întreprinderile industriale din România sunt creatoare de tehnologii inovative (în Irlanda - 75%, în Canada - 67,4%, Germania – 65,8%, în Australia – 60%, România este pe ultimul loc în lume). În domeniul prestări servicii la acest capitol România este pe ultimul loc în lume cu 13%, în Germania, Irlanda, Islanda, Portugalia – peste 50%. În anul 2005 pentru cercetări și elaborări științifice în România au fost alocate din PIB numai 0,39% (în Israel – 3,86%, Suedia – 3,48%, Japonia - 3,18%, România se situează pe ultimele 3 locuri). După numărul de cercetători științifici, la 10000 locuitori România este a 5-a de la „coadă” în lume (Finlanda – 166, Suedia – 127, Japonia – 110, România – 22). În anul 2006, România ocupa ultimul loc în lume după nivelul de utilizare de către instituțiile țării a Internetului [5]. Majoritatea inovațiilor România le cumpără (57,3%), elaborările proprii constituie doar 9,7% (Suedia, Norvegia cumpără 2,3%, elaborări proprii peste 70%) [4]. România ocupă locul 49 printre cele 50 de țări, care pun accent pe dezvoltarea intelectuală a societății. Cota-parte în PIB a cheltuielilor pentru cercetările științifice, în anii 2005, 2007 a constituit respectiv 0,39% și 0,45%. Pentru comparație: în Israel – (4,71%; 4,65%), Suedia – (3,86%; 3,73%), Finlanda – (3,48%; 3,41%), Japonia – (3,18%; 3,39%) (tabelul 2). În consecință pentru perioada 2007–2013 țările UE au elaborat PROGRAMUL UE 2007–2013 cu un suport financiar de 54,3 mlrd. euro. Scopul PROGRAMULUI – formularea și soluționarea următoarelor probleme: consolidarea bazei tehnico-științifice a industriei țărilor-membre ale UE, crearea tehnologiilor performante cu un nivel de eficiență sporit; acordarea unui suport financiar centrelor

științifice, universităților, companiilor cu activități inovatoare de cercetări științifice, crearea condițiilor de desfășurare de către acestea a investigațiilor în colaborare cu partenerii din alte țări; extinderea colaborărilor naționale, internaționale în desfășurarea activităților științifice în UE; creșterea potențialului științific, inovativ în fiecare țară-membră a UE; creșterea volumului de investiții în industria cunoștințelor, în capitalul uman. PROGRAMUL UE 2007–2013 este constituit din direcții, programe de bază numite: COOPERATION, IDEAS, PEOPLE, CAPACITIES, NUCLEAR RESEARCH – EURATOM, JOINT RESEARCH CENTRE. Pentru programul COOPERATION, conform PROGRAMULUI UE 2007–2013, în buget sunt prevăzute 32 365 mln euro (59,6%); programul COOPERATION este constituit din 4 segmente: COLLABORATIVE RESEARCH; TECHNOLOGICAL PLATFORMS and JOINT TECHNOLOGICAL INITIATIVES; SPECIFIC INTERNATIONAL COOPERATION ACTIONS IN EACH THEMATIC AREA; COORDINATION of NATIONAL RESEARCH PROGRAMMES. Programul COOPERATION include 10 direcții prioritare de investigație: (1) ocrotirea sănătății cu 6050 mln. euro (18,6%); (2) produse alimentare, agricultura și biotehnologia cu 1935 mln. euro (5,9%); (3) tehnologii informaționale-comunicative cu 9110 mln. euro (28,1%); (4) nanoștiințe, nanotehnologii, nanomateriale, tehnologii productive noi cu 3500 mln. euro (10,8%); (5) energetica cu 2300 mln. euro (7,1%); (6) mediul înconjurător cu 1800 mln. euro (5,5%); (7) transport cu 4180 mln. euro (12,9%); (8) științele social- economice și umanitare cu 610 mln. euro (1,8%); (9) securitatea cu 1350 mln. euro (4,1%); (10) COSMOS cu 1430 mln. euro (4,4%). Pentru programul (11) IDEAS, conform PROGRAMULUI UE 2007–2013, în buget sunt prevăzute 7460 mln euro. Scopul programului IDEAS – de activizat și de multiplicat dinamica dezvoltării muncii creative în direcțiile utilizării nanotehnologiilor, de antrenat în domeniul cercetărilor noi talente. Pentru realizarea programului IDEAS s-a constituit Consiliul European de Cercetări (ERC). Consiliul propune două granturi: ERC Starting Grants și ERC Advanced Grants. Pentru programul (12) PEOPLE, conform PROGRAMULUI UE 2007–2013 în buget sunt prevăzute 4728 mln. euro. Scopul programului PEOPLE - creșterea numărului personalului științific, perfecționarea specialiștilor, lărgirea relațiilor științifice internaționale, a colaborărilor interinstituționale, diversificarea colaborărilor dintre științele academice și cele practice. Direcțiile de activitate a programului PEOPLE – Marie Curie Networks; învățământul continuu; burse internaționale; crearea pieței muncii pentru cercetători.

Tabelul 2. Cota-parte în PIB a cheltuielilor pentru susținerea cercetărilor științifice

Nr.	Țara	2005	2007	Media
1	Israel	4,71	4,65	4,68
2	Suedia	3,86	3,73	3,80
3	Finlanda	3,48	3,41	3,45
4	Japonia	3,18	3,39	3,29
5	Coreea de Sud	2,91	3,23	3,11
6	Elveția	2,43	2,90	2,92
7	Islanda	2,86	2,78	2,82
8	SUA	2,68	2,62	2,65
9	Germania	2,51	2,53	2,52
10	Danemarca	2,44	2,43	2,44
11	Taivani	2,42	2,58	2,50
12	Austria	2,36	2,51	2,44
13	Singapore	2,36	2,31	2,3
14	Franța	2,13	2,11	2,12
15	Canada	1,98	1,89	1,94
16	Belgia	1,82	1,83	1,83
17	Niderlanda	1,78	1,67	1,73
18	Australia	1,77	1,78	1,78
19	M.Britanie	1,73	1,78	1,76

20	Luxemburg	1,56	1,47	1,52
21	Norvegia	1,51	1,52	1,52
22	Cehia	1,42	1,54	1,48
23	China	1,34	1,42	1,38
24	Irlanda	1,25	1,33	1,29
25	Slovenia	1,22	1,59	1,41
26	Croația	1,22	0,87	1,05
27	N.Zeelandă	1,14	1,16	1,15
28	Spania	1,12	1,20	1,16
29	Italia	1,1	1,09	1,1
30	Rusia	1,07	1,12	1,1
31	Brazilia	0,98	0,82	0,9
32	Ungaria	0,94	1,00	0,97
33	Estonia	0,94	1,15	1,05
34	Africa de Sud	0,87	0,92	0,90
35	India	0,85	0,69	0,77
36	Portugalia	0,81	0,83	0,82
37	Letonia	0,76	0,69	0,73
38	Malaizia	0,69	0,60	0,65
39	Turcia	0,67	0,76	0,72
40	Grecia	0,61	0,57	0,59
41	Polonia	0,57	0,56	0,57
42	Lituania	0,57	0,69	0,63
43	Slovacia	0,51	0,49	0,50
44	Bulgaria	0,50	0,48	0,49
45	Argentina	0,46	0,49	0,48
46	Cipru	0,40	0,42	0,41
47	România!	0,39	0,45	0,42
48	Malta	0,29	0,54	0,42
49	Indonezia	0,05	0,05	0,05

Sursa: 3. Forsait, 2007, nr.2; Forsait, 2008, nr.4 ж. Исследовательского Университета ВШЭ, РФ.

Pentru programul (13) CAPACITIES, conform PROGRAMULUI UE 2007–2013, în buget sunt prevăzute 4217 mln. euro (7,7%). Scopul programului CAPACITIES – refacerea infrastructurii, creșterea capacităților inovative ale întreprinderilor mici și mijlocii, creșterea potențialului științific al UE. Direcțiile programului CAPACITIES – optimizarea folosirii infrastructurii științifice; Small and Medium Enterprises, research potential of convergence regions; science and society; international Co – operation. Pentru programele (14) NUCLEAR RESEARCH - EURATOM și (15) JOINT RESEARCH CENTRE sunt prevăzute respectiv 2751 și 1751 mln euro. În scopul mobilizării potențialului intelectual țările din UE au elaborat PROGRAMUL UE 2002–2006 cu un buget de 17,5 mlrd. euro; PROGRAMUL UE 2007–2013 cu un buget de 54 mlrd. euro. Actualmente, știința are o orientare mai mult națională. Programele menționate au scopul să transforme cunoștințele fiecărei țări în bunuri transnaționale, să creeze un spațiu intelectual comun, o piață de idei, inovații și tehnologii performante principial noi, să creeze premise pentru dezvoltarea intelectului, să creeze cerere la produsele create de intelect, adică la produsele intelectuale. Problema nu este ușoară. Potențialul economic este concentrat în mâinile persoanelor private. Acestea nu întotdeauna sunt disponibile să facă investiții în dezvoltarea cunoștințelor, a generatorilor de idei. Sunt necesare noi mecanisme de motivare a muncii intelectuale. Elaborarea și punerea în funcțiune a programelor este dificilă fiindcă sunt unice în felul lor, sunt fără precedent în timp și spațiu, contribuie în toate țările dezvoltarea ramurilor de producere a cunoștințelor. Este cert, că UE nu poate spera la o creștere sigură a volumului de cunoștințe noi, însă creează condiții pentru ca acestea cu mare probabilitate să apară. Programele științifice ale UE contribuie la dezvoltarea infrastructurii cercetărilor, la creșterea procentului din PIB a finanțelor pentru dezvoltarea ramurilor producătoare de cunoștințe, idei, tehnolo-

gii, produse, materiale etc. [6, 78 p.], [7, 89 p.]. Programele UE de dezvoltare a cunoștințelor, de producere a ideilor, tehnologiilor, de contribuții la dezvoltarea științelor fundamentale au de soluționat două probleme: producerea cunoștințelor; organizarea activităților pentru selectarea, colectarea cunoștințelor [8, 231 p.]. În secolul XXI, revoluția tehnologică va fi generată de succesele în nanoștiințe. Țările care se vor impune prin succesele sale în crearea nanotehnologiilor vor putea impune și valuta sa națională în calitate de valută de circulație mondială. Succesele în crearea nanotehnologiilor vor determina liderul și un favor suplimentar în fluxurile export- import. În acest context, UE a elaborat PROGRAMUL UE 2002–2006; PROGRAMUL UE 2007–2013; SUA în anul 2000 a elaborat programul „Nanotehnologia Națională”. Lucrările din cadrul acestuia sunt sistematic expertizate de către structurile guvernamentale. Analiza eforturilor în domeniul nanotehnologiilor poate fi efectuată în baza a doi indicatori (tabelul 3): GERD (cota- parte a cheltuielilor destinate cercetărilor științifice în PIB); PPP (cheltuielile exprimate în dol. SUA). Conform R & D Global Funding Forecast, după PPP SUA – în anul 2009 finanțează domeniul elaborărilor nanotehnologice în volum de cca 376,011 mlrd. dol., de 2 ori mai mult decât China, India și Rusia (tabelul 3). În afară de aceste date trebuie să mai ținem cont de tematica cercetărilor științifice: doar în SUA, Japonia și UE găsim tema nanotehnologiilor; în restul țărilor sunt examinate teme extranotehnologice.

Tabelul 3. Cheltuieli în domeniul cercetărilor științifice (mlrd. dol SUA)

Țara	Cota-parte a cheltuielilor în PIB	GERD – 2007	GERD – 2008	GERD - 2009
SUA	2,62	336,713	376,864	376,011
Japonia	3,39	142,857	143,857	142,796
China	1,42	99,971	122,706	141,019
Germania	2,53	70,531	71,811	70,697
Franța	2,11	43,396	43,736	43,134
Coreea	3,23	35,790	37,25	38,125
Marea Britanie	1,78	38,039	38,412	37,857
Rusia	1,08	22,550	24,127	25,236
Canada	1,94	24,940	25,118	25,047
India	0,71	20,620	22,575	24,078

Sursa: R&D Global Funding Forecast, 2009. p.5.

Succesul SUA este asigurat și de participarea businessmanilor în procesele de finanțare a cercetărilor științifice. Conform [9 p. 41], prioritatea SUA în comparație cu restul lumii – industria de procesare este dotată cu tehnologii de performanță, net superioare (după eficiență economică) tehnologiilor din alte țări. Eficiența tehnologiilor din SUA depășește pe cea din UE cu 50%. Nivelul tehnologic al economiei naționale influențează nivelul cercetărilor științifice și invers. Participarea bussinesmanilor în cercetările științifice, elaborările tehnologiilor în SUA este de 9 ori mai mare decât nivelul de participare a persoanelor private din UE. Succesul SUA în elaborările științifice originale se poate explica și prin acumulările masive de „cunoștințe”, prin cele de pregătire și motivare a specialiștilor UE. În SUA problema nanotehnologiilor soluționată prin crearea pieței de idei, inovații, prin antrenarea potențialului științific din țările-membre ale UE, din toate țările, inclusive din SUA, dacă astfel de posibilități apar. SUA soluționează problema în baza unui „arbore – scop” de nanotehnologii, materiale; UE soluționează problema pornind de la succesele executanților. În consecință, participarea insuficientă a businessmanilor din UE, lipsa posibilităților administrative de coordonare a activităților, similar celor din SUA, fac ca în această „competiție” științifică UE să ocupe locul secund în lume: explicația forte a succesului SUA și insuccesului relativ al UE sunt prezența sau lipsa celor 21 de factori. Cum este sau mai bine zis cum ar fi reușit să fie organizat potențialul științific pentru elaborarea nanotehnologiilor. În acest scop elaborăm schema-bloc: mediul cercetărilor științifice – mediul administrărilor (figura 2).

	Mediul și probabilitatea în care se pot găsi cercetările științifice depistate de experți				Mediul și probabilitatea în care se găsesc c.s.				Soluțiile administrative posibile Probabilitățile acestora				
	$Y_1\alpha_1$	$Y_2\alpha_2$	$Y_j\alpha_j$	$Y_n\alpha_n$	X	$A_1\beta_1$	$A_2\beta_2$	$A_k\beta_k$	$A_s\beta_s$				
$\sum_{j=1}^n \alpha_{1j} = 1$	$X_1 Y_1$ α_{11}	$X_1 Y_2$ α_{12}	$X_1 Y_j$ α_{1j}	$X_1 Y_n$ α_{1n}	X_1	β_{11}	β_{12}	β_{1k}	β_{1s}				$\sum_{k=1}^n \beta_{1k} = 1$
$\sum_{j=1}^n \alpha_{2j} = 1$	$X_2 Y_1$ α_{21}	$X_2 Y_2$ α_{22}	$X_2 Y_j$ α_{2j}	$X_2 Y_n$ α_{2n}	X_2	β_{21}	β_{22}	β_{2k}	β_{2s}				$\sum_{k=1}^n \beta_{2k} = 1$
$\sum_{j=1}^n \alpha_{ij} = 1$	$X_i Y_1$ α_{i1}	$X_i Y_2$ α_{i2}	$X_i Y_j$ α_{ij}	$X_i Y_n$ α_{in}	X_i	β_{i1}	β_{i2}	β_{ik}	β_{is}				$\sum_{k=1}^n \beta_{ik} = 1$
$\sum_{j=1}^n \alpha_{mj} = 1$	$X_m Y_1$ α_{m1}	$X_m Y_2$ α_{m2}	$X_m Y_j$ α_{mj}	$X_m Y_n$ α_{mn}	X_m	β_{m1}	β_{m2}	β_{mk}	β_{ms}				$\sum_{k=1}^n \beta_{mk} = 1$
	$\sum_{i=1}^m P_i X_i \alpha_{i1}$	$\sum_{i=1}^m P_i X_i \alpha_{i2}$	$\sum_{i=1}^m P_i X_i \alpha_{ij}$	$\sum_{i=1}^m P_i X_i \alpha_{in}$	$\sum_{i=1}^m P_i$	$\sum_{i=1}^m P_i \beta_{i1}$	$\sum_{i=1}^m P_i \beta_{i2}$	$\sum_{i=1}^m P_i X_i \beta_{ik}$	$\sum_{i=1}^m P_i X_i \beta_{is}$				
	Media ponderată a mediului de cercetări științifice dacă este depistat potențialul C.Ș. Y ₁	Media ponderată a mediului de cercetări științifice dacă este depistat potențialul C.Ș. Y ₂	Media ponderată a mediului de cercetări științifice dacă este depistat potențialul C.Ș. Y _j	Media ponderată a mediului de cercetări științifice dacă este depistat potențialul C.Ș. Y _n		Media ponderată a mediului de cercetări științifice dacă sunt utilizate metodele administrative A ₁	Media ponderată a mediului de cercetări științifice dacă sunt utilizate metodele administrative A ₂	Media ponderată a mediului de cercetări științifice dacă sunt utilizate metodele administrative A _k	Media ponderată a mediului de cercetări științifice dacă sunt utilizate metodele administrative A _s				

Fig.2. Schema-bloc: mediul cercetărilor științifice – mediul administrărilor.

$\left(\max_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} - \min_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} \right)$ - nivelul maxim de variație a mediului de cercetări științifice depistate de către experți;

$\left(\sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{i2} - \min_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} \right)$ - nivelul de depășire a mediului minim de cercetării științifice de către mediul de cercetării științifice dacă este depistat potențialul CȘ Y_1 ;

$\left(\sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{i2} - \min_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} \right)$ - nivelul de depășire a mediului minim de cercetării științifice de către mediul de cercetării științifice dacă este depistat potențialul CȘ Y_2 ;

$\left(\sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} - \min_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} \right)$ - nivelul de depășire a mediului minim de cercetării științifice de către mediul de cercetării științifice dacă este depistat potențial CȘ Y_j ;

$\left(\sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{in} - \min_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} \right)$ - nivelul de depășire a mediului minim de cercetării științifice de către mediul de cercetării științifice dacă este depistat potențialul CȘ Y_n

Mediul de cercetării științifice realizat de către experți poate fi normat relativ la nivelul maxim de variație $\left(\max_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} - \min_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} \right)$, adică:

$$\frac{\sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{in} - \min_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\}}{\max_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\} - \min_j \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \alpha_{ij} \right\}} = N; \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (23)$$

Media normată a mediului de cercetării științifice poate servi drept experți bază în procesele de adoptare a deciziilor.

Acestea (deciziile), la rândul lor, pot fi reușite sau mai puțin reușite. Calitatea (sistemul de motivarea) profesionistă a administratorilor poate crea condiții favorabile sau mai puțin favorabile pentru mediul de cercetări științifice. Nivelul maxim de variație a mediului de cercetări științifice sub impactul Soluțiilor

administrative posibile poate fi scris: $\left(\max_k \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \beta_{ik} \right\} - \min_k \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \beta_{ik} \right\} \right)$. În

continuare notăm (găsim cota-parte) media ponderată a mediului de cercetării științifice dacă sunt utilizate metodele administrative A_k , $k = 1, 2, \dots, s$:

$$\frac{\sum_{i=1}^m p_i x_i \beta_{ik} - \min_k \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \beta_{ik} \right\}}{\max_k \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \beta_{ik} \right\} - \min_k \left\{ \sum_{i=1}^m p_i x_i \beta_{ik} \right\}} = n_k; \quad k = 1, 2, \dots, s \quad (24)$$

Experții în baza datelor N_j , N_k adoptă politicile de antrenare a cercetătorilor științifici din țările UE, din alte țări, în procesele de elaborare a nanotehnologiilor. Spre deosebire de SUA, UE nu poate implica administrativ potențialul științific al țărilor membre, ci numai prin stimulente. Nu cunoștințele sunt eficiente. Sunt eficiente ideile, inovațiile, tehnologiile, adică produsele generate de către cunoștințe. Și acestea (produsele) pot fi eficiente doar în anumite condiții. Uniunea Europeană a

realizat succese considerabile în toate activitățile umane datorită nivelului înalt de cunoștințe a populației din țările membre ale UE. Actualmente continuă pregătirea generatorilor (producătorilor) de idei, inovații, tehnologii prin elaborarea programelor (planurilor) de desfășurare a activităților de cercetări științifice, în special în anii 2000–2013; UE pregătește următorul program pentru continuarea cercetărilor în domeniul elaborărilor nanotehnologiilor. Direcțiile, domeniile de cercetare sistematic sunt actualizate de către echipe de experți de profesioniști. Desfășurarea succeselor, insucceselor în științele fundamentale nu pot fi programate. Științele fundamentale se dezvoltă după „reguli” imprevizibile. UE pune accent pe crearea infrastructurii necesare în activitățile de cercetare. Rezultatele științifice se transformă în „coordonatori”. Investițiile se fac în domeniile unde potențialul științific poate oferi rezultate utile societății, inclusiv în domeniul elaborărilor nanomaterialelor, nanoserviciilor, nanotehnologiilor. Succesele științifice sunt condiționate de prezența unui număr suficient de mare de factori (21 la număr). Lipsa acestor factori transformă rezultatele științifice în cunoștințe neutilizate, neficiente. Impactul fiecărui din cei 21 de factori asupra volumului PIB poate fi cuantificat. Cea mai adecvată formă de cuantificare ne oferă funcția cinetică cu proprietăți și interpretări adecvate proceselor economice. Parametrii funcției cinetice nu pot fi stabiliți prin metoda pătratelor minime (din lipsa informației), de aceea sunt necesare echipe de experți de o înaltă pregătire profesionistă. Potențialul științific este sub necesarul UE. De aceea UE utilizează modalități stimulative pentru antrenarea savanților din alte țări în activitățile de elaborare a nanotehnologiilor. Unele țări cad în capcana succesului economic la „moment”, când procură tehnologiile tradiționale moral depășite. Succesul economic al Braziliei, Rusiei, Indiei, Chinei va dura până la intrarea în funcțiune a nanotehnologiilor în SUA, UE.

Următoarea perioadă pentru acești „giganți” economici va fi derivată de regres economic. Apariția nanotehnologiilor nu reduce necesitatea unor cercetări științifice care doar indirect sunt legate de nanotehnologii. Cercetările fundamentale se efectuează după propriile legi și nu pot fi substituite prin cercetări în exclusivitate legate de nanotehnologizare. Științele fundamentale „coordonează” eforturile, dar nu invers. Crizele economice financiare, cu toate „relele” pe care le aduc, contribuie la accelerarea proceselor de implementare a performanțelor realizate în domeniul cercetare-dezvoltare, inovație. Progresele științifice, ale cunoștințelor societății, fiind implementate, în diferite perioade de funcționare au efecte diferite. Grafic (interpretarea) efectele „desenează” litera „S”. Nanotehnologiile către anul 2015 vor crea în lume peste 2 mln. locuri de muncă. După cota-parte în PIB a cheltuielilor pentru susținerea cercetărilor științifice pe primul loc în lume (în anii 2005–2007) sunt Israel (4,71%), Suedia (3,86%), Finlanda (3,48%), Japonia (3,18%) etc. România în aceasta competiție se află pe locul 48 cu 0,42% din PIB. În România întreprinderile industriale sunt foarte puțin antrenate în susținerea cunoștințelor societății. UE, elaborând PROGRAMUL UE 2007–2013 creează premise de dezvoltare a științei în toate țările-membre ale UE, inclusiv pentru România. Dinamica muncii creative în UE este susținută de programul IDEAS. În secolul XXI, revoluția nanotehnologică va fi generată de nanocunoștințe, nanoștiințe (dar nu în sensul „mici”, „redușă”, ci despre $1\text{ nano} = 1\text{ m} \cdot 10^{-9}$). După volumul de cheltuieli în domeniul cercetărilor științifice SUA sunt lider absolut. SUA depășește UE cu peste 50% după volumul și eficiența nanotehnologiilor. Modalitățile de organizare a activităților științifice în SUA și în UE sunt diferite. SUA dispune și de pârghii administrative în procesele de repartizare a investițiilor pentru crearea nanotehnologiilor; UE poate antrena executanți doar prin crearea sistemului de motivație a muncii. Procesul de utilizare a potențialului științific din țările UE, din alte țări poate fi modelat, pot fi găsite, prin intermediul metodelor economico-matematice, variante de programe optime [10, 212 p.], [11, 129 p.].

Bibliografie:

1. Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a III-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, 2009.
2. Roco M. S. National Nanotechnology Initiative – Past, Present, Future / Goddard W, Brenner D. Lishevski, Jafrate G., Handbook of Nanoscience, Engineering and Technology (2 nd ed) CRS Press (Taylor and Francis), 2007.
3. Bodea V. Sisteme pentru managementul cunoștințelor. Teză de doctor. București: ASE, 2007, 242 p.
4. Forsait, 2008.
5. Forsait, 2007.
6. Popescu I. Uniunea Statelor Europene – alternativă la sfidările secolului al XXI. București: Editura Economică, 2005. 384 p.
7. Popescu I. Globalizarea. Mit și realitate. București: Editura Economică, 2004. 480 p.
8. Popescu I. Dezvoltarea durabilă. O perspectivă românească. București: Editura Economică, 2005. 343 p.
9. A More Research – Intensive and Integrated European Research Area Science. Tehnology and Competitiveness Key Fiyures Report 2008 – 2009. Luxemburg Office for Official Publications of the Europen Communities, 41 p.
10. Roșca P. Previziunea dezvoltării socioeconomice în condițiile de piață (metodologie, principii, experiență mondială). Chișinău: ULIM, 2000. 262 p.
11. Roșca P. Relații economice internaționale. Chișinău: ULIM, 2005. 280 p.
12. Vernnon R. International Investment and International Trade in the Product Cycle /Quarterly Journal of Economics. V.80 p. 1966. 190-207.

OPTIMIZAREA EXPLOATĂRII CURATE ȘI VALORIFICAREA SUSTENABILĂ A RESURSELOR NATURALE (STUDIU DE CAZ: NISIPURILE ALUVIONARE AURIFERE)

*Petru ROȘCA, dr. hab., prof. univ., ULIM
Ioana Andreea MARINESCU, drd., ULIM*

Natural resources accumulation and alluvial gold deposits in Romania require models alternative that resolve general optimizing problem of efficiency and sustainability. The article deals with the model structure of modules, sub-modules and components integrated for optimization of sustainable exploitation of natural resources. However, there are systematic optimization criteria and models of sustainable exploitation of natural resources. Fundamentals of optimization algorithms are treated in connection with the favorable outlook, effective and sustainable exploitation and valorification of natural resources.

Perspective manageriale asupra optimizării exploatarei

Optimizarea reprezintă termenul care cuprinde ideea de a) maximizarea, b) minimizarea și/sau c) identificarea unui punct ș.a. [5].

În domeniul practicii industriale și economice se înregistrează trecerea de la modelele deterministe la modelele de optimizare.

Pentru zăcămintele aluvionare aurifere din România se are în vedere mulțimea de modele ce rezolvă problema generală a optimizării în următoarele situații conceptuale: 1) modele input-output; 2) modele de optimizare ale activității de exploatare/valorificare; 3) modele deterministe de creștere și 4) modele de cercetare a traiectoriilor de creșteri optimale și eficiente.

Se apreciază că optimul condiționat poate fi considerat definitiv pentru atingerea unui nivel de îmbunătățire a proceselor de exploatare și valorificare sustenabila a resurselor naturale, inclusiv a aurului aluvionar.

Structura modulelor, submodulelor și a elementelor integrate în modelul de optimizare a exploatarei sustenabile a resurselor naturale

Se constată că în zonele industriale cu interes pentru resursele naturale intervin două submodule principale purtătoare de variabile sub formă de vectori: (SM)E = sub-modulul exploatare și (SM)V = sub-modulul valorificare.

Mulțimea de variabile principale ale sub-modulului exploatare cuprinde:

$$(SM)E = \{R, Q, W, \dots\} \quad (1)$$

în care:

R = rezerva exploatării (tone);

Q = producția (anuală) (tone);

W = productivitate (t/post) ș.a.

Mulțimea de variabile ale submodulului valorificare cuprinde:

$$(SM)V = \{Q_p, Q_c, Q_v, \dots\} \quad (2)$$

în care:

Q_p = cantitatea preparată (t);

Q_c = cantitatea preconcentrată/concentrată (t);

Q_v = cantitatea vândută (t) ș.a.

Realizând aceste aplicații după Lancaster, K. (1968) [2], structura generală a problemei de optimizare este dată de enunțul următor: se consideră că variabilele problemei au forma unui vector x din mulțimea $\{R^n\}$.

Dacă (i) există o mulțime posibilă $\{K\}$ de valori-alternative și $x \in K$, și dacă se întâlnește (ii) o funcție obiectiv injectivă notată $f(x)$ a cărei valoare pentru $x \in R$ urmează a fi optimizată atunci se poate exprima formalizat problema tipică a maximizării.

Ca atare, trebuie să se găsească $x^0 \in R$, astfel încât $f(x^0) \geq f(x)$ pentru orice $x \in R$.

Dacă un asemenea x^0 nu există, atunci problema are un maxim global nu atât de strict (inegalitatea nu este strictă).

În cazul de față, se precizează că optimul global nu trebuie confundat cu optimul necondiționat. Când se găsește un x_0 pentru care $f(x_0) > f(x)$ pentru orice $x \in R$, atunci maximul este strict.

Dacă se inversează sensul inegalității, se obține un minim strict sau nestrict $\{-f(x)\}$.

Valoarea x^0 poartă denumirea de soluție a problemei de optimizare (sau soluție optimală, ori punct de optim).

Este de precizat că la rezolvarea efectivă, practică a problemei optimizării se ține cont de faptul că există o vecinătate E (edge-margine) a punctului x^0 și, ca atare, $f(x^0) \geq f(x)$ pentru orice $x \in (E \cap K)$.

Forma standard a problemei generale a optimizării este:

$$\begin{cases} \max_x f(x); x = [x_j]; j = 1, 2, \dots, n \\ (i) \quad g^i(x) \leq 0 & i = 1, 2, \dots, n \\ (ii) \quad x_k \geq 0 & k \in S \end{cases} \quad (3)$$

în care:

$f(x)$ = funcție obiectivă;

x = vectorul de n variabile al problemei.

Funcția obiectivă trebuie să ofere varianta optimizată a modelului care reprezintă satisfacerea cerințelor/restricțiilor.

Criterii și modele de optimizare a exploatarii sustenabile a resurselor naturale

Mulțimea de metode operaționale de exploatare formalizează cadrul căutării adecvării pentru eficiență.

Registrul analitic pentru cazul studiat are în atenție:

a) viziunea deterministă; b) viziunea statistic stabilă (în care valoarea medie și dispersia sunt constante în timp); c) viziunea statistic nestabilă (fluctuantă, în care valoarea medie și dispersia au variații aleatoare în timp).

În practica industrială curentă viziunile și metodele operaționale de mai sus reprezintă un instrumentar de lucru [4].

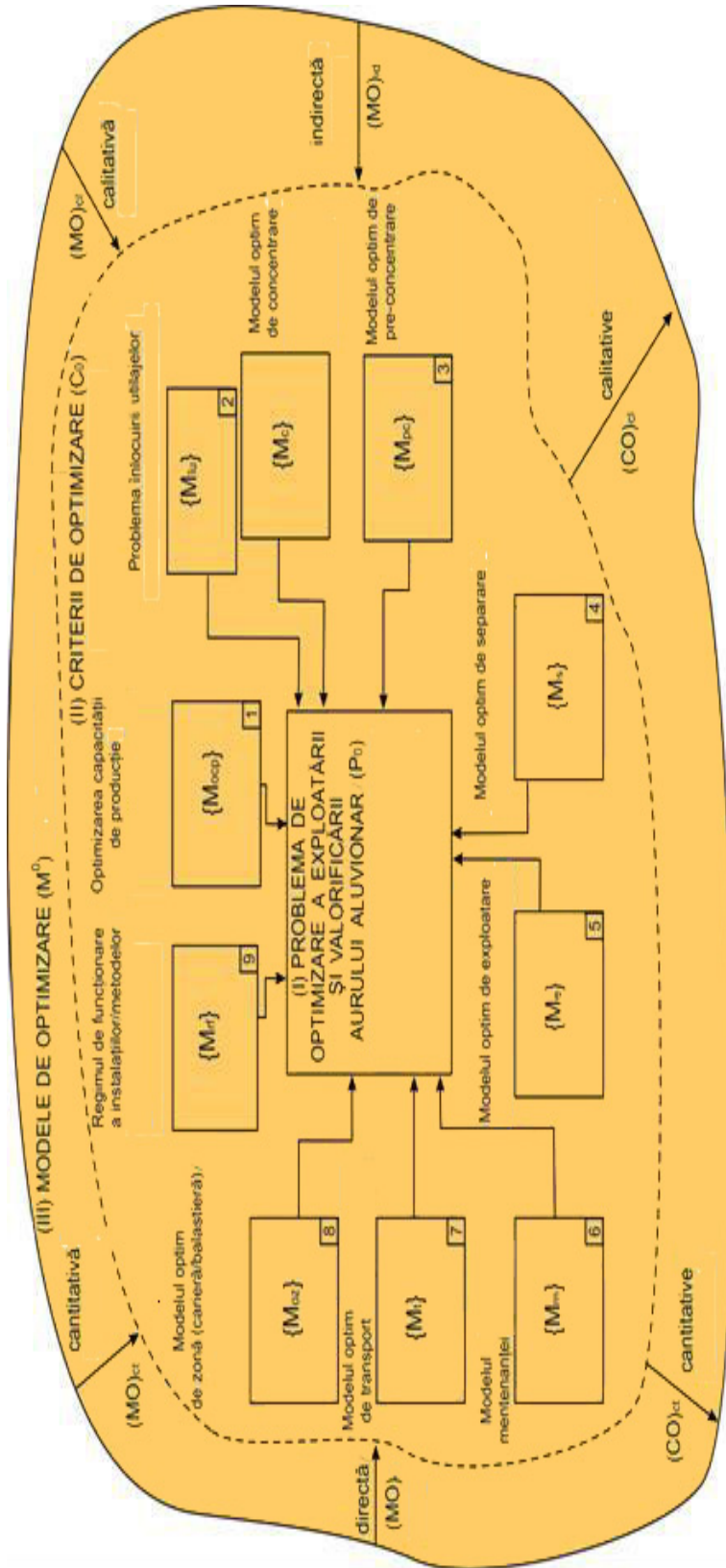

Fig. 1. Modele de optimizare.

Realitatea esențială căutată este cea referitoare la trecerea de la extensiv la intensiv în exploatarea și valorificarea aluviunilor aurifere.

În figura 1 sunt sistematizate modelele și criteriile identificate pentru optimizarea subiectului cercetat.

Cel mai important aspect al demersului în domeniu se referă la formularea problemei de optimizare (ce se cere și ce soluție se adoptă prin rezolvarea problemei) (I), aspect exprimat de relația:

$$\{P_0\} = \{M_n\} * \{M_t\} * \{M_{pr}\} * \{M_s\} * \{M_e\} * \{M_m\} * \{M_l\} * \{M_{oz}\} * \{M_f\} * \{M_{cp}\} \quad (4)$$

Totodată/Also:

$$\begin{cases} (C_o) = (C_o)_{ct} \\ (MO) = \{(MO)_{di} * (MO)_{ct}\} * \{(MO)_d * (MO)_{id}\} \end{cases} \quad (5)$$

Scopul problemei cercetate implică definirea criteriilor de optimizare, care se propun a fi următoarele:

Criteriile cantitative de optimizare: a) costul minim; b) cheltuieli totale industriale; c) beneficii maxime; d) randament maxim; e) timp minim de execuție/procesare; f) drum minim de transport; g) pierderi minime de producție.

Criteriile calitative de optimizare: a) strategii optime în situații de dificultăți funcționale/operationale; b) criteriul oportunității în timp; c) criteriul social; d) criteriul posibilităților tehnice de realizare a proiectului îmbunătățit de exploatare-valorificare a aurului aluvionar.

Criteriile enunțate se pot aplica în următoarele două formule de concepție:

a) pentru optimizare, în cadrul unei variante de proiect de exploatare-valorificare;

b) pentru alegerea uneia dintre mai multe variante posibile.

Pentru lucrarea de față este acceptată concepția compusă a abordării, și anume:

1) se formulează mai multe variante probabile de exploatare-valorificare (care este însă un aspect cu pondere practică redusă, deoarece metoda de exploatare a aluviunilor aurifere este suficient de studiată tehnologic);

2) se aplică criteriile în cadrul unei variante de bază, fiind urmărită optimizarea exploatării-valorificării (îmbunătățirea procesuală); această alternativă are pondere principală în abordare.

În context, se trece la posibila generalizare a demersurilor și rezultatelor obținute, fiind formulat criteriul global denumit „exploatare minieră și preparare curată” (eco-tehnologizare).

Ca atare, diferitelor criterii parțiale li se alocă anumite ponderi (utilități) în raport cu importanța criteriului global pentru problema care se studiază.

În legătură cu modelele de optimizare, se au în vedere două tipuri de abordări:

Folosirea modelelor de optimizare directă

În context, se conturează variantele următoare:

a) stabilirea unei funcții a procesului de exploatare-valorificare și determinarea extremelor maxime/minime ale acestei funcții;

b) optimizarea unor strategii pe baza unor situații conflictuale/antagoniste/contrare (de exemplu, între „exploatare și mediu”), sau pe baza stărilor sistemului minier/de preparare, care fac obiectul examinării prin programare dinamică;

c) optimizarea unor funcții în sistemul de restricții dat, aspect ce face obiectul programării matematice.

Pentru zăcămintul de aur aluvionar din zona generică examinată, în baza analizelor efectuate se adoptă abordarea cvasiparțială a variantei c).

Folosirea modelelor de optimizare indirectă

În această situație se recurge la simularea procesului de exploatare-valorificare pentru diferite variante de organizare și examinarea rezultatelor ce se obțin.

În opinia noastră, alternativa/varianta reprezentativă de cercetare se regăsește în formalizarea situațiilor, tendințelor și mărimilor (rezultatelor) identificate prin aplicarea articulată a metodelor prin obținerea soluției compuse.

Bazele algoritmice ale optimizării

Algoritmul considerat cel mai potrivit pentru identificarea dimensiunilor aferente arealului de exploatare se poate baza pe teoria grafelor, în asociere cu rețelele de fluxuri (Max-Flow).

Orice proiect de exploatare are în operaționalitatea sa variabila „multi-periodică”, optimizarea vizând căutări convenționale de pozitivitate pe intervale de discontinuitate (din rațiuni naturale, sezoniere).

Algoritmul programului optim de exploatare se bazează, în egală măsură, pe valoarea prezentă netă din activitatea extractivă.

Optimalitatea este caracterizată însă de elemente euristice. În cvasitotalitatea situațiilor analitice apare imposibilitatea formulării și soluționării la scară reală a modelului de producție. O acuratețe mai mare rezultă însă din folosirea tehnicilor computaționale moderne.

Dagdeleas K. și Johanson T.B. (1986) [1] au formulat metoda 4-D Network Relaxation Method (MRM), prin care se procedează la conversia problemei complexe de producție folosind matrici lagrangiene (multiplicatorii Lagrange), algoritmul LG și algoritmul Max-Flow, fiind urmărită obținerea soluției optime primare.

Dacă există un program de producție (x) în care operează o capacitate caracterizată de restricția v_p^t în perioada t, ca proces sub incidența limitărilor/restricțiilor, rezultă că acesta este un sistem care ar trebui să reflecte capacitatea de producție și corespunzător producția:

$$\left\{ \begin{array}{l} M_{ax} Z_p = \sum_t \sum_m \sum_n c_{mn}^t \cdot x_{mn}^t \\ \text{(i)} \quad \sum_{s=1}^t \sum_m x_{mj}^s - \sum_{s=1}^t \sum_m x_{mn}^s \geq 0; (\forall n, t, j \in \Gamma_n) \\ \text{(ii)} \quad \sum_t \sum_m x_{mn}^t \leq 1; (\forall n) \\ \text{(iii)} \quad \sum_n x_{pn}^t \leq v_p^t; (\forall t) \end{array} \right. \quad (6)$$

în care:

p = tipul de proces (excavare, preconcentrare, concentrare);

Zp = funcția obiectivă supusă maximizării;

ctmn = valoarea economică a volumului (blocului) de nisip aluvionar aurifer extras în volum bn, în timpul t intrat sub procesul de exploatare de tip m;

x_{tmn} = variabilă binară, care arată că dacă bn este extras în perioada t cu procesul de exploatare de tip m, atunci x_{tm} = 1; neexploatarea înseamnă x_{tmn} = 0;

n = indexul subperimetrelor, perimetrelor, blocurilor de exploatare (n=1, 2, ..., nmax);

bn = subperimetrul, perimetrul, blocul al n-lea cu volum aferent extras/de extragere (excavare);

m = tipul de procesare a zonei perimetrare (exemplu: 1 = steril; 2 = nisip aurifer; 3 = apă; 4 = ...); nmax = numărul maxim de tipuri de procesări de exploatare;

Γ_n = mulțimea ce include elementele de perimetrare a zonei de exploatare.

Modelul prezentat în relația (1) are la rândul său elemente indicatoriale de referință, după cum urmează:

(i) = secvențializarea geometrică a zonei supusă exploatării;

(ii)= ecuația pentru resursele maximizării;

(iii)= ecuația definitorie ca restrictivitate pentru capacitatea de producție în zonă.

În conținutul explicativ al concluziilor algoritmice preliminare $\{C_i\}$ se întâlnește următoarea aserțiune contributivă: dacă numărul cumulat de sub-perimetre/perimetre/blocuri din zăcămintul cu potențial de a fi exploatare prin procesul de tip m depășește restricția (limitarea) impusă pentru nivelul producției necesare (certă) în termenii (m,t) , atunci se definește o „margină” care delimitează zona activă de la punctul modal \bar{x}_{mn}^t la toate nodurile \bar{x}_{m-1}^t aferente delimitărilor zonale interioare suprafeței respective de exploatare.

O astfel de alegere (descriere) conduce la „relaxarea” activității zonale, respectiv la optimizarea angajamentului/asumării în procesul de exploatare și valorificare a nisipurilor aluvionare aurifere.

Considerațiile de mai sus pot fi reținute pentru formalizarea generalizării concluziilor algoritmice preliminare, recurgând la iterări și reiterări, în principal pentru stabilirea programului optim și a mărimii/scării, capacității de producție, respectiv a nivelului de producție în zona auriferă de interes.

Concluzii privind evaluarea exploatabilității sustenabile a resurselor naturale. Noi perspective manageriale privind optimizarea exploatarei.

- Produsul finit al unității de exploatare este concentratul aurifer pentru care se definește valoarea sa comercială, în strânsă legătură cu calitatea dovedită.

- Întrucât se identifică un proces tehnologic de exploatare până la obținerea concentratului aurifer, se pot stabili valori de efort economic, respectiv niveluri de cheltuieli care, asumate la niveluri ajustate, justifică exploatarea cu conținuturi utile distincte.

- De aceea, proiectele economice întocmite pentru etapele algoritmice sunt susceptibile de revizuire, adaptare și reasumare operațională, în condiții cel puțin de minimă eficiență.

- Chiar dacă nu se obține beneficiu maximizat, competitiv în valori absolute cu beneficiul obținut din alte tipuri de exploatare a aurului (din subteran, din mari cariere prin metode chimice ș.a.), se reține aspectul fundamental, esențial al sustenabilității exploatarei maselor aluvionare aurifere, prin activități miniere și de preparare curate (clean technologies).

- Se observă că progresul tehnico-științific în domeniu marchează perfecționarea tehnologiilor de exploatare și preparare.

- Ca atare, crește productivitatea și se reduc cheltuielile de muncă vie (prin raționalizarea managementului producției, folosind controlul operaționalizării prin intermediul tehnologiilor informaționale).

Bibliografie:

1. Dagdelen, K; Johnson, T.B. 4D-Network Relaxation Method, Proceedings of the 19th APCOM, 1986.
2. Lancaster, K. Analiză economică matematică/ Mathematical Economic Analysis, Editura Științifică/ Scientific Publishing House, București, 1973.
3. Marinescu, I. A. Exploatarea și valorificarea aurului aluvionar în România/Exploitation and use of alluvial gold in Romania - Simpozion Internațional Multidisciplinar/Multidisciplinary International Symposium, Universitatea din Petroșani/ University of Petrosani, 17.10.2008.
4. Zorilescu, D. Modele operaționale ale problemelor miniere. Aplicații/ Operational models of mining problems. Applications, Ed. Tehnică, București, 1981.
5. Principles of a Resource /Reserve Classification for Minerals, by the U.S. Bureau of Mines and the U.S. Geological Survey, U.S. Geological Survey Circular, no.831, U.S.Bureau of Mines and U.S. Geological Survey, 1980.

EXTINDEREA RELAȚIILOR COMERCIALE ALE UE: ASPECTE METODOLOGICE

Ovidiu EPURĂȘ, dr., manager, România
Silvestru MAXIMILIAN, dr.hab., prof.univ., ULIM
Alexandru GRTIBINCEA, dr.hab., prof.univ., ULIM

Resumé. La politique commerciale commune vise "au développement harmonieux du commerce mondial, à la suppression progressive des restrictions aux échanges internationaux et aux investissements étrangers directs, ainsi qu'à la réduction des barrières douanières et autres" (article 206 TFUE). Elle participe ainsi activement à l'ouverture du commerce international. Les pays membres de l'Union européenne estiment en effet que la libéralisation maîtrisée du commerce des biens, des services et des investissements assure la croissance des échanges et la prospérité de l'Union. La diminution des barrières douanières permet, à moindre coût, d'exporter les biens et services produits par les Etats membres, mais aussi d'importer des éléments à faible valeur ajoutée depuis les Etats tiers pour pouvoir ensuite exporter des produits finis à plus forte teneur technologique. La politique commerciale de l'UE tient également compte des objectifs de soutien au développement et des enjeux humains, sociaux et environnementaux.

Strategiile și politicile comerciale însoțite de activitățile marketing determină nivelul de dezvoltare economică a UE. În scopul soluționării unor probleme, UE elaborează un șir de politici: comerciale, agricole, industriale. Țările constituente ale UE au aderat la Uniune cu succese economice diferite determinate de condițiile economice diferite. UE, prin politicile sale, a sprijinit economic sectorul agricol, au fost garantate prețurile la produsele agricole, au fost modernizate structurile de producere. Dezvoltarea regiunilor din UE a fost lăsată la discreția cererii și a ofertei. Politicile agricole au fost unificate pentru toate țările-membre ale UE. De sprijin economic, conform politicilor economice ale UE, puteau să profite țările cu un PIB de 75 de procente sub nivelul mediu al UE. SUA și-a reformat treptat sistemul de susținere a agriculturii și a exporturilor. În continuare și UE a fost impusă de conjunctura comercială globală să-și revadă politicile economice interne.

În anul 1968 politica agrară comună a UE este supusă unor ajustări după Planul Mansholt, conform căruia în agricultura UE sunt create unități performante de producție. În 10 ani, după implementarea Planului Mansholt, piața deficitară a UE s-a transformat într-o piață excedentară, UE devenind al doilea exportator mondial (după SUA). Politicile comerciale în UE pe parcurs au evoluat. A fost revăzută politica prețurilor. Prețurile UE au impus producătorii să-și extindă piețele de desfacere. Politica agrară comună a UE a început să se ajusteze la cerințele piețelor mondiale. UE sistematic își actualizează politicile economice. Se desfășoară o activitate foarte importantă, poate cea mai importantă: UE sistematic funcționează în baza unor planuri, de exemplu, planul P-7, planul Mansholt. Nu sunt lăsate la discreția cererii și ofertei procesele comerciale, costurile marketing, politicile comerciale.

Politicile comerțului exterior sunt componente ale mecanismelor economice care constau într-un ansamblu de reguli, norme, principii ce stau la baza activităților economice ale UE; evoluează de la o perioadă la alta; creează condiții de extindere (sau de reducere) a unor relații economice, de eliminare a unor fenomene negative; includ politicile de investiții, agrare, industriale, de creare și dezvoltare a societății cunoașterii. UE a devenit unul din cei mai „ponderați” participanți pe scena comerțului mondial. În acest context apar un șir de probleme cu caracter metodologic.

Strategiile și politicile comerciale ale UE sunt determinate de scopurile economice. Acestea nu pot fi realizate fără susținere suplimentară, fără eforturi de tip marketing. Cererea la mărfurile și serviciile UE depinde nu numai de necesitățile țărilor importatoare, ci și de activitățile de marketing din partea exportatorilor. La cererea inițială D_0 , prețul de comercializare (per unitate) P_1 , costul productiv (per unitate) c , profitul va constitui $(p - c)D_0$. Cererea D_0 în cazul când sunt depuse eforturi de tip

marketing în volum de k unități monetare. În acest caz, cererea devine o funcție, depinde de quantumul variabilei independente k , adică $D(k)$. Cererea va crește cu $(D(k) - D_0)$ unități. Profitul net realizat de UE după eforturile k va constitui:

$$r(k) = (p - c)(D(k) - D_0) - k. \quad (1)$$

În activitățile comerciale apare problema: determinarea creșterii marginale a cererii.

În acest scop, prima derivată după variabila k este egalată cu zero:

$$\frac{\partial D(k)}{\partial k} = (p - c) \frac{\partial D(k)}{\partial k} - 1 = 0, \text{ de unde:}$$

$$\frac{\partial D(k)}{\partial k} = \frac{1}{(p - c)}. \quad (2)$$

Creșterea cheltuielilor legate de marketing contribuie la creșterea cererii. Creșterea specifică (la o unitate de cheltuieli marketing) a cererii este în funcție directă de nivelul cererii curente (D), cu potențialul de creștere a cererii ($D_m - D$, unde D_m - cererea maximă). Deci, creșterea cererii la o unitate de cheltuieli marketing poate fi formalizată astfel:

$$\frac{\partial D(k)}{\partial k} = A \cdot D(D_m - D). \quad (3)$$

Relația (3) reprezintă o ecuație diferențială cu variabile separabile care poate fi soluționată astfel:

$$\frac{1}{D_m} \left(\frac{\partial D(k)}{D} + \frac{\partial D(k)}{D_m - D} \right) = Adk, \text{ de unde:}$$

$$\ln \left| \frac{D(k)}{D_m - D} \right| = AD_m k + c; \quad \frac{D}{D_m - D} = e^c \cdot e^{AD_m k}. \quad (4)$$

Din condițiile inițiale $k = 0$; $D = D_0$

$$\text{determinăm: } e^c = \frac{D_0}{D_m - D_0}. \quad (5)$$

Substituim relația (5) în relația (4):

$$\frac{D}{D_m - D} = \frac{D_0}{D_m - D_0} e^{AD_m k}, \quad (6)$$

de unde determinăm

$$D = \frac{D_m \frac{D_0}{D_m - D_0} e^{AD_m k}}{1 + \frac{D_0}{D_m - D_0} e^{AD_m k}} \text{ sau } D = \frac{D_m}{1 + \frac{D_m - D_0}{D_m - D_0} e^{AD_m k}}, \quad (7)$$

pentru $k = 0$ cererea $D = D_0$.

Relația (7) – evoluția cererii în funcție de creștere cheltuielilor de tip marketing poate fi interpretată grafic (Fig.1).

În baza relațiilor (2) și (3) elaborăm ecuația:

$$AD(D_m - D) = \frac{1}{p - c}; \quad D^2 - D_m D + \frac{1}{A(p - c)} = 0. \quad (8)$$

$\frac{1}{p - c}$ reprezintă creșterea maximă a profitului.

Determinăm valoarea maximă a expresiei $D(D_m - D)$ din condiția $\left(D(D_m - D)\right)' = 0$; de unde determinăm $D = \frac{D_m}{2}$.

$$\text{Valoarea maximă: } \frac{D_m}{2} \left(D_m - \frac{D_m}{2}\right) = \left(\frac{D_m}{2}\right)^2.$$

Soluționăm ecuația (8):

$$D = \frac{D_m}{2} \pm \sqrt{\left(\frac{D_m}{2}\right)^2 - \left(\frac{1}{A(p-c)}\right)};$$

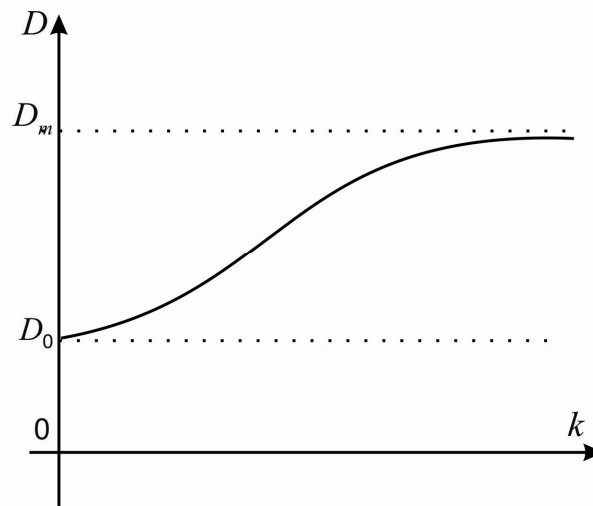

Fig.1. Evoluția cererii în funcție de creșterea cheltuielilor de tip marketing

Pornind de la condiția:

$$\left(\frac{D_m}{2}\right)^2 = \frac{1}{A(p-c)}, \text{ determinăm } D^* = \frac{D_m}{2}.$$

Relația (6) poate fi scrisă:

$$\frac{D^*}{D_m - D^*} = \frac{D_0}{D_m - D_0} e^{AD_m k}, \quad (9)$$

$$e^{AD_m k} = \frac{D^*}{D_m - D^*} : \frac{D_0}{D_m - D_0} \text{ de unde determinăm:}$$

$$k^* = \frac{1}{AD_m} \ln \left| \frac{D^*}{D_m - D^*} \cdot \frac{D_m - D_0}{D_0} \right| - \text{ reprezintă costurile optime de tip marke-}$$

ting. Procesele comerciale ce vor depăși quantumul k^* pot contribui la creșterea cererii însă profitul net va fi în descreștere.

Piața externă a UE este influențată de un șir de factori, inclusiv de eforturile de tip marketing din partea UE. Altfel spus, cererea pe piața externă la produsul considerat evoluează în timp. Schimbările cererii în timp nu sunt proporționale. Consumul curent al unui mare spectru de mărfuri și servicii este sub nivelul realizat de către consumatori în țările industrial puternic dezvoltate. Deci, potențialul cererii

în țările slab dezvoltate este suprapotențialul cererii la mărfurile respective în țările dezvoltate, unde consumul este aproape de nivelul de saturație, UE, în funcție de evoluția cererii, poate să-și majoreze procedura mărfurilor cu un anumit procent. În afară de UE, pe piețele din țările slab dezvoltate își fac apariția și alți producători (SUA, Japonia, Coreea de Sud, Australia etc.).

Între ofertanți apare concurența pentru piețele de desfacere în țările slab dezvoltate.

Pentru studierea pieței (cererii) vom utiliza funcția care a solicitat în atenția investitorilor sub denumirea de „curba logistică”, preluată din teoria „Biologia Matematică” bazată pe ideile lui Chapman R.N. Conform teoriei Biologia Matematică, creșterea numărului populației (insecte, șobolani, animale etc.) este determinată de doi factori: de potențialul biologic; de rezistența mediului de abitare. (Ce s-ar întâmpla dacă, de exemplu iepurii nu ar servi drept hrană pentru alte animale? În exemplu iepurilor hrana unora constituie rezistența mediului de abitare a iepurilor). Această idee a fost modelată (cuantificată de către Verhulst P.F. și Pearl R.

Nișele libere de pe piețele de desfacere sunt studiate sistematic de către concurenți, inclusiv de către UE, și metodologic sunt ocupate de către ofertanții de mărfuri și servicii. UE își va dezvolta producerea de mărfuri și servicii proporțional cu capacitatea de consum a „nișei” ocupate de către UE. Piața, pe care trebuie să o „cucerească” UE prin toate politicile sale comerciale, eforturile de tip marketing, trece prin trei etape: inițierea și creșterea moderată a cererii la produsele respective; creșterea accelerată a cererii sub impactul factorilor de marketing, necesităților consumatorilor; creșterea tot mai moderată (mai redusă) a cererii în urma apropierii de nivelul de saturație a consumului, a „imunității” cererii față de factorii de marketing. Deci, cererea pe piețele externe ale UE evoluează nu numai sub impactul factorilor de marketing din UE, dar și sub impactul altor factori. Altfel spus, cererea evoluează în timp. Pentru a separa evoluția cererii D sub impactul factorilor de marketing din UE de evoluția cererii sub impactul unui complex de factori, notăm cererea pieței prin Q , timpul prin t (deci, Q este funcție de t , $Q(t)$); creșterea cererii într-o unitate de timp $\frac{dQ(t)}{dt}$ este proporțională cu cererea pieței Q , adică

$$\frac{dQ(t)}{dt} = aQ(t), \quad (10)$$

unde a - coeficient de proporționalitate sau creșterea potențială a cererii într-o unitate de timp.

Soluționăm ecuația diferențială (10):

$$\frac{dQ(t)}{dt} = aQ(t); \ln Q(t) = at + c;$$

$$Q(t) = e^{at} \cdot e^c \text{ din condițiile inițiale}$$

$$t = 0; Q(0) = Q_0 \text{ determinăm:}$$

$$Q(t) = Q_0 e^{at}. \quad (11)$$

Valoarea $Q(t)$ din relația (11) reprezintă creșterea exponențială (geometrică) a cererii.

Notăm prin Q_m cererea maximă pe piața externă a UE; „nișa” pieței va constitui $(Q_m - Q(t))$; „nișa” exprimată în mărimi relative (cota-parte sau procente) care

poate fi cucerită: $\frac{Q_m - Q(t)}{Q_m}$; care nu poate fi cucerită $1 - \frac{Q_m - Q(t)}{Q_m} = \frac{Q(t)}{Q_m}$ -

rezistența concurențială.

În acest context putem scrie curba logistică Fergelst-Perlen:

$$\frac{dQ(t)}{dt} = aQ(t) \frac{Q_m - Q(t)}{Q_m} \quad (12)$$

Soluționăm ecuația diferențială (11):

$$\frac{dQ(t)}{dt} + \frac{Q(t)}{Q_m - Q(t)} = a dt \text{ de unde:}$$

$$\ln \left| \frac{Q(t)}{Q_m - Q(t)} \right| = at + c; \quad \frac{Q(t)}{Q_m - Q(t)} = e^{at} \cdot e^c \quad (13)$$

Cu condițiile inițiale $t = 0$; $Q(0) = Q_0$ și relația (12) poate fi scrisă:

$$\frac{Q(t)}{Q_m - Q(t)} = \frac{Q_0}{Q_m - Q_0} \cdot e^{at}, \text{ de unde:}$$

$$Q(t) = \frac{Q_m}{1 + \frac{Q_m - Q_0}{Q_0} e^{at}} \quad (13)$$

„Imunitatea” cererii (rezistența mediului) poate fi cuantificată:

$$\text{„Imunitatea” Cererii} = Q_0 e^{at} - \frac{Q_m}{1 + \frac{Q_m - Q_0}{Q_0} e^{at}}$$

Pentru $t = 0$, „imunitatea” cererii este zero. În perioada inițială eforturile de marketing, politicile de comercializare pot contribui la creșterea cererii la mărfurile UE pe piețele din exterior. Pe parcurs ($t \rightarrow \infty$), „imunitatea”

$$\text{cererii} = \lim_{t \rightarrow \infty} \left(Q_0 e^{at} - \frac{\frac{Q_m}{e^{at}}}{\frac{1}{e^{at}} - \frac{Q_m - Q_0}{Q_0}} \right) = \infty \text{ (Fig. 2).}$$

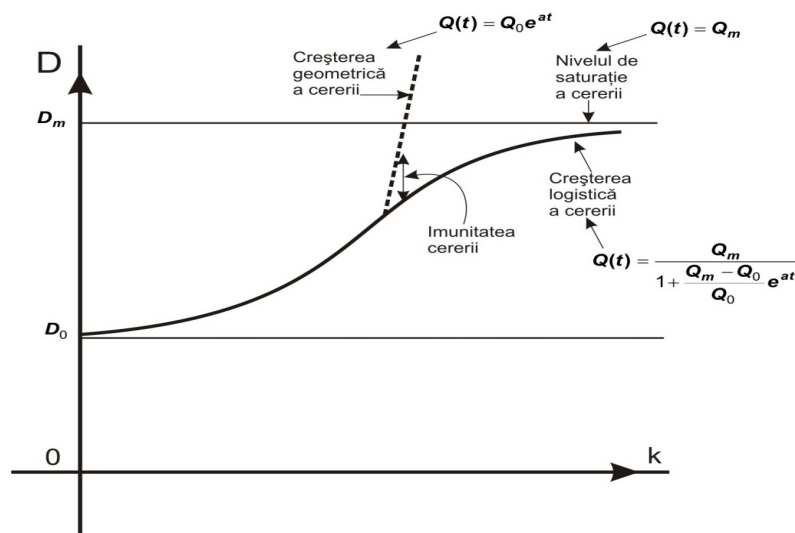

Fig.2. „Imunitatea” cererii

În expresia (13) $\frac{Q_m - Q_v}{Q_0}$ reprezintă creșterea relativă potențială în perioada

inițială $t = 0$ ($e^{at} = e^{a \cdot 0} = 1$); a - rata creșterii cererii în perioada inițială. Studiarea cererii pe piețele din exteriorul UE cu ajutorul curbelor logistice, în profilul fiecărui produs, fiecărei piețe poate fi utilizată în procesele de prognozare a volumelor de producție, de determinare optimă a eforturilor de tip marketing, de elaborare a politicilor comerciale ale UE.

Concluzii

UE pe parcursul existenței sale s-a condus de anumite „reguli”, elaborându-și un program de activități complexe pentru perioade de 7 ani $(P-7)_6$, $(P-7)_{13}$, $(P-7)_{20}$, care includ: crearea suportului științific al inovațiilor; perfecționarea activităților de cercetare științifică ale instituțiilor inovaționale; eficientizarea colaborărilor științifice naționale din cadrul UE la nivel global; creșterea potențialului inovației din țările UE. Programul (planul) de dezvoltare este realizat prin stimulente; prin mecanisme organizatorice pentru realizarea programului; prin organizarea colaborărilor reciproce ale țărilor din UE cu țările din exterior; prin instituționalizarea unor drepturi, obligațiuni ale instituțiilor inovaționale; prin accentuarea aspectului aplicativ al inovațiilor; prin reducerea riscurilor financiare în domeniul inovațiilor; prin stimularea capitalului corporativ, participant la procesele inovatoare. Planurile (programele) de dezvoltare a UE sunt bine structurate, perfecționarea acestora se face prin metode evolutive, adecvate problemelor curente, de perspectivă. UE nu are parteneri de colaborare strategici, are scopuri strategice. UE este o structură economică bine formalizată, cu statut „crescut” într-o perioadă de peste 50 de ani. Unele uniuni (de exemplu BRICS) sunt doar niște intenții, dorințe (sperietori) ale unor țări ce se pretind lideri-economici, de facto fiind țări exportatoare de materii prime, resurse energetice, toate acestea fiind caracteristici ale coloniilor. Partenerul forte al UE, și totodată concurentul UE sunt SUA. Dinamica PIB în SUA și în UE după criteriile: PIB; PIB per capita; PIB per oră în diferite perioade a fost diferită. Indicatorii respectivi, în ultimii ani, sunt în favoarea SUA.

UE este depășită de SUA. Unele probleme economice în UE sunt generate de noii membri ai UE. Succesele economice ale UE au fost relevante în primii (10-20) de ani datorită efectelor sinergetice. Succesele SUA sunt generate de potențialul științific, inovativ enorm, de formele de organizare și desfășurare a activităților economice, științifice, inovative. UE activează în alte condiții instituționale. SUA au o constituție statală; UE încearcă să-și elaboreze o constituție „unionistă”, care nu au precedent în timp și în spațiu. Problemele cu care se confruntă UE sunt rezolvabile. Cu toată certitudinea putem afirma că orice țară, inclusiv SUA, permanente au a depăși anumite situații problematice. Prioritatea țărilor-lider (SUA, UE, Ucraina) în dezvoltarea economică față de restul lumii este argumentarea științifică a deciziilor pentru perioade de scurtă, de medie, de lungă durată. Succesele, insuccesele economice, în mare măsură, sunt determinate de nivelul de dezvoltare economică în profil teritorial, regional (județean), de prezența (sau lipsa) cererii la produsele finite din regiunile respective, de perfecțiunea sistemului marketing. La soluționarea acestor probleme pot contribui metodele economico-matematice. O importanță deosebită o au eforturile analitice pentru evidențierea decalajelor în dezvoltarea regională. În diferite țări modalitățile de coordonare a nivelului de dezvoltare regională sunt diferite. României îi revine obligațiunea de a cunoaște experiența țărilor industrial-puternic dezvoltate, a elabora propriile strategii de dezvoltare regională. Regiunile de dezvoltare economică din România sunt la un nivel de dezvoltare foarte redus în comparație cu alte regiuni ale UE.

Bibliografie:

1. Chapman R.N. The quantitative analysis of environmental factors // Ecology, 9, 1928, p.111-122.
2. Gribincea A. Constantinovici E., Negruța Al. Promovarea produselor autohtone în spațiul Uniunii Europene. Aspecte economico-financiare și sociale ale economiei Republicii Moldova în contextul transformărilor sistemice și integrării în spațiul european. Conferință științifică internațională. 26-27 noiembrie 2010, Chișinău: USM, 2010, P.265-267
3. Gribincea A., Ștahovschi A., Butulescu V. Organizarea managerială a serviciilor și produselor bancare a României în perioada pre și postaderare la Uniunea Europeană. Chișinău: ULIM, 2010. 234 p.
4. Gribincea A. Relațiile României cu Uniunea Europeană. Tranziție și integrare europeană, Lucrările Simpozionului Științific Internațional, v. III, Craiova: Editura SITECH, 2003, p. 23-29, Tobă A.
5. Maximilian S. Modelarea proceselor economice, ULIM, 2009.
6. Pearl R., Reed L.J. On the rate of growth of the population of the United States since 1790 and its mathematical representations // Proceedings of the NAS, USA, 6, 1920, p.275-288.
7. Verhulst P.F. Notice sur le loi que la population suit dans accroissement // Correspondance Mathématique et Physique publiée par A Quetelet, 10, 1938, p.113-121.

PRIVIRE SUI-GENERIS ASUPRA CRIZEI GLOBALE DECLANȘATE ÎN 2008

***Ion POPESCU, Victor STOICA,
Alexandrina MERUȚĂ, Ilian GALBEN***

Careful extrapolation, critique of multiple monetary financial challenges recorded at global level in the last decades, leads to the undoubtedly conclusion that the theory and capitalist methodology materialize when everything is known about a particular thing or subject (event, phenomenon, process), but, unfortunately, nothing works as it was planned, but on the contrary. As well as practice (pragmatism) convinces us that, in fact, almost everything is working at optimal parameters, although nobody seems preoccupied and interested to find out why things happen in this manner.

Now, at the beginning of a new century and millennium, we find ourselves in the strange and paradoxical situation when theory and practice integrate organic as a whole, but nothing works consistently and nobody wants to admit the real reason, apparently satisfied with spontaneous improvisations, with sweetened euphemisms! What will it happen to us: People, Earth, Universe? ...

Pentru a se pregăti în plan teoretic și, bineînțeles, a se proteja împotriva eventualelor efecte catastrofice ale crizelor globale de proporții apocaliptice, se pare că Statele Unite ale Americii au examinat suficient de temeinic învățămintele desprinse din evoluția și impactul indus de Marea depresiune economică din perioada 1929-1933. Mai mult decât atât, experți cu notorietate în țara de obârșie și în străinătate – șlefuită abil de-a lungul timpului – au fost încurajați, stimulați să formuleze subtile axiome și principii, metode și postulate pentru a fabrica „focoase” extrem de sofisticate, cum sunt: *titlurile financiare neutronice*, la care societatea americană să apeleze pentru a nu înregistra pierderi materiale în cazul furtunilor stărnite deliberat (premeditat) de artizani și protagoniști autohtoni ori străini, în varii domenii.

În cadrul legităților obiective, fundamentale ale economiei de piață, cea referitoare la raportul dintre *venituri și cheltuieli* – determinant pentru cuantificarea sau măsurarea eficienței, a rentabilității activității desfășurate la nivel micro ori macroeconomic – se află în aceeași poziție dominantă cu cea vizând *echilibrul dintre cerere și ofertă*, cel puțin din două rațiuni [5]. Pe de o parte, evaluarea sa contribuie la *optimizarea flexibilă a exercitării, la parametrii superiori, a funcțiilor sistemului de execuție sau de producție*: cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, adică studierea pieței și a mediului de afaceri; producția sau realizarea de bunuri și servicii solicitate de piață; selectarea și perfecționarea continuă a resurselor umane; aprovizionarea materială și comercializarea bunurilor și a serviciilor care constituie obiectul de activitate al agentului economic respectiv; evoluția fără sincope a serviciilor financiar-contabile. Din câte se constată, este vorba de variabile de ordin determinist și aleatoriu

de care depind de calitatea produselor oferite pieței [10]. Pe de altă parte, acest raport dovedește calitatea, gradul de competitivitate al actului managerial pe piața internă și externă, reflectând îndeplinirea funcțiilor sistemului de conducere sau decizional: prevederea (fundamentarea strategiilor de dezvoltare); organizarea producției și a muncii; comanda și coordonarea activităților consacrate realizării – sub aspect cantitativ și calitativ – a obiectivelor prestabilite; controlul și verificarea sistematică a modului în care sunt îndeplinite obiectivele, comparativ cu nivelul preconizat, predeterminat. De data aceasta, variabilele menționate – de asemenea, deterministe și aleatorii – definesc explicit calitatea vieții și a muncii, vis-à-vis de ceea ce se întâmplă în alte state ale lumii [6, 7], având performanțe superioare.

Agregând cele două condiționalități, se pot emite judecăți de valoare cu privire la impactul pe care îl au crizele de orice natură asupra evoluțiilor globale, dincolo de gradul de integrare în structuri cu vocație locală, continentală sau universală [4, 8].

Din această perspectivă, ne propunem să examinăm actualele fluxuri financiar-bancare și monetare prin prisma concluziei generale desprinse din seismul provocat de Marea depresiune economică din perioada 1929-1933 pe care inspirați observatori și analiști ai vremii o caracterizau prin metafora *Niagara lichidărilor instantanee*, suficient de sugestivă pentru dimensiunea dezastrului de atunci.

În opinia autorilor studiului de față, este vorba de câteva judecăți de valoare, având dimensiunea și semnificația unor veritabile paradigme ce stârnesc justificat un interes aparte, și anume [11,12]:

A. Depresiunea socioeconomiească evoluează până la un anumit prag pe care teoreticienii îl numesc punct critic, respectiv momentul în care producția și serviciile de utilitate publică scad cu cel puțin 50%, venitul disponibil real al oamenilor cu 2/3, iar valoarea acțiunilor la bursă cu 9/10 față de nivelul anterior crizei. Criza structurală din 1929, propagată de mediul de afaceri nord-american cu „dedicație explicită” spre celelalte state ale lumii industrializate sau emergente, a răbufnit miercuri, 23 octombrie, de unde și sintagma de *miercurea neagră, cu efecte fără precedent* [1, 2]: Șase milioane de acțiuni-fantomă trecute din mână în mână; indicele bursier redus cu 21 de puncte; numărul de șomeri a crescut de 8 ori și impozitele de la 20 la 60%; zeci de mii de ferme au dat faliment. Între 1930 și 1933, nouă mii de bănci și-au închis porțile, prețurile de consum au scăzut cu aproape 25% în timp ce *salariile nominale ale angajaților* doar cu 15%, de unde creșterea substanțială a *salariilor reale*, ceea ce se traduce printr-o creștere substanțială a *salariilor reale*.

Pornind de la această realitate economistul Richard Ebeling afirma: „*Politica <<salariilor ridicate>> promovată de administrația Hoover și sindicatele ... au reușit să excludă muncitorii în afara pieței muncii, generând o spirală crescătoare a șomajului*”; După cum adoptarea legii *National Recovery Administration* (NRA) a crescut costurile de afaceri în medie cu 40%, generând consecințe economice imediate și răsunătoare: de exemplu, cu cinci luni înaintea introducerii legii, semnele de redresare se vedeau cu ușurință: numărul de angajați și masa salarială la uzine sporise cu 23% și, respectiv, 35%. După aplicarea prevederilor legii, cu precădere NRA, reducerea orelor de muncă și mărirea arbitrară a salariilor, producția industrială s-a *diminuat* cu 25%, piața oțelului a scăzut de la 83% la 35% din capacitate, obligându-l pe președintele american Franklin Roosevelt să semneze un decret cu scopul de a impozita veniturile mai mari de 25.000 de dolari cu incredibila taxă de 100% [15, 16].

B. Evaluările cercetătorilor în domeniu evidențiază că Marea depresiune economică nord-americană a fost declanșată de erori monumentale ale autorităților deceniului 1921-1930, în principal, în ceea ce privește fundamentarea și elaborarea politicii monetare și fiscale. Astfel, experți precum M. Friedman, A. Greenspan, P. Krugman, A.J. Schwartz enumeră următoarele cauze: gestiunea deficitară a *FED*, în special cea referitoare la masa monetară și la credite; tarife vamale prohibitive; impozite descurajante pentru antreprenori; control inhibant al producției și comercializării bunurilor și

serviciilor solicitate de piață etc. Mai mult decât atât, potrivit acestora, măsurile aplicate au împovărat sensibil eforturile necesare pentru surmontarea efectelor nefavorabile, dintre care unele au devenit, în concepția acestor experți, *postulate indubitabile* ale crizei: b₁) aproape toate băncile falite funcționau în teritoriile statelor nord-americane care le interziceau să deschidă filiale; b₂) în timp ce crizele anterioare durau între 2 și 4 ani, cea declanșată în 1929 avea să dureze de *trei ori mai mult*, deoarece guvernul a intervenit prin măsuri cel puțin neinspirate, nefericite, pentru a folosi eufemisme ale termenului de neprofesionist, sau, de ce nu, *manipulare calculată*. Din câte se știe, în toamna anului 1928, exigențele pentru obținerea *prets sur marge* (sau împrumuturi în marjă) s-au înăsprit brusc, ceea ce însemna că împrumutătorii trebuiau să plătească o mai mare parte din prețul de cumpărare a acțiunilor.

Majoritatea economiștilor preocupați de problemele monetare, în primul rând cei din „Școala austriacă”, au remarcat relația strânsă dintre masa monetară și activitatea economică, în sensul că *atunci când guvernul umflă masa monetară și creditul, ratele dobânzii încep să scadă*. De regulă, agenții economici investesc acești „bani ieftini” în noi proiecte de producție, împrejurare ce face ca bunurile de producție să fie în plin avânt. Pe măsură ce nivelul trendului se reduce, costurile de producție sporesc, ratele dobânzii se ajustează în sus și profiturile se restrâng. Așadar, efectul benefic al „banilor ieftini” dispare, iar autoritățile monetare, crezând în inflația prețurilor, încetinesc creșterea masei monetare sau chiar o reduc. În ambele cazuri, această *manipulare* este suficientă pentru a distruge fundamentele fragile ale castelului de cărți economice. [14]. Utilizând mai mulți indicatori ai monedei, depozitele la termen și alte ingrediente, Murray Rothbard estimează că între 1921 și 1929 rezerva federală a umflat masa monetară cu mai mult de 60%, astfel încât expansiunea masei monetare și a creditului a determinat scăderea ratelor dobânzii, propulsând piața bursieră spre niveluri inegale, cu implicații nefericite: creșterea imprudentă a masei monetare și a creditului au constituit, ceea ce economistul Benjamin M. Anderson numea *începutul New Deal*, măsuri intervenționiste aplicate mai târziu de administrația Fr. Roosevelt [13, 17].

Cu toate acestea, există specialiști care se îndoiesc de faptul că *FED* a fost atât de inflaționistă pe cât pretindea M. Rothbard, subliniind că prețurile relativ stabile ale mărfurilor și bunurilor de consum din anii '20 arată că politica monetară nu ar fi fost atât de iresponsabilă, iar reducerea substanțială a impozitelor pe ratele marginale superioare a ajutat în mod cert economia, cu impact asupra prețurilor, a investițiilor, precum și a progresului tehnologic și productivității [15, 16]. Economiștii care se pronunță unilateral în favoarea pieței libere au opinii diferite în legătură cu amploarea expansiunii masei monetare la începutul și la mijlocul anilor '20, deși au aceeași părere despre evenimentele secundare. În același timp, responsabilă Banca centrală de o *comprimarea* importantă a masei monetare.

C. *Reacțiile guvernului federal nord-american față de recesiune* au transformat o situație *rea* într-una *nefastă*. Ca urmare, valoarea acțiunilor scădea vertiginos sub efectul tranzacțiilor repetate, după ce atinseseră niveluri inegale înainte cu două zile. Declinul având loc la început de octombrie, au fost numite *ajustări binevenite*. *The Wall Street Journal*, prognozând o reluare în toamna respectivă, a remarcat că *anumite acțiuni gripează, altele cad*. Apoi, pe 3 octombrie, acțiunile au cunoscut cea mai scăzută diminuare a anului.

D. *Mitul secolului al douăzecilea: capitalismul și piața liberă sunt responsabile de Marea Depresiune și numai intervenția autorității guvernamentale a reușit să redreseze economia americană*. Fără această viziune, un pilon important al capitalismului, și anume, *pieța bursieră*, a antrenat SUA într-o profundă criză. Condițiile sociale s-au deteriorat ca urmare a refuzului președintelui Herbert Hoover, un partizan al „laissez-faire”-ului economic, de a folosi prerogativele statale. Succesorul său, Franklin Delano Roosevelt, a intervenit prompt conducând națiunea spre redresare.

Pentru a înțelege în mod adecvat evenimentele epocii, este necesar să privim Marea

depresiune ca pe un declin în *patru faze*: I - politica monetară și ciclul economic; II – dezintegrarea economiei mondiale; III – New Deal; IV – Wagner Act. Prima explică debutul crahului din 1929, iar celelalte trei arată cum intervenția statului a agravat situația și a menținut economia în marasm timp de mai multe decenii. Începând cu 1928, Rezerva federală a mărit ratele dobânzii și a strangulat masa monetară. De pildă, între ianuarie 1928 și august 1929 rata sa de scont (rata pe care o Bancă centrală o aplică împrumuturilor acordate băncilor care fac parte din sistem) a crescut de la 3,5% la 6%. Pe măsură ce prețurile scădeau în toate sectoarele economiei, politica ratelor dobânzii ridicate practicată de *FED* a propulsat ratele dobânzii *reale* (dacă se ajustează ținând cont de inflație) într-un mod spectaculos. În următorii trei ani, masa monetară s-a contractat cu 30%. Comprimarea cu o treime a masei monetare - între august 1929 și martie 1933 - a fost o povară imensă pentru economie fiind, în mare parte, cauzată de improviatațiile mai mult decât discutabile ale *FED*.

2008: Conflict monetar mondial atipic

În opinia unor analiști și observatori avizați, cauzele crizei aflate în plină desfășurare sunt relativ aceleași cu cele ale precedentelor tensiuni monetare (crahul din 1987, criza asiatică din 1997), și anume: *protejarea intereselor economice unilaterale ale protagoniștilor*. Întâmplător sau nu, și de data aceasta, tot SUA, derutate, speriate de ascensiunea Uniunii Europene și a Chinei. Este de domeniul evidenței.

Subliniem însă cauza primului conflict monetar mondial a fost protejarea intereselor economice ale SUA care se simt amenințate de ascensiunea Uniunii Europene și a Chinei ca oricine altcineva care ar fi în locul Administrației de la Washington și care nu ar dori să cedeze poziția privilegiată de putere economică mondială și nici hegemonia absolută. Aflată sub riscul iminent de a pierde în favoarea Uniunii Europene și a Chinei, se pare că acestea acționează potrivit unei *strategii de menținere și conservare a statu-quo-ului, a stării de până acum*. De altfel, de-a lungul istoriei, imperiile coloniale (roman, francez, rus, otoman, britanic etc.) au căutat să-și consolideze puterea și să-și extindă teritoriul prin toate mijloacele aflate la îndemână.

Zăngănitul armelor monetare. În raport cu hiperputerea Statelor Unite, utilizarea forței sale coercitive este mult mai slabă decât a imperiilor menționate, pe vremea dominației lor. Statele Unite reprezintă o mare putere bazată pe o revoluție universalistă și animată de ideea că restul lumii trebuie să-i urmeze exemplul, motiv pentru care se autointitulează națiune așa-zisă eliberatoare. Or, nimic nu este mai periculos decât imperiile care apără interesele lor, imaginându-și că astfel fac un serviciu întregii omeniri. Iar faptul că economia americană nu mai ocupă poziția dominantă de altădată constituie unul din punctele slabe în perspectiva secolului al XXI-lea. În momentul de față, America importă din restul lumii vaste cantități de bunuri prelucrate, ceea ce dezvoltă interese protecționiste. De asemenea, există o contradicție între ideologia lumii dominată de liberul-schimb sub controlul american, pe de o parte, și interesele politice ale unor importante grupuri din societatea nord-americană, pe de altă parte.

Tactica adoptată. Deși pare a fi agresor, guvernul american se folosește de un instrument prin care să determine, pe termen scurt, scumpirea împrumuturilor și, implicit, frânarea activităților investiționale, stârnind neliniște, derută, panică, haos. În încercarea de a oferi un răspuns previzibil la întrebarea ce se poate întâmpla pe termen mediu și, mai cu seamă, îndelungat, teoreticienii și practicienii s-au pus de acord doar asupra faptului că epicentrul în care s-a declanșat acest seism cu magnitudinea zece s-a situat la Washington D.C. Faptul că Administrația George W. Bush a fost de acord să aloce 700 miliarde de dolari pentru adoptarea imediată a măsurilor anticriză preconizate, dar Congresul nord-american nu a fost de acord, dezvăluie intențiile criminale ale Americii împotriva lumii!

Focoasele folosite de SUA pentru amorsarea titlurilor financiare au fost sub-

primele. După cum arată analiștii, totul a pornit, în realitate, de la mica piață a subprimelor, în numele căreia s-au oferit credite ipotecare cu risc disproporționat de ridicat. Bancherii americani au acordat credite imobiliare gospodăriilor cu venituri modeste, puțin solvabile, calculând capacitatea lor de împrumut în raport cu valoarea casei cumpărate. Sistemul a funcționat fără seisme atâta timp, cât prețurile imobilelor creșteau. Efectul pervers al acestui mecanism s-a declanșat îndată ce a devenit tot mai evidentă replierea imobiliară din Statele Unite, în 2007. Gospodăriile nu mai erau capabile să-și ramburseze împrumuturile, iar instituțiile de credit care le acordaseră s-au prăbușit. Din acest moment, criza s-a extins asupra întregului sistem financiar prin canalul titrizării – tehnică apărută în anii 1970 – constând din transformarea împrumuturilor bancare în obligațiuni riscante cumpărate de investitori din întreaga lume. Mai mult decât atât, această criză este mai generală, consecință a exceselor observate pe piața creditului din Statele Unite. Experiența i-a dictat SUA să croiască o nouă tactică. Astfel, în anii 1990, politica monetară suplă (rate ale dobânzii scăzute), dusă de președintele Rezervei Federale Americane (*FED*), Alan Greenspan, a condus la formarea unei bule speculative la Bursa din New York, în special pe valorile Internetului, care explodează în primăvara anului 2000. Un șoc emoțional, un avertisment cunoscut sub numele de crah sau criză, după care politica monetară practică în SUA a devenit din nou suplă, permițând economiei americane să se relanseze. După atentatele din 11 septembrie 2001, ratele dobânzii au scăzut semnificativ, ajungând chiar la 1%. Reducerea costului banilor a condus la stimularea consumului gospodăriilor americane, concretizat, cu precădere, în achiziționarea de locuințe și în investiții, în entități economico-financiare de succes. Totodată, o asemenea conjunctură a permis finanștilor să multiplice mecanismele de împrumut din ce în ce mai sofisticate și din ce în ce mai îndrăznețe. Insistăm asupra faptului că, îndată ce criza americană s-a declanșat, aceasta s-a răspândit (logic) și în restul lumii, via globalizarea financiară și interdependențele strânse dintre diferitele bănci.

Arme cu explozie întârziată. SUA s-au folosit de dotarea disponibilă, constând din: 1) *concentrarea sistemului bancar; astfel, industria financiară era dominată de cinci bănci mari de investiții: Goldman Sachs, Morgan Stanley, Lehman Brothers, Merrill Lynch și Bear Stearns;* 2) *două conglomerate financiare: Citigroup și J.P. Morgan;* 3) *trei companii de asigurări: AIG, MBIA și AMBAC;* 4) *trei agenții de rating: Moody's, Standard & Poor's și Fitch.* Asocierea acestora reprezenta titrizarea lanțului trofic. Era un sistem nou care reunea miliarde de dolari din ipoteci și alte împrumuturi cu investitori din toată lumea. Armele se concertează astfel: ipotecile sunt vândute băncilor de investiții. Acestea combină mii de ipoteci și împrumuturi, inclusiv credite pentru mașini, studii și de pe cărți de credit, pentru a crea derivatele numite Obligațiuni garantate prin creanțe sau produse (CDO). Ulterior, băncile de investiții vând aceste produse investitorilor. Acum, când clienții își plătesc ratele, banii ajung la investitorii din toată lumea. Băncile de investiții mituiau agențiile de rating pentru a face evaluarea obligațiunilor și multe dintre ele erau cotate la rating AAA, cel mai ridicat rating de investiție. Obligațiunile garantate au devenit apreciate de fondurile de pensii, care nu puteau cumpăra decât titluri bine cotate. Acest sistem era ca o bombă cu ceas. Băncilor nu le mai păsa dacă clienții pot restitui împrumutul, așa că îl acordau și în cazurile mai riscante. Nici băncilor de investiții nu le păsa. Cu cât vindeau mai multe obligațiuni garantate, cu atât câștigau mai mult. Iar agențiile de rating, care erau plătite de băncile de investiții, nu aveau nici o răspundere dacă evaluările lor se dovedeau greșite. Nu existau consecințe, fiindcă lipseau reglementările legale. S-a dat undă verde pentru valuri și mai mari de împrumuturi. Între 2000 și 2003, numărul de credite ipotecare creștea de patru ori în fiecare an. Nimănui din acest lanț trofic al titrizării, de la un capăt până la celălalt, nu-i păsa de calitatea creditului ipotecar. Se urmărea doar creșterea numărului de clienți. La începutul anilor 2000, a crescut foarte mult numărul de credite riscante

sau subprime. Mii de astfel de credite formau împreună obligațiuni garantate, care încă obțineau ratinguri maxime. Există posibilitatea creării unor produse derivate care să nu prezinte aceste riscuri, care să beneficieze de niște deduceri și cărora să li se impună niște limite de risc. Dar nu s-a făcut asta. Se urmărea alt scop.

Explozia și efectele. Deodată, sute de miliarde de dolari treceau anual prin lanțul titrizării. Oricine putea obține un credit ipotecar, așa că prețurile la imobiliare au explodat. Urmarea a fost cea mai mare *bulă financiară* din istorie. Bunurile imobiliare sunt reale și tangibile. Pot trăi în acele case sau le pot închiria. Așa a apărut *bula imobiliară* absolut inexplicabilă. Ofertele de finanțare din sectorul financiar au influențat acțiunile celorlalți. Din 1996 până în 2006, prețurile la imobiliare s-au dublat. Goldman Sachs, Bear Stearns, Lehman Brothers și Merrill Lynch – toate erau implicate. Numai creditele riscante au crescut de la 30 de miliarde anual la 600 de miliarde anual în numai zece ani. Countrywide Financial, cea mai mare bancă ipotecară, a acordat împrumuturi de 97 de miliarde de dolari. Drept urmare, a avut un profit de 11 miliarde. Pentru Wall Street, veniturile au ajuns la cote maxime. Agenții și directorii s-au îmbogățit enorm în această perioadă. Lehman Brothers făcea asigurări la creditele riscante, iar directorul băncii, Richard Fuld, a câștigat 485 milioane de dolari. Pentru Wall Street, bula imobiliară și a creditelor a adus profituri de sute de miliarde de dolari. În 2006, 40 la sută din profiturile companiilor din indicele S&P proveneau din instituții financiare. Însă nu era un profit real. Erau niște bani creați de sistem și înregistrați ca venituri. Toată afacerea a fost o schemă Ponzi globală. În timpul bulei, băncile de investiții luau împrumuturi mari pentru a cumpăra mai multe credite și a crea obligațiuni garantate.

Cu cât erau mai îndatorate băncile, cu atât indicatorul *efect de levier* era mai mare. În 2004, Henry Paulson, directorul Goldman Sachs, a sprijinit pe lângă SEC relaxarea condițiilor privind acest efect, pentru a le permite băncilor de investiții să facă împrumuturi mai mari ca să poată risca mai mult. La 28 aprilie 2004, SEC s-a întrunit să discute ridicarea limitelor efectului de pârghie pentru bănci. La un moment dat, nivelul efectului de pârghie din sistemul financiar atinsese cote alarmante. Efectul de pârghie a băncilor de investiții ajunsese la 33:1. O scădere de numai 3 la sută din valoarea capitalului lor le-ar fi dus la faliment. În sistemul financiar mai exista o bombă pe cale să explodeze. AIG, cea mai mare companie de asigurări din lume, vindea cantități enorme de produse derivate pentru transferul riscului de credit. Pentru investitorii care dețineau obligațiuni garantate, transferul riscului de credit funcționa ca o poliță de asigurare.

Un investitor care achiziționa un transfer al riscului de credit plătea companiei americane de asigurări, denumită *American International Group (AIG)*, o primă trimestrială. Dacă aveau pierderi cu obligațiunile garantate, AIG le promitea investitorilor acoperirea pierderilor. Spre deosebire de asigurările clasice, și speculanții puteau cumpăra un transfer de risc de credit pentru a asigura obligațiuni garantate pe care nu le dețineau. AIG nu trebuia să plătească pentru eventualele pierderi, în schimb, imediat după semnarea contractelor dădea prime uriașe angajaților săi. Dacă obligațiunile garantate cu creanțe pierdeau bani, AIG nu trebuia să plătească. Oamenii erau plătiți pentru a-și asuma riscuri uriașe. *Departamentul Produse Financiare* al companiei respective din Londra a dat credite în valoare de 500 miliarde de dolari, mai ales obligațiuni garantate prin ipoteci subprime. Astfel, cei 400 de angajați ai acestui departament au câștigat 3,5 miliarde între 2000 și 2007.

Pentru a declanșa criza globală, SUA au creat condițiile necesare falimentului băncii de investiții Lehman Brothers. Acesta s-a produs în septembrie 2008. Totodată, s-a prăbușit și cea mai mare companie de asigurări din lume, AIG. Temerile au copleșit piețele financiare peste noapte. Drept urmare, prețul acțiunilor s-a prăbușit. E cea mai mare scădere bruscă din istorie. Acțiunile au continuat să scadă și după falimentul băncii Lehman.

Pagube produse. Pe mapamond, rezultatul a fost o recesiune globală, care a costat lumea 20.000 miliarde de dolari, lăsând 30 milioane de oameni fără locuri de muncă și aruncând 50 milioane de oameni în pragul sărăciei.

Pentru Statele Unite s-a înregistrat o dublare a datoriei publice. În același timp, Statele Unite și-au atins unul dintre scopurile de bază: slăbirea monedei euro, perturbarea creșterii economice a Uniunii Europene, marele perdant, și slăbirea coeziunii dintre statele-membre.

La rândul său, Federația Rusă a înregistrat pierderi din vânzările de materii prime, care au înregistrat scăderi ale prețurilor în urma crizei venite din Statele Unite, concomitent cu dificultăți în plata datoriilor.

Urmărind evoluția spre diseminarea și globalizarea crizei prin transformarea turbulențelor imobiliare americane într-o criză financiar-bancară și bursieră planetară, pot fi decelate câteva tendințe. Suspendarea temporară a cotațiilor bursiere în Bangkok și San Paolo după o prăbușire mai mare de 10%, decizia autorităților de a nu deschide Bursa din Moscova, reluarea tranzacțiilor după amiază la București, căderea cu două cifre pe piețele financiare din Praga, Budapesta sau Zagreb și de 10% la Bombay la miezul zilei de vineri 10 octombrie, speranțele că piețele financiare emergente ar putea rămâne la distanță de furtuna de pe Wall Street au dispărut. Deja din vara aceluși an brutalele replici bursiere înregistrate de la Shanghai la Moscova sau tensiunile resimțite pe piețele împrumuturilor de stat din zonele și piețele emergente nu lăsau nici un pic de îndoială. Desigur, căderea piețelor bursiere nu are un impact tot atât de puternic asupra cererii interne în țările emergente față de țările dezvoltate: plasamentele în acțiuni sunt, aici, mai puțin răspândite.

Bibliografie

1. Greenspan Alan, *The Age of turbulence. Adventuresm a New World*, he Penguin Press, New York, 2008.
2. Milton Friedman și Anna Jacobson Schwartz, *A Monetary History of the United States, 1867-1960*, The Penguin Press, New York, 1971.
3. Popescu Ion, Bondrea Aurelian, *Globalizarea. Mit și realitate*, Editura Economică, București, 2004.
4. Popescu Ion, Constantinescu Mădălina, *Societatea europeană a cunoașterii. Perspective economice, sociale și juridice*, Editura Academiei Române, București, 2000
5. Popescu Ion, Ungureanu, Laura, *Paradigma complexității economice*, Editura Expert, București, 2006.
6. Popescu Ion, *Decizia în mediu reglementat*, Editura Fundației România de Măine, București, 2006.
7. Popescu Ion, Roșca Petre, *Microeconomia*, Editura Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2007.
8. Popescu Ion, Stoica Victor; *Fluxurile financiar-monetare. Libertatea economiei și intervenția statului*, Editura Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2010.
9. Popescu Ion, Stoica, Victor, *Până nu este prea târziu, sistemul financiar internațional trebuie reconsiderat!*, *Economistul*, 8 octombrie 2008, pag. 8.
10. Popescu Ion, Stoica Victor, *Eroare de parcurs sau eșecul managementului cu ștaif?*, *Opinia națională*, București, 2008, pag. 1.
11. Powell Jim, *FDR's Folly: How Roosevelt and His New Deal Prolonged the Great Depression*, The Penguin Press New York, 2003.
12. Rothbard, Murray, *America's Great Depression*, 1963.
13. Smiley Gene, *Rethinking the Great Depression*, The Penguin Press, New York, 2002.
14. Schweikart Larry, Allen Michael, *A Patriot's History of the United States: From Columbus's Great Discovery to the War on Terror*, The Penguin Press, New York, 2004.

ROLUL COMPANIILOR MULTINAȚIONALE ÎN DEZVOLTAREA RELAȚIILOR ECONOMICE INTERNAȚIONALE ÎNTRE STATE

*Petru Roșca, drd. hab., prof. univ., ULIM
Leonid Roșca, doctor în economie*

In this article authors are multilaterally examining the role of transnational companies (TNC) in development of foreign economic relations between states. Typology of TNC is described according to following criteria: according to the mode of implementation outside (ethno central companies, polycentric and geocentric); according to origin of invested capital (multinational companies with national capital and multinational capital); according to functions allocated to companies ("primary" multinational companies, with trade strategy, technological-financial etc.). It is analyzed the transnational level of the economy in the Republic of Moldova.

Funcționarea economiei mondiale actuale în condițiile în care se manifestă o puternică tendință de deschidere a piețelor naționale nu poate fi dicifrată fără analiza procesului de formare și de desfășurare a activității companiilor multinaționale (CMN) și rolul pe care ele îl joacă în dezvoltarea economiilor naționale. Prin integrarea economiilor naționale la nivelul schimburilor, al procesului productiv și al structurilor financiare și monetare, ele au avut o contribuție deosebită la formarea economiei mondiale.

Companiile multinaționale apar ca întreprinderi sau mai bine zis grupuri de întreprinderi care își desfășoară activitatea de producție, de distribuție și de comercializare în mai multe țări, sub jurisdicția mai multor guverne, în condițiile unei diversități de piețe, de regimuri comerciale, de sisteme financiare, de limbă și cultură, fiind concepute, organizate și conduse pe baza unei strategii comune, elaborate la scară internațională, regională, interregională sau mondială [1, p. 203]. Prin această definiție, sunt puse în evidență următoarele criterii esențiale:

- a) extinderea unui ansamblu de activități (nu numai în producție, ci și de comercializare, cercetare, servicii financiar-bancare etc.) și în alte țări decât cea de origine;
- b) își desfășoară activitatea în condițiile unei diversități de piețe, de sisteme instituționale, financiare, de regimuri concurențiale, de limbă și cultură etc., pe care trebuie să le ia în considerație în stabilirea strategiei lor;
- c) organizarea și conducerea acestora pe baza unei strategii globale care ia în considerație și perspectivele mondiale ale activității și nu pe cele ale unei singure țări.

Actualmente CMN reprezintă aproape 60 mii de companii de bază (materne) și peste 500 mii de filiale străine și firme (dependente) ale acestora în întreaga lume. Ele controlează aproape o jumătate din producția industrială mondială, peste 60 la sută din comerțul exterior, aproximativ 4/5 din patentele și licențele pentru tehnica nouă, tehnologii și know-how. Ocupând în acest fel un loc central în sistemul mondial de gospodărire. CMN influențează tot mai mult relațiile internaționale și economia mondială în ansamblu, mersul căreia este, în mare măsură, determinat de particularitățile evoluției acestora [2, p. 9].

Cauzele procesului de mondializare se pot grupa în: *cauze de natură comercială*, în primul rând, necesitatea prezenței pe mai multe piețe și *cauze de natură economică ce favorizează producția în străinătate*, în primul rând, în procesul delocalizării activităților firmelor un rol important revine costurilor de producție, unde pe prim plan sunt situate cheltuielile salariale.

În timpul de față companiile multinaționale ocupă poziții de prim plan în economia mondială, având forță economică maimare chiar și decât a unor țări dezvoltate. Cifra de afaceri a unora din ele, precum: Exxon, General Motors, Royal Dutch Shell etc. Este superioară produsului intern a unor țări precum Belgia, Norvegia, Finlanda etc. IBM consacră cercetării peste un miliard de dolari pe an, sumă ce reprezintă de două ori bugetul Centrului Național de Cercetări Științifice din Franța. Deși acestea sunt dominante, există însă și firme de dimensiune medie sau chiar mică. Potrivit unor evaluări companiile multinaționale reprezintă forma de concretizare a circa 80% din investițiile externe directe mondiale. Ele dețin rezerve monetare ce reprezintă aproape de două ori totalul rezervelor monetare oficiale mondiale.

Procesele integraționiste internaționale se imbină strâns cu cele corporative, ceea ce introduce un nou element în problema generală ce ține de internaționalizarea vieții pe planetă. La întreprinderile CTN sunt angajați circa 75 mil. lucrători, inclusiv aproximativ 40 mil. – la întreprinderile străine controlate de ele. Concomitent, mai mult de 90% din numărul total al CTN își au bazele în țările dezvoltate, circa 8% - în cele în curs de dezvoltare și mai puțin de 1% - în țările cu economie tranzitorie. În prezent CTN le revin 1/5 din PIB-ul țărilor dezvoltate și 1/3 din producția lor industrială. Sub controlul CTN se află aproximativ 80% din patentele și licențele pentru tehnologiile moderne. Activele lichide ale CTN depășesc mai mult de două ori rezervele valutare totale ale țărilor dezvoltate și ale organizațiilor creditor-valutare internaționale. În ansamblu ele controlează 1/3 din activele sectorului privat al industriei mondiale, 40% din producția industrială mondială, 90% din exportul țărilor industrial dezvoltate, 80% din investițiile directe, CTN le revin 30% din PIB mondial. Activele lor au atins nivelul de 10 tril. dol. Suma totală a investițiilor directe, ce se află în structurile CTN constituie circa 3,0 trilioane dolari. CTN și formațiunile similare formează cel mai dinamic sector al economiei mondiale [6, p. 87-88].

Gradul de transnaționalizare poate fi apreciat în funcție de mai multe criterii, ceea ce face necesară utilizarea mai multor indicatori, printre care:

- numărul de țări în care CMN își desfășoară activitatea;
- cifra de afaceri a unei CMN și ponderea ei în PIB al țării de origine sau de destinație;
- volumul valoric al exportului CMN și ponderea lor în exporturile mondiale, în exportul țărilor de origine sau destinație etc.;
- ponderea profitului obținut din activitatea filialelor externe în totalul profitului realizat de CMN;
- ponderea capitalului investit peste graniță în totalul capitalului realizat de o CMN;
- ponderea producției externe în producția totală a unei CMN;
- ponderea CMN în fluxul investițiilor externe directe.

Principala cale de formare și dezvoltare a CMN a reprezentat-o investițiile capitale în economiile altor țări care pot fi delimitate în două categorii de fluxuri:

- a) *Investiții de portofoliu* – destinate achiziționării de pe piața financiară a unor titluri de valoare (acțiuni, obligațiuni etc.). Ele permit participarea la luarea deciziilor, dar nu dau și dreptul de control. O mare parte a investițiilor vest-europene în SUA îmbracă această formă.
- b) *Investiții directe externe de capital* – care pot avea forma, fie a achiziționării pachetului de acțiuni de control, fie a fondurilor plasate pentru crearea de filiale externe, fie a fondurilor plasate pentru crearea de filiale în străinătate. Finanțarea se poate face din surse diferite: direct de la compania-mamă, re folosirea profiturilor realizate de filialele deja instalate, împrumuturi pe piața financiară internațională etc.

Pe parcursul anilor, investițiile străine directe au devenit mai importante decât comerțul exterior. Dacă o lungă perioadă de timp, comerțul mondial a constituit mecanismul principal prin care economiile naționale au fost legate între ele (mai exact piețele naționale), astăzi, investițiile au devenit mai importante (dacă nu cele mai importante) în întreaga tuturor țărilor în economia mondială. Mai mult decât atât, investițiile străine directe nu reprezintă doar un simplu mecanism de integrare a piețelor, ci lanțul între sistemele productive ale diferitor țări. Aceasta înseamnă o integrare mult mai adâncă decât a putut s-o facă schimbul de mărfuri [3, p. 23].

Din punct de vedere istoric evoluția procesului de multinaționalizare pot fi destinsse așa faze:

- a) *Faza incipientă* a procesului de multinaționalizare – ce s-a derulat din ultima treime a secolului al XIX-lea până în anul 1914, când au apărut unșir de CMN, inclusiv: „Singer” (de fabricare și defuzare a mașinilor de cusut), unele companii petroliere (Standart Oil, Royal Dutch-Schell), minere (Asturiente Les Mines, International Nickel) și marile plantații. Apoi a urmat expansiunea internațională a unor companii engleze (Dunlop, Unillever), germane (Siemens, Bosch, Bayer,

Benz), elvețiene (Nestlé), franceze (Saint Gobain) și mai ales cele americane (în această perioadă peste 100 de companii americane s-au multinaționalizat).

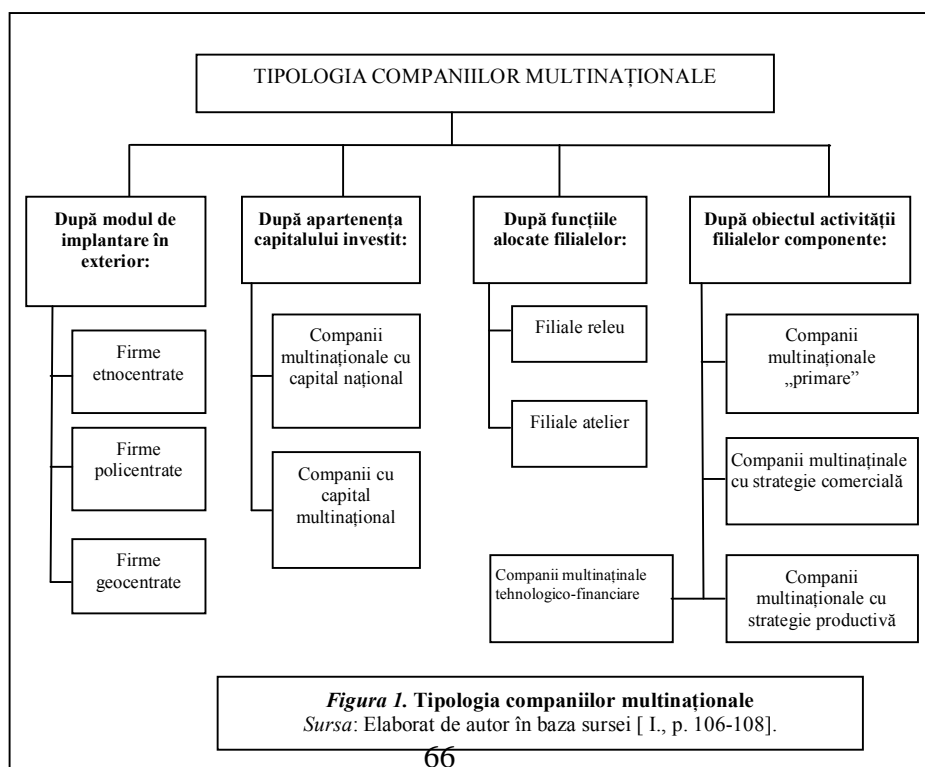
b) *Faza de maturizare* a procesului de multinaționalizare, ce a cuprins perioada 1914–1950. Deși nu a avut loc o creștere semnificativă a volumului valoric al fluxurilor investiționale, această perioadă s-a caracterizat prin persistența lor, în ciuda dezechilibrelor generate de cele două războaie mondiale și de criza economică din 1929-1933.

c) *Faza expansiunii rapide* a CMN în economia mondială cuprinde întreaga perioadă postbelică, însă creșterea cea mai rapidă a fost în perioada 1960-1980. Această perioadă a consacrat supremația SUA ca țară de origine a investițiilor externe directe, cu peste 50% din totalul acestora, deși în urma crizei dolarului din 1971 a avut loc o expansiune rapidă a firmelor japoneze și europene (din Germania, Marea Britanie, Franța, Elveția etc.).

Dintre fenomenele noi semnalate în anii '80 și '90, remarcăm:

- anumită orientare a CMN, mai ales acelor din Japonia și Europa, spre America de Nord;
- creșterea ponderii Japoniei în totalul investițiilor mondiale (ajungând la circa 10%);
- transformarea țărilor de sud-estul Asiei din poli de atracție a investițiilor externe (mai ales a celor americane, japoneze și europene), în sursă de origine a acestora (în special, Coreia de Sud Taiwan, Hong Kong, Singapore, Malaezia, Tailanda), ce preferă implementarea pe piața nord-americană;
- apariția unor firme multinaționale și în alte state industrializate precum Brazilia, Argentina, Mexic, India etc. Și orientarea lor cu predilecție spre țările în curs de dezvoltare;
- țările în curs de dezvoltare continuă să rămână unul din poli de atracție a investițiilor externe directe;
- sub aspectul formelor de implementare comune cu participare străină tind să devină tot mai impoortante;
- accentuarea procesului de „multinaționalizare” a firmelor din domeniul serviciilor, mai ales bancare și de asigurări;
- după 1990 un flux tot mai important devine investiția directă externă spre țările Europei Centrale și de Est.

În figura 1 sunt prezentate diferite tipuri de companii multinaționale, fiind clasificate după diferite criterii.

Pe parcursul ultimilor două decenii s-au determinat unele tendințe și direcții specifice în dezvoltarea CMN contemporane [2, p. 10]:

- *apare un decalaj puternic între companiile „noi”, alte în creștere rapidă, și cele vechi, mult mai puțin dinamice.* În prezent, se vorbește tot mai des despre așa-zisa „noua economie”, reprezentată de corporațiile orientate spre producție bazată pe știință. În centru ei se situează companiile informaționale;
- *crește volumul acțiunilor CMN implicate în telecomunicații și în tehnologii informaționale, comparativ cu companiile ce activează în ramurile tradiționale.* Astfel, valoarea estimativă a companiei Netscape, care deținea în anul 1996 fonduri de 17 mil. dolari, depășește în prezent 3 mlrd. dolari, iar valoarea companiei America-on-Line, care în 1993 constituia 268 mil. dolari, se apropia la începutul anului 2000 de cifra de 27 mlrd. dolari;
- *în ultimii ani a scăzut valoarea principalelor brânduri ale CMN* [4];
- *CMN-urile joacă un rol permanent crescând în exportul economiilor naționale, variind mult de la o economie la alta;*
- *creșterea importanței CMN în economia mondială.* 29 din 100 cele mai mari entități economice ale lumii sunt CMN, conform unei noi liste UNCTAD, care afișează atâtea țările, cât și CMN în baza valorii adăugate. Din 200 de CMN cu cel mai înalt procent de bunuri în străinătate în ultimii ani, Exxon este cea mai mare din perspectiva valorii adăugate (63 mlrd. dolari) . Ea ocupă poziția 45 în noua listă, făcându-se comparabilă în termeni economici din Chile sau Pakistan. Nigeria se situează între Daimler Chrysler și General Electric, în timp ce Philip Morris este în aceeași zonă ca Turcia, Slovacia și Guatemala [5].

Orice companie multinațională se manifestă concomitent pe trei spații economice: cel național (autohton), în cazul companiei mamă; cel străin – în cazul filialelor; cel internațional, ce cuprinde relațiile dintre unitățile componente sau dintre acestea și restul lumii. Creșterea dimensiunii pieței companiilor multinaționale se realizează prin [1, p. 212-214]:

- *integrare internațională și regională* – prin care dimensiunea SMN crește prin fuziunea sau absorția unor firme ce activează în aceeași ramură, fie pe plan național, fie pe plan internațional. Aceasta nu antrenează părăsirea ramurii de bază și este specifică unor companii precum General Motors, Ford, General Electric etc;
- *integrarea internațională pe verticală* – ce presupune creșterea dimensiunii companiei multinaționale prin achiziționarea sau construirea de filiale în alte țări sau în țara de origine situate în „amonte sau în „aval” în aport cu activitatea principală desfășurată (de exemplu, firma Exxon care inițial era acsată pe rafinarea petrolului și-a orientat atenția și spre controlul unor surse de aprovizionare cu petrol brut și spre crearea unei piețe de comercializare a produselor rezultate). Această strategie a fost caracteristică, mai ales, CMN ce acționau în ramurile produselor primare, pentru a se evita oscilațiile prețurilor, fenomen specific acestui domeniu;
- *integrarea internațională prin conglomerate* ce presupune achiziționarea sau construirea de filiale ale căror activități nu au nici o legătură pe linie tehnologică. Aceasta caracterizează tendința de diversificare a activității, permițând realizarea unui profit mai mare simultan în mai multe domenii (de exemplu, CMN Internațional Telegraph and Telephone – ITT – ce acționează simultan în telecomunicații, informatică, aparate de radio și televizoare, pompe industriale, chimia cslulozei, asigurări, sectorul hotelier etc.).

Apariția și expansiunea CMN au creat forme specifice de concurență în economia mondială. Semnificativă în acest sens este concurența dintre „noii veniți” (filialele lor urmăresc să câștige poziții) și filialele autohtone (care caută să și le apere). O altă formă de concurență apărută este aceea dintre filialele diferitor companii multinaționale, care se desfășoară uneori chiar în aceeași țară sau zonăși implică firme ce au aceeași țară de origine. Prin poziția lor în economia mondială, CMN au mărit aria și gradul de complexitate al relațiilor economice externe [1, p. 215-216].

Analizând cele relatate mai sus se pot face următoarele concluzii: CMN se repre-

zintă ca participante nemijlocite la întregul spectru al relațiilor economice internaționale, ca „locomotive” ale economiei mondiale. Ele sunt, pe de o parte, produsul relațiilor economice internaționale aflate în continuă creștere, iar pe de altă parte, ele înșile sunt o pârgie de influență asupra lor. Înfluențând activ relațiile economice internaționale, CMN modelează noi relații, modificând formele constituite.

Complexitatea acestor consecințe impune analiza companiilor multinaționale într-o „optică bilanț”; este necesară luarea în considerație atât a avantajelor, cât și a dezavantajelor, atât a noilor șanse de dezvoltare și de mai bună valorificare a stocului național de factori de producție, cât și a restricțiilor și riscurilor pe care le antrenează acțiunea lor pe teritoriul național.

Bibliografie:

1. Ignat I., Pralea S. *Economia mondială*. Iași: Sedcom Libris, 2006. - 253 p. (p.203).
2. Cojocaru R., Cărare V. *Tendențe și direcții în dezvoltarea corporațiilor transnaționale*. În Culegerea „Republica Moldova în cadrul procesului contemporan de globalizare”: (Masa rotundă): ASEM; catedra REI, coord. V. Cărare. Chișinău: Dep. Ed.-Poligr. Al ASEM, 2003. -83 p.
3. Chistruga B., Țău N., Roșca P. *Companiile multinaționale și globalizarea capitalului*. În Analele ULIM, seria ECONOMIE, Vol. 4, 2005, p. 15-24.
4. <http://bwnt.businessweek.com/brand/2002>
5. UNCTAD. World Investment Report 2002
6. Roșca P. *Relații economice internaționale*. Manual. Chișinău: ULIM, 2005. -280 p.

НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СФЕРЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СТРАТЕГИЙ В РАМКАХ УЛИМ

Юри КРОТЕНКО, др.хаб., директор Института Стратегических Исследований в Экономике (УЛИМ)

Is disclosed the place of the Republic of Moldova in the European economic system. Are described the forms and methods of the Institute of Strategic Studies in Economics in 2011 of the development of modern methods of anti-crisis development. Are made the conclusions about the possibility of introducing developments of an economic institute in the practice of Moldova.

Результаты деятельности национальной экономики Республики Молдовы за последние десятилетия свидетельствуют о неготовности страны к вызовам современности. По данным ЦРУ США на 1 июля 2012 года Молдова занимает по уровню ВВП на душу населения 167 место в мире с показателем \$3400 в год. Это самый низкий показатель в Европе (см. табл. 1).

Таблица 1. Уровень валового внутреннего продукта на одного жителя по странам Европы в мировом рейтинге

Страна	ВВП на душу населения по ППСВ		Соотношение с Молдовой
	Место в мировой экономике	\$	
Лихтенштейн	1	143900	42,3
Россия	71	17000	5,0
Латвия	75	15900	4,7
Беларусь	81	15200	4,5
Болгария	93	13800	4,1
Румыния	98	12600	3,7
Сербия	107	10800	3,2
Македония	108	10500	3,1
Босния и Герцеговина	125	8200	2,4
Албания	129	7800	2,3
Украина	135	7300	2,1
Молдова	167	3400	1,0

Рассчитано нами. Источник: [1].

Периодизация проблем в национальной экономике (1993, 1999, 2009, 2012 годы) свидетельствует о высокой степени подверженности страны внешним рискам и слабости ее хозяйственной системы. Лишь к концу 2012 года Министерство экономики смогло уточнить, что рост валового внутреннего продукта страны за год составит не 3-5%, как повсеместно тиражировалось, а лишь около 1%. При этом министр экономики Валериу Лазэр заявил, что снижение может быть еще более выраженным. В то же время по оценкам экспертов Института экономики, финансов и статистики, рост молдавской экономики в 2012 году составит лишь 0,2% [2].

Такое состояние национальной экономики обусловлено комплексом причин экономического, политического, социального и иного характера. Для преодоления негативных тенденций необходимо принципиально новое инновационное стратегическое мышление у государственной элиты, желание вывести страну из перманентного состояния потрясений и умение реализовать на практике мировой передовой опыт хозяйствования. В обществе выявилась потребность в выработке научно-обоснованных подходов к стратегическим проблемам формирования национальной экономики и разработки механизмов ее стабильного развития. В этих целях в Международном независимом университете Молдовы (Universitatea Liberă Internațională din Moldova – ULIM) был создан институт стратегических исследований в экономике (Institutul de Investigații Strategice în Economie – IISE – ИСИЭ). Институт действует в рамках факультета экономических знаний в соответствии с приказом ректора УЛИМ №12 от 26 января 2007 года. Законодательной базой создания ИСИЭ (IISE) явились Устав УЛИМ, Кодекс Республики Молдова о науке и инновациях [3] и Устав института.

Организационная структура института состоит из четырех отделов:

- Международные экономические отношения;
- Финансы и банки;
- Экономика и менеджмент;
- Модели современной экономики и информационные технологии.

Институт является аккредитованной научно-исследовательской организацией (решение CNNA от 26 июня 2008, №48/АС). Действует ученый совет. Профиль научных исследований института – «Стратегии и механизмы реструктурирования экономики в Республике Молдова» (Strategii și mecanisme de restructurare a economiei în Republicii Moldova). Согласно стратегии научной деятельности института на 2009-2014 годы тематика по направлениям выглядит следующим образом:

- Международные экономические отношения – исследование проблем адаптации и улучшения социально-экономической политики и механизма в европеизации национальной экономики на основе применения кризисного управления и финансовой стратегии развития, создание современных экономических моделей и развития новых международных экономических отношений (Cercetarea problemelor adaptării și perfecționării politicilor și mecanismului socio-economic în cadrul europeanizării economiei naționale prin aplicarea managementului anticriză și elaborarea strategiilor financiare, crearea modelurilor moderne economice și dezvoltarea noilor relații economice internaționale);

- Финансы и банки – оценка состояния национальной экономики и восстановление потенциала развития и сокращения экономического разрыва (Evaluarea stării economiei naționale și valorificarea potențialului de dezvoltare și reducere a decalajului economic);

- Экономика и менеджмент – разработка методов оценки причин кризиса на промышленных предприятиях (Elaborarea metodelor de evaluare cauzei crizei în firmele industriale);

- Модели современной экономики и информационные технологии –

определение ключевых элементов обеспечения точного моделирования, правила применения методов моделирования (De a stabili elementele principale de asigurare a modelării corecte, reguli de aplicare a metodelor de modelare).

Тематика научных исследований по направлениям совершенствуется по линии более углубленного исследования стратегических проблем современной экономики в свете развития процессов глобализации и европейской интеграции Молдовы. В рамках каждого направления в институте определены годовые программы, календарные планы.

В штатах института 27 научных сотрудника, в том числе один член-корреспондент Академии наук, 7 докторов хабилитат, 11 докторов наук, 5 магистров. Доля научных сотрудников с ученой степенью составляет 67%. При этом часть сотрудников повысили свою квалификацию в рамках Института. Так, защитили диссертации на соискание ученой степени доктора хабилитат экономики научные сотрудники института Кротенко Ю.И. (07.07.2009) и Цыу Н.А. (25.08.2009). Ряд действующих сегодня научных сотрудников защитил за годы работы в институте диссертации на соискание ученой степени доктора экономики (Фондос Т., Спыну А.).

В составе ULIM действует профильный научный семинар по экономическим направлениям. Руководитель семинара доктор хабилитат экономики, профессор П. Рошка. Всего за 2011 год на заседаниях были рассмотрены 8 диссертационных работ на соискание ученой степени доктора экономики. Все работы рекомендованы для дальнейшего прохождения процедуры с учетом их последующей доработки.

Национальный Совет по Аккредитации и Аттестации (НСАА - CNAА) зарегистрировал в рамках экономического факультета УЛИМ два специализированных ученых совета по защите диссертаций на соискание ученых степеней в области экономики. В 2011 году действовали:

- ДН 34-08.00.14-18.09.08 «Мировая экономика; международные экономические отношения». Председатель совета Рошка П.И., доктор хабилитат, профессор; ученый секретарь Грибинча А.И., доктор хабилитат, профессор (решение №.165 от 18 сентября 2008).

- D 34-08.00.05-18.09.08 «Экономика и менеджмент (по отраслям)». Председатель совета Бурлаку Н.И., доктор хабилитат, профессор; ученый секретарь Благоразумная О.Н., доктор, доцент (решение №166 от 18 сентября 2008).

Специализированные ученые советы по защите диссертаций на соискание ученых степеней в области экономики и профильный научный семинар действуют на основании и в соответствии с Положением о функционировании специализированных ученых советов и присуждении ученых степеней и научных и научно-педагогических званий в Республике Молдова. Положение утверждено Национальным Советом по Аккредитации и Аттестации 25 ноября 2004 (протокол №1) с последующими изменениями, принятыми Комиссией по аттестации НСАА 28 февраля 2008 (протокол №2).

Специализированные ученые советы в 2011 году рассмотрели и представили в НСАА следующие работы:

Nr.	Nume, prenume	Conducător științific	Denumirea tezei	Cod, denumire consilii științifice specializate	Data susținerii
CȘS D 34 08.00.05					
1.	Zamani Gheorghe	S. Gorobievschi	Restructurarea și perfecționarea managementului în administrările administrației publice locale (primăria Techirghiol)	CȘS D 34.08.00.05-19 Economie și management (în administrația publică)	18. 02.2011

2.	Drăgălin Iuliana	N. Burlacu	Perfecționarea gestiunii calității produselor ca factor al competitivității întreprinderii	CȘS D 34.08.00.05–21 Economie și management (în activitatea de antreprenariat)	21.10.2011
CȘS DH 34 08.00.14					
3.	Danescu Emil	A. Gribincea	Integrarea și interoperabilitatea transportului feroviar în Europa	CȘS D 34.08.00.14–23 Economie mondială; relații economice internaționale	28.01. 2011
4.	Hurloiu Iulian	Rosca P.	Cooperarea economica internaționale in domeniul combaterii fraudelor fiscale	CȘS D 34.08.00.14–25 Economie mondială; relații economice internaționale	27.12. 2011

Источник: [4].

В национальный регистр научных журналов по профилю «экономика» включен издаваемый институтом научный журнал: «Studii Economice». Журнал обладает категорией «С» и включен в Национальный регистр научных изданий по профилю (Registrul național al revistelor științifice de profil). ISBN 9975-934-52-8. Учредитель научного журнала УЛИМ. Главный редактор – д-р хабилитат, профессор Бурлаку Н.И. ISSN – 1857-226X. Периодичность выпуска – 4 номера в год. В редакционной коллегии журнала наряду с научными сотрудниками ИСИЭ (IISE) входят представители Академии наук Молдовы, Государственного университета Молдовы, Академии экономических знаний, Румынии, Белоруссии.

Также издается научный журнал «Analele ULIM, seria ECONOMIE». Всего выпущено 11 номеров. В 2012 году готовится к выпуску 12-ый номер.

Результатом научной деятельности научных сотрудников ИСИЭ (IISE) является издание монографий, обзорных материалов, статей в журналах аккредитованных НСАА (CNAА) и за рубежом. Всего за 2011 год научные сотрудники Института опубликовали 154 материала общим объемом 125 авторских листа.

В институте организуются международные научно-практические конференции, круглые столы. В частности в 2011 году прошли мероприятия:

- Международная конференция «Экономические проблемы европейского развития» (Probleme economice ale dezvoltării europene), 25 марта 2011.

- Международный круглый стол «Россия-Молдова: диалог во имя будущего» (Rusia – Moldova: un dialog în numele viitorului), 19 апреля 2011.

- Международная конференция «Проблемы и перспективы развития экономико-управленческого потенциала Республики Молдова в условиях кризиса» (Probleme și perspective de dezvoltare a potențialului economic și managerial al Republicii Moldova în condițiile de criză), 21 апреля 2011.

- Ежегодная международная конференция посвященная международному дню туризма «Развитие туризма в начале XXI века: Туризм объединяет культуры» (Dezvoltarea turismului la începutul sec.XXI: Turismul reunește culturile), 27 сентября 2011.

- Международный круглый стол «Россия-Молдова: диалог во имя будущего» на тему: «200 лет российско-молдавских отношений: этапы, проблемы, перспективы» (Rusia – Moldova: un dialog în numele viitorului), 24 октября 2011.

- Международная конференция (Implementarea Principiilor Spațiului European al Învățământului Superior în Republica Moldova. Realizări. Provocări. Acțiuni viitoare. Agenda – 2020), 1-2 decembrie 2011.

В 2011 году научные сотрудники института выступили на конференциях, симпозиумах и круглых столах 105 раз, в том числе 91 раз на международных форумах, из них 24 раза за рубежом (Россия, Румыния, Казахстан).

Из 123 ученых республики, наделенных правом быть руководителем в докторантуре по профилю «экономика», 9 работали в 2011 году в ИСИЭ (IISE). Из них 5 имеют ученую степень доктора хабилитат. Это:

1. Бурлаку Н.И. (Burlacu Natalia), доктор хабилитат, профессор, специальность 08.00.05 (31 марта 2011, №1127);
2. Грибинча А.И. (Gribincea Alexandru), доктор хабилитат, профессор, специальности 08.00.05 и 08.00.14 (23 октября 2008, №354);
3. Кротенко Ю.И. (Crotenco Iuri), доктор хабилитат, доцент, специальность 08.00.14 (18 сентября 2008, №914);
4. Рошка П.И. (Roșca Petru), доктор хабилитат, профессор, специальность 08.00.05 и 08.00.14 (31 марта 2011, №1128);
5. Цыу Н.А. (Țău Nicolae), доктор хабилитат, профессор, специальность 08.00.05 и 08.00.14 (12 мая 2011, №1140);
6. Благоразумная О.В. (Blagorazumnaia Olga) доктор, доцент, специальность 08.00.05 (29 апреля 2010, №1058);
7. Евсюкова Р.Д. (Evsucova Raisa), доктор, доцент, специальность 08.00.05 (12 мая 2011, №1141);
8. Морега Дан (Morega Dan) доктор, профессор, специальность 08.00.14 (4 июля 2006, №657);
9. Штаховски А. (Ștăhovschi Ada), доктор, доцент, специальность 08.00.05 (8 июля 2011, №1157);

Кроме того, право быть руководителем в докторантуре по специальности 01.01.09 – «Математическая кибернетика и операционные исследования» имеет Мишкой Г.К. (Mișcoi Gheorghe), член-корреспондент АН РМ, доктор хабилитат, профессор (решение НСАА №850 от 20 декабря 2007).

Среди разработанных в последние годы материалов для внедрения в национальной экономике можно отметить:

- 2005 год – Исследование ситуации, тенденций и стратегических перспектив развития туризма в Республике Молдова (Cercetarea situației, tendințelor și perspectivelor strategice ale dezvoltării turismului în Republica Moldova);
- 2006 год – Конкурентоспособность международного туризма Молдовы и стратегические перспективы ее повышения (Competitivitatea turismului internațional în Moldova și perspectivele strategice de majorare a acesteia);
- 2007 год – Стратегия привлечения инвестиций в Молдову и место туристической сферы в национальной инвестиционной политике (Strategia atragerii investițiilor în Moldova și locul sferei turistice în politica investițională națională);
- 2008 год – SWOT-анализ как механизм стратегического планирования развития туризма в Молдове (Analiza SWOT ca mecanism de planificare strategică a dezvoltării turismului în Moldova);
- 2009 год – Стратегия развития международного туризма в свете процессов глобализации.

В рамках ИСИЭ (IISE) и экономического факультета УЛИМ проводится студенческая научная работа. Работают научные кружки, организуются ежегодные студенческие научные конференции, проводятся круглые столы. В 2011 году работали 12 научных кружков, на заседаниях которых представлено 171 доклад и 29 деловых программ. В рамках института было организовано 8 студенческих научных конференций, симпозиумов и круглых столов, на которых были представлены 512 выступлений молодых исследователей (студентов, мастерантов, докторантов и соискателей). Научными руководителями 304 докладов явились работники ИСИЭ.

В современных условиях Институт стратегических исследований в экономике представляет значительный кадровый и организационный потенциал национальной экономической науки. Однако действующая в стране система

управления научными исследованиями не позволяет в полной степени использовать имеющиеся возможности. Элементы кумовства, местничества, групповщины в управлении наукой не дают в полной мере привлечь к разработке национальных проектов экономического развития весь имеющийся в стране потенциал и кадровый опыт. В результате разработанные в стране законодательные акты, нормативные документы, стратегии и программы не дают необходимой отдачи для экономики. Экономика Молдовы топчется на месте, безнадежно отставая от средневропейского уровня.

В настоящее время назрела настоятельная потребность привлечения к поиску путей, форм и методов стратегического развития страны всего научного потенциала страны, без деления на государственные и частные организации, своих и других исследователей и т.д. Институт стратегических исследований в экономике (ULIM) готов и способен принять в разработке и реализации проблем экономики страны самое активное участие в условиях координации научных разработок с международными экономическими исследовательскими центрами.

Библиография:

1. Central Intelligence Agency (CIA). The World Factbook. Country Comparison. GDP - per capita (PPP). <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>.
2. Минэкономики пересмотрело прогноз экономического роста в Молдове в 2012 году в сторону снижения до 1%. Государственное Информационное Агентство AIS MOLDPRES. 25 Окт. 2012 / [9346]. // <http://portal.moldpres.md/default.asp?Lang=ru&ID=180897>.
3. Кодекс Республики Молдова о науке и инновациях №.259-XV от 15 июля 2004 года. // Официальный монитор Республики Молдова, 2004, №125-129 (1479-1483), 30 июля.
4. Отчет Института стратегических исследований в экономике за 2011 год. – Кишинев, 2012, 96с.

APLICAREA PRINCIPILOR GESTIUNII CORPORATIVE A ENTITĂȚILOR ORGANIZATORICE IN PLAN REGIONAL EUROPEAN

***Petru ROȘCA, dr. hab., prof. univ., ULIM
Maria GÂF-DEAC, drd., ULIM, (București)***

Administrators of modern companies often have not clear legal status and self-regulation and give negative opportunity/favors and deregulation on company. Excessive manner remuneration of members of management company determines the polarization of income between managers and shareholders. Rewarding managers can be evaluated based on multi years, performances, by quasi-continuous issues. In fact, its require competent, independent and responsible directors, respectively competitive managers. Modern enterprise, in our opinion, be understood as a involved subjects of network/ cluster in contracts with global goals / global environmental and socio-economic production, wish must becoming more competitive.

1. Bazele gestiunii corporative în firmele din contemporaneitate

Gestiunea corporatistă/corporativă revine din guvernarea corporatistă, care își are originea în SUA, începând cu anul 1932.

După șase decenii (1992) American Law Institute a elaborat documentul intitulat Principiile Guvernării Corporative/Corporatiste (Principles of Corporate Governance).

Un deceniu mai târziu (2002) OECD adoptă Principiile de Guvernare Corporatistă, revăzute în anul 2008 [1]. În acest fel, sunt definite mecanismele organizaționale, în ansamblul lor, care au menirea să fie contributive la delimitarea puterilor în societate și să creeze oportunități/condiții pentru creșterea (maximizarea) valorii acționale a întreprinderii.

Instrumentele de gestiune corporativă pot fi interne sau externe (figura 1).

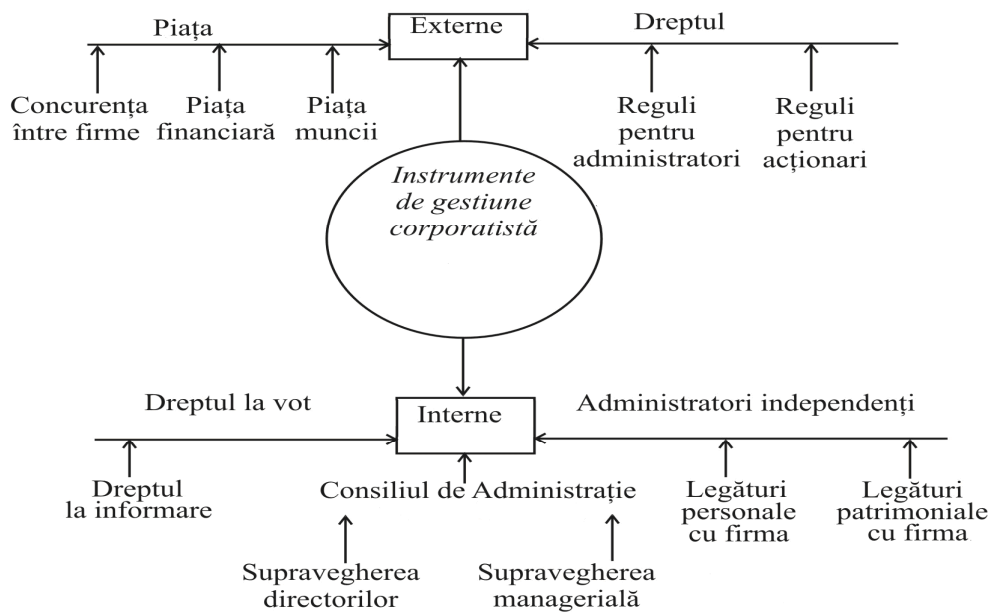

Fig.1. Instrumentele interne și externe firmei, aferente gestiunii corporative
Sursa: autorii

Formalizarea unui astfel de flux distinct de orientare a comportamentelor întreprinderilor este consecința diferitelor situații apărute în baza acțiunilor productiv-economice și sociale incorecte, uneori neetice, ca factori de risc în mediul social-economic general, de ansamblu.

S-au întâlnit și se întâlnesc cazuri în care nivelul prețului bursier al întreprinderii nu înfățișează buna gestiune corporativă a acesteia.

Maniera excesivă de remunerare a membrilor din conducerea întreprinderii marchează polarizări ale veniturilor între manageri și acționari.

Independența administratorilor nu este întotdeauna asiguratorie în managementul firmelor, iar calitatea operațională scăzută a Bordului director induce distorsiuni în performanțele și actele de organizare și conducere.

Acționarii, având comportament pasiv, determină oportunități încurajatoare pentru manifestare hazardată a administratorilor.

Administratorii, frecvent nu au statutul juridic echivoc, clar, iar autoreglementările adesea favorizează dereglementările negative în companie.

În context, frecvent este eludată dimensiunea globală a întreprinderii în condițiile trecerii colectivităților umane în societatea bazată pe cunoaștere.

Un astfel de tablou al parametrilor cu potențial favorizator de disfuncții necesită contra-argumentări de natură corporatistă.

Ca atare, este invocată nevoia unei noi perspective în legătură cu metodele de management, persoanele implicate în organizare și conducere, mediul competițional global și timpul ca factor stohastic de influențare a deciziilor sustenabile în firme.

Interesele pe termen lung devin primordiale, mai importante decât interesele pe termen scurt și mediu.

Recompensarea administratorilor se poate face pe baza performanțelor evaluate multianual, cvasi-continuu. În acest cadru se impun administratori competenți, independenți, respectiv manageri responsabili.

Întreprinderea modernă, în opinia noastră, trebuie receptată ca o *rețea/un cluster de contracte* cu subiecți implicați din sfera globală/globalizată a mediului productiv-economic și social din ce în ce mai competitiv.

Gestiunea corporativă devine astfel contributivă la reformularea arhitecturii instituționale a piețelor naționale de capital.

James D. Wolfensohn (1999), fost Președinte al Băncii Mondiale, subliniază că „guvernanța / guvernarea / gestiunea corporativă este mai importantă pentru creșterea economică la nivel mondial decât politicile statelor” [2].

Aspectele enunțate sintetic mai sus îndreptățesc demersul de sistematizare a definițiilor moderne pentru guvernanța/gestiunea corporativă, după cum urmează:

- „guvernanța/gestiunea corporativă reprezintă sistemul prin care companiile sunt conduse și controlate” (*OECD 2004*) [1];

- „guvernanța/gestiunea corporativă este un set de legi, norme, regulamente și coduri de conduită adoptate în mod voluntar, care permit unei firme să atragă resursele umane și materiale necesare activității sale și-i oferă totodată posibilitatea de a desfășura activitate eficientă, care să determine plusvaloare pe termen lung, cerută/așteptată de grupurile de cointeresare și pentru colectivitate în ansamblu” (*World Bank, 1998*) [3];

- “managementul corporativ vizează modul în care furnizorii de fonduri ai unei companii se asigură că-și vor primi beneficiile cuvenite de pe urma investiției făcute” (*Shleifer A; Vishny, R., 1997*) [4];

- “guvernanța/gestiunea corporativă este un ansamblu de practice ale Consiliului de Administrație și ale managementului executiv, derulate cu scopul de a formula direcțiile strategice de avans pentru atingerea țelurilor programate, gestiunea riscurilor și folosirea responsabilă a resurselor financiare” (*International Federation of Accountants, -IPAC, 2006*) [5].

Enunțurile de mai sus nu sunt limitative.

Ele dau expresie tendinței de instaurare a unei noi formule comportamentale generale în mediul productiv-economic și social, bazată pe bune practice manageriale, etice și economice.

2. Gestiunea corporativă în rândul entităților organizatorice din România, inclusiv Republica Moldova, și în plan regional european

Înainte de anul 2000 noțiunea de *guvernare / gestiune corporativă* era sesizată în măsură redusă în mediul economic, productiv, științific și societal din România și în țările din sud-estul Europei.

Preocupările companiilor se rezumau la supraviețuire, respectiv subzistență într-un cadru competițional tot mai activ.

Se constată că un număr larg de principii care vizează constituența gestiunii corporative necesită examinări critice în rândul entităților organizatorice din România, inclusiv Republica Moldova, și în plan regional european. (*figura 2*).

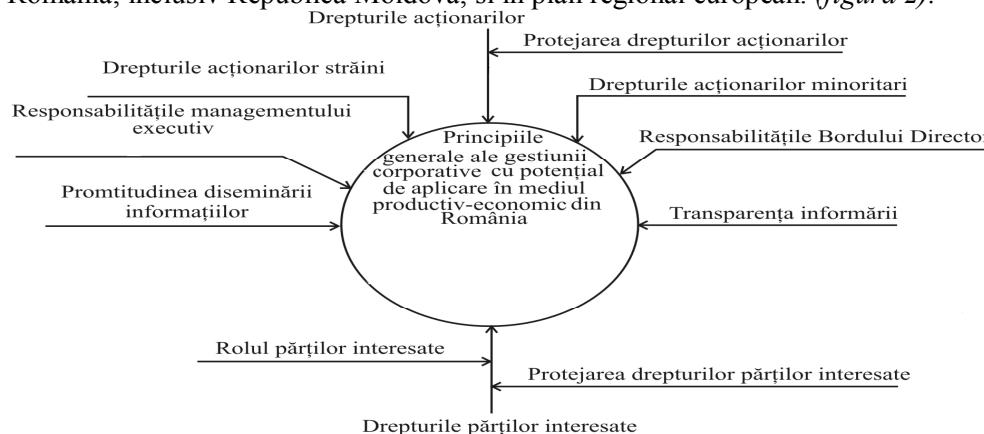

Fig. 2. Principiile gestiunii corporative a entităților din România care necesită examinări critice în prezența dimensiunilor lor aplicative (mărime și calitate)

Sursa: autorii

Echipa de management din firmă trebuie monitorizată de către acționari prin intermediul mecanismului de gestiune/ guvernanta corporativă.

În fapt, averea acționarilor urmează cursul maximizării, însă această creștere se poate înlăptui prin decizii strategice de afaceri convențional pozitive.

Așadar, între mecanismul de guvernanta/ gestiune și performanță se identifică relații directe cu ajutorul instrumentelor de organizare și conducere corporativă.

Pe această bază se asistă la creșterea mediului economic competitiv în România, în Republica Moldova și în celelalte țări din regiune.

În context, pot fi sesizate/ descrise influențele ce afectează procesele instituționale prin recurgerea la control și reglementări/ regularizări/ corecții în regim articulat corporativ.

Tentativa de definire focalizată a gestiunii corporative identifică *bordul director* al entității drept țintă intrată sub incidența controlului/ reglementării însă, în opinia noastră este obiectiv necesară extinderea expresiei de interes și asupra 1) acționarilor, 2) a altor factori interesați în/de afacere a entității, 3) creditorii financiari, 4) debitorii financiari, 5) analiști, 6) auditori, 7) reglatori/corectori comparativi, 8) asupra investitorilor, 9) asiguratorilor ș.a.

De exemplu, managementul intercorelațional/ corporativ al contabilității în firmele românești este util să fie supus examinărilor critice pe cel puțin 4 aliniamente:

- despre realizarea/atingerea obiectivelor;
- descrierea critică a situațiilor reale operaționale și financiare;
- evidențierea soluțiilor, variantelor, alternativelor tehnologice, a meta- tehnologiilor;
- investigarea convenționalității acceptate a deciziilor cu înalt grad de fundamentare.

În contextul exemplificativ de mai sus, concluziile obținute pot fi folosite la *reinstaurarea încrederii* în piețele de capital, în structuri administrative, productive, sociale ș.a..

În fond, sunt atenuate *atitudinile discreționare* ale managerilor, este contracarat fenomenul corupției, se consolidează fluxuri și aliniamente sustenabile de avans pentru entitățile productiv-economice și sociale în cauză.

3. Concluzii și recomandari

• În lucrare sunt definite mecanismele organizaționale, în ansamblul lor, care au menirea să fie contributive la delimitarea puterilor în societate și să creeze oportunități/ condiții pentru creșterea (maximizarea) valorii acționale a întreprinderii.

• Intre mecanismul de gestiune și performanță se identifică relații directe cu ajutorul instrumentelor de organizare și conducere corporativă.

• Pe această bază se asistă la creșterea mediului economic competitiv în România, în Republica Moldova și în celelalte țări din regiune.

Pot fi descrise influențele ce afectează procesele instituționale prin recurgerea la control și reglementări ori corecții în regim articulat corporativ.

Bibliografie:

1. *** - Principiile guvernantei corporative / Principle of Corporate Governance, OECD, 2004 (ed. Revizuită/Revised), p.15
2. Wolfenshon, J. D. - A Battle for Corporate honesty, The World in 1999, The Economist Ed. 1999, p.38
3. *** - Mediul de afaceri și guvernanta corporativă / The Business Environment and Corporate Governance, The World Bank, 1998, p.7
4. Shleifer, A. Vishny, R. - A Survey of Corporate Governance, Journal of Finance, no. 52/1997, pp. 737-784
5. Chancel, I. - Corporate Governance: Measurement of Judgmental Style through Group Interaction, Managerial Auditing Journal, Vol 22, no. 8/2007

II. REALIZĂRI, EXPERIENȚE, PUBLICAȚII

FALIMENTUL MANAGEMENTULUI CU ȘTAIF!

*Ion POPESCU, Alexandru GRIBINCEA,
Alexandrina MERUȚĂ, Ilian GALBEN, ULIM*

Abstract: În evoluția civilizației umane, întâlnim suficiente și edificatoare momente care pun în valoare virtuțile managementului în creșterea performanțelor la nivel micro și macro social. Un adevăr valabil și pentru domeniul monetar-financiar-bancar.

Rămâne îngrijorător, însă, faptul că, procesul natural, obiectiv al integrării și globalizării activității umane este umbrit de frecvente tensiuni și crize în evoluția fluxurilor financiare și monetare de care nu sunt străine autoritățile unor actori importanți ai mediului internațional de afaceri, care produc pagube imense, tot mai dificil de controlat și surmontat.

Cuvinte cheie: subprime; titrizare; bule speculative; societatea cunoașterii; obligațiuni garantate

Fascinația banilor, asociată dorinței nedisimulate a omului de a deține avere și putere, de multe ori mai presus de eforturile depuse și de sacrificiile personale, se fac vinovate de faptul că semenul nostru a deschis netulburat *Cutia Pandorei*. Adică, fără evaluarea prealabilă a impactului și consecințelor ce pot decurge pe termen mediu și, mai cu seamă, îndelungat [1, 2]. Iar uneori, așa cum demonstrează evoluțiile din ultimii cinci-șase ani, acestea sunt de-a dreptu catastrofale!

Așadar, nevoia obiectivă de a fi satisfăcute-îndreptățit și posibil credem noi, și nu numai, trebuințele vitale ale homo-economicus (hrană, adăpost, îmbrăcăminte) avea să ducă la *instituționalizarea diviziunii muncii*, concomitent cu ascendența *productivității și performanțelor tehnologice*, cu optimalitatea factorilor de producție în general, fără a se respecta echilibrul, mediul fizic, natural. Mai mult decât atât, corifeii momentului întrețineau falsa iluzie că, de fapt, creșterea și dezvoltarea economică sunt procese neîntrerupte, în care apa și aerul nu au preț sau valoare intrinsecă. A fost nevoie de secole pentru a realiza, în sfârșit, dimensiunea dezastrelor: inundații, viscole, furtuni, seisme fără precedent; perspectiva epuizării premature a unora dintre resursele naturale neregenerabile care au stat la baza dezvoltării economice așa-zis clasice, pericolul de a dispărea viața pe Terra [4]. O ipoteză, un scenariu, să recunoaștem, ce poate deveni, însă realitate dacă factorii decizionali la nivel local (zonal) sau universal (mondial) nu vor acționa cu clarviziune și luciditate, cu responsabilitate și înțelepciune [3; 4; 5].

Fără îndoială, o imensă răspundere pentru asigurarea calității și a muncii, a *cultivării și respectării demnității și prosperității generale* revine formatorilor de opinie și populației (alegătorilor), cercurilor politice și guvernamentale, însă pentru ultima categorie și pentru bancheri devin circumstanțe agravante ce intră sub incidența penalului. A nu se uita că, în ultimă instanță, răspunderea profesională și morală a ierarhiilor decizionale poate fi exonerată sau, dimpotrivă, amendată numai în momentul estimării și cunoașterii efectelor induse de normele și deciziile ce le susțin și promovează, dincolo de temporalitatea pozițiilor deținute. Iar cei păgubiți ori umiliți au dreptul la daune materiale și morale!

1. La ce e bună istoria! Ideea de faliment folosită în titlul comunicării noastre își are originea în analiza datelor statistice publice, din câte se știe cosmetizate în funcție de interesele explicite, ale emitentului, ale solicitantului, precum și ale conjuncturilor economice, sociale, politice ori de altă natură. În Statele Unite ale Americii și în țările cu engleză limbă oficială, *statistica a devenit un fel de sport național*, fiind la îndemâna tuturor. După cum toate instituțiile internaționale viețuiesc și se înmulțesc ocrotite de statistică, variabila magică a *politicilor și strategiilor* preconizate și, de cele mai multe

ori integral aplicate. Să evaluăm ce se întâmplă, de pildă, într-un domeniu de mare interes și actualitate, *cel financiar-monetar*.

Teoreticieni și practicieni de pretutindeni, inclusiv SUA, sunt de acord că epicentrul crizei generale (financiar-monetare, economico-sociale și de încredere) declanșate în 2006 se află la Washington D.C. Iar faptul că administrația George W. Bush a dorit să aloce 700 miliarde de dolari pentru îmfăptuirea măsurilor anticriză preconizate, însă Congresul nord-american nu a fost de acord, dezvăluie cel puțin intenții neortodoxe. Din câte se știe, deja, totul a pornit de la *piața subprimelor*, în numele căreia s-au oferit credite ipotecare cu risc *disproporționat de ridicat*. Bancherii americani acordau, într-o veselie demnă de o șansă mai bună, credite imobiliare gospodăriilor cu venituri puțin solvabile: calculau capacitatea de împrumut în raport cu valoarea casei cumpărate. După doar un an, respectiv în 2007 (oare este o întâmplare nefastă?) efectul pervers al mecanismului utilizat reliefa că, în realitate, beneficiarii nu sunt capabili să-și ramburseze împrumuturile, iar instituțiile care le acordaseră din *excesivă* mărinimie credite se prăbușeau sub efectul pricipiului domino. În astfel de împrejurări, criza monetar-bancară se disipa în ansamblul sistemului financiar prin *titrizare*: tehnică apărută în anii '70 ai secolului trecut constând în transformarea împrumuturilor bancare în obligațiuni cumpărate de investitori din întreaga lume [6, 7].

Concentrarea sistemului monetar sub bagheta magului Alen Greenspen, cel mai longeviv președinte al *Rezervei Federale Americane* (FED), echivalentul Băncii centrale sau naționale din celelalte țări, a condus la formarea *bulei speculative* la Bursa de valori din New York, grație internetului – ce avea să explodeze în primăvara anului 2000. Pe de altă parte, o bombă miraculoasă după atentatele din 11 septembrie 2011: ratele dobânzii au scăzut semnificativ, ajungând sub 1%. Așa cum sperau și așteptau artizanii acestor strategii diabolice, reducerea costului banilor amplifică stimularea consumului gospodăriilor americane, concretizat, cu precădere, în achiziționarea de locuințe și înființarea de entități financiar-monetare considerate a fi de succes, profitabile. Se cuvine făcută și precizarea că, de fapt, aceste ingenioase și savante iluzii permiteau finanțatorilor, bacherilor inocenți să multiplice exponențial mecanismele de împrumut din ce în ce mai îndrăznețe, mai sofisticate, atât de subtil diseminate în lume de procesele integrării și globalizării prin rețeau *colonialismului financir-bamcar*, sintagmă frecvent utilizată de exegeții și analiștii în domeniu.

În sinteză, titrizarea lanțului trofic dominat de cele mai galonate bănci de investiții (Goldman Sachs, Morgan Stanley, Lehonan Brother, Merrill Lynch și Bear Stearns), conglomerate financiare (Citygrup și J.P. Morgan), companii de asigurări (AIG, MBIA și AMBAC) și agenții de rating (Moody's, Standard and Poor's și Fitch) - întâmplător toate americane! - dețineau sute, mii de miliarde de dolari sub formă de ipotecă și alte înscrisuri monetare, derivate numite *obligațiuni garantate prin creanțe sau produse* (CDO). Cum băncile de investiții vând asemenea produse bancare investitorilor de pretutindeni, înseamnă că, în momentul în care clienții își vor achita ratele, banii rezultați intră în circuitul internațional.

2. Ingineriile financiar-monetare – mană cerească pentru băncile private.

Anchetele de investigație relevă că băncile de investiții mituiau agențiile de rating cu scopul de a evalua cât mai favorabil obligațiunile garantate, multe dintre ele cu *AAA*, cel mai ridicat rating de investiții. Astfel, obligațiunile garantate au fost mult apreciate de fondurile pentru pensii, întrucât acestea erau obligate să cumpere doar titluri bine cotate, generându-se sistemul insidios al bombei cu explozie comandată de la distanță. Îndată ce s-a administrat anestezicul general acceptat, băncile creditoare, așa-zis pivot, scăpau de grijă dacă, oare, clienții își putea restitui împrumuturile, și acordau împrumuturi și mai riscante. Mai mult decât atât, băncile de investiții se simțeau în siguranță și vindeau într-o veselie vinovată obligațiuni garantate, proporțional cu profiturile obținute, lanțul trofic al titrizării adăugând încă o verigă.

În sensul că agențiile de rating, plătite de băncile de investiții, nu răspundeau dacă evaluările pe care le făceau erau greșite dintr-un motiv foarte simplu, și anume, acela că lipseau cu desăvârșire normativile, reglementările legale. La adăpostul unui astfel de scut s-a dat undă verde pentru împrumuturi spectaculoase. În perioada 2000-2003, creditele ipotecare creșteau de patru ori la fiecare an, urmărindu-se doar sporirea numărului de clienți. Drept consecință, a crescut substanțial numărul de credite riscante sau subprime, rostogolindu-se prin efectul de avalanșă în obligațiuni garantate ce obțineau ratinguri maxime. Astfel, miliarde de dolari au trecut prin fluxurile titrării, declanșând explozia prețurilor la imobiliare și, implicit, cea mai mare *bulă financiară* din istorie, cu consecințe catastrofale. Întrucât bunurile imobiliare sunt reale și tangibile (casele, clădirile respective pot fi închiriate) a determinat apariția acelei bule ciclopice; în deceniul 1997-2006, prețurile imobiliarelor s-au dublat, fiind implicate băncile Gold-man Sach, Bear Stearns, Lehman Brothers și Merrill Lynch. Oare, întâmplător?

Apare, semnificativ, în context, faptul că în cei zece ani creditele riscante au crescut de la 30 miliarde de dolari la peste 600, iar cea mai faimoasă bancă ipotecară, Countrywide Financial, a acordat împrumuturi de 97 miliarde de dolari, înregistrând un profit de 11 miliarde care îmbogățeau peste noapte agenții și directorii instituției inocente neprihănite, după cum banca Lehman Brothers făcea asigurări la creditele riscante, care au adus directorului său Richard Fuld un câștig de 485 milioane de dolari. De asemenea, în 2006, peste 40% din profiturile Standard and Poor's proveneau din instituții financiare. Profiturile menționate nu erau unele fizice, reale, ci bani (valori) creați de sistemul virtual și înregistrați ca venituri.

În sinteză, în timpul bulei financiare, băncile de investiții luau împrumuturi substanțiale pentru a cumpăra credite și a crea obligațiuni garantate. Cu cât erau mai îndatorate băncile, cu atât indicatorul denumit *efect de levier era mai mare*, care putea declanșa explozia bombei examinate deja. În 2004, efectul respectiv în sistemul financiar atinsese cote alarmante, iar la nivelul băncilor de investiții ajunsese 33:1, ceea ce însemna că reducerea cu doar 3% din valoarea capitalului acestora le-ar fi dus la faliment [8, 10].

Un al doilea pericol păștea sistemul financiar nord-american, și anume, cel care provenea din faptul că AIG, cea mai mare companie de asigurări din lume, vindea cantități astronomice de produse derivate pentru transferul riscului de credit.

Pentru investitorii care dețineu obligațiuni garantate, transferul riscului de credit funcționa ca o *poliță de asigurare*. Cel care achiziționa un transfer al riscului de credit, plătea AIG o sumă trimestrială, iar dacă înregistra pierderi cu obligațiunile garantate această companie se angaja să le acopere paguba. Spre deosebire de asigurările clasice însă, și speculanții puteau cumpăra un transfer de risc de credit pentru asigurarea obligațiunilor garantate pe care nu le dețineau, fără ca AIG să le plătească eventuale pierderi sau daune. În schimb, AIG a dat sume serioase angajaților săi imediat ce au fost semnate contractele. Dacă obligațiunile garantate cu creanțe înregistrau pierderi, atunci AIG era obligată să plătească, de unde rezultă că angajații companiei erau plătiți foarte bine pentru a fi motivați să-și asume riscuri tot mai mari. De pildă, departamentul produse financiare al AIG-Londra a dat credite în valoare de 500 miliarde de dolari, cu precădere CDO garantate prin ipoteci subprime. Ca urmare, cei patru sute de angajați ai Departamentului menționat au câștigat, între 2000 și 2007, suma de 3,5 miliarde dolari.

În aceste condiții, falimentarea, în 2008, a băncii de investiții Lehman Brothers și a companiei de asigurări AIG au declanșat dezastrul economico-social la scară planetară: prăbușirea bruscă a acțiunilor; intrarea în insolvență a zeci de milioane de persoane fizice și juridice; falimentul aproape concomitent a sute și mii de bănci și fonduri de investiții [9, 6]. Rămăneau însă câteva întrebări, printre care: de ce autoritățile de la Washington și organismele monetare internaționale cu sediul în capitala SUA nu au acționat preventiv cu respectarea regulilor economiei de piață

funcționale?; ce au făcut băncile centrale sau naționale, autoritățile guvernamentale și societatea civilă din celelalte state ale lumii, inclusiv din România și Republica Moldova, pentru a reduce dimensiunile cataclismului la nivel local?; Oare, funcționează criteriile etice, deontologice, morale în sistemele monetare și bancare?

3. Managementul politicilor și strategiilor financiar-monetare în perspectiva globalizării. Stabilitatea și echilibrul, mai cu seamă în domeniile economic, social ori ecologic sunt teme care preocupă omenirea încă de la începuturi, încât n-ar trebui să fim surprinși la auzul termenului de administrare a afacerilor, a relațiilor economice externe, culturale etc., ori de responsabilitate managerială, în condițiile în care actuala criză financiar-monetară este într-adevăr, fără precedent din mai multe rațiuni. În primul rând, deoarece accentuează lipsa de încredere în structurile instituționalizate, încât au determinat autoritățile SUA și ale unor state din Europa Occidentală să naționalizeze părți ale sectoarelor lor financiare, ceea ce pot contrazice bazele capitalismului modern [9, 10, 8]. În al doilea rând, sporește sensibil rolul entităților statale în defavoarea sectoarelor private. Mai cu seamă în țările dezvoltate, criza financiară globală s-a concretizat în încetinirea considerabilă a dinamicii economice, comprimarea cu 40% a piețelor de capital și diminuarea împrumuturilor internaționale.

Dincolo de ceea ce înseamnă măsurile de salvare (reducerea drastică a cheltuielilor guvernamentale, inclusiv cele cu personalul și monitorizarea strictă a regulilor de guvernanta a operațiunilor de pe piețele financiare a participanților pe piață și a instrumentelor de tranzacționare), România are de făcut față, începând din 2013, și provocării generate de plata datoriei externe. Potrivit recentului comunicat al Băncii Naționale, serviciul datoriei externe în 2012 era de 39,52 miliarde euro, din care aproape 25 miliarde reprezintă datoria externă pe termen scurt, iar diferența pe termen mediu și lung. Aproximativ 25% din datoria totală este negarantată public. La 31 decembrie 2011, datoria totală era de 98,6 miliarde de euro, incluzând dobânda acumulată care nu a ajuns la scadență și alocările speciale de la FMI; 75,612 miliarde de euro reprezenta datoria pe termen mediu, fiind luată în creștere cu 3,7% față de 31 decembrie 2010, iar cea pe termen scurt de 22,997, respectiv cu 17,6% față de anul precedent. Și pentru a fi cât mai complet bilanțul, în anul 2011, contul curent al balanței de plăți a înregistrat un deficit de 5,682 milioane de euro, în creștere cu 3% față de 2010, în principal ca urmare a creșterii deficitului balanței veniturilor cu 22%. O grea povară, de care nu pot fi absolvite autoritățile guvernamentale și Băncii Naționale din ultimii șapte ani. Așa cum remarca profesorul Ilie Șerbănescu, dezechilibrele masive de la sfârșitul anului 2008 reclamau măsuri urgente pentru restabilirea echilibrului la nivel macro, deoarece creșterea economică anterioară fusese obținută, în principal, pe baza consumului din import finanțat din bani externi: creditul de consum promovat de filialele băncilor comerciale străine în România.

Desigur, declanșarea crizei economice din SUA și din alte state occidentale a stopat acest fenomen, acutizând rambursarea datoriilor. Numai că plata acestora era problema celor care au împrumutat și a băncilor respective, nu a salariaților, pensionarilor și contribuabililor români. Iar scoaterea din avuția națională a băncilor comerciale la intervenția FMI, respectiv, nu face altceva decât să *adâncească injustiția și perpetuarea subdezvoltării* de care sunt responsabile autoritățile române. La scară internațională, provocările crizei economice actuale sunt: pe termen scurt – *restabilirea încrederii investitorilor și a consumatorilor*, iar pe termen mediu – reformarea sistemului financiar internațional, de la transparența asigurării reglementărilor pieței financiar-monetare, până la modernizarea structurilor de guvernanta ale Fondului Internațional și Băncii Mondiale. Mai mult decât oricând, în plan academic, teoretic și practic se pune problema optimizării producției de mărfuri (bunuri și servicii) precum și primar, secundar și quaternar din economie la nivel macro și microsocioal; desfășurarea proceselor de producție ecologice: natură → prelucrarea materiei prime → produse natură → etica și echitatea afacerilor

Bibliografie:

1. Attali Jacques, Evreii, lumea și banii, Editura, Univers, București, 2011.
2. Manolescu Gheorghe, Politica monetară în perspectiva globalizării, Editura Universitaria, București, 2009.
3. Popescu Ion, Paradigme ale progresului social-economic, vol I, II, III, Editura Fundației România de Măine, București, 2000.
4. Popescu Ion, Constantinescu Mădălina, Societatea europeană a cunoașterii. Perspective economice, sociale și juridice, Editura Academiei Române, București, 2006.
5. Popescu Ion, Gribincea Alexandru, Echilibrul ecologic. Implicații sociale, economice și juridice, Editura Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2007
6. Popescu Ion, Bondrea Aurelian, Dezvoltarea durabilă. O perspectivă românească, Editura economică. București, 2005.
7. Popescu Ion, Stoica Victor, Crize bursiere de ieri și de azi, RCR- Editorial, București, 2009.
8. Stoica Victor, Popescu Ion, Moneda. Perspectivă epistemologică, Editura Victor, București, 2010.
9. Stoica Victor, Popescu Ion, Ciocnirea și explozia civilizațiilor monetare, Editura Tribuna Economică, București, 2012.
10. Șerbănescu Ilie, Poate fi stabilitatea celui în mișcare cu obiectiv pentru o țară! Jurnalul Național din 14 februarie 2012, p. 11, București.

AMPRENTA ECOLOGICĂ ȘI MANAGEMENTUL PENTRU ASIGURAREA MODULUI DE VIAȚĂ SUSTENABIL

Petru ROȘCA, dr. hab., prof. univ., ULIM
Ioana Andreea MARINESCU, doctorandă, ULIM

In the article are examined different aspects relative to organization and management of control in the [biokimicheskikh] and biophysical structures, organization of the management of the ecological economy and other questions.

Introducere

Afectările din cicluri biogeochimice și biogeofizice necesită eradicări/ diminuări față de riscurile de factură sanitară.

Aspectele în cauză, sunt propuse în lucrarea de față pentru includerea în controlul *amprentei ecologice* specifice.

Organizarea și conducerea controlului în structurile biochimice și biofizice, în măsura în care sunt optimizate/eficientizate devin contributive la stăpânirea dimensiunii și efectelor specifice amprenteii.

În articolul de față se arată că, în fapt, *capacitatea ecosistemică de suport* a impactului și a activităților productive, social-economice deformate chimic/biochimic și fizic/biofizic reprezintă volumul (cantitatea, mărimea, dimensiunea) de folosire/exploatare pe care un sistem/subsistem o poate găzdui, permite, transporta/duce, purta ș.a., astfel încât nu se afectează puterea (capacitatea, potențialul) acestora (a sistemului/subsistemului) de *autogenerare*.

Amprenta ecologică biochimică și biofizică. Managementul pentru asigurarea modului de viață sustenabil

Prezumția economiei neoclase este că resursele naturale (considerate convențional ca garantate) sunt nelimitate. În acest cadru, afectările biochimice și biofizice pot fi cvasi-anulate în termeni proporționali “cauze-efecte antropice”, determinând influențe asupra sustenabilității sanitare și încetinind/erodând bunăstarea umană.

Pe această bază, resursele naturale biologice, în context economic neoclasic sunt asimilate ca *externalități* și pe cale de consecință, ele nu au pondere hotărâtoare în decizia economică.

De relevanță exemplificativă se dovedește raportul între *încălzirea climatică* și creșterea ratei descompunerii materiei organice de tip *litieră* (moarte). Solurile își

schimbă proprietățile (de exemplu, pH-ul, umiditatea, temperatura ș.a.) iar din litieră rezultă cca 70% din fluxul anual total de carbon emis.

Concomitent, încălzirea climatică modifică proprietățile litierii, fiind schimbată structura, respectiv compoziția pe specii din comunitățile vegetale, cu influențe asupra faunei.

Se întâlnesc schimbări de vegetație când speciile au tendința să migreze în areale și între limite menținute homeostatic din punct de vedere ecologic și fiziologic.

Zonele senzitive din România nu se diferențiază din perspectiva latitudinilor ci, în fapt, concret se observă diferențe evolutive prin variații ale altitudinilor.

Din punct de vedere biochimic și biofizic, în aprecierea noastră sunt necesari indicatori anticipatori ai efectelor schimbărilor, modificărilor/ transformărilor ecosistemice cu rezultate vizând expresii de valoare de interes sanitar.

Este însă observabilă, în manieră sintetică, repercusiunea agregată în circuitele energetic și material aferente rețelelor trofice a efectelor necontrolate biochimice/biofizice cu referire la securitatea comunităților umane în context sanitar.

Ca atare, afectările din cicluri biogeochimice și biogeofizice necesită eradicări/diminuări față de riscurile de factură sanitară.

Aspectele de mai sus, sunt propuse în lucrarea de față pentru includerea în controlul *amprentei ecologice* specifice.

În consecință, organizarea și conducerea controlului în structurile biochimice și biofizice, în măsura în care sunt optimizate/ eficientizate devin contributive la stăpânirea dimensiunii și efectelor specifice *amprentei*.

De aceea, compunerea *amprentei ecologice* biochimice cu *amprenta ecologică* biofizică, în fapt, conduce spre formalizarea *amprentei ecologice* biochimico-fizice.

Amprenta ecologică biochimică (AEBC) reprezintă impactul pe care existența biochimică și activitățile biochimice în ecosistemele vii/organice îl exercită asupra ecosistemului local, zonal, regional, global.

Estimarea AEBC se înfăptuiește pe baza unei mulțimi (ordonate/ neordonate) de parametri referitori la cerințele/ nevoile convenționale impuse în colectivitățile umane aflate sub incidența/ prezența proceselor/ fenomenelor chimice, respectiv biochimice.

Hrana influențată biochimic, adăposturile afectate de fenomene/procese biochimice, mobilitatea restricționată sau amânată sub fluxuri afectante biochimice, precum și alte bunuri și servicii modelate/remodelate biochimic reprezintă elemente ale mulțimii parametrilor nevoilor/cerințelor convenționale impuse pentru asigurarea cvasi-sustenabilității existenței și funcționării sistemelor/subsistemelor din mediul înconjurător/exterior.

Amprenta ecologică biofizică (AEBF) exprimă un nivel de impact reflectat în existența biofizică a omului (a ecosistemelor organice, vii) și, în egală măsură, felul în care activitățile biofizice induc afectări în condiția obișnuită umană.

Grupurile vii/organice, respectiv colectivitățile umane regăsite sub influențe biofizice din procese și fenomene fizice pot găzdui/ primi niveluri diferite de impact, care beneficiază de înlăturarea nedeterminărilor prin cuantificarea valorilor parametrilor ordonați și/sau neordonați ori conectați în serie, fiind estimat nivelul convențional favorabil de stabilitate a acestora.

Sub-sistemele legate de om, influențate biofizic, sub-infrastructurile și structurile modificate de fenomene și procese fizice/biofizice acceptă în context vacuumat elemente de modelare/remodelare biofizică, marcând tendința de atingere a cvasi-sustenabilității.

În esență, *amprenta ecologică* trebuie să urmeze tendința de micșorare. Valoarea calculată convențională (medie, medie ponderată, compunere ș.a.) dacă se situează sub "1", exprimă un comportament/ mod de viață sustenabil/ cvasi-sustenabil (figura 1).

În cazul în care *amprenta ecologică* este mai mare ca "1" respectiv (\leq), viața, modul de viață și comportamentul existențial este *nesustenabil*.

Constatăm că *amprenta ecologică* a activităților biochimice și biofizice determină semnificative influențe asupra hranei (H), bunurilor (B), adăposturilor (A), mobilității (M) și serviciilor (S) din portofoliul existențial uman.

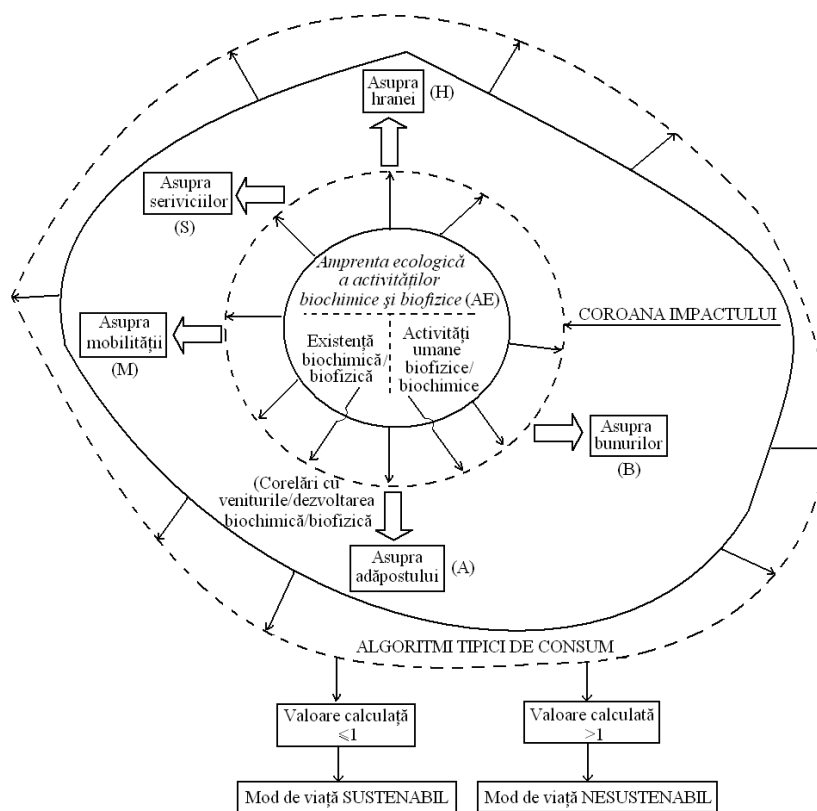

Fig. 1. Identificarea amprentei ecologice din sub-infrastructuri biochimice și biofizice pentru stabilirea modului de viață sustenabil/nesustenabil

Sursa: autorii

O anume existență biofizică este condiționată de operaționalizări ale activităților biofizice/biochimice.

Amprenta ecologică (AE) ocazionalizează formarea/existența unei *coroane a impactului* compus din surse biochimice și biofizice.

Coroana impactului, ca sintagmă definitorie introdusă în premieră prin rândurile de față în literatura de specialitate în domeniu este cea care marchează decizional evoluțiile, respectiv corelările între venituri și dezvoltarea biochimică/biofizică.

Se ajunge astfel, la constituirea bazelor formalizării cel puțin a unui algoritm tipic de consum, care afectează în final sistemul sanitar prin intrări corective de elemente din modul de viață nesustenabil.

Pentru a înregistra cvasi-permanent valori calculate ≤ 1 ale amprentei ecologice este necesar să se identifice o capacitate ecosistemică de suport (CS) a impactului biochimico-fizic compus.

În fapt, *capacitatea ecosistemică de suport* a impactului și a activităților productive, social-economice deformate chimic/biochimic și fizic/biofizic (CS) reprezintă volumul (cantitatea, mărimea, dimensiunea) de folosire/exploatare pe care un sistem/subsistem o poate găzdui, permite, transporta/ duce, purta ș.a., astfel încât nu se afectează puterea (capacitatea, potențialul) acestora (a sistemului/subsistemului) de *autogenerare*.

Tehnica principală de măsurare a (CS) se bazează pe *bioproductivitate* asociată cu alți parametri aferenți/formulării/obținerii de bunuri și servicii ecosistemice stabilizate sub efectele/afectările biochimice/biofizice.

În context, dacă în mod efectiv comunitățile, localitățile, arealele, zonele și/sau țara (o țară) au venituri mari se deduce că acestea solicit sau supra-solicită capaci-

tatea de suport. Amprenta ecologică depășește, în consecință, capacitatea generică, efectivă sau cea nominală de suport a teritoriului.

De exemplu, o țară intens populată și industrializată, precum Marea Britanie are amprenta ecologică depășită de cca 2,5 ori față de capacitatea teritoriului național.

Amprenta ecologică planetară, potrivit unor estimări preliminare (*WCED, GA of the UN, 1987*) [1], arată că, în fapt, colectivitatea umană globală consumă anual (începând încă din 1980) întreaga capacitate de suport a biosferei.

Economiile puternice, dezvoltate, prezintă amprente ecologice considerabile, iar flexibilitatea reducerii acestora nu are vizibilități și efectivitate corespunzătoare.

Efectele amprentelor ecologice sunt variabil/inegal distribuite, iar capacitățile de suport sunt folosite inadecvat.

Contextual, problematica amprentării ecologice induce diferite cerințe generale de reconceptualizare a dezvoltării economico-sociale viitoare, prin accent pus pe introducerea cunoașterii sustenabilității în interiorul structurilor/ sistemelor productiv-economice, sociale și de afaceri.

În aprecierea noastră, este necesar să se contureze pregnant un flux al cunoașterii manageriale aferent economiei ecologice cu aliniamentele procesuale biochimice/ biofizice controlate (*figura 2*).

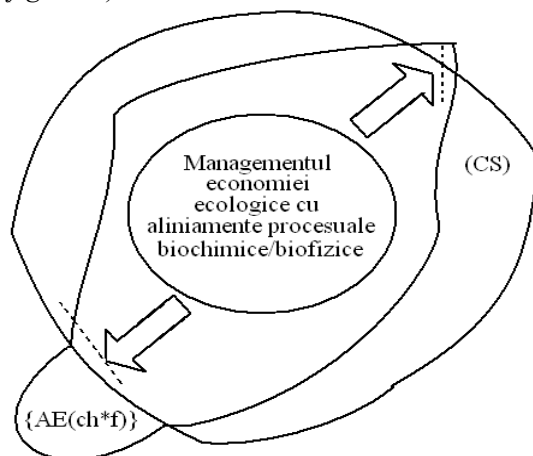

Fig. 2. Interconexiunea dintre capacitatea de suport și amprenta ecologică a omului sub incidențe biochimice/ biofizice (CS) = capacitatea de suport;

{AE (ch * f)} = amprenta ecologică a omului sub incidențe personale biochimice/biofizice

Sursa: autorii

Între capacitatea de suport (CS) și amprenta ecologică a omului sub incidența proceselor biochimice/biofizice {AE (ch*f)} sunt necesare interconexiuni examinate și controlate/ dirijate, orientate.

Un model amprentic al managementului economiei ecologice favorizant apariției, menținerii și dezvoltării sustenabilității sanitare din introspecțiuni afectante biochimice/ biofizice se prezintă, în premieră, în manieră matematică-simbolică, după cum urmează:

$$\begin{cases} \{(AEB C) * (AEB F)\} \rightarrow (AE) \\ \min\{(H) * (B) * (A) * (M) * (S)\} \rightarrow (AE) \leq 1 \\ (CS) \cap \{AE (ch * f)\} \rightarrow (AE)_{optim} \end{cases} \quad (1)$$

Pe de altă parte, dezvoltarea structurilor productiv-economice și sociale este însoțită inerent, de afectări antropice ale mediului exterior.

Relieful de tipul supraformațiuni pozitive (pe înălțime) și cele negative (pe adâncime, în subteran, sub scoarța terestră) ocazională deranjează chimice/ biochimice și fizice/ biofizice.

În cercetarea de față apreciem că dezvoltarea enunțată trebuie organizată și condusă (*figura 3*).

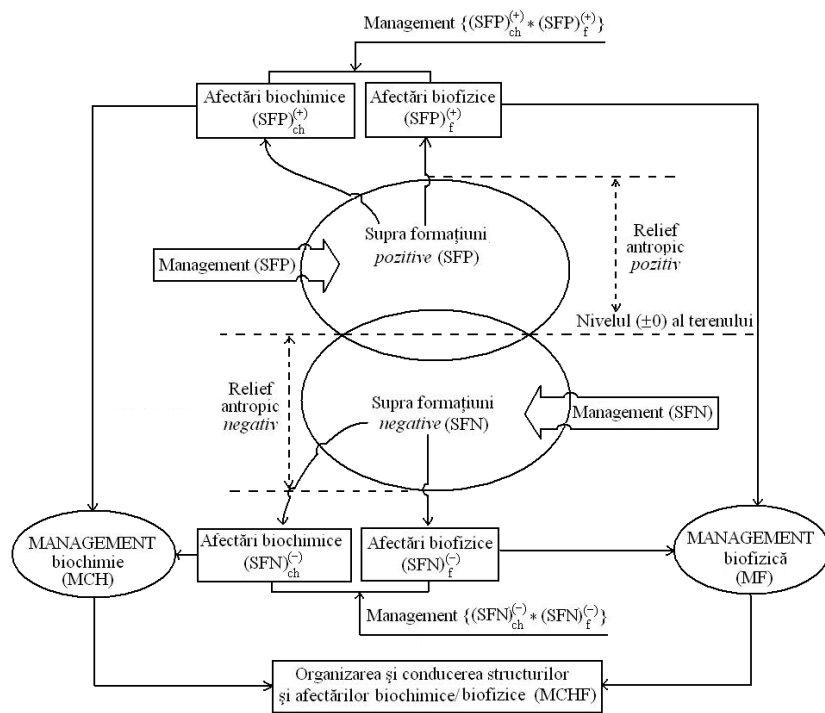

Fig. 3. Concepția formalizării managementului structurilor și afectărilor biochimice/biofizice în direcția instaurării sustenabilității în mediul înconjurător
Sursa: autorii

În opinia noastră este de așteptat că pe măsura instaurării dezvoltării și rezultatelor acesteia, exemplificativ, supraformațiunile pozitive și cele negative să producă “antropicitate” în corpusul mediului înconjurător.

Intensitatea afectărilor antropice din cauze biochimice și biofizice variază în raport cu fazele, etapele și stadiile de dezvoltare.

În baza viziunii de mai sus, este de așteptat să se înregistreze o creștere exponențială ideală, în valori absolute, spre cvasi-infinit a afectărilor generale, inclusiv a celor biochimice/biofizice.

Totuși, apariția supraformațiunilor pozitive și, în egală măsură, a celor negative legitimează rezultatele transformărilor prin dezvoltare spre atingerea unui nivel dimensional/ calitativ a mediului exterior în beneficiul economiei umane.

În context, pe lângă tehnologiile tradiționale de generare a supraformațiunilor (\pm) în scopul dezvoltării, apar și tehnologii noi, mai eficiente pe baze inovative, mai puțin poluante și înlocuitoare treptat a celor vechi.

În consecință, liniaritatea creșterii exponențiale a afectărilor, respectiv a impacturilor biochimice/ biofizice nu este păstrată.

Apare punctul critic (influxional) al scăderii afectărilor în mărimi absolute.

În realitate, constrângerile impuse de mediu, presiunile societale pentru un mediu sănătos, protejarea bunăstării generale (sociale), respectiv creșterea așteptată cvasi-continuă a acesteia, participă la *decuplarea degradării/afectării mediului de dezvoltarea economico-socială*.

Tendința de mai sus are explicații originare în sustenabilitatea indusă/ impusă.

Ca atare, este util să fie reținută recomandarea/ propunerea de instituire/ urmărirea *decuplării dezvoltării de degradările de sorginte biochimică și/sau biofizică*.

Un astfel de demers cuantificat este participativ la operaționalizarea unui flux de relații dintre indicele dezvoltării umane (generale) și degradarea generală a mediului.

Managementul structurilor de control biochimice și biofizice pentru asigurarea

sustenabilității generale (inclusiv a celei sanitare în rândul colectivităților umane) se referă, în acest caz, la preocuparea *cum să fie efectuată* decuplarea amintită. Pentru a se răspunde la întrebarea *cum să se facă*, este necesară evaluarea realismului, preferezabilității, fezabilității și fiabilității *planurilor de decuplare*.

Dezvoltarea umană generală este intrinsec și dinamic legată și condiționată de transformări socio-economice și productive generatoare de degradări ale mediului, inclusiv pe baze biochimice/ biofizice.

Potrivit HDR (*Human Development Resources*, 2003) și, în continuare, din rapoartele până în anul 2011, prin Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) rezultă că există pentru operele în sfera măsurării un indicator denumit *Indicele Dezvoltării Umane* (IDU), care este o măsură agregată a bunăstării economice, sănătății și educației la nivel național (*figura 4*).

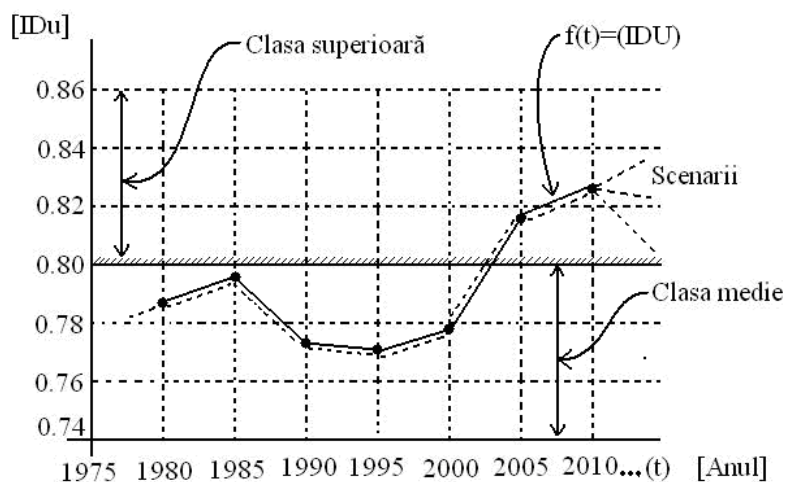

Fig. 4. Legături dintre indicele dezvoltării umane (IDU) în România pe intervale de timp și evoluțiile social-economice, productive și politice pe clase de referințe (medie-superioară)

Sursa: autorii

Se observă că IDU în intervalul 1975-2004 s-a situat în *clasa medie*, urcând în continuare în *clasa superioară* a dezvoltării specific în plan național.

Sub-secvențial, este posibilă avansarea tezei de *creștere bazată pe biochimice și biofizică*, aceasta fiind participativă de variația IDU către clasa superioară de dezvoltare.

O astfel de creștere, asociată cu decuplarea regăsită între dezvoltare și degradările biochimice/biofizice este semnificativ contributivă la apariția și instaurarea sustenabilității.

Așadar, între amprenta ecologică și nevoia de management a economiei ecologice pentru asigurarea modului de viață sustenabil se interpune capacitatea ecosistemică de suport a impactului biochimic/ biofizic.

Sintetic, se constată că:

$$\left\{ \begin{array}{l} (SFP) \rightarrow \{(SFP)_{ch}^+ * (SFP)_f^+\} \\ (SFN) \rightarrow \{(SFN)_{ch}^- * (SFP)_f^-\} \\ \{(M(SEP) * M(SFN)) \rightarrow \{(MCH) * (MF)\} \rightarrow (M HF) \end{array} \right. (2)$$

Pe acest fond general, amprenta ecologică biochimică/ biofizică a omului/indivizilor din societate poate fi considerată *unitate de bază* pentru declanșarea calcului mărimilor evolutive ale amprentelor compuse până la nivel de țară (*figura 5*).

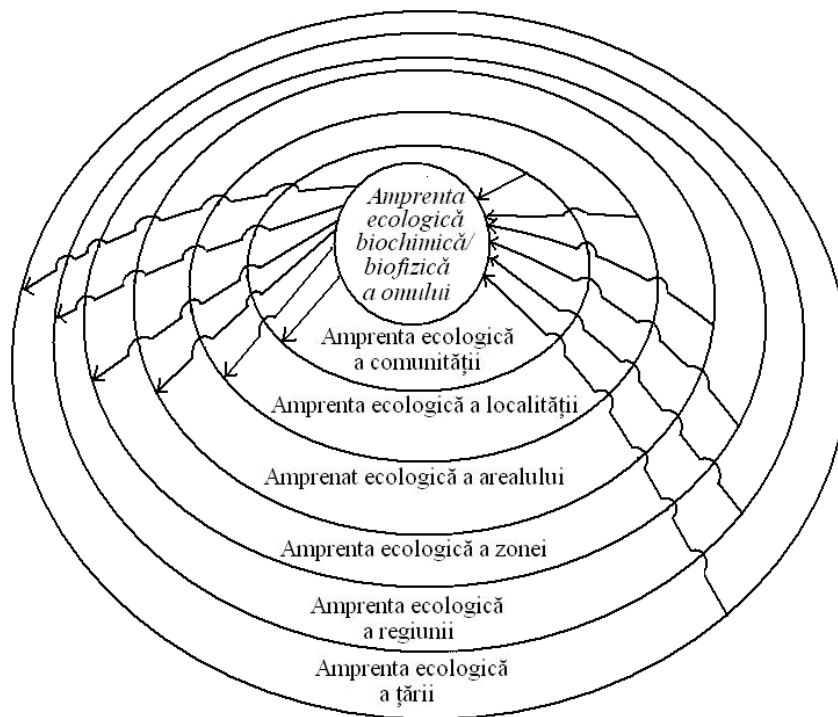

Fig. 5. Serii evolutive prin condiționalități de la amprenta ecologică a țării la om
Sursa: autorii

Se constată că, un set de structuri de control biofizic/ biochimic, respectiv de control a structurilor biofizice/biochimice parcurge ierarhizarea amprentelor pe traseul algoritmic “om/individ – comunitate-localitate-areal-zonă-nivel de țară”.

Luarea în considerare/în calcul a mărimii amprente ecologice, a interconexiunilor dintre aceasta și capacitatea de suport a impactului din incidențe biochimice/biofizice, sunt utile pentru a obține, de exemplu, imaginea/situația amprente la nivel național, pe această bază fiind posibil să se stabilească măsuri de aliniere la un mod de viață sustenabil, determinant, în continuare, la procesarea fezabilă/fiabilă a sustenabilității sanitare generale.

Concluzii și propuneri

- Între amprenta ecologică și nevoia de management a economiei ecologice pentru asigurarea modului de viață sustenabil se interpune capacitatea ecosistemică de suport a impactului biochimic/ biofizic.
- Lucrarea evidențiază legăturile dintre indicii dezvoltării umane în România pe intervale de timp și evoluțiile social-economice, productive și politice pe clase de referințe (medie-superioară).
- Seriile evolutive prin condiționalități sunt evidențiate de la amprenta ecologică a țării la om.
- Este necesar să se contureze pregnant un flux al cunoașterii manageriale aferent economiei ecologice cu aliniamentele procesuale biochimice/ biofizice controlate.
- Se constată că liniaritatea creșterii exponențiale a afectărilor, respectiv a impacturilor biochimice/biofizice nu este păstrată. Ca atare, apare punctul critic (influxional) al scăderii afectărilor în mărimi absolute.
- Constrângerile impuse de mediu, presiunile societale pentru un mediu sănătos, protejarea bunăstării generale (sociale), respectiv creșterea așteptată cvasi-continuă a acesteia, participă la *decuplarea degradării/afectării mediului de*

dezvoltarea *economico-socială*. Tendința aceasta are explicații originare în sustenabilitatea indusă/impusă.

- Este util să fie reținută recomandarea/propunerea de instituire/ urmărire a decuplării dezvoltării de degradările de sorginte biochimică și/sau biofizică. Un astfel de demers cuantificat este participativ la operaționalizarea unui flux de relații dintre indicele dezvoltării umane (generale) și degradarea generală a mediului.
- Managementul structurilor de control biochimice și biofizice pentru asigurarea sustenabilității generale (inclusiv a celei sanitare în rândul colectivităților umane) se referă la preocuparea *cum să fie efectuată decuplarea dezvoltării de degradările de sorginte biochimică și/sau biofizică*. Pentru a se răspunde la întrebarea *cum să se facă*, este necesară evaluarea realismului, prefezabilității, fezabilității și fiabilității *planurilor de decuplare*.
- Dezvoltarea umană generală este intrinsec și dinamic legată și condiționată de transformări socio-economice și productive generatoare de degradări ale mediului, inclusiv pe baze biochimice/biofizice.

Bibliografie:

1. *** - WCED, *World Commission on Environment and Development, Our Common Future* (The Brundtland Report), General Assembly of the UN, 4 august 1987

CONCEPTE DE BAZĂ ȘI TEORII ALE MIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE A FORȚEI DE MUNCĂ

Petru ROȘCA, dr. hab, prof. univ, ULIM
George STANA, doctorand, ULIM

This article is dedicated to treatment of main concepts and theories regarding international migration of labor; influence upon this process from different factors: natural, economic, social etc. Are analyzed directions and dynamics of international labor migration in 1960-2005.

La etapa contemporană, un rol important în dezvoltarea relațiilor economice internaționale o are migrația internațională a forței de muncă. Migrația a devenit un proces global care a afectat aproape toate statele lumii, fie în calitate de stat de origine, tranziție sau destinație. Migrația forței de muncă a căpătat dimensiuni foarte mari, contribuind în mare măsură la formarea piețelor forței de muncă atât pentru țările de emigrare, cât și pentru cele de imigrare. Fluxurile migraționiste, de asemenea, au un impact major asupra distribuirii populației pe Terra. Acestea, prin structura lor cantitativă, dar mai ales calitativă, influențează securitatea demografică, socială și economică a statelor lumii. Migrația forței de muncă are, în așa fel, un rol deosebit în funcționalitatea economiei mondiale.

Statele lumii, din punctul de vedere al poziției față de migranți, pot fi clasificate în *țări de imigrație* (în special, statele dezvoltate, bogate) și *țări de emigrație* (statele în dezvoltare). Actualmente, practic toate statele s-au antrenat într-un proces activ al migrației. Chiar și statele cu regimuri închise participă tot mai activ în circuitul migrațional internațional, fenomenul emigrării fiind supus aici unui control foarte dur, comparativ cu imigrarea.

Forța de muncă, de regulă, se deplasează din statele cu surplus de forță de muncă, sau care nu sunt în stare să valorifice potențialul uman existent, către statele cu insuficiență de forță de muncă. Statele dezvoltate în prezent se află într-o competiție directă în atragerea capitalului uman calificat (*brain drain*), lansând mai multe programe și strategii atractive pentru aceste categorii de persoane. În prezent crește numărul statelor care sunt, în același timp, *țări de emigrație* și *țări de imigrație*.

Prin **migrație internațională a forței de muncă** se înțelege mișcarea populației

apte de muncă peste hotarele propriei țări cu scopul de a fi antrenată în relații de muncă cu angajatorii din alte state. În categoria migrației de muncă nu sunt incluși comercianții, precum și persoanele care se deplasează peste hotare în scop de serviciu (dacă lipsește contractul cu angajatorii străini) [2, p. 98].

Creșterea intensității migrației de muncă la etapa contemporană este determinată de un șir de factori:

- intensificarea internaționalizării vieții economice, fapt ce a contribuit la mișcarea tuturor factorilor de producție, inclusiv a forței de muncă;
- dezvoltarea inegală a economiilor naționale, creșterea disparităților în dezvoltarea economică a diferitelor grupe de state sau chiar în interiorul statelor, fapt ce a impulsionat apariția fluxurilor migraționale;
- tendințele tot mai accentuate de liberalizare în mișcarea factorilor de producție, liberalizare determinată, fie de către anumite instituții economice internaționale specializate (OMC, BM, FM, OMM), fie de actori importanți ai economiei mondiale (corporațiile transnaționale, care asigură mișcarea forței de muncă spre capital sau transferă capitalul în regiunile cu surplus de forță de muncă);
- procesele integraționiste din economia mondială care stimulează mișcarea forței de muncă între statele integrate;
- fazele ciclului economic, în care se află economiile unor state sau ale economiei mondiale în întregime (în fazele avântului economic crește cererea pentru forța de muncă, inclusiv pentru cea străină, iar în faza crizei - scade);
- lărgirea sistemului economic internațional prin interacțiunea dintre cele două blocuri antagoniste până în anii '90 ai sec. trecut: capitalist și socialist;
- îmbunătățirea sistemului de transport mondial care permite ca informația, mărfurile, serviciile și persoanele să se deplaseze rapid și liber în orice colț al lumii;
- relațiile sociale, exprimate prin internaționalizarea căsătoriilor, culturilor;
- factorul demografic, exprimat prin creșteri inegale a numărului populației în statele lumii și, corespunzător, completarea piețelor forței de muncă inegal;
- ocuparea parțială a forței de muncă și existența fenomenului de șomaj etc.

Aceștia pot fi grupați în factori de *natură economică* (șomaj, relocalizarea activităților economice, globalizarea producției și a capitalurilor), de *natură politică* (instituționalizarea REI, modificarea raporturilor de forță geopolitică, transparența frontierelor etc.), de *natură sociodemografică și socioculturală* (căsătorii mixte, răspândirea religiilor și activitatea de misionarism a unor culte religioase, creșterea naturală inegală a populației etc.). Alți factori care pot influența migrația sunt de ordin ecologic, psihologic, umanitar, cultural care se vor intensifica pe măsură ce nivelul de dezvoltare socio-economică a statelor se va apropia [3, p. 108].

La diferite etape de dezvoltare a societății umane factorii migraționali erau diferiți. Inițial, factorul principal era cel *natural*. Ulterior un factor semnificativ în perioada războaielor interminabile de cucerire, colonizare a teritoriilor a fost factorul *politic*. Multiplele conflicte militare care au avut loc pe parcursul sec. XX au fost însoțite de creșterea migranților în căutarea de azil politic, fluxurile migraționale îndreptându-se spre teritorii cu un grad de securitate mai înalt. În perioada contemporană, un rol semnificativ l-a avut *factorul economic*, fluxurile migraționale, intensificându-se în perioada crizelor economice și după cele două războaie mondiale.

Factorii de natură economică se manifestă prin dezvoltarea inegală a statelor din punct de vedere economic. Forța de muncă migrează din statele cu venituri mici, standarde de viață scăzute spre statele cu nivelul veniturilor înalte, cu infrastructuri sociale dezvoltate, cu nivelul de trai avansat. Un alt motiv care ține de factorul economic constă în gradul de asigurare cu resurse de forță de muncă diferit. Statele cu un surplus de forță de muncă, cu un nivel al șomajului ridicat stimulează migrația de muncă și invers, statele cu deficit al forței de muncă, cu insuficiența unor categorii

socioprofesionale, descoperirea unor resurse importante, dezvoltarea puternică a unor ramuri industriale sau a sferei serviciilor atrag fluxuri de forță de muncă tot mai numeroase. Tot de factorul economic ține și migrația *profesională de tranzit* care însoțește mișcarea capitalurilor. Transnaționalizarea vieții economice a atras după sine și apariția acestui tip de migrație. Liberalizarea mișcării factorilor de producție a servit drept catalizator al migrației forței de muncă care continuă și în prezent.

Mișcarea internațională a forței de muncă este influențată și de *factori noneconomici*: sociali, politici, ecologici, naturali. *Factorii sociali*, de exemplu, sunt în strânsă legătură cu factorul economic, bunăstarea materială și cea socială fiind adesea corelate. Fluxurile migraționale sunt selective din punct de vedere social. Migrează, de regulă, persoanele tinere (20-40 ani), care se adaptează mai ușor condițiilor de viață noi decât populația în vârstă. Bărbații sunt predispuși migrației mai des decât femeile. Nivelul instruirii este, de asemenea, o variabilă importantă în selecția migranților, persoanele cu un nivel de instruire mai înalt sunt preferabile celor fără o calificare concretă [5, p. 189].

Piața muncii se află în strânsă interdependență cu fluxurile de pe celelalte piețe (bunurilor și serviciilor, capitalului, monetară, valutară). Piața bunurilor și serviciilor dă semnale cu privire la nevoia de factor de producție-muncă. La rândul ei, piața muncii influențează piața bunurilor și serviciilor, deoarece veniturile obținute ca urmare a unui grad mai mare de ocupare a forței de muncă stimulează cererea și, în consecință, oferta de bunuri economice. Faptul că salariul deține o pondere importantă (75-90%) în totalul venitului unei economii naționale constituie, evident, un factor de influență asupra derulării fluxurilor de pe celelalte piețe [8, p.27].

Pentru analiza fenomenului migrațional al forței de muncă la scară internațională vom opera cu termeni acceptați și de către OMM (Organizația Mondială a Muncii).

Migrația internațională a forței de muncă cuprinde deplasarea resurselor de forță de muncă dintr-o țară în alta pe un anumit termen. Migrația urmată de schimbările locului de trai poartă denumirea de *migrație definitivă, permanentă sau ireversibilă*. Migrația determinată de deplasarea forței de muncă pe termen scurt poartă denumirea de *migrație temporară sau reversibilă*. Este dificil de cuantificat numărul total al migranților temporari și definitivi, întrucât aceștia își pot modifica statutul în timp.

După motivul deplasării deosebim *migrație benevolă* și *migrație forțată*. Migrația benevolă se realizează conform deciziei de sinestătoare a migrantului, în timp ce migrația forțată are loc din cauza unor evenimente de ordin natural (calamități naturale), politic (lipsa democrației, prezența unor regimuri dictatoriale), economic (crizele economice, șomajul), social-culturală (intoleranță etnică, religioasă etc.). Migrația forțată cel mai des are loc din motive ce nu depind de migrant.

După caracterul mișcării forței de muncă deosebim *migrație periodică* – ce include deplasări sporadice ale migranților cu întoarcere la locul de trai; *migrație sezonieră* – cauzată de caracterul sezonier al activităților economice (activități agricole, servicii sezoniere) și *migrație pendulară* care poartă un caracter local, cu deplasări zilnice către locul de muncă și seara către locul de trai (gasterbaiterii, lucrătorii transfrontalieri). Migrația pendulară are loc frecvent în regiunile transfrontaliere, intensificându-se în prezent prin simplificarea regimului de trecere a frontierei sau prin excluderea barierelor în mișcarea persoanelor.

Totalitatea persoanelor care migrează în afara hotarelor proprii țării formează *fluxuri migraționale*. Conform clasificării OMM, deosebim 5 fluxuri internaționale ale migrației:

1. *Migrații definitive* – la această categorie se referă persoanele care migrează în alte state pentru trai permanent. Fluxul principal al migranților definitivi se îndreaptă spre statele înalt dezvoltate, postindustriale – SUA, Canada, statele din Europa Occidentală, Australia, Noua Zeelandă. Acest flux, de regulă, începe cu unul dintre membrii familiei care ulterior îi atrage și pe ceilalți membri (migrația „cuiburilor”).

2. *Muncitorii pe contract*. Termenul de ședere pentru acești muncitori în statele de imigrare este limitat. Importul forței de muncă încurajat de guvernele unor state se datorează atât costului mic al forței de muncă străine, cât și lipsei forței de muncă de anumite calificări, lipsei solicitărilor pentru anumite activități grele, nesolicitate, neprestigioase. Aceste motive au determinat guvernele unor state să invite pe contract muncitori din alte state. La expirarea contractului, muncitorii se reîntorc în țara de origine.

3. *Profesioniștii de tranzit* – sunt muncitorii de calificare înaltă, cu o experiență avansată care, de regulă, se deplasează însoțind investițiile de capital. Creșterea mobilității capitalului pe plan internațional a determinat majorarea numărului migranților din această categorie, fenomenul amplificându-se și din cauza facilitării circulației persoanelor, acceptate prin acordurile bi- și multilaterale. Spre deosebire de brain drain, acest tip de migrație are sens invers [4, p. 107].

4. *Migranții ilegali* – sunt persoanele care intră în statele receptoare fără un statut legal. Numărul migranților ilegali a crescut foarte mult în pofida restricțiilor aplicate de statele lumii prin politici migraționale dure. Actualmente, este dificil a cuantifica numărul exact al migranților. Numărul migranților oficiali din Republica Moldova, de exemplu, este de 11 005 persoane (2007), dar de fapt numărul acestora fiind cu mult mai mare. Astfel, datele ultimului recensământ au arătat că numărul celor plecați din țară este de 273 mii persoane (2004), experții estimează că numărul celor plecați variază între 500-700 mii persoane.

5. *Migranții forțați*. Plecarea lor în exteriorul țării de origine este cauzată de războaie, încălcarea drepturilor omului, politica de genocid față de anumite categorii de persoane, cataclisme naturale sau catastrofe ecologice.

Migrația internațională a forței de muncă include *fluxurile imigraționale* și *fluxurile emigraționale*, și corespunzător, state de imigrație și state de emigrație. Statele sunt identificate ca *state de imigrație* (conform clasificării OMM) dacă:

1) 2% și mai mult din populația ei este alcătuită din cetățeni străini și în țară se află nu mai puțin de 200 mii persoane ce dețin pașapoarte ale altor state. Termenul de ședere al acestora depășește termenul de 1 an;

2) 1% din populația economic activă și nu mai puțin de 100 mii de persoane din forța de muncă sunt cetățeni străini;

3) Remitențele banilor din țară depășesc 1-2% din PIB al țării.

Statele de emigrare sunt considerate cele care îndeplinesc condițiile:

1) 2% și mai mult din populație se află în afara hotarelor pe un termen mai mare de 1 an, iar numărul acestora depășește 200 mii persoane;

2) 1% sau mai mult din populația economic activă se află peste hotarele țării, iar numărul acestora depășește 200 mii persoane;

3) banii primiți de către emigranți constituie nu mai puțin de 30% din PIB.

Proximitatea geografică, relațiile stabilite în trecut, în special în perioada colonială, comunitatea de cultură și limbă, sferile de influență stabilite de marile puteri în timp au constituit și continuă să rămână factorii principali ce determină formarea fluxurilor migraționale internaționale [7, p. 114].

Reemigrația (migrația inversă) – întoarcerea migranților după un anumit interval de timp pentru trai permanent în țara de origine. Fluxurile reemigraționale sunt mult mai mici ca intensitate decât cele emigraționale. Acest tip de migrație este caracteristic pentru populația ce revine în patria istorică după o anumită perioadă de ședere în străinătate și pentru persoanele în etate.

Actualmente o răspândire tot mai mare o are migrația virtuală sau telemunca, a cărei esență derivă din faptul că căutarea de lucru, primirea comenzilor, prezentarea lucrului efectuat și remunerarea se realizează prin Internet. Specific acestei migrații este că angajatul se află într-o țară, iar angajatorul în altă țară. Angajați nu migrează

de fapt, ci doar rezultatul muncii lor. Migrația virtuală este în creștere, acesta fiind actualmente un segment al pieței internaționale a forței de muncă.

Migrația internațională a forței de muncă la etapa contemporană se caracterizează prin câteva particularități:

1. Migrația de muncă a cuprins, practic, toate statele, continentele, căpătând un caracter global. La începutul sec XXI în lume se numărau peste 200 mil. persoane cu statut de migrant.

2. Motivul principal al migrației rămâne a fi cel economic.

3. S-au modificat și direcțiile migrației. Dacă în anii '50-80 direcția principală a migrației era dinspre țările în dezvoltare (ȚCD) spre țările dezvoltate (ȚD), începând cu anii '80 se atestă și procesul invers, migrația de muncă din ȚD, însoțind capitalul, migrează în țările în curs de dezvoltare. O creștere constantă a avut-o și migrația în direcția ȚCD-ȚCD.

4. Actualmente, s-a intensificat mult migrația ilegală a forței de muncă. Circa 20-40 la sută dintre migranți sunt ilegali, în UE 10-15% (2007).

5. În migrația internațională au loc schimbări nu numai cantitative, dar și calitative, exprimate prin creșterea ponderii personalului calificat care migrează.

6. În prezent are loc o implicare tot mai activă a statelor în monitorizarea și dirijarea procesului migrațional.

Teorii ale migrației internaționale a forței de muncă

În abordarea și explicarea fenomenului migrațional s-au implicat mai mulți analiști, teoreticieni, curente științifice, fiecare încercând să explice atât fenomenul migrațional al forței de muncă, cât și efectele acestuia pentru țările de emigrație și cele de imigrație. Printre cele mai cunoscute teorii și abordări pot fi menționate [1, p. 132]:

Mercantilismul – unul dintre primele curente științifice occidentale care au abordat problematica migrației. Considerând creșterea populației și disponerea banilor (aurului) ca sursă importantă de prosperitate a statelor, reprezentanții mercantiști (T. Men, J.-B. Colber, sec. XVII) încurajau atragerea muncitorilor străini, în special a meseriașilor, punându-se accentul pe interdicțiile emigrației cetățenilor proprii.

Teoria neoclasică (adepti A. Lewis, Starc, Massey, Harris ș.a.) explică fenomenul migrației atât la nivel macroeconomic, cât și microeconomic. La nivel macro-migrația internațională a forței de muncă (MIFM) se datorează nivelului diferit al costului muncii, iar mișcarea forței de muncă are loc din statele cu nivel scăzut al remunerării spre statele cu nivel înalt, mișcarea capitalului având direcția inversă. La nivel micro-, teoria neoclasică încearcă să explice motivele care îl determină pe individ să migreze. Adepții abordării neoclasice considerau că migrația forței de muncă contribuie la creșterea economică a ambelor state – donatoare și receptoare de migranți, sau cel puțin situația economică în țara de emigrație nu se înrăutățește.

Teoria marxistă (adepti K. Marx, F. Enghels) a încercat să explice fenomenul migrațional prin câteva teze:

- mobilitatea forței de muncă este strâns legată de nivelul de dezvoltare a factorilor de producție;

- dezvoltarea relațiilor capitaliste a stimulat exploatarea forței de muncă, iar condițiile diferite de muncă și remunerarea sunt motivele de bază ale migrației;

- dezvoltarea economică este neproportională, de aici și cererea diferită pentru forța de muncă, care se mișcă spre teritorii cu o dezvoltare economică ascendentă.

Teoria marxistă încearcă să explice fenomenul migrației la nivel macro-, partea slabă a acestei abordări constatând în faptul că nu a luat în considerație și alte legități ale migrației forței de muncă.

Teoria dezvoltării extensive a economiei. Această teorie a fost concepută de A. Lewis în 1954. Ideea de bază constă în creșterea economică prin intermediul forței de muncă nelimitate. Această creștere este posibilă prin atragerea forței de muncă ieftine din exterior, menținând nivelul scăzut al salariilor în economie. Dezvoltarea

extensivă a economiilor occidentale s-a realizat în perioada postbelică, în condițiile de restabilire a economiilor care au avut de suferit în urma celui de-al doilea război mondial [9, p. 117].

Teoria keynesistă și neokeynesistă. Migrația forței de muncă a intrat și în preocupările economistului englez J. Keynes. Spre deosebire de abordările clasice și neoclasice, acesta neagă rolul economiei de piață în reglarea ocupării forței de muncă, inclusiv prin participarea forței de muncă străină. J. Keynes a explicat caracterul imperfect și necontrolabil al migrației de muncă, eliminând șomajul din motivele de bază ale migrației. În condițiile în care economiile reglementate de stat luptă pentru ocuparea deplină a forței de muncă, formarea piețelor muncii prin intermediul migrației constituie o sursă de conflict dintre state. Neokeynesistii considerau că în urma MIFM, situația economică se înrăutățește în statele de emigrație, în mod special, dacă migrația se datorează forței de muncă calificate și, corespunzător, economiile receptoare de migranți sunt în câștig. În acest sens, neokeynesistii propun introducerea unor impozite pentru „exodul de inteligență”.

Teoria dependenței. Această teorie, apărută în anii '70, a fost aplicată pentru analiza migrației de muncă. Principalul adept al teoriei dependenței a fost Singer. Teoria se concentra asupra migrației interne din mediul rural spre cel urban. Această mobilitate creează probleme între centrele mari polarizatoare și periferiile agrare. Același lucru are loc și între state. Statele cu o poziție centrală se dezvoltă datorită periferiei, dezvoltarea căreia este încetinită de relațiile asimetrice de dependență.

Teoria segmentării pieței muncii a apărut la sfârșitul anilor '70 (adepti Pior, Portes, Soloy ș.a.). În cadrul acestei teorii, MIFM este privită ca rezultat al cererii continue a forței de muncă străină din partea statelor înalt dezvoltate postindustriale, cerere determinată de costul mic al forței de muncă străină. Fluxurile migraționale sunt generate de nivelul diferit de dezvoltare a statelor. Piața muncii este segmentată cel puțin în două segmente distincte: *primar*, ce cuprinde activități cu calificări înalte, bine plătite, cu condiții ridicate de muncă, în care este antrenată populația autohtonă și *secundar*, cu condiții de muncă precare, puțin prestigioase, care implică munca fizică, cu remunerarea muncii scăzute, în care sunt antrenați migranții. Deși economiile dezvoltate nu pot asigura angajarea stabilă a forței de muncă proprii, având și o rată a șomajului mare, ei recurg la forța de muncă străină pentru activitățile puțin prestigioase, neatractive pentru populația autohtonă.

Teoria sistemului mondial (adepti Porter, Sassen, Valershtern). Conform acestei teorii, migrația internațională a forței de muncă este o consecință directă a globalizării. Noile tehnologii implementate în țările în curs de dezvoltare permit eliberarea forței de muncă. În consecință, forța de muncă disponibilă devin potențialii migranți, orientându-se către statele înalt dezvoltate în sectoarele cu cererea mare a forței de muncă ieftine. Teoria explică creșterea intensității migrației datorită globalizării piețelor.

Teoria rețelelor migraționale. A apărut în anii '90 ai sec. trecut, unul dintre adeptii căruia fiind Massey. Ideea principală rezidă în faptul că fiecare migrant creează în mod involuntar o rețea între el și rudele sale, prietenii apropiați din țara de origine. Prin intermediul acestei rețele, migrantul efectuează transferuri de bani și informații celor rămași în țară. În așa fel, acesta ajută persoanele din țara de origine să migreze și ei sau să se acomodeze în țară și să-și găsească un loc de muncă.

Dimensiunea și direcțiile migrației internaționale a forței de muncă

Volumul și direcția migrației internaționale a forței de muncă a variat mult în decursul istoriei contemporane. Volumul migrației de muncă a fost în creștere permanentă, deși intensitatea fenomenului a fost diferită în timp. Primele migrații masive ale forței de muncă au fost migrațiile forțate din sec. XII-XIX. Migrația în această perioadă a fost influențată de dezvoltarea comerțului cu sclavii. Direcția principală a migrației sclavilor era din Africa spre America (în special în SUA). În

intervalul 1650-1850, populația din Africa s-a diminuat cu 22% ca rezultat al transferului forțat de muncă spre continentul american.

Sec. XIX și începutul sec. XX s-a caracterizat prin marile migrațiuni transoceanice ce au antrenat milioane de persoane din Europa de Vest, iar apoi din Europa Sudică și Estică spre America de Nord, Australia și America Latină. În sec. XIX, din Europa au emigrat circa 30 mln. persoane, iar la începutul sec. XX până la primul război mondial încă peste 20 mln. persoane. Procesul migrațional spre America a fost întrerupt parțial în timpul celui de-al doilea război mondial, după care s-a restabilit pe o perioadă scurtă. Migrația europeană din sec. XIX și prima jumătate a sec. XX a avut efecte globale, ducând la popularea și valorificarea economică a unor regiuni întinse din America de Nord, America Latină, Australia și Noua Zeelandă.

În perioada postbelică fluxurile migraționale spre „Lumea Nouă” au scăzut în intensitate, iar polul de atractivitate a migranților devine Europa Occidentală. Economii refăcute de după război aveau nevoie de un număr mare de muncitori care să asigure creșterea economică și în perioada care a urmat spre statele din vestul Europei, precum Marea Britanie, Franța, Germania, vin din țările vecine mai mulți imigranți decât au pierdut în perioada anterioară. În a doua jumătate a sec. XX s-au format câteva centre/nuclee de atragere a migrației de muncă [6, p. 89]:

1. *Europa Occidentală*. Statele din Europa Occidentală, care până în 1950 nu intrau în categoria statelor receptoare de migranți, recurg la muncitorii străini. În țările din centrul și nordul Europei vin imigranți din sudul continentului și din fostele colonii. Spre Franța s-au îndreptat fluxuri importante de migranți din Africa de Nord, spre Marea Britanie – imigranți din India și Pakistan, în timp ce în Olanda majoritatea migranților erau din Indonezia și Suriname, foste colonii ale acestora. Statele UE numără în prezent circa 5 mln. migranți, ceea ce constituie circa 5% din populația acestor state. Numărul cel mai mare de migranți l-au avut Germania, Franța, Marea Britanie, Belgia, Olanda, Elveția. În ultimii 10 ani, după destrămarea sistemului socialist un număr foarte mare de migranți au venit din statele Europei de Est și Sud-Est. Mai multe state din Europa de Sud s-au transformat din țări de emigrație în țări de imigrație.

Muncitorii străini constituie o parte considerabilă a forței de muncă din unele state: Luxemburg – 30%, Elveția – 29,6%, Germania – 8,0%, Belgia – 7,5%, Austria – 6,2%, Suedia – 5,8%, Franța – 5,2%, Marea Britanie – 3,4% (2006) din numărul total al angajaților. Statele UE au o politică restrictivă cu privire la imigranți din mai multe considerente: presiunea făcută de populația statelor-membre față de autorități vis-a-vis de limitarea imigranților, în special a forței de muncă necalificată, problemele legate de creșterea necontrolată a migrației ilegale, destabilizarea piețelor forței de muncă și mai recent criza financiară care a afectat toate statele etc. Problemele demografice grave prin care trec majoritatea statelor europene legate de îmbătrânirea populației, declinul natural, emanciparea femeilor și a institutului familiei va determina statele comunitare să-și revadă politica migrațională.

2. *Alt centru important* al destinației migrației de muncă care a luat naștere la mijlocul anilor '70 îl reprezintă țările exportatoare de petrol din *Orientul Apropiat și Mijlociu*. Boomul petrolier în țările OPEC (Organizația Statelor Exportatoare de Petrol) a determinat creșterea cererii forței de muncă atât calificată, cât și necalificată. Ponderea muncitorilor străini în 6 state monarhice a depășit 50% din totalul muncitorilor: Bahrain – 51%, Arabia Saudită – 60%, Oman – 70%, Kuwait – 86%, EAU – 89%, Qatar – 92%. În același timp, în statele vecine s-a înregistrat cel mai mare număr al populației active care lucrează în exterior. Un alt centru al migrației (formal etnic, dar de facto în mare măsură de muncă) a devenit *Israel*. Crearea statului evreiesc în 1948 a determinat apariția unui pol important al migrației în această regiune.

3. *Al treilea centru* important al migrației forței de muncă contemporane a devenit *SUA*. Formarea resurselor de forță de muncă a SUA s-a format în mare parte datorită imigrației. Însăși națiunea americană s-a format în mare parte din imigranți

(conform teoriei „cazanului de fuziune”). Perioada postbelică poate fi divizată în câteva etape distincte: prima etapă determinată de migrația unui număr mare de imigranți din Europa Occidentală, îndată după cel de-al doilea război mondial; etapa a doua a început cu anul 1965 prin legea ce facilita imigrația din Asia și America Latină; a treia etapă prioritate au avut-o migrații din Europa. SUA este principala țară receptoare de migranți cu un stoc de circa 20 mln. migranți, fiind urmată de Canada cu circa 5 mln. de imigranți. Dintre regiunile furnizoare se evidențiază Europa Centrală și de Est, America Centrală, Asia de Sud-Est.

4. Al patrulea centru important al migrației s-a format în *Australia*, care prin politica imigrațională atractivă a servit destinația a peste 200 mii de muncitori străini. Ca și SUA, Australia duce o politică de asimilare a migranților.

5. Alt centru important al migrației contemporane s-a format în regiunea **Asia-Pacific**: Brunei, Japonia, Hong Kong, Malaysia, Singapore, Coreea de Sud, Taiwan. Aceste state tot mai mult apelează la serviciile muncitorilor străini, în special, în activități ce nu solicită o calificare înaltă. În același timp, Japonia înregistrează cel mai mare număr al migranților profesioniști de tranzit care însoțesc investițiile de capital străin în țările din Asia-Pacific.

6. Actualmente, statele noi industriale din *America Latină* (Argentina, Venezuela) acaparează un număr mare al migranților. Specific pentru această regiune în dezvoltare este că primește migranți din state în curs de dezvoltare. Mai multe state latino-americane aplică programe de atragere a imigranților din Europa de Est.

7. Statele din *Africa* majoritatea fac parte din categoria statelor donatoare de migranți, firesc, pentru cea mai săracă regiune a lumii. Totuși, Africa de Sud recrutează muncitori necalificați din statele vecine pentru activitățile din industria minieră, precum și specialiști din statele ex-URSS (fig. 1.).

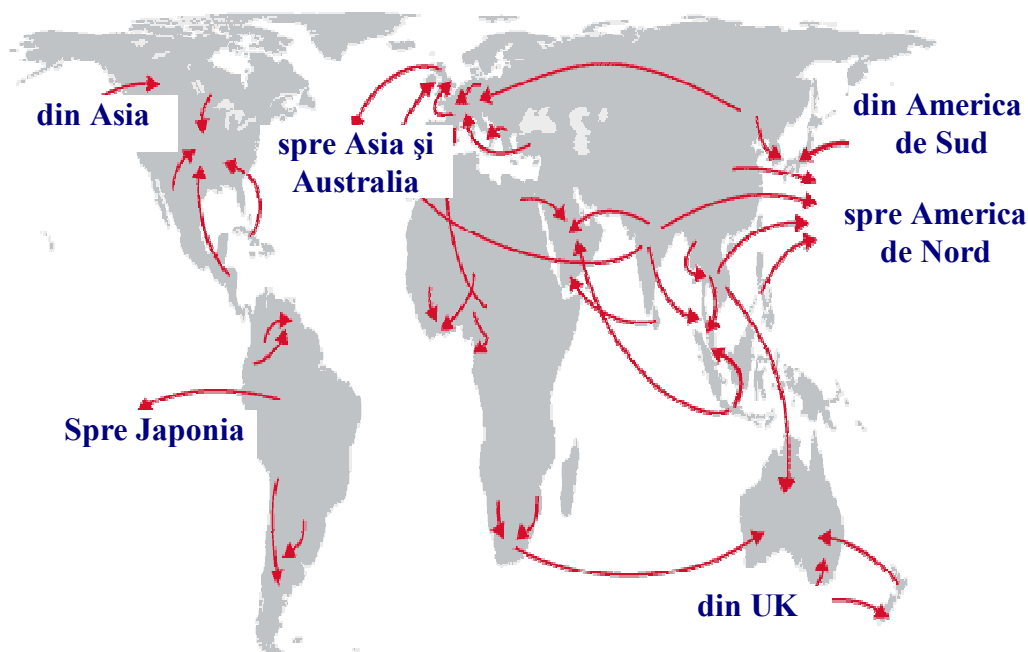

Fig. 1. *Principalele direcții ale migrației contemporane*

Munca imigranților are un rol semnificativ în economia mondială contemporană. Dat fiind numărul mare al muncitorilor străini în economia unor state, orice reglementare poate conduce la creșterea tensiunilor pe piețele forței de muncă a statelor lumii.

Pentru aprecierea dimensiunii migrației de muncă sunt utilizați câțiva indicatori:

- *Dimensiunea emigrației* – numărul emigranților plecați peste hotare pentru un anumit termen cu scopul angajării la un serviciu;
- *Dimensiunea imigrației* – numărul imigranților sosiți de peste hotare pentru un anumit termen cu scopul angajării la un serviciu;
- *Soldul migrațional* – diferența dintre numărul emigranților și a imigranților. Soldul migrațional poate fi pozitiv sau negativ și se exprimă în valori absolute sau relative;
- *Migrația sumară* – numărul total al migranților sosiți/plecați într-o/dintr-o țară pentru o anumită perioadă de timp [4, p. 172].

Numărul migranților sporește cu pași rapizi. Dacă în anul 1970 erau atestați 82 mil. persoane, în anul 2000 – 175 mil. persoane, actualmente numărul acestora depășește 200 mil. persoane (inclusiv migranții ilegali). În ultimul deceniu numărul migranților a sporit cu 6 mil. persoane per an. Cea mai mare ponderea a migranților din totalul populației se atestă în Australia (18,7%) și America de Nord (12,9%), iar cel mai mic număr raportat la totalul populației este în America Latină - 1,1% și Asia - 1,4% (tab. 1)

Tabelul 1. Dinamica migrației internaționale

	<i>Numărul migranților internaționali, mln. Persoane</i>						<i>Creșterea medie anuală a migranților internaționali, %</i>				
	1960	1970	1980	1990	2000	2005	1960-1965	1970-1975	1980-1985	1990-1995	2000-2005
Lumea în total	75,5	81,3	99,3	155,0	176,7	200,0	0,8	1,3	2,2	1,3	1,5
Regiuni dezvoltate	32,3	38,3	47,5	82,4	105,0	115,4	1,8	2,0	2,4	2,8	1,9
Regiuni în dezvoltare	43,2	43,0	51,8	72,6	71,7	85,6	-0,1	0,6	2,4	0,4	0,2
Europa	14,2	18,8	21,9	49,4	58,2	64,1	3,1	1,4	1,4	2,3	1,9
Africa	9,1	9,9	14,1	16,4	16,5	17,1	0,7	2,0	0,5	1,9	0,7
America Latină	6,0	5,7	6,1	7,0	6,3	6,6	-0,6	0,2	0,6	-2,9	1,1
America de Nord	12,5	13,0	18,1	27,6	40,4	44,5	0,3	3,3	4,1	3,9	1,9
Australia și Oceania	2,1	3,0	3,8	4,8	5,1	5,0	3,6	2,0	2,2	1,2	-0,1

Sursa: International Migration 2006. New York. United Nation, 2006; revizuit după <http://esa.un.org/migration>

Bibliografie:

1. Cramarencu-Cucuruzan R.E. Migrația și mobilitatea forței de muncă din România în contextul integrării europene. Teză de doctorat (coord.șt. M. Bîrsan). Cluj-Napoca: Universitatea Babeș- Bolyai, Septembrie, 2008. 181 p.
2. Constantin D.L, Vasile V., Preda D., Nicolescu L. Current issues regarding Romania's external migration, in J. Poot, B. Waldorf, L. van Wissen, L. (Eds.). Migration and Human. Cheltenham, UK: Capital: Regional and Global Perspectives, Edward Elgar, 2008. 271 p.
3. Gogoneață C., Gogoneață A. Economie politică. București: Didactică și Pedagogică, 1995. 244 p.
4. Keynes J.M. Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor. București: Ed. Științifică, 1970. 162 p.
5. Niculescu N.G., Popa M., Niculescu I. Economie politică. Teorie și politică pentru România. Iași: Polirom, 1998. 232 p.
6. Peț S., Vasile V., Negruț R., Mazilescu P. Procese, fenomene caracteristice și tendințe ale circulației forței de muncă în România. București: CIDE, 2003. 381 p.
7. Răboacă Gh. Ocuparea deplină și folosirea eficientă a forței de muncă. București: Ed. Politică, 1988. 177 p.
8. Roșca P., Stana G., Roșca L. Piața forței de muncă și particularitățile ei. Revista științifică „Studii Economice”. Chișinău: ULIM, 2010, nr.3-4. 640 p. (p. 27-33).
9. Ungureanu E. Piața muncii. București: Agir, 2001. 288 p.

POLITICI ȘI LEGISLAȚIE ÎN DOMENIUL MIGRAȚIEI ÎN UE ȘI ROMÂNIA

George STANA, doctorand, ULIM

The author has implemented a deep study of policies, of legislative and normative framework in the field of migration in European Union and in Romania. Are analyzed various strategies, programs and plans, forms of cooperation between states in this field. Are argumented some proposals regarding preventing and combating ilegal migration etc.

Migrația este un proces complex, cu un caracter multinațional ce nu poate fi gestionat numai în mod unilateral sau bilateral, ci printr-un management eficient care să aibă în vedere beneficiul tuturor celor implicați și caracteristicile în schimbare ale procesului migraționist. În acest context, politicile migraționiste ale țărilor se modifică în funcție de evoluțiile economiei mondiale, a situațiilor politice, a influenței diferiților factori: naturali, sociali, etc. Această secțiune ia în discuție politicile și legislația în domeniul migrației în Uniunea Europeană și analizează politicile, legislația și instituțiile aferente procesului migraționist în România.

Politici și legislație în domeniul migrației în Uniunea Europeană

Europa a fost și va continua să fie o zonă geografică cu puternice fluxuri migratorii în diverse direcții, dar ea va reprezenta mai ales o zonă de destinație în viitor. În ultimii 30 de ani, politicile europene în domeniul migrației au avut un caracter puternic restrictiv, acestea schimbându-se după 1990 când s-a încercat o deschidere mai mare și un grad mai mare de acceptare a imigranților din țerte țări. Declinul demografic asociat cu declinul de calificări la nivel european va determina o scădere a populației apte de muncă în viitor în Europa. Apare astfel necesitatea găsirii unor soluții pentru a elimina efectele negative ale declinului demografic. În acest context are loc deschiderea Uniunii Europene către lucrătorii migranți din țerte țări. Astfel, imigrația legală este privită în prezent ca o modalitate de a contrabalansa scăderea populației apte de muncă în Europa. Se consideră însă că o migrație controlată la nivelul spațiului comunitar este mai benefică decât lăsarea politicii migraționiste la latitudinea fiecărui stat-membru. În consecință, a apărut o politică de imigrație comună la nivel comunitar, care manifestă deschidere față de forța de muncă din țerte țări. Schimbarea de politică în domeniul migrației la nivelul Uniunii Europene este marcată de Comunicarea privind Imigrarea, Integrarea și Munca a Comisiei Europene din iunie 2010.

Concomitent, politicile migraționiste ale UE au avut în vedere 4 aspecte privind gestionarea în mod eficient a procesului migraționist [4, p. 134]:

- politici pentru reglementarea și controlul fluxurilor migratorii;
- politici pentru combaterea migrației și angajării ilegale a lucrătorilor străini;
- politici pentru integrarea imigranților;
- politici privind cooperarea internațională în domeniul migrației.

Aceste politici sunt reflectate în directivele Uniunii Europene, cât și în strategiile și programele adoptate în domeniul migrației. Ele au în vedere o abordare coordonată a problemei migrației atât a celei legale, cât și a celei ilegale, în beneficiul țărilor Uniunii Europene, dar și al țărilor furnizoare.

Directive, regulamente și decizii ale Uniunii Europene în domeniul migrației și azilului

Există un număr de **directive, regulamente și decizii** mai vechi și mai noi, precum și unele în fază de proiect, care reglementează în mod direct și indirect politicile migraționiste în Uniunea Europeană. Între acestea, cele mai importante sunt menționate în continuare.

Directive ale Uniunii Europene în domeniul migrației în ordinea cronologică a apariției lor sunt:

- Directiva Consiliului 221/1964 privind coordonarea măsurilor speciale refe-

ritoare la deplasarea și șederea cetățenilor străini, măsuri justificate din motive de ordine publică, de siguranță publică și de sănătate public;

- Directiva Consiliului 360/1968 privind eliminarea restricțiilor de circulație și de ședere în cadrul Comunității pentru lucrătorii din statele-membre și familiile acestora;

- Directiva 207/1976 a Consiliului privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă;

- Directiva 71/1996 a Parlamentului European și Consiliului privind detașarea lucrătorilor în cadrul prestării de servicii;

- Directiva 78/2000 a Consiliului de creare a unui cadru general în favoarea tratamentului egal privind ocuparea forței de muncă și condițiile de muncă;

- Directiva Consiliului 23/2001 privind apropierea legislației statelor-membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului între întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi și unități;

- Directiva Consiliului 109/2003 privind statutul cetățenilor statelor-terțe care sunt rezidenți pe termen lung;

- Directiva Consiliului 86/2003 privind dreptul la reunificarea familială;

- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 38/2004 privind dreptul la circulație și ședere pe teritoriul statelor-membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor lor (modificări);

- Directiva Consiliului 81/2004 referitoare la permisele de ședere emise cetățenilor statelor-terțe, victime ale traficului de ființe umane sau celor care au fost subiectul unei acțiuni pentru facilitarea imigrației ilegale, care cooperează cu autoritățile competente;

- Directiva Consiliului 114/2004 privind condițiile admisieii cetățenilor statelor terțe în scop de studii, schimb de elevi, pregătire neremunerată sau servicii de voluntariat;

- Directiva Parlamentului European și a Consiliului 36/2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale;

- Directiva Consiliului 71/2005 cu privire la procedura de admisie a cetățenilor statelor-terțe pentru cercetare științifică.

Regulamente și decizii ale Uniunii Europene în domeniul migrației în ordinea cronologică a apariției lor sunt:

- Regulamentul Consiliului 1612/1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității;

- Regulamentul Consiliului 1408/1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați și cu familiile acestora (ce sunt cetățeni ai unui stat al Uniunii Europene), care se deplasează în cadrul Comunității;

- Regulamentul Parlamentului European și a Consiliului 883/2004 privind coordonarea sistemelor de securitate socială;

- Regulamentul Parlamentului European și a Consiliului 1992/2006 de modificare a Regulamentului Consiliului 1408/1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați și cu familiile acestora (ce sunt cetățeni ai unui stat al Uniunii Europene) care se deplasează în cadrul Comunității;

- Decizia Consiliului 491/2007 privind orientările politicilor de ocupare a forței de muncă ale statelor membre.

Aceste reglementări au în vedere pe de o parte, circulația în scop de muncă a cetățenilor din statele-membre ale Uniunii Europene și a familiilor lor în alte state-membre ale UE și, pe de altă parte, cetățenii unor țări-terțe și posibilitatea acestora de a desfășura activități lucrative în statele membre UE. Așa cum am menționat deja, recent a avut loc o schimbare a politicilor Uniunii Europene în direcția recrutării de forță de muncă din afara granițelor UE și acest lucru se reflectă în

directivele din ultimii ani, cât și în propunerile de directive [6, p. 122].

În afara directivelor și celorlate reglementări existente, în prezent sunt în discuție și/sau în curs de adoptare câteva alte directive privind migrația. Acestea vor fi în stadiu de propunere și vor fi discutate în următoarele secțiuni, când sunt prezentate planurile și programele Uniunii Europene în domeniu.

Un loc aparte îl ocupă *reglementările în domeniul azilului*. În acest sens trebuie precizată mai întâi distincția dintre solicitantul de azil și alte categorii de migranți. Astfel, în timp ce **migrantul alege** să-și părăsească țara de origine din motive de natură economică, socială, culturală, familială etc., **solicitantul de azil/celui căruia i s-a oferit o formă de protecție** (statut de refugiat, protecție subsidiară sau temporară) **este forțat** să-și părăsească țara de origine, deoarece libertatea sau viața îi sunt amenințate. Acordurile internaționale stabilesc obligația statelor semnatare de a asigura accesul neîngrădit la procedura de azil și respectarea principiului nereturnării (adică interzicerea măsurilor de returnare, expulzare, extrădare a solicitantului de azil sau a persoanei care se află în timpul desfășurării procedurii de solicitare de azil, însoțită de acordarea asistenței necesare pe parcursul derulării procedurii de azil și ulterior, în cazul persoanelor ce li se oferă o formă de protecție [5, p. 108].

Politicele și legislația europeană în domeniul azilului reprezintă un domeniu distinct al reglementărilor europene în domeniului migrației. În anul 2005 Consiliul European a adoptat, ca urmare a prevederilor cuprinse în Programul de la Haga, *Planul U.E. privind cele mai bune practici, standarde și proceduri privind combaterea și prevenirea traficului de ființe umane*, ceea ce a marcat un pas important în eforturile întreprinse pentru monitorizarea și eradicarea acestui fenomen.

Strategii, programe, planuri ale Uniunii Europene în domeniul migrației și azilului

Printre principalele **programe** ale Uniunii Europene ce au în vedere migrația se enumeră:

- Programul Tampere (1999) ce introduce politica comună în domeniul azilului;
- Programul Haga (2005) pentru întărirea libertății, securității și justiției în Uniunea Europeană, urmat de Programul de solidaritate și management al fluxurilor migratorii pentru perioada 2007-2013 (2006).

Programul Haga (2005) a stabilit 10 priorități ale Uniunii Europene pentru întărirea ariei de libertate, securitate și justiție în următorii 5 ani. printre acestea, multe fac referire directă la problema migrației. Acest program a stabilit o abordare echilibrată a migrației legale și a celei ilegale, cuprinzând măsuri pentru combaterea imigrației ilegale și a traficului de persoane, cât și planuri concrete de acțiune, cum sunt Planul cu privire la migrația legală și integrarea migranților care are în vedere în special imigrația provenită din țări terțe și Planul de acțiune european privind mobilitatea locurilor de muncă pe 2007-2010, care are în vedere mobilitatea geografică și pe profesii în cadrul Uniunii Europene.

În ceea ce privește migrația legală, există 4 mari domenii ce se au în vedere în **Planul cu privire la migrația legală și integrarea migranților**:

- măsuri legislative în domeniul migrației forței de muncă;
- accesul și schimbul de informații;
- integrarea migranților;
- cooperarea cu țările de origine.

A. Măsurile legislative pentru migrația forței de muncă la nivelul Uniunii Europene au în vedere propuneri de directive, printre care o directivă generală și 3 directive specifice (pentru muncitorii înalt calificați, pentru muncitorii sezonieri, pentru angajatori ce contractează forță de muncă ilegală) [5, p. 128]:

1. Propunerea pentru o Directivă a Consiliului privind *aplicarea unei proceduri unice pentru un permis unic necesar cetățenilor statelor-terțe* pentru a putea locui și lucra pe teritoriul unui stat-membru și cu privire la un set comun de drepturi

pentru lucrătorii din state-terțe care locuiesc legal într-un stat-membru este o propunere de directivă generală care a fost înaintată Consiliului în octombrie 2007.

Aceasta propune două reglementări importante:

a) existența unei proceduri unice atât pentru solicitarea dreptului de ședere, cât și a dreptului de muncă, procedură unică care să fie urmată de eliberarea unui singur act administrativ care să cuprindă atât permisul de ședere, cât și pe cel de muncă. Permisul unic se emite de către statele-membre într-un format unic conform unui model prevăzut de Regulamentul (CE) nr. 1030/2002;

b) garantarea unui număr de drepturi lucrătorilor din țări prin asigurarea egalității de tratament a acestora cu lucrătorii naționali în legătură cu condițiile de lucru, libertatea de asociere, educația și formarea profesională, recunoașterea diplomelor, certificatelor și calificărilor profesionale, sistemele de securitate socială, plata drepturilor de pensie, beneficii fiscale și accesul la bunurile și serviciile pentru populație (inclusiv în vederea obținerii unei locuințe sau în vederea ocupării unui loc de muncă).

2. Propunerea pentru o Directivă a Consiliului privind *condițiile de intrare și rezidență a cetățenilor statelor-terțe în scopul ocupării înalt calificărilor (Blue Card)* este o propunere de directivă specifică trimisă Consiliului în octombrie 2007. Propunerea reglementează admiterea de lucrători înalt calificați (cu studii superioare) în vederea ocupării unui loc de muncă înalt calificat într-o țară-membră UE. Un solicitant înalt calificat dintr-o țară care cere să fie admis în scop de muncă într-o țară UE, trebuie să facă dovada existenței unui contract de muncă valabil sau a unei oferte ferme de angajare și să îndeplinească condițiile prevăzute de legislația națională. Celor ce li se admite cererea primesc Cardul Albastru European pentru o perioadă de doi ani (sau durata contractului de muncă plus 3 luni) în baza căruia au dreptul să desfășoare munca pentru care au solicitat admiterea în primul stat din UE. După 2 ani aceștia primesc aceleași drepturi ca resortisanții din țări cu drept de ședere și muncă pe termen lung, având posibilitatea să se mute într-un al doilea stat-membru împreună cu familia. Statele-membre stabilesc: a) contingentele de admisie de resortisanți în funcție de situația propriilor piețe de forță de muncă. Ele pot aplica principiul preferinței cetățenilor UE în raport cu resortisanții din țări; b) cine poate depune cererea de Card Albastru European, resortisantul sau angajatorul.

3. Propunerea pentru o directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind *condițiile de intrare și rezidență pentru lucrătorii sezonieri* a fost trimisă Consiliului în martie 2002. Propunerea stabilește ca principiu general nediscriminarea lucrătorilor temporari în privința condițiilor de muncă și de angajare, față de cei ce desfășoară aceeași muncă, dar sunt angajați permanent.

4. *Propunerea de directivă de stabilire a sancțiunilor la adresa angajatorilor de resortisanți din țări terțe cu ședere ilegală* a fost înaintată Consiliului în mai 2007. Această propunere are în vedere participarea angajatorilor la diminuarea imigrației ilegale și prevede obligativitatea angajatorilor de a verifica dacă resortisantul dintr-o țară țară deține permis de ședere valabil pe perioada angajării și să notifice autoritățile competente cu privire la angajarea unui nou resortisant dintr-o țară țară (astfel încât acestea să poată verifica veridicitatea actelor). Angajatorii ce nu respectă aceste condiții vor fi sancționați financiar, vor contribui la costurile de repatriere a imigranților ilegali, vor plăti acestora toate salariile restante, cât și impozitele și contribuțiile aferente către stat. De asemenea, se propun și alte sancțiuni acestor angajatori, de genul excluderii de la posibilitatea de a beneficia de ajutoare și subvenții publice, de a participa la achiziții publice etc.

B. În privința *accesului și schimbului de informații*, se au în vedere crearea, dezvoltarea și îmbunătățirea mijloacelor de informare în domeniul migrației: un portal al Uniunii Europene unde se vor accesa politicile UE și acquis-ul comunitar relevant, rețeaua EURES, etc.

C. *Integrarea imigranților* legali reprezintă o altă prioritate a Uniunii Europene în domeniul migrației. Integrarea socială și culturală a imigranților legali are

în vedere accesul acestora la educație și pregătirea profesională prin informare cu ajutorul pachetelor informative, a cursurilor de limbă și orientare civică etc.

Cooperarea cu țările de origine este o a patra direcție de acțiune a Uniunii Europene în domeniul migrației. Ea are în vedere identificarea țărilor de origine a imigranților pe diversele calificări și creșterea gradului de informare în aceste țări despre posibilitățile de emigrare legală în Uniunea Europeană. De asemenea, se vor avea în vedere acoperirea nevoilor atât ale statelor-membre UE, cât și ale țărilor de origine.

Intensificarea mobilității forței de muncă în cadrul Uniunii Europene, ca unul dintre obiectivele principale ale Strategiei de la Lisabona, este avută în vedere prin **Planul de acțiune european privind mobilitatea locurilor de muncă pentru 2007-2010**. Acesta stabilește principalele direcții de acțiune pentru viitor urmate de obiective concrete, cât și 4 domenii prioritare de acțiune. Mai jos sunt prezentate direcțiile de acțiune și obiectivele planului, iar în continuare prezentăm domeniile prioritare ale planului [6, p. 139]:

- îmbunătățirea legislației curente și a practicilor administrative;
- asigurarea sprijinului pentru politicile privind mobilitatea din partea autorităților la toate nivelurile;
- consolidarea EURES;
- creșterea nivelului de sensibilizare a populației privind avantajele mobilității.

Politici și legislație în domeniul migrației în România

A. Reglementări generale privind circulația străinilor în România:

- Legea 248/2005 privind regimul liberei circulații;
- Ordonanța de Urgență 194/2002 privind regimul străinilor în România republicată (completată și modificată prin Legea 357/2003, Legea 482/2004, OUG 113/2005, Legea 306/2005, Legea 56/2007, OUG 55/2007);
- Hotărârea Guvernului nr. 1864/2006 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Ordonanței de Urgență 102/2005 privind libera circulație pe teritoriul României a cetățenilor statelor-membre ale Uniunii Europene și Spațiului Economic European și pentru stabilirea formei și conținutului documentelor care se eliberează cetățenilor Uniunii Europene și membrilor familiilor lor.

B. Reglementări legate de migrația în scop de muncă în România:

- Legea 344/2006 privind detașarea salariaților în cadrul prestării de servicii transnaționale;
- Ordonanța de Urgență 56/2007 privind încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul României;
- Legea 200/2004 privind recunoașterea diplomelor și calificărilor profesionale pentru profesiile reglementate în România;
- Ordonanța de Urgență 109/2007 pentru modificarea și completarea Legii 200/2004 privind recunoașterea diplomelor și calificărilor profesionale pentru profesiile reglementate în România;
- Legea 53/2003 Codul Muncii.

C. Reglementări legate de azil:

- Legea 122/2006 privind azilul în România. Ea transpune în prevederile sale actele comunitare în domeniu, menționate anterior;
- Legea 46/1991 pentru aderarea României la Convenția de la Geneva din 1951 și la Protocolul de la New York din 1967 privind statutul refugiaților;
- Ordonanța 44/2004 privind integrarea socială a străinilor care au dobândit o formă de protecție sau un drept de ședere în România, precum și a cetățenilor statelor-membre ale Uniunii Europene și Spațiului Economic European;
- Hotărârea Guvernului nr. 1122/2007 pentru aprobarea Strategiei Naționale privind Imigrația pentru perioada 2007–2010, prin planurile anuale de acțiune.

D. Reglementări privind planificarea financiară, coordonarea, implementarea și

auditarea utilizării fondurilor acordate prin Facilitatea Schengen, care vizează întărirea controlului la frontiera externă și supravegherea zonei frontierei externe, precum și protecția împotriva criminalității transfrontaliere și creșterea capacității de control prin sporirea posibilităților de furnizare și acces la date, având drept țintă finală aderarea României la Spațiul Schengen. Printre aceste reglementări figurează:

- Hotărârea Guvernului 620/20 iunie 2007 privind modalitatea de utilizare a fondurilor alocate de UE prin intermediul Facilității Schengen și pentru fluxurile de numerar;
- Hotărârea Guvernului 882/5 iulie 2006 privind constituirea Comisiei naționale de autoevaluare Schengen;
- Ordonanța de Urgență a Guvernului 34/13 aprilie 2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii s.a.

E. Reglementări privind emigrația românilor în străinătate:

- Legea 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate;
- Legea 156/2000 privind protecția cetățenilor români care lucrează în străinătate, modificată prin Ordonanța 43/2002. Există un număr de acte legislative ce ratifică acorduri bilaterale ale României cu alte state privind circulația forței de muncă între statele respective. Astfel de acorduri sunt încheiate cu Elveția (2000), Ungaria (2001), Portugalia (2001, 2002), Luxemburg (2001), Spania (2002), Franța (2004), Germania (1991, 1992, 2005), Italia (1996, 2006, 2007). Aceste acorduri bilaterale au fost semnate înainte de aderarea României la Uniunea Europeană, iar ținând cont de perioada de tranziție în privința liberalizării pieței forței de muncă din UE pentru România și Bulgaria (cu 2 ani inițial și până la 7 ani maxim, începând din anul aderării celor două țări la Uniunea Europeană - 2007), ele își mai mențin valabilitatea și în prezent;
- Hotărârea 187/2008 privind aprobarea Planului de măsuri pentru revenirea în țară a cetățenilor români care lucrează în străinătate.

F. Alte reglementări:

- Hotărârea 1122/2007 pentru aprobarea Strategiei Naționale privind Imigrația pentru perioada 2007-2010.

În secțiunea următoare vom detalia câteva dintre acestea în funcție de formele de migrație reglementate.

Astfel, regăsim *legislația generală* pentru reglementarea circulației persoanelor și migrației legale în România prin:

- *Ordonanța de Urgență 194/2002 privind regimul străinilor în România republicată și modificată* prin Ordonanța de Urgență 55/2007, care reglementează în sens larg circulația persoanelor străine în România. Această lege reglementează intrarea, șederea și ieșirea străinilor din România. Conform acestei legi *intrarea străinilor* din țările terțe pe teritoriul României este permisă odată cu îndeplinirea anumitor condiții și pe baza obținerii unei vize. În anul 2000 România a renunțat în mod unilateral la vize de intrare în țară pentru cetățenii UE, iar de la 1 ianuarie 2007 aceștia beneficiază de dreptul de liberă circulație și rezidență pe teritoriul României, conform prevederilor Directivei 2004/38/CE. În ceea ce privește *șederea străinilor* din țările terțe aflați temporar în mod legal în România, aceștia pot rămâne pe teritoriul statului român pe baza permisului de ședere. În situația celor care desfășoară activități lucrative, se eliberează un permis unic ce atestă atât dreptul de ședere, cât și dreptul de muncă pe teritoriul României. Se introduce un nou tip de viză de lungă ședere privind activitățile de cercetare științifică pentru lucrătorii din țările terțe.

În ceea ce privește imigrația, deci fluxurile de intrare de cetățeni străini, la rândul lor acestea pot fi legale sau ilegale. Imigrația legală poate fi permanentă sau temporară și are la rândul ei diferite motivații (căsătorie și/sau întregirea familiei,

muncă, investiții, studii). Legislația românească are în vedere toate aceste aspecte, însă ne vom axa mai ales pe imigrația cu scop de muncă aceasta fiind principala formă de imigrație legală [2, p. 117].

Legislația ce reglementează imigrația în scop de muncă în România are în vedere accesul pe piața forței de muncă din România a cetățenilor străini și cuprinde:

- *Legea 344/2006 privind detașarea salariaților* în cadrul prestării de servicii transnaționale și *Ordonanța de Urgență 56/2007 privind încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul României* care stipulează că străinii pot fi angajați sau detașați pe baza unei autorizații de muncă, care înlocuiește permisul de muncă. Conform noilor reglementări, cei detașați au nevoie de autorizație de muncă din prima zi de muncă;

- *Legea 200/2004 privind recunoașterea diplomelor și calificărilor profesionale* pentru profesiile reglementate în România și *Ordonanța de Urgență 109/2007* definesc profesia reglementată ca fiind activitatea sau ansamblul de activități profesionale reglementate conform legii române, care compun respectiva profesie. S-au adus completări listei de profesii reglementate prin adăugarea de noi profesii (geodez, interpret limbaj mimico-gestual) și modificarea celor existente. Se stipulează, de asemenea, că persoanele care beneficiază de recunoașterea calificărilor profesionale trebuie să aibă cunoștințe de limba română în măsura în care sunt necesare exercitării profesiei respective, dar evaluarea cunoștințelor lingvistice nu face parte din procedura de recunoaștere.

Legislația privind azilul este concretizată, în primul rând, în noua *Lege a azilului* (122/2006), care este o lege europeană, clară și echilibrată, ce asigură respectarea drepturilor omului și îndeplinirea obligațiilor României ca stat-membru al U.E. de la data aderării (MIRA, 2008). Ea se constituie atât într-un instrument de combatere a migrației ilegale, cât și într-unul de prevenire a abuzurilor la procedura de azil.

Legea realizează concordanța deplină cu terminologia europeană, evitând confuziile, diferențele de interpretare. Astfel, sunt definiți explicit termeni precum *formă de protecție, solicitant de azil, străin, cerere pentru acordarea unei forme de protecție sau cerere de azil, procedură de azil, statutul de refugiat, protecție subsidiară, protecție temporară, membri de familie, minor neînsoțit, persoane strămutate, flux masiv, zonă de transit, centru de cazare*. Este precizată autoritatea centrală responsabilă de aplicarea politicii României în domeniul azilului, care la momentul respectiv era Oficiul Național pentru Refugiați, din subordinea MIRA, cu menționarea atribuțiilor sale. Începând cu 26 iunie 2007, s-a înființat Oficiul Român pentru Imigrări ca urmare a reorganizării Autorității pentru Străini și a Oficiului Național pentru Refugiați. De asemenea, sunt stabilite principiile și garanțiile procedurale referitoare la accesul la procedura de azil, nediscriminare, nereturnare, unitatea familiei, interesul superior al copilului, perioada acordării unei forme de protecție, confidențialitate, cauze care înlătură caracterul penal al faptei, rolul activ, examinarea cererii de azil, hotărârea cu privire la cererea de azil, prezumția de bună credință, garanțiile privind minorii neînsoțiți solicitanți de azil.

Secțiuni speciale sunt dedicate unor aspecte fundamentale legate de drepturile și obligațiile solicitanților de azil, formele de protecție, procedura de azil, procedura accelerată, procedura de soluționare a cererii de acordare a accesului la o nouă procedură de azil, drepturile și obligațiile persoanelor pe parcursul procedurii de stabilire a statutului-membru responsabil [3, p. 156].

În raport cu precedentă lege a azilului, cea în vigoare aduce o serie de modificări și completări cu privire la reunificarea familială, procedura de azil în etapa administrativă, procedura în cazul solicitanților de azil monori neînsoțiți, transferal de responsabilitate asupra statutului de refugiat, procedura statutului-membru responsabil, protecția umanitară temporară ș.a.

Au fost introduse în mod expres **cauzele de excludere** de la acordarea

protecției subsidiare sau a protecției umanitare temporare, precizându-se că nu se acordă protecție persoanei care a comis o crimă contra păcii și omenirii, o crimă de război; a comis o infracțiune gravă de drept comun înainte de intrarea pe teritoriul României; a comis fapte care sunt contrare scopurilor și principiilor enunțate în Carta ONU; constituie un pericol la adresa ordinii publice și siguranței naționale a României; a instigat sau a fost complice la săvârșirea categoriilor de fapte enunțate anterior; a planificat, a facilitat sau a participat la săvârșirea de acte de terorism.

Emigrația, prin fluxurile de ieșire ale românilor ce pleacă în străinătate este la rândul ei reglementată de legislația românească. *Legislația privind emigrația românilor* în străinătate are ca principale obiective protejarea românilor care lucrează în străinătate, și mai recent, aceasta are în vedere încurajarea cetățenilor români care lucrează în străinătate să revină în țară.

Astfel,

- *Legea 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate* stipulează în principal condițiile în care se emit actele de călătorie în străinătate pentru cetățenii români cu domiciliul în România, cât și în străinătate.

- Hotărârea 187/2008 privind aprobarea *Planului de măsuri pentru revenirea în țară a cetățenilor români care lucrează în străinătate* are ca obiectiv reglementarea activităților privind încurajarea românilor care lucrează în străinătate de a reveni pentru a lucra în România. Sunt stipulate 3 mari categorii de acțiuni în acest sens, respectiv:

a) Constituirea și actualizarea periodică de baze de date cu privire la cetățenii români care desfășoară activități în străinătate. Termenul de constituire este sfârșitul anului 2008, după care urmează actualizarea permanentă a bazelor de date constituite. Responsabile sunt MMFES, MIRA și MAE. În Italia s-a realizat deja un studiu care este postat pe site al Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă, studiu ce ofera date statistice legate de românii ce muncesc în Italia. S-a estimat că în anul 2007 în jur de 1 milion de români trăiau în Italia. Studiul oferă structura românilor aflați în Italia pe motive ale prezenței în Italia, pe sexe, pe regiuni de destinație în Italia, făcând referire și la sectoarele în care aceștia își desfășoară activitatea: servicii, industrie, agricultură, cât și alte informații.

b) Realizarea de campanii de informare și recrutare de forță de muncă dintre cetățenii români care lucrează în străinătate asupra oportunităților de angajare în România în vederea revenirii în țară. Responsabile sunt MMFES și MAE. În acest scop în prima parte a anului 2008 au fost întreprinse primele burse ale locurilor de muncă pentru românii din străinătate (Roma, Italia în februarie 2008; Castellon de la Plana, Spania în aprilie 2008; Torino, Italia în iunie 2008; Alcalá de Henares, Spania în iunie 2008). Obiectivele acestor acțiuni au fost: facilitarea contactului direct între firmele care oferă locuri de muncă în România și românii care doresc să revină în țară; informarea lucrătorilor români din Italia și Spania despre locurile de muncă vacante din România și tendințele de evoluție a pieței muncii, prezentarea de către experți ai autorităților din administrația publică centrală din România și distribuirea de materiale informative privind drepturile de asigurări sociale de care beneficiază în România, aspecte privind coordonarea sistemelor de securitate socială în Uniunea Europeană, riscurile muncii fără forme legale, inițierea de afaceri și oportunitățile de finanțare și formare profesională de care vor putea beneficia prin programele de finanțare europene disponibile în România. Ele au atras fiecare între 500 și 1300 de participanți români ce muncesc în țările respective și s-a realizat facilitarea întâlnirii între lucrătorii români și angajatori din România. Dintre participanți o mare parte au declarat că doresc să se întoarcă în România, discuțiile purtate fiind în jurul nivelului de salarizare ce se poate obține în România (s-au vehiculat niveluri acceptabile între 600-800 euro/lună) și obținerii de informații legate de posibilitatea obținerii unor drepturi de pensie în situația desfășurării de activități profesionale în mai multe state- membre ale Uniunii Europene.

c) Reglementarea unui sistem de stimulare a revenirii și reintegrării profesio-

nale a cetățenilor români în țară prin promovarea principiului migrației circulatorii. Sunt responsabile un număr mai mare de ministere, scopul fiind de a stimula cetățenii reîntorși în România să-și dezvolte afaceri pe cont propriu, să se reîntregeze în munca în agricultură, să se reîntoarcă lucrătorii cu calificări superioare.

Printre *celelalte reglementări* în domeniul migrației în România, dar cu o importanță deosebită în lumina ultimelor evoluții în domeniu la nivel internațional și european, se numără actele legislative ce reglementează Strategia națională privind imigrația pentru perioada 2007-2010 (Hotărârea 1122/2007 pentru aprobarea Strategiei naționale privind imigrația pentru perioada 2007-2010).

În continuare vom prezenta acțiuni întreprinse în România ca urmare a actualizării legislației privind fenomenul migraționist.

Strategia națională privind imigrația pentru perioada 2007-2010 pornește de la ideea că imigrația nu trebuie privită ca un aspect negativ sau o problemă ce trebuie rezolvată, ci mai degrabă ca un proces ce trebuie gestionat. Această strategie are ca obiectiv principal maximizarea efectelor pozitive și minimizarea efectelor negative ale imigrației pentru societate, cprinzând și liniile de acțiune în privința mai multor aspecte legate de acest fenomen, precum: imigrația controlată, prevenirea și combaterea imigrației ilegale, azilul, integrarea socială a străinilor, fenomenul emigrației cetățenilor români [8, p. 138].

a) *Imigrația controlată* are în vedere promovarea liberei circulații a persoanelor în cadrul Uniunii Europene, dar și facilitarea admisiei lucrătorilor din țări terțe. Măsurile propuse în România prin strategia națională, sunt în concordanță cu Programul de la Haga și cu politica comună a UE în domeniul imigrației legale.

a.1. Asigurarea cadrului administrativ necesar exercitării dreptului la liberă circulație și rezidență a cetățenilor statelor-membre ale Uniunii Europene prin asigurarea cadrului legislativ și instituțional corespunzător.

a.2. Promovarea admisiei cetățenilor din țări terțe în scop de **muncă** se va face în funcție de cerințele pieței muncii din România prin stabilirea unor cote de admisie în scop de muncă, facilitarea accesului pe perioade limitate a anumitor categorii socioprofesionale ce sunt deficitare pe piața internă, acorduri bilaterale între România și alte țări pentru admisia în România de lucrători în scop de muncă.

a.3. Încurajarea admisiei cetățenilor din țări terțe în scopul desfășurării de **activități comerciale și de afaceri**, care să aibă potențial major în realizarea de investiții și crearea de locuri de muncă în România.

a.4. Promovarea unui sistem eficient de selectare a cetățenilor din țări terțe în vederea **studiului** în România, astfel încât nivelul de pregătire al acestora să contribuie la eventuala continuare a șederii acestora după încheierea studiilor pentru a desfășura activități în beneficiul societății românești.

a.5. Dezvoltarea și administrarea unor sisteme informatice eficiente în gestionarea imigrației pe teritoriul național. Se are în vedere crearea unor sisteme informatice performante care să fie interconectate la nivel național, în cadrul acestora un element central fiind Sistemul Național de Vize, Migrație și Azil.

b) *Prevenirea și combaterea imigrației ilegale*, ținând seama de tendința transformării României într-o destinație tot mai atractivă pentru migranți. Alinierea la politicile U.E. în domeniu are în vedere:

b.1. Informarea eficientă a potențialilor imigranți asupra legislației românești privind admisia și a măsurilor luate de statul român pentru combaterea imigrației ilegale.

b.2. Intensificarea cooperării instituțiilor abilitate în vederea combaterii imigrației ilegale și a muncii la negru, în special prin implicarea structurilor teritoriale care au contact direct cu grupurile-țintă.

b.3. Intensificarea măsurilor de îndepărtare a străinilor care au intrat ilegal pe teritoriul României sau care au intrat legal, dar ulterior șederea lor a devenit ilegală. Acțiunile vor fi diferențiate în funcție de specificul situației fiecărei categorii

de personae, aplicându-se măsuri speciale în cazul persoanelor vulnerabile, precum: minori, minori neînsoțiți, persoane cu dizabilități, persoane în vârstă, femei însărcinate, părinte singur cu minor(i), personae care au fost supuse torturii, răpirii sau altor forme serioase de violență psihică, psihologică sau sexuală [8, p. 191].

b.4. Acțiuni în domeniul politicii de vize, migrației, azilului, controlului frontierei și cooperării polițienești pentru pregătirea aderării României la Spațiul Schengen.

b.5. Intensificarea cooperării autorităților române cu instituții similare din statele membre UE, precum și cu cele din țările de origine sau tranzit pentru combaterea imigrației ilegale, cu accent pe schimbul de informații. Un loc aparte va fi ocupat de cooperarea cu instituțiile din țările cu potențial migrator important pentru România. Colaborarea cu agențiile și instituțiile existente la nivel european este de asemenea, avută în vedere.

c. *Azilul*. Principalele acțiuni ce vor fi întreprinse, în concordanță cu legislația europeană în domeniu, se referă la:

c.1. Asigurarea accesului neîngrădit la procedura de azil și respectarea principiului nereturnării, o atenție aparte fiind acordată cazurilor persoanelor aflate pe teritoriul României cu ședere ilegală, dar care au nevoie reală de protecție internațională, fiind necesară reglementarea statutului lor.

c.2. Prevenirea, descurajarea și sancționarea abuzurilor la procedura de azil, prin aplicarea unor criterii de eficiență și calitate privind procedurile, politicile și practicile corespunzătoare c.3. Asigurarea și menținerea capacității României de asumare a responsabilităților și obligațiilor de stat-membru al UE în domeniul azilului, ceea ce implică, între altele, o contribuție activă la mecanismele de împărțire a sarcinilor între țările ce primesc solicitanți de azil și refugiați.

c.4. Asigurarea unui rol activ în dezvoltarea cadrului legislativ și instituțional și construirea unor sisteme de azil funcționale în estul și sud-estul Europei, cu deschidere către țări, precum cele din spațiul ex-iugoslav sau Republica Moldova. În acest sens, se va întări cooperarea atât cu autoritățile din statele-membre ale UE cât și cu organismele internaționale – OIM și UNHCR.

c.5. Îmbunătățirea condițiilor de recepție a solicitanților de azil și de cercetare a informațiilor din țările de origine prin soluții care să valorifice oportunitățile oferite de Fondul European pentru Refugiați și Fondul European pentru Integrare.

d) *Integrarea socială a străinilor* are în vedere:

d.1. Susținerea participării active a străinilor care domiciliază sau au reședința legală în România, având în vedere [7, p. 164]:

d.2. Susținerea participării active a străinilor care domiciliază sau au reședința legală în România la viața socială, economică și culturală a țării, ceea ce va contribui la integrarea acestora în societatea țării-gazdă, în paralel cu conservarea identității lor culturale.

d.3. Protejarea categoriilor vulnerabile precum victime ale persecuției pe bază de gen/sex, minori neînsoțiți, victime ale torturii, persoane cu handicap, persoane în vârstă ș.a.

d.4. Asigurarea accesului tuturor străinilor care domiciliază sau au reședința pe teritoriul României la procedura de obținere a cetățeniei române.

d.5. Pregătirea adecvată a personalului implicat – funcționari publici, personal contractual, persoane cu funcții de conducere, personal angajat în serviciile de sănătate, educație, asistență socială etc. pentru respectarea diferențelor culturale, religioase, fizice și psihologice ale persoanelor în curs de integrare. Se va pune accent pe derularea de programe de educare și formare a acestor categorii de personal.

Hotărârea Guvernului menționată mai sus a stabilit că această strategie națională va fi implementată prin planuri de acțiune anuale. Primul plan a fost ***Planul de acțiuni pe anul 2007 pentru implementarea Strategiei Naționale privind Imigrația***, plan care, deși a fost aprobat în luna septembrie 2007, a reușit să

realizeze un procent de 87% dintre acțiunile propuse (Studiu MIRA, 2008). Acesta a prevăzut acțiuni în toate cele patru domenii principale ale strategiei naționale în vederea atingerii obiectivelor pe care și le-a propus.

Între principalele acțiuni care s-au desfășurat ca parte a planului pe 2007 se numără:

a) În privința *imigrației legale și controlate* s-au întreprins următoarele acțiuni:

- Înființarea Oficiului Român pentru Imigrări.
- Adoptarea, modificarea și completarea unor acte normative (OUG 194/2002 privind regimul străinilor în România; OUG 56/2007 privind încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul României) așa cum s-a prezentat anterior în secțiunea privind legislația.
- Elaborarea unui Ghid de orientare și informare a potențialilor migranți din țări cu privire la oportunitățile și condițiile de admisie pe piața muncii, precum și riscurile la care aceștia se expun în cazul nerespectării legislației naționale.
- Manifestarea interesului (vizite și negocieri prealabile) pentru încheierea unor parteneriate de mobilitate între România și alte state-terțe în vederea atragerii de forță de muncă din aceste state. În acest context, a fost încheiat un parteneriat de mobilitate între România și Republica Moldova care urmează a fi implementat [1, p. 62].
- Încheierea de protocoale și realizarea de întâlniri periodice între reprezentanții instituțiilor implicate în gestionarea migrației (de exemplu între Oficiul Român pentru Emigrări și Direcția Generală de Afaceri Consulare, între Oficiul Român pentru Imigrări și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă etc.).
- Realizarea unor analize privind domeniile de activitate deficitare din țara noastră pentru care se solicită forță de muncă străină. Au fost identificate ca sectoare deficitare în forță de muncă: construcțiile, serviciile din agriucultură, industria hotelieră, sănătate.
- Derularea unui studiu privind gradul de satisfacție a cetățenilor străini privind serviciile oferite de Oficiul Român pentru Imigrări.
- Realizarea unui proiect în vederea obținerii finanțării pentru fondarea unei biblioteci virtuale care să cuprindă specimene ale documentelor de stare civilă folosite de străini pe teritoriul României.

b) În ceea ce privește *prevenirea și combaterea imigrației ilegale*, s-au întreprins următoarele acțiuni:

- Depistarea străinilor cu ședere ilegală și combaterea muncii la negru prin acțiuni desfășurate de Oficiul Român pentru Imigrări în cooperare cu alte instituții cu competențe în domeniu precum organele de poliție, poliția de frontieră, inspectoratele teritoriale de muncă, inspectoratele județene pentru jandarmi. A rezultat necesitatea dispunerii de măsuri privind structurile teritoriale subordonate ale acestor instituții în vederea combaterii eficiente a migrației ilegale la nivel județean (introducerea corectă a datelor străinilor în evidențele traficului de frontieră, schimbul de date reciproc etc.).
- Derularea, de către Oficiul Român pentru Imigrări, a unei campanii de mediatizare a prevederilor legislației privind regimul străinilor, încadrarea acestora în muncă, sistemul securității sociale, riscurile cărora se supun migranții care nu respectă prevederile legale.
- Realizarea unei campanii de informare și combatere a discriminării persoanelor cu handicap, inclusiv cetățeni străini aflați pe teritoriul României, campanie coordonată de Agenția Națională pentru Persoanele cu Handicap.
- Analiza situației privind asigurarea traducerii în și din limba română în fața instanței pentru străinii cu ședere ilegală și sursele de finanțare pentru desfășurarea acestei acțiuni.
- Elaborarea unui proiect legislativ care să actualizeze prevederile existente privind regimul juridic al contravențiilor prin includerea de proceduri referitoare la încasarea sancțiunilor contravenționale aplicate cetățenilor statelor-terțe.

- Crearea, la nivelul ORI, a unui grup de lucru pentru stabilirea detaliilor tehnice necesare accesării alocărilor disponibile pentru 2008 din Fondul European pentru Returnare.
- c. În ceea ce privește azilul, acțiunile întreprinse au vizat:
- Elaborarea, la nivelul ORI, a documentelor necesare (programe, manuale, proiecte) pentru atragerea de finanțări în cadrul Facilității de Tranziție oferite de U.E.
 - Pregătirea participării României în calitate de Junior Partner la proiectele finanțate de UE , în special pentru a oferi expertiză statelor care au încheiat parteneriate de mobilitate cu U.E. (ex. Republica Moldova).
 - Continuarea procesului de implementare în România a Directivei Europene 2005/85/EC privind standardele minime ale procedurii de acordare și retragere a statutului de refugiat din statele-membre.
 - Inițierea, de către ORI, a unor proiecte de acte normative privind atribuțiile autorităților responsabile cu implementarea sistemului Eurodac și stabilirea metodologiei de cooperare în vederea aplicării regulamentelor europene în domeniu, asigurarea asistenței materiale pentru persoanele cazate în centrele din subordinea ORI, relocarea refugiaților în România.
 - Crearea cadrului legal privind standardul unic al permiselor de rezidență pentru persoanele care se bucură de o formă de protecție.
 - Elaborarea de către ORI a unui Cod de conduită profesională în relația cu solicitanții de azil.
 - Efectuarea demersurilor necesare pentru schimbarea formatului documentelor de călătorie pentru toate categoriile de azilanți, conform standardelor de identificare biometrică (pașapoarte electronice).
- d) În privința *integrării sociale a străinilor* s-au întreprins acțiuni în următoarele direcții:
- Organizarea de către ORI de întâlniri semestriale de coordonare cu celelalte instituții implicate în procesul de integrare a refugiaților, și anume, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Ministerul Muncii, Familiei și Egalității de Șanse, Ministerul Sănătății Publice, Agenția Națională de Protecție a Drepturilor Copilului ș.a.
 - Organizarea de sesiuni de pregătire a personalului din centrele teritoriale ale ORI pentru implementarea corespunzătoare a prevederilor legislative în domeniul facilitării integrării străinilor cu drept de ședere în România.
 - Elaborarea de către Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului în colaborare cu ORI a unei metodologii (faza de proiect) de atestare a studiilor preuniversitare pentru străinii cu o formă de protecție în România care nu posedă documente doveditoare.
 - Organizarea de sesiuni de pregătire și perfecționare a personalului cu atribuții în domeniul eliberării autorizațiilor/permiselor de ședere în scop de muncă.
 - Demararea procedurilor specifice pentru conectarea on-line a Agenției Române pentru Investiții Străine și a Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului la Sistemul Informatic de Management al Străinilor administrat de Oficiul Român pentru Imigrare.

Bibliografie:

1. Capanu I. Indicatorii economici. Conținutul și funcțiile lor. București: Ed. Economică, 1998. 248 p.
2. Cramarencu-Cucuruzan R.E. Migrația și mobilitatea forței de muncă din România în contextul integrării europene. Teză de doctorat (coord.șt. M. Bîrsan). Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, Septembrie, 2008. 181 p.
3. Dragomir E., Niță D. Instituțiile Uniunii Europene. București: Nomina Lex, 2010. 366 p.
4. Lăzăroiu S. Romania: More ‚Out’ than ‚In’ at the Crossroads between Europe and the Balkans. Viena: Migration Trends in Selected EU Applicant Countries, vol. IV, IOM, 2003. 188 p.
5. Mansoor A., Quillin B. (Eds.). Remittances. Eastern Europe and the Former Soviet Union. World Bank, 2007. 212 p.
6. Niculescu N.G., Popa M., Niculescu I. Economie politică. Teorie și politică pentru România. Iași: Polirom, 1998. 232 p.
7. Nicolescu O. Managementul comparat. București: Economică, 2006. 291 p.

8. Răboacă Gh. Piața muncii și dezvoltarea durabilă. București: Tribuna Economică, 2003. 305 p.
9. Roșca P., Stana G., Roșca L. Piața forței de muncă și particularitățile ei. În revista științifică „Studii Economice”. Chișinău: ULIM, 2010, nr.3-4. 640 p. (p. 27-33).
10. Tudorache D. General Considerations on the Psychological Aspects of the Trafficking Phenomenon. București: Psychological Support to Groups of Victims of Human Trafficking Situations – Psychological Notebook, vol. 4, IOM, February 2004. 288 p.

Recenzent: Petru ROȘCA, dr. hab., prof. univ., ULIM

РАЗВИТИЕ МЯСНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА ЗА ПОСЛЕДНИЕ ГОДЫ.

*Петр РОШКА, доктор хаб., проф. унив., УЛИМ
Галина ШЕВЧЕНКО, мастерант, УЛИМ*

The meat industry is one of the most important sectors of a country's economy. The production and consumption of meat products is one of the indicators of the life quality of a nation. According to this the development of the meat industry is the result of increasing both economic and social level of life in a country. In this article we present the information about evolution of the meat industry in the Republic of Moldova in the last years basing our investigation on the official statistical data and the positions of the experienced meat industry experts.

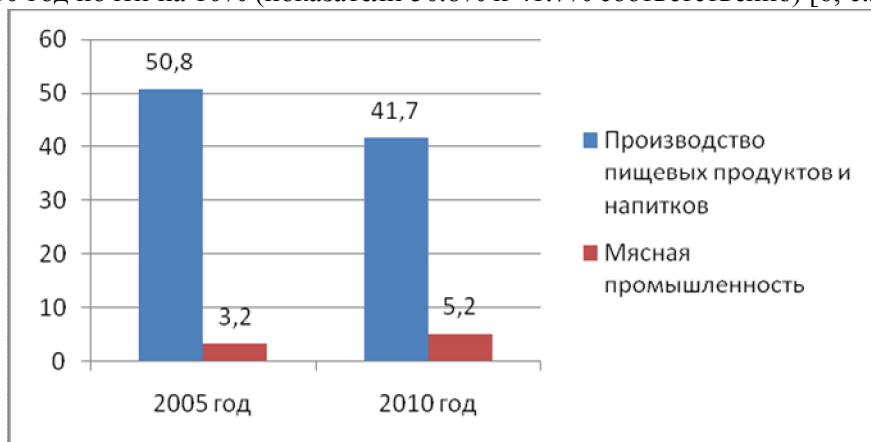
Мясная промышленность является одной из самых важных отраслей народного хозяйства, которая призвана обеспечить население страны необходимым количеством мяса и мясопродуктов. Потребление этих видов продуктов питания – один из важнейших показателей уровня жизни населения, и развитие мясной промышленности в стране говорит о повышении не только экономического уровня промышленности, но и социального уровня жизни людей, населяющих эту страну. В связи с этим можно утверждать, что мясная промышленность в Республике Молдова, государстве, которое развивается и стоит на пути улучшения качества жизни по всем показателям, взяв курс европейской интеграции, также набирает обороты. С целью подтверждения положительной тенденции развития мясной промышленности в Молдове мы будем опираться на официальные статистические показатели по данному экономическому сектору, а также обратимся за консультацией к таким экспертам в области мясной промышленности, как председателю Ассоциации Переработчиков Мяса Олегу Фуркулица, директору компании, занимающей импортом мяса Денису Сырбу, директору мясокомбината Mezellini Владимиру Макайда.

Мясная промышленность – это отрасль пищевой промышленности, перерабатывающая скот. Предприятия данной отрасли выполняют заготовку и убой скота, птицы, кроликов, производя мясные консервы, колбасные изделия и мясные полуфабрикаты. В структуре мирового производства мяса всех видов свинина занимает первое место - 39,1 %, на втором месте мясо птицы - 29,3 %, далее идут говядина - 25,0 %, баранина - 4,8 %, другие виды мяса - 1,8 % [3].

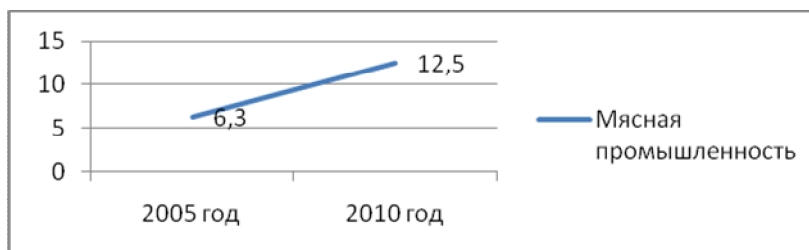
Развитие мясной промышленности в Молдове за последние годы.

Для молдавской индустрии сектор мясной промышленности является очень важным, и одним из самых важных отраслей пищевой промышленности. За последние годы, по словам директора мясокомбината Mezellini Владимира Макайда, в развитии мясной промышленности наметилась положительная тенденция устойчивого развития данной отрасли экономики Молдовы. «Главный масштабный прорыв, который был сделан – это тотальная реконструкция всех основных комбинатов страны, начиная от укрупнения зданий и заканчивая оборудованием» [1]. О том, что отрасль развивается в правильном направлении, говорит и Национальное Бюро Статистики Республики Молдова, приводя следующие цифры:

В 2005 году доля переработки мяса и производства мясных продуктов от общей промышленности Республики Молдова составляла 3.2 %. В 2010 году этот показатель приравнялся к 5.2%, притом, что доля производства пищевых продуктов и напитков в промышленности сократилась с 2005 по 2010 год почти на 10% (показатели 50.8% и 41.7% соответственно) [6, с.284].

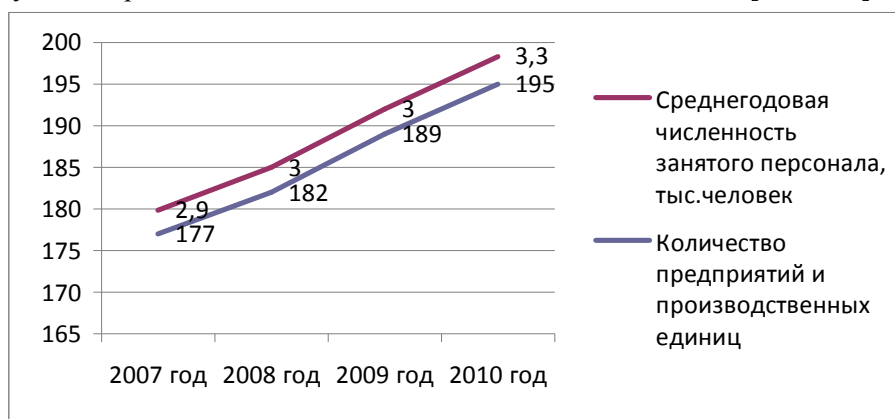

Фигура 1. Доля производства пищевых продуктов и напитков и мясной продукции от общей доли промышленности Молдовы, в процентах.

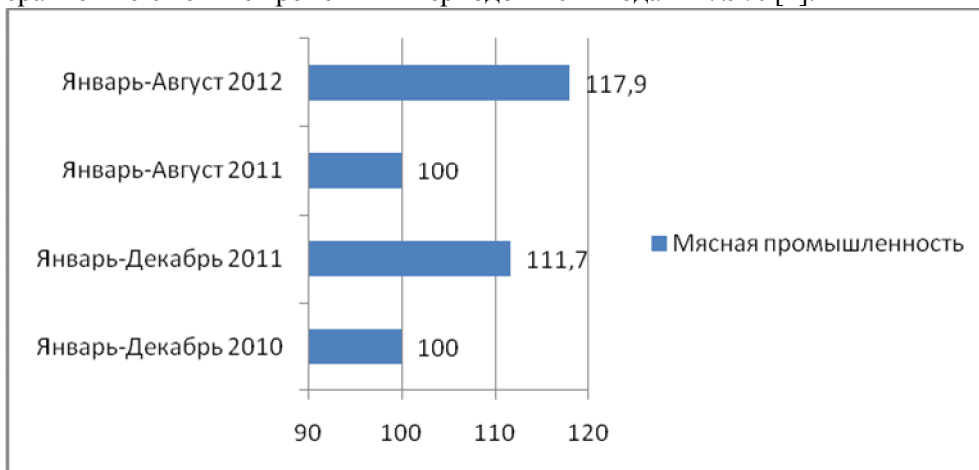
Фигура 2. Доля мясной промышленности от общей доли производства пищевых продуктов и напитков в Молдове, в процентах.

Также, согласно статистическим данным, в стране за последние годы намечена тенденция постоянного роста количества предприятий и производственных единиц, занятых в сфере мясной промышленности. В 2007 году в РМ было зафиксировано 177 предприятий в этой отрасли, а в 2010 году этот показатель возрос до отметки 195. Кроме того, за этот же период увеличилась и среднегодовая численность занятого в производстве мясной продукции персонала с 2.9 тысяч человек до 3.3 тысяч человек [6, с. 277].

Фигура 3. Динамика количества предприятий и производственных единиц в мясной промышленности Молдовы и занятая на них среднегодовая численность персонала.

Таким образом, мы видим, что благодаря развитию мясной промышленности в республике появляются новые рабочие места. Однако, по мнению Владимира Макайда, при сегодняшних требованиях качества, предъявляемых потребителями, контролируемых государством и необходимых в условиях существующей конкуренции, малые предприятия не могут «выдерживать гонку и сходят с дистанции. Объемы производства с учетом перераспределения рынка увеличиваются у главных игроков рынка мясной промышленности» [1]. О росте объема продукции говорит и статистика. Сравнивая показатели объема произведенной продукции в 2010 и 2011 годах, мы видим, что прирост в 2011 году по отношению к 2010 составил 11.7%. Еще больший рост в объеме продукции отмечен за период с января по август 2012 года по сравнению с тем же временным периодом 2011 года – 17.9% [4].

Фигура 4. Индекс объема произведенной мясной продукции в период с января по декабрь 2011 года по отношению к периоду с января по декабрь 2010 года и в период с января по август 2012 года по отношению к периоду с января по август 2011 года.

Мы радуемся положительной тенденции развития мясной промышленности в Республике Молдова и задаемся вопросом: благодаря чему она существует?

Главный фактор, способствующий развитию данного сектора промышленности – жесткая конкуренция, проявившая себя именно в последние 3-4 года. По словам председателя Ассоциации Переработчиков Мяса Олега Фуркулица (бывший директор мясокомбината Basarabia Nord), «раньше рынок мясной промышленности был поделен между парой-тройкой производителей. Сейчас ситуация изменилась. Все комбинаты, которых можно назвать «лидерами», а это, согласно данным за октябрь 2012 года по объемам изготовленной продукции, Basarabia Nord (350 тонн), Mezellini (300 тонн), Pegas (290 тонн), Meathouse (250 тонн), Rogob (220 тонн), Carmez (170 тонн), находятся практически в одинаковом положении с точки зрения прочности их позиции на рынке. А о прочности пока говорить очень сложно, так как главный рычаг, благодаря которому комбинат чувствует себя увереннее – все новые и новые финансовые ресурсы, которые любому комбинату не так легко заполучить» [8].

И если, соглашаясь с Олегом Фуркулица, о прочности положения лидирующих производителей мясной продукции, говорить сложно, то мы с уверенностью можем отметить, что качество мясной продукции за последние годы возросло, и будет расти. К примеру, в 2012 году государство издало приказ, согласно которому, вся готовая мясная продукция должна соответствовать стандарту системы управления безопасностью пищевых продуктов НАССР (от англ. НАССР - Hazard Analysis and Critical Control Points - анализ опасностей и критические точки контроля) [1].

Эта система обеспечивает контроль на всех этапах производства пищевых продуктов, любой точке процесса производства, хранения и реализации продукции, где могут возникнуть опасные ситуации, и используется в основном предприятиями - производителями пищевой продукции.

Для внедрения системы НАССР производители обязаны не только исследовать свой собственный продукт и методы производства, но и применять эту систему и ее требования к поставщикам сырья, вспомогательным материалам, а также системе оптовой и розничной торговли [5]. Таким образом, любая рецептура мясного изделия, называемая стандартом фирмы, разработанная на предприятии, должна быть не только зарегистрирована и одобрена Министерством Сельского Хозяйства, Министерством Здравоохранения и Министерством Экономики, но и соответствовать стандарту НАССР [8].

Кроме того, важным моментом в улучшении качества готовой продукции стало улучшение качества сырья, то есть, самого мяса. В течение определенного времени, вплоть до 2009-2010 гг. доступ к импортированному сырью был лишь у некоторых компаний и предприятий, что в значительной степени негативным образом влияло на качество готовой продукции по всей Республике [7]. В последние несколько лет, и мясоперерабатывающие комбинаты, и прочие компании, получили лицензии на импорт сырья, что положительным образом сказалось на его качестве, а, следовательно, и на качестве изготавливаемой продукции.

Проблемы мясной промышленности в Республике Молдова

Как мы уже отметили выше, на сегодняшний день мясная промышленность в Республике Молдова характеризуется динамикой роста и положительной тенденцией развития, однако, существует ряд проблем, которые все еще негативным образом сказываются на данной отрасли экономики нашего государства.

Одна из самых главных проблем, с которой сталкивается мясная промышленность не только Молдовы, но и многих других государств – это недостаток сырья. В первую очередь, производители говорят о том, что недостаток местного сырья (и прочие смежные проблемы, такие, как, например, перебой поставок сырья) вынуждает их импортировать существенный процент мяса. И это происходит даже сегодня, когда, по словам директора компании, занимающей импортом мяса, Сырбу Дениса, цена на мясо в Молдове зачастую ниже, чем на привезенное из Европы. Однако ввиду чего складывается данная «высокая» стоимость европейского сырья, к примеру, свиной шеи, если в Европе она стоит намного ниже? Ответ очевиден – высокие таможенные пошлины. «Свиная шея в Европе стоит 44 лея за 1 килограмм. Однако, с учетом высоких таможенных пошлин – 20% на свиную шею на кости, спецпошлина в размере 200 евро за тонну и НДС, молдавским мясокомбинатам мы можем ее предложить по цене 78 леев за килограмм, когда молдавская свиная шея стоит 68 леев. И тем не менее, предприятия ее покупают. А представьте, что будет, если между Молдовой и Евросоюзом отменят таможенные пошлины?» [7]. И эта перспектива отмены таможенных пошлин с Евросоюзом является одной из главных угроз для сектора пищевой (в особенности, для мясной промышленности нашей страны), которая чревата упадком местного рынка готовой продукции за счет поступления в продажу более дешевого, но качественного, импортного товара.

Вторая проблема, вытекающая из первой – рост цен на сырье, а значит, рост цен на готовую продукцию, что негативным образом может сказаться на отрасли мясной промышленности ввиду и без того невысокой ограниченной покупательской способности молдавского населения. В республике показатель потребления мяса и мясopодуkтов на душу населения по-прежнему многократно

отстает от развитых стран. Если в США потребляют 120 кг на человека в год, в ЕС - порядка 80 кг, в России - 65 кг, в Молдове среднегодовое потребление мяса на одного человека составляет около 30 килограммов. Иными словами, средне-статистический молдаванин употребляет вчетверо меньше мясных продуктов, чем американец, и в 2,5 раза меньше, чем европеец [2].

Кроме того, производители отмечают недостаток квалифицированных трудовых ресурсов, что также не играет положительной роли в развитии данного сектора промышленности. Олег Фуркулица добавляет, что помимо перечисленных проблем, существует еще один важный с точки зрения стратегического развития как сектора в целом, так и отдельного мясоперерабатывающего комбината – отсутствие грамотной маркетинговой политики, отсутствие политики повышения «имиджа колбасных изделий» [8].

Если резюмировать все то, что было сказано выше, то можно сделать следующий вывод: в течение последних лет мясная промышленность Республики Молдова развивается, и в ее развитии намечена положительная тенденция, несмотря на существующие проблемы. Об этом нам говорят как специалисты, работающие в этой отрасли, так и официальные статистические данные.

Важным фактом является не только повышение конкуренции между крупными мясоперерабатывающими комбинатами Молдовы, но и рост качества производимой продукции.

Если говорить о перспективе мясной промышленности в Молдове, опираясь на мнение специалистов, можно заключить, что рост этого сектора будет продолжаться и дальше, требования качества будут расти. И главенствующий фактор успешного развития отдельного мясоперерабатывающего комбината в стране будет зависеть преимущественно от грамотно спланированного менеджмента на предприятии, который будет уделять внимания всем аспектам – политике продаж, маркетинговой и имиджевой политике, стратегии развития, менеджменту качества – все это – базовый фундамент и гарант выживания на рынке.

Библиография:

1. Макайда Владимир. Директор мясоперерабатывающего комбината Mezellini. Личная беседа 14.11.2012.
2. Молдавский Рынок Мяса. Статья. [http:// noi.md](http://noi.md) (посещен 10.11.2012).
3. Мясная Промышленность. [http:// ru.wikipedia.org](http://ru.wikipedia.org) (посещен 9.11.2012).
4. Национальное Бюро Статистики РМ. Статистика по отраслям. [http:// www.statistica.md](http://www.statistica.md) (посещен 13.11.2012).
5. Система управления безопасностью пищевых продуктов. [http:// ru.wikipedia.org](http://ru.wikipedia.org) (посещен 14.11.2012).
6. Статистический Ежегодник Республики Молдова/Национальное Бюро Статистики РМ. Кишинев: Статистика, 2011. 564 с.
7. Сырбу Д., Директор Mag-Ost SRL (импорт мяса). Личная беседа 14.11.2012.
8. Фуркулица О. Председатель ассоциации переработчиков мяса. Личная беседа 14.11.2012.

PROCURAREA, DEZVOLTAREA ŞI CONSERVAREA RESURSELOR UMANE

Gabriela Adîna Hasegan MARES, drd., ULIM

Human resource management acquires increasing importance of of increasingly improved as a result of market development of goods and services, especially as intensifies of the process of regionalization, globalization. Expanding of international business activity at the international level involves increasing complexity of activities they held, especially the development and diversification of human resource management that they use to manage cultural variables and economic activity which influence activitz at the level of each country. All these cause, "rethinking the strategic role of human resources within an organization".

Managementul resurselor umane îl putem defini ca fiind „ansamblul de activități prin care se asigură procurarea, dezvoltarea și conservarea resurselor umane de care are nevoie o organizație pentru a-și atinge obiectivele”.

Cei care răspund de personal trebuie să anticipeze cât mai bine posibil care va fi ocuparea forței de muncă și mai ales necesarul de resurse umane pentru următorii ani, gestionarii forței de muncă trebuie să fie capabili să ajusteze permanenta folosire a forței de muncă la necesitatea de lucru.

Pentru a putea vorbi de managementul resurselor umane (MRU), trebuie să punem accentul, înainte de toate, pe descrierea activităților componente ale acestuia.

Astfel se impune o reformulare a domeniului managementului resurselor umane, adoptarea unei viziuni sistematice care să deschidă calea unei abordări globale, coerente, oferind posibilitatea integrării fenomenelor.

Termenul „management” (din lat. manum agere = „a conduce cu mâna”) a fost definit de către Mary Follet prin expresia „arta de a înfăptui ceva împreună cu alți oameni”.

Rolul primordial al resurselor umane se regăsește și la nivelul organizației, fapt recunoscut și argumentat de numeroși oameni de știință din diferite țări și de practica managerială a firmelor competitive pe plan național.

În cadrul managementului resurselor umane, oamenii reprezintă, alături de informație, principalele materii prime. Pe măsură ce organizațiile se dezvoltă, ele se confruntă cu o serie de aspecte esențiale ale managementului resurselor umane.

Managerii creează un *plan de atragere și reținere a persoanelor cu abilitățile de care are nevoie organizația*.

Pentru a putea determina nevoia, respectiv, eficiența personalului încadrat în organizație este nevoie de *asănarea organizațională*.

Aceasta este o operație care se desfășoară o dată la cinci ani și constă în:

- resorbția supraefectivelor apărute în diverse departamente sau secții de activitate;
- revederea modului de structurare a organizației;
- revederea amplasării compartimentelor funcționale potrivit legislației în vigoare;
- ajustarea responsabilităților managerilor și a conducătorilor de departamente, respectiv de secții;
- lansarea unor operații de modernizare în domeniul tehnologiei, a controlului financiar intern;
- actualizarea procedurilor de organizare și funcționare specifice fiecărui departament în parte.

O asănare organizațională (o reorganizare) pornește de la următoarele realități:

- este dificil să se ajusteze structura organizatorică a organizației publice în fiecare an;
- este necesar ca, din când în când, să se provoace modificări semnificative care să remotiveze personalul organizației;
- este necesar să se gestioneze sistemul de putere din organizație, să fie promovați cei capabili și - să fie îndepărtați sau neutralizați managerii care se dovedesc a fi incompetenți sau nu acționează în concordanță cu strategia organizației.

Pentru determinarea ofertei de muncă se vor analiza caracteristicile efectivelor existente, mișcările preconizate să aiba loc în decursul unei perioade, precum și situația competențelor profesionale ale sălariaților.

Productivitatea în cadrul organizației este influențată de modul în care interacționează și se combină resursele umane pentru a folosi toate celelalte resurse ale sistemului de management. Factori cum ar fi pregătirea, vârsta, experiența la locul de muncă și nivelul de educație formală joacă un rol important în stabilirea compatibilității persoanei cu o anumită organizație.

Implementarea planului de atragere și reținere a personalului cu abilitățile de care are nevoie organizația presupune **recrutarea, selecția, integrarea, instruirea, recompensarea, alegerea beneficiilor** cele mai potrivite și evaluarea permanentă a performanțelor pentru a se verifica dacă sunt atinse obiectivele organizaționale.

Aceste activități reprezintă componentele managementului resurselor umane.

Recrutarea, instruirea și programele de recompensare sunt create în vederea atragerii, dezvoltării și păstrării oamenilor cu abilitățile necesare.

Dezvoltarea resurselor umane implică un proces de instruire a oamenilor pentru a îndeplini sarcinile puse în fața organizației. Trebuie să se recunoască tipul de instruire de care au nevoie angajații, iar toate deciziile de instruire trebuie să motiveze angajatul supus formării.

Pentru ca un program de instruire să fie eficient, există un număr de tehnici de instruire și elemente necesare.

Este importantă evaluarea comportamentelor considerate adecvate, cât și a celor neadecvate pentru a putea evalua în mod direct și corect performanțele unui angajat.

Pentru a nu exista disensiuni între conducere și angajați, se desfășoară unele activități cum sunt:

- gestionarea conflictelor;
- consolidarea relațiilor cu sindicatele sau reprezentanții angajaților;
- consilierea angajaților.

Dacă organizația este în creștere, trebuie stabilite metode de gasire și angajare de oameni care să posede abilitățile solicitate.

Aceste lucruri trebuie cuprinse într-o formă de **planificare a resurselor umane**.

După întocmirea unui plan de resurse umane, trebuie urmat un număr de pași necesari implementării planului.

Prima parte a implementării planului constă în *determinarea de oameni* cu anumite abilități și de care este nevoie la un anumit moment.

Urmează apoi *recrutarea* – o procedură folosită pentru atragerea oamenilor calificați să candideze pentru posturile libere din cadrul organizației.

Activitățile de recrutare trebuie să înceapă cu o cunoaștere aprofundată a posturilor care urmează a fi ocupate astfel încât gama largă de sălariați potențiali să poată fi restransă în mod inteligent.

Tehnica folosită pentru a dobândi această cunoaștere se numește *analiza postului* și este folosită pentru a cunoaște sarcinile impuse de post (fișa postului) și tipul de persoană care trebuie angajată pentru a îndeplini aceste sarcini.

În afară de o cunoaștere aprofundată a postului, recrutării trebuie să fie capabili să găsească „sursele de resurse umane”, care pot fi clasificați în două feluri:

1. Surse din interiorul organizației;
2. Surse din afara organizației.

1. Sursele din interiorul organizației – grupul de sălariați dintr-o organizație constituie una dintre sursele de resurse umane.

• **Înventarul resurselor umane** – constă în informații despre caracteristicile membrilor organizației.

Tabelul 1.1. FISĂ ÎNVENTARULUI DE MANAGEMENT. (Studiu de caz)

NUME, vârsta, anul angajării Popescu Anca 47 ani 2002
POSTUL PREZENT Ocupă postul de 9 ani Conșilier economic superior (Departamentul Buget – Contabilitate)
PERFORMANTELE PREZENTE Semnificative – și-a îndeplinit sarcinile de serviciu
ATUURI Comunică excelent cu ordonatorii secundari și terțiari de credite
SLABICIUNI Nu delega întotdeauna colegilor de departament lucrările impuse de diversele situații

EFORTURI DE PERFEȚIONARE A realizat progrese semnificative în procesul de delegare în ultimii doi ani, de asemenea, se organizează mai eficient după ce a urmat un curs de management despre folosirea propriului timp de muncă și inițiativă
POATE FI PROMOVIAT PE POSTUL DE: CAND? Sef departament: 2011 (numai după efectuarea studiilor de master conform legislației în vigoare)
PREGĂTIREA DE CARE ARE NEVOIE Participarea la un program universitar de master specific activității desfășurate care să aprofundeze cunostințele sălariatului, conform legislației în vigoare.

- **Fisă inventarului de management** – este un formular folosit pentru inventarierea resurselor umane. Ea cuprinde evoluția în organizație a unui salariat și ne arată modul în care acel salariat poate fi folosit, în viitor, în organizație.

- **Formularul de înlocuire pe post** – este folosit în inventarierea resurselor umane. El sintetizează informațiile despre membrii organizației care pot ocupa un post în cazul în care acesta se va elibera.

- **Diagrama înlocuirii efectivelor de management** - este un formular folosit pentru inventarierea resurselor umane. Ea este orientată spre oameni și oferă o privire de ansamblu asupra persoanelor pe care managementul le consideră semnificative pentru planificarea resurselor umane.

Dacă analiza efectivelor se înfăptuiește relativ ușor, pornind de la informațiile existente în organizație, analiza competențelor se dovedește a fi mai delicată. Se poate folosi în acest scop, la nivelul fiecărui compartiment, o „**fișă a competențelor sălariaților**”, după modelul următor:

Tabelul 1.2. Fișă privind competențele sălariaților unui departament de munca pentru diferite lucrări

Tipul lucrării Numele sălariaților	L1	L2	L3	L4
A.	4	2	1	4
B.	0	4	0	4
C.	0	2	4	0
D.	0	4	0	3

Notatiile din tabelul 1.2 au următoarele semnificații:

0 - salariatul nu deține nivelul profesional pentru efectuarea lucrării respective;

1 - salariatul nu cunoaște lucrarea, dar are un nivel profesional suficient pentru a fi pregătit în vederea executării lucrării;

2 - salariatul cunoaște în general lucrarea;

3 - salariatul cunoaște bine lucrarea;

4 - salariatul cunoaște foarte bine lucrarea.

Din această fișă rezultă ca, pentru lucrarea (L1), organizația dispune doar de o singură persoană capabilă să efectueze activitățile necesare. Dacă persoana respectivă părăsește organizația, va apărea imposibilitatea efectuării lucrării.

Din analiza fișei pentru lucrarea (L2) se constată ca toate persoanele încadrate în același departament nu au împărțite sarcinile de serviciu, toți ocupându-se de aceeași lucrare.

Pentru lucrarea (L3) se constată că sarcinile sunt împartite dar un salariat ori nu cunoaște lucrarea, sau nu are un nivel profesional de pregătire în vederea executării lucrării impunându-se în acest caz pregătirea profesională a respectivului salariat.

Din analiza ultimei lucrări reiese că organizația dispune de personalul necesar și competent pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu.

În felul acesta, fișă de analiză a competențelor salariatului va permite organizației să ia măsuri privind formarea salariaților și flexibilizarea modului de lucru, astfel încât să se pună la adăpost de evenimente cu consecințe nefavorabile.

Fiecare formular oferă informații diferite pe care se poate baza decizia de promovare din interior. Aceste formulare ajută managementul să răspundă la următoarele întrebări:

- Care este evoluția unei persoane în organizație și ce potențial are respectiva persoană (fișă în inventarul de management)?

- Dacă postul devine vacant, cine este potrivit pentru a-l ocupa (formularul înlocuirii pe post)?

- Care sunt meritele unei persoane avute în vedere pentru un post în comparație cu cele ale unei alte persoane care poate ocupa același post (diagrama de înlocuire a efectivelor de management)?

Analiza comună a răspunsurilor la aceste trei întrebări trebuie să ajute managementul să ia cu succes decizia de promovare din interior. Sunt disponibile programe pentru calculator pentru a veni în sprijinul managementului în încercarea de a ține evidența unor resurse umane complexe și în luarea unor decizii mai bune legate de modul în care salariații pot fi cel mai bine folosiți și promovați.

2. Surse din afara organizației.

Dacă un post nu poate fi ocupat de cineva din organizație, managementul are la dispoziție alte surse de resurse umane din afara organizației. Aceste surse cuprind:

- concurenții – reprezentata de organizațiile concurente
- agențiile de recrutare;
- cititorii anumitor publicații;
- instituțiile de învățământ.

Următoarea etapă constă în *procedura de selecție* pentru stabilirea persoanelor care vor îndeplini efectiv sarcinile organizației și care vor fi angajați.

Urmează apoi *evaluarea*, care este un program în care se angajează și sunt evaluați participanții în funcție de o serie de exerciții individuale și de grup concepute pentru a stimula activitățile importante de la nivelul organizației la care aspiră să ajungă participanții.

După evaluarea participanților urmează *ocuparea postului*. Ulterior angajatul intra în sistemul organizațional ce presupune stabilirea atribuțiilor acestuia în fișa postului, efectuarea formalităților de *angajare* conform Codului muncii și legislației în vigoare (contract sau carte de muncă), stabilirea grilei de salarizare și bonificații, concediile și alte elemente ce pot face parte din drepturile sau obligațiile angajatului.

Angajarea oricărei persoane trebuie să se facă în acord cu legislația în vigoare în acest domeniu.

Întegrarea socioprofesională reprezintă procesul de asimilare a unei persoane în mediul profesional, de adoptare a acesteia la cerințele de muncă și comportament ale colectivului în cadrul caruia lucrează.

Întegrarea profesională este o fază ulterioară angajării. Metodele de integrare folosite diferă în funcție de scopul angajării

La rândul său, cei ce ocupă pozițiile superioare se vor înscrie în același tip de sistem, conform statutelor respective.

Managementul resurselor umane se bazează și pe prevederile Codului muncii, dar și pe profilul culturii organizaționale existente.

Finalitatea activității managementului de resurse umane constă în primul rând în „*a face angajatii așa cum își dorește organizația, dar și a face organizația așa cum își dorește angajații, astfel încât organizația să își atingă obiectivele*”. După cum se observă, există o diferență majoră între ce înseamnă managementul resurselor umane care are rolul de a modela oamenii și activitatea acestora în așa fel încât să se obțină maximum de performanță și ceea ce înseamnă activitățile specifice unui birou de

personal ce au rolul de a contabiliza datele despre angajați, pontarea orelor de program, a emite adeverințe și a calcula salariile.

Concluzie:

Realizarea și aplicarea managementului resurselor umane constituie o responsabilitate a personalului de conducere executiv. Managementul resurselor umane trebuie să garanteze că instituția obține și pastrează forța de muncă de care are nevoie, corespunzător calificată, loială și bine motivată.

Nu există o regulă generală cu privire la MRU, fiecare societate având propria să concepție asupra a ceea ce este legitim sau nelegitim, de gândit sau de negândit, bine sau rău din partea sălariaților săi.

Conducerea resurselor umane, aflate la intersecția diferențelor naționale este influențată puternic de sistemele de valori, de dispozitivele sociale și de legislațiile muncii.

Conșiderăm că se impune o reformulare a domeniului managementului resurselor umane, care să deschidă și în acest domeniu calea unei abordări globale, coerente, oferind posibilitatea integrării fenomenelor.

Bibliografie:

1. Emilian R., Conducerea resurselor umane, Editura Expert, București, 1999.
2. Botez C., M. Mamali, P. Pufan, Selecția și orientarea profesională, București 1971, Centrul de documentare al Ministerului Muncii.
3. Barraud J., Kittel F., Moule M., La fonction Ressources Humaines: métiers, compétences et formation, Ed. Dunod, 2000.
4. Chivu I., Dimensiunea europeană a managementului resurselor umane. Ed. Luceafarul, București, 2003.
5. Chivu I., Popa I., Curteanu D., Formarea formatorilor – de la teorie la practică, Ed. Economică, București, 2000
6. Manolescu A., Managementul resurselor umane, Ed. Economica, București, 2001.

Recenzent: Nicolae ȚĂU, dr. hab., prof. univ., prorector ULM

TENDINȚE ACTUALE ÎN ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII DE MARKETING ÎN ÎNTREPRINDERILE AGROALIMENTARE

Rodica BURBULEA, conf. univ., doctor în economie, ULIM

It is now more difficult to penetrate new markets, using modern technology and continuously improve, to apply systems under increasingly complex decisions, assimilate permanent diversifications of activities and to improve continuously, relations and external and internal communications of the company. All this can be achieved only totally and permanently adopting a vision and a marketing organization of modern, efficient, in constant change.

În condițiile actuale, când are loc o amplă diversificare a produselor, serviciilor și a întregii activități economice, spectrul implicării întreprinderii în cadrul aspectelor sale rezultative ține deja nemijlocit de organizarea activității de marketing.

Organizarea activității de marketing evidențiază însăși capacitatea de interrelaționare a companiei cu toți factorii săi externi, de utilizare a tuturor oportunităților pentru a asigura un proces de marketing eficient și rezultativ. Ea este actualmente elementul coagulant al întregului proces de analiză, luare a deciziilor și implementare a programelor și strategiilor de marketing.

Acest proces contribuie direct la crearea și posibilitatea accelerării performanțelor companiei, de el depinde astăzi modul de manifestare a agentului economic și, de cele mai multe ori, imaginea sa exteriorizată. Totodată, cu cât procesul de organizare a activității de marketing este mai structurată, mai bine evidențiată ca rol și misiune, cu atât influența ei și ponderea acesteia va crește în interiorul companiei și acest fapt, la sigur, va impulsiona dezvoltarea întregului component de marketing al agentului economic. Vizualizarea rezultatelor concrete, reflectate în volumul de vânzări și a cotei de piață, are o conotație din ce în ce mai interconectată cu o bună organizare a activității de marketing.

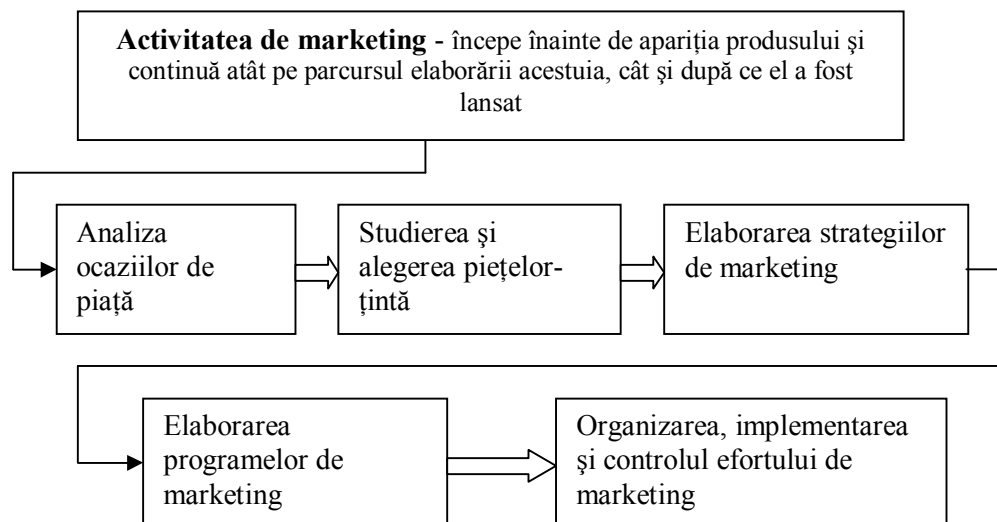
Organizarea activității de marketing presupune previzionarea, organizarea și coordonarea ei cu celelalte activități ce se desfășoară în cadrul întreprinderii, dar și antrenarea întregului personal la însușirea și adoptarea concepției de marketing, precum și controlul modului de desfășurare a politicii de marketing elaborată la întreprindere.

Factorii care influențează organizarea activității de marketing pot fi grupați în două mari categorii:

- A. Factori externi: din această categorie fac parte:
 - mediul în care acționează firma;
 - piața pe care își desfășoară activitatea întreprinderea;
 - cerințele și dorințele beneficiarilor.
- B. Factori interni: din această categorie fac parte:
 - concepția conducerii superioare;
 - mărimea, aria și structura gamei de produse și servicii oferite;
 - personalul firmei (număr, structură, nivel de pregătire etc.)

Organizarea activității de marketing trebuie privită atât ca proces, cât și ca structură. Ca proces, organizarea urmărește ordonarea acțiunilor ce se desfășoară în scopul realizării obiectivelor stabilite, permițând definirea și delimitarea funcțiunii de marketing și a componentelor ei: activități, atribuții și sarcini, organizarea urmărește gruparea activităților, atribuțiilor și sarcinilor, pe baza anumitor criterii și repartizarea acestora, în scopul desfășurării lor, pe grupe de lucru și persoane în vederea asigurării în cele mai bune condiții a desfășurării obiectivelor fixate. Rezultatul organizării structurale îl constituie structura organizatorică, ce permite desfășurarea întregii activități conform viziunii de marketing, însușită și receptată la toate niveluri de către toți lucrătorii.

Componentele de bază ale activității de marketing sunt reprezentate în figura 1.

FFig 1. Componentele de bază ale activității de marketing
Sursa: elaborată de autor [3, p.104].

Conform figurii 1, organizarea activității întreprinderii constă în structurarea activităților desfășurate și repartizarea eforturilor la nivelul diferitelor structuri organizatorice în scopul obținerii unei performanțe economice cât mai ridicate.

Cadrul organizatoric al desfășurării activității de marketing reflectă și rolul ce se atribuie funcției de marketing în cadrul întreprinderii, precum și gradul de încorporare a viziunii de marketing. Managementul marketingului vizează: planificarea și organizarea activității de marketing, proiectarea și funcționarea sistemului informațional de marketing, procesul de adoptare a deciziilor de marketing și elaborarea programelor de marketing care constituie instrumentul esențial de coordonare și optimizare a eforturilor întreprinderii, controlul și evaluarea activității de marketing.

Organizarea activității de marketing exprimată în activitățile desfășurate în cadrul departamentului de marketing este doar o componentă de marketing, care reprezintă variabila controlabilă a întreprinderii ce are „un rol determinant în realizarea funcțiilor marketingului, în stabilirea poziției întreprinderii în cadrul mediului ambiant”, o componentă esențială aflată sub incidența numeroșilor factori endogeni și exogeni, care impun continua ei adaptare la condițiile specifice ale fiecărei întreprinderi, în fiecare etapă a evoluției [2, p. 734].

Organizarea activității de marketing se poate realiza atât în cadrul structurilor organizatorice tradiționale ale întreprinderii, cât și prin intermediul unor structuri distincte (direcție, departament, compartiment) de marketing, fiecare opțiune având avantaje și dezavantaje specifice. Astfel, în primul caz, orientarea de marketing a activității firmei este asigurată direct de către conducerea întreprinderii, ajungându-se la rezultate relativ bune, numai atunci când conducătorul este dotat cu un real spirit de marketing și este capabil să armonizeze eventualele conflicte ce se pot naște între specialiștii în marketing și cei din alte structuri organizatorice. În cel de-al doilea caz, toate activitățile de marketing revin direcției de marketing, care deține o poziție și un rol bine determinat în cadrul organigramei firmei.

Procesul tranziției la economia de piață reclamă ca o necesitate vitală implicarea marketingului în mecanismul pieței, în activitatea agenților economici. Marketingul se poate afirma ca instrument în pregătirea agenților economici pentru confruntarea cu mecanismul liber al pieței, cu „regulile de joc” ale acestuia. Procesul tranziției reprezintă un amplu proces de transformări, echivalând cu crearea unui nou mecanism și al unui nou cadru de desfășurare a vieții economice și sociale, având ca obiectiv esențial edificarea economiei de piață.

În perioada actuală, marcată de trecerea efectivă la economia de piață, au sporit preocupările tuturor întreprinderilor în direcția adoptării concepției de marketing. Conducerile întreprinderii au conștientizat necesitatea reorganizării activităților desfășurate în concordanță cu noile condiții de mediu în care erau puse să acționeze. Cu toate acestea, în numeroase cazuri, dorința unei organizări care să încorporeze concepția de marketing, a devansat aceste concepții, ceea ce a condus apariția unor forme organizatorice cu caracter formal, trădând mai degrabă bune intenții, fără acoperire în aplicarea efectivă a marketingului.

În condițiile actuale, când agenții economici indiferent de natura capitalului și de forma lor de organizare, sunt puși în fața nevoii de a-și revedea și reformula întreaga activitate, conducerea și organizarea activității de marketing capătă o importanță esențială. Aceasta presupune extinderea marketingului la nivelul sistemelor de decizie din cadrul firmei, cât și o creștere progresivă a forței de masă a aplicării sale în subsistemele de execuție. Asemenea obiective de a contribui la creșterea competențelor și, mai ales, la deplasarea procesului de decizie cât mai aproape de locul realizării procesului economic propriu-zis. Pentru aceasta trebuie create premisele folosirii unor principii, a unor concepte și a unor metodologii adecvate, o cunoaștere în detalii a condițiilor reale, concrete, în care își desfășoară activitatea fiecare agent economic în parte, a mediului său micro - și macroeconomic, dar, mai ales, unui management modern, realizat într-o viziune cu adevărat de marketing.

Acest lucru presupune utilizarea unor metode științifice în domeniu, precum și existența unui personal cu adevărat profesionist, care să fie capabil să utilizeze un instrument științific pe măsură și care să dispună atât de ultimele cunoștințe teoretice în domeniu, cât și de experiența practică adecvată. Pe de altă parte, în viziunea marketingului, fiecare firmă trebuie să desfășoare o activitate eficientă, privită însă în complexitatea sa și care să aibă în vedere toate componentele sale: economică, socială [1, p.51].

În ultimele decenii, în majoritatea țărilor, marketingul a cunoscut o dezvoltare rapidă, fapt atestat de numărul ridicat de lucrări de specialitate, precum și de sporirea numărului instituțiilor care au drept obiect de activitate efectuarea cercetărilor de marketing, acordarea de consultanță agenților economici. În aceste tendințe se înscrie în prezent și țara noastră care, în noua sa configurație determinată de procesul de tranziție la economia de piață, a creat premisele organizării și desfășurării unei activități sistematice de marketing la nivelul tuturor agenților economici. Astfel, pe lângă organizarea unor cursuri de inițiere și specializare în marketingul și managementul modern, multe întreprinderi au trecut la crearea unor structuri organizatorice adecvate, vizând obiective specifice unor activități moderne de marketing.

Este edificator faptul că în multe țări vest europene directorul de marketing, ocupă o poziție importantă în structurile de conducere ale marilor firme, fiindu-i încredințate o serie de activități de mare importanță cum ar fi:

- elaborarea strategiei de piață;
- elaborarea politicii și strategiei de produs și de preț;
- elaborarea strategiei de distribuție și promoționale;
- elaborarea și actualizarea strategiei de marcă;
- stabilirea bugetelor anuale pentru produse și sectoare de activitate.

Tot în acest context este interesant de semnalat anumite tendințe recente desprinse din evoluția pieței europene. Astfel, în rândul specialiștilor de marketing s-a înrădăcinat concepția că viitorul aparține produselor cu vocație europeană, create sub deviza: „un singur produs, un singur ambalaj, un singur preț, o eurocomunicație și destinate unui consumator comun - consumatorul european”.

Noul marketing este un rezultat al combinării unor abordări distincte, dar în același timp complementare, fiindcă numai împreună ele pot genera succesul. Firma, în noul marketing, trebuie să stăpânească tehnologiile în care activează atât ea, cât și clienții ei, precum și concurența inclusiv planuri, precum și o viziune proprie asupra comportamentului ei pe piață. Întreprinderea noului marketing va urmări ca să-și dezvolte

legăturile cu clientul pînă la integrarea acestuia în procesul de proiectare, astfel încît produsul să fie pe măsura nevoilor și dorințelor cumpărătorilor. Toți acești factori vor ajuta și va susține imaginea firmei și superioritatea specificului ei tehnologic .

Planificarea structurilor organizaționale pentru activitățile de marketing se ocupă cu dezvoltarea unor suporturi administrative ale firmei, capabile să reacționeze cu eficacitate în fața schimbărilor din ambianța pieței, menținând atât flexibilitatea, cât și sensibilitatea managementului pentru a putea sesiza noile oportunități ale cererii. Față de ritmul actual de accelerare a schimbărilor care operează în lumea contemporană devine tot mai mult evident faptul că structurile organizaționale asociate cu succesele de ieri pot îngreuna eforturile făcute astăzi. Într-o ambianță dominată de relații foarte complexe și supusă în mod constant transformărilor, este tot mai dificil a pătrunde pe piețe noi, a utiliza tehnologii noi, a aplica noi sisteme de decizii, a asimila diversificările de activități și a perfecționa comunicațiile exterioare și interioare ale întreprinderii.

Organizarea activității de marketing joacă un rol deosebit de important la momentul actual atât la nivelul fiecărei întreprinderi, cât și la scara întregii economii. Pentru a îndeplini un asemenea rol, activitatea de marketing trebuie sprijinită și corect direcționată. În acest scop, există o serie de tendințe actuale care ajută la organizarea activității de marketing:

▪ *Tendințe la nivelul macroeconomic:*

- completarea cadrului legislativ care să favorizeze și chiar să stimuleze activitatea agenților economici într-o viziune de marketing, adică să stimuleze inițiativele, responsabilitățile, eficiența, să sporească competiția, să împiedice concurența neloială etc.;

- pregătirea specialiștilor în marketing: atât în învățămîntul superior de stat, cît și în cel privat. Este o realitate evidentă a economiei de piață că marketingul a devenit obiectul unei profesii bine conturate, care presupune cunoștințe și însușiri personale specifice.

▪ *Tendințe la nivel microeconomic:*

- crearea structurilor organizatorice adecvate proiectării, organizării și desfășurării activităților de marketing. În această direcție, constituirea și plasarea în organigrama întreprinderilor a unor departamente de marketing se cere întregită cu personal calificat și implicarea efectivă a lor în sistemul decizional al întreprinderilor;

- restructurarea activității întreprinderilor, în sensul revederii și precizării profilului, nomenclatorului de produse, a destinației acestora. Acestea trebuie să-și creeze mecanisme de autoreglare, un sistem de raporturi cu mediul extern, în mod deosebit cu piața, care să le permită o funcționare eficientă;

- poziționarea în cadrul pieței a fiecărei întreprinderi, decizie în fundamentarea căreia contribuția marketingului este hotărâtoare. Piața devine efectiv un criteriu de referință și teren de valorificare pentru activitatea întreprinderilor, fiecare trebuind să-și precizeze segmentul de piață în care găsește cele mai bune condiții de valorificare a produselor și serviciilor.

Raporturile cu piața, atitudinea față de clienții potențiali ca și față de ceilalți concurenți, se cer proiectate în cadrul unei strategii de piață, formulată în termeni realiști și mai ales în concordanță cu tendințele transformării pieței pe măsura parcurgerii perioadei de tranziție. Strategiile de piață vor constitui puncte de plecare pentru elaborarea și promovarea practică a unor politici globale de marketing.

Organizarea activității de marketing în tendințele actuale are o mare importanță, deoarece în vederea testării eficienței planificării, controlului, întreprinderile au nevoie de identificarea măsurilor - cheie pentru performanțele realizate. Tot în acest scop este necesară dezvoltarea unor sisteme noi sau perfecționate de rapoarte a datelor, astfel încât informația să fie mai precisă, la zi și utilă.

Bibliografie:

1. Balaure V. (coordonator). Marketing. București: Ed. Uranus, 2000. 575 p.
2. Kotler Ph., Armstrong G. Principiile marketingului. București: Ed. Teora, 2004. 1064 p.
3. Stanciu S. Organizarea și controlul activității de marketing. Studii Economice și juridice. București: Ed. Economică, 2001.134 p.

**MODERN ECONOMIC CRISIS
AND KONDRATEV N.D. «LONG WAVES»**

Josef BELOUS, doc. conf. univ., ULIM

В статье дан анализ не только обычного экономического кризиса, но и особенности современного кризиса, как кризиса финансово-экономического отличается, что это кризис перераспределения, а не перепроизводства. он носит фундаментальный характер, т.к. это кризис неолиберальной модели развития, которая началась с 80-х годов прошлого столетия (рейганомика и течеризм). в статье отмечается, что мы имеем дело с новой «длинной волной» (кондратьев), которая, в конечном счете, приведет к серьёзным изменениям в экономической основе современного мира.

In 1825 there was an economic crisis first in the history - event which has forced economists to discuss, analyze, search further for ways of the permission of this phenomenon. And not casually crisis has occurred in the country most developed at that time — Great Britain. And since then approximately each 8 - 10 years world developed countries, and behind them and others are shaken with economic crises. Result of crises is the withdrawal from the expanded reproduction whether to simple, whether to reproduction on the lent basis. It is overproduction crisis.

After crisis economic indicators is usual start to grow and the economy passes some steps (phases) in the movement, and then enters a strip of the next crisis. The period from the beginning of one crisis prior to the beginning of the following is called as an economic cycle. The name of this economic category was given in 1860 by the French economist Klement Guglar, thereby having underlined communication of economic processes with the processes which are taking place both in the nature, and in a society as a whole.

The economic cycle consists of four phases: crisis, depression, revival and elevating.

Crisis is a phase of a cycle in which contradictions between production potentialities of a society and decrease in purchasing capacity of the population are shown in the destructive form.

Depression is a phase which comes at once after crisis. It is characterised by following lines: industrial production is in a stage of stagnation, the prices are low, trade is inactive, there is an excess of the free monetary capital. But in depression preconditions for the future economic growth are created: the saved up products of work partially are destroyed or on sale at cut prices.

Revival is a phase during which the enterprises recover from shock and process of expansion of production begins. Gradually the level of production reaches precritical volumes. The rise in prices and profits begins. Revival passes in the following phase - elevating.

Elevating is the higher phase of a cycle. Production overcomes the highest point reached in the previous cycle. The new enterprises are under construction, the prices grow, and it gives the chance to businessmen to expand production. Banks with readiness give credits. All it creates the big possibilities for expansion of production, growth of trade and the services, considerably exceeding purchasing possibilities of the population. Thus, there are conditions for new crisis.

The cycle is a form of movement of economy. Its three forms differ:

Usual cycle (each 10 years);

Long waves, or cycle on Kondratyev (each 50 years);

Tactical cycle (3-4 years in separate industries of economy).

If the usual cycle is connected with economy passage through the above-named four phases a cycle on Kondratyev (long waves) are characterised by duration and cardinal changes in economy. We will track this form of a cycle, analyzing economic development since 1825 - year of the beginning of the first economic crisis.

1825-1875 - domination of a free competition; the state acts in role of «a sentry

dog» private property, a basis of the economic mechanism is «the invisible hand» of market (on A.Smith).

1875-1925 - fast development of productive forces, occurrence of monopolies and strengthening of their role in economy: the new form of a private property - collective (joint stock companies) and the new form of a competition - imperfect arises.

1930-1980 - cardinal change of system of production as a result of scientific and technical revolution; strengthening of process of nationalisation of production; an increasing role of the state in economic processes; occurrence of the mixed enterprises (state-private); growth of influence of the economic theory on economic policy of the states (F.D.Roosevelt was the first who used D.Keynes's ideas for carrying out of "a new rate» in economy of the USA).

Since 1980 - growth of internationalisation of production and the capital, amplifying interdependence of the states, World market creation, struggle in economic policy of two directions on adjustment of economic processes (keinsian and neoclassical). The victory of neoliberalism in economic policy in the leading states (USA, UK).

The objective reason of an economic crisis is the contradiction pledged in commodity production between private and public character of the work embodied in the goods. And crisis shows that balance in economy is no more, than accident.

Crisis possibility is pledged in simple commodity production, but in the conditions of complete commodity production it becomes the integral component of economic process. In real life the contradiction is shown in contrast between the production organisation at the separate enterprise and in production anarchy in a society. At each separate enterprise work of workers is organised and is under the strict control of the businessman. But in a society private work of workers of the given enterprise yet is not a social labour as the society through the market should recognise its that.

Chief goal of any production — reception of profit and in the increasing scales. For this purpose the businessman expands production that as a result leads to excess production of the objects of the labour which volume does not correspond to requirements of a society for them. Private work remains not implemented as the society did not recognise it as a social labour.

Thus, after each crisis the economy is restructured and starts to use new methods of production. After all economy - as the machine which needs a stop after long run as overheated the engine does not allow to move further. "Overheat" of economy demands a stop, rest.

The history of development of economy shows that advance is an alternative process from progress to recourse and on the contrary, i.e. the economy does «two steps forward and one step back».

The first serious economic crisis which became world, was crisis 1847-1848 It has begun in Great Britain, then has passed across Europe and has reached the USA. Its consequence were bourgeois revolutions in a number of the European countries.

In the XX-th century the deepest crisis was in 1929-1932. Its consequence - fascism growth in Germany. The answer to a problem of crisis and attempt to find the decision for an exit from it was the theory of J. Keynes. For prevention of crisis or mitigation of its consequences following measures (which urgencies and have not lost now) were offered:[see 1]

1. State intervention in economic processes as the full participant of market relations;

2. Availability at the property state in economy key industries;

The state investment in so-called public works for the purpose of situation improvement in sphere of employment. [see 2]

Completely to overcome the negative moments connected with recurrence of economic development, it is almost impossible owing to the natural disproportions

formed in any markets (for example, between supply and demand, a consumption level and savings etc.). In certain degree these disproportions are internally inherent in market economy: their display forces market makers to review strategy and business dealing tactics, leads to a branch and regional modulation of the capital, promotes production efficiency increase. However in a postindustrial society the state (in national economy) and the international institutes (in world economy) urged to manage market processes. It is important to predict forming of disproportions, to prevent their excessive accumulating.

Present crisis can be characterised as an example of the final stage of a cycle of "boom-recession", so often repeating in an economic history. Nevertheless some signs distinguish this crisis from the previous. First the base of the previous boom was the development of new financial products, and, as consequence, - additional investment possibilities (the majority of the previous crises were result of over-investments in the course of use of possibilities of real investment). Secondly, the global scale of crisis is caused by strengthening of communications in extremely interconnected financial system.

We deal with something much more serious, than simple time infringement of level of economic activity and the absolute falling of production traditionally measured by means of gross national product.

Really, in the world scale it is the most extensive crisis for the post-war period. Nevertheless as in intellectual so in political sense inadmissible simplification would be to reduce modern crisis to time falling of production.

But, unfortunately, crisis proceeds, as leaves far for narrowly understood sphere of production.

The first decade of XXI century we have begun in the conditions of improvement of a conjuncture and with decent enough rate of economic growth. The gross world product (GWP) has grown for first three years of decade in the sum on 9,6 %, that is on the average on 3,1 % a year (in 2001, 2002 and 2003 according to on 2,4, 3,0 and 3,9 %). This acceleration was observed and during the following period, in particular within three years before crisis. So, in 2005-2007 GWP has grown on 15,5 %, that is on the average for a year a little more than 4,9 % (in 2005, 2006 and 2007 according to on 4,9, 5,0 and 4,9 %). In recalculation on the inhabitant of the Earth - and the planet population now over six billions, that is twice more than in 1960, and three times more than 200 years ago, is the highest rate in the history of mankind fixed statistically. There was then a delay and crisis within three years (2008—2010) when GWP has increased by 4,9 %, that is on the average on 1,6 % a year (in 2008, 2009 and 2010 Accordingly on 3,0,-1,1 and 3,1 %). [see 3] Thus the gain for three recession years has constituted as much, how many for one pre-crisis year. We will add that such indicator means per capita production growth only on stagnatory 0,5 % a year.

First, the indicators resulted above on years concern dynamics GWP on the average for the whole world. And this world as we know, extraordinary various. It is enough to remember that if world production grew in first three years of decade on the average on 3,1 % a year for group of the rich countries, the most developed economy, with the population hardly less than 1 млрд the person, this indicator constituted only 1,6 %. As to "developing states" - however, in the made context this determination can be resulted without inverted commas, - where live 5,8 млрд the person it has constituted 4,3 %. In 2005-2007 these indicators have constituted accordingly 2,8 and 7,7 %, and in recession years "scissors" disperse even more: it accordingly -0,5 % and +4,3 %. The world economic system, and to the best because enormous distinctions between advanced and rather backward countries in a level of production and life are reduced changes. Crisis reduces this rupture that it is necessary to recognise as the positive phenomenon. If, say, in 2000 the Chinese gross national product will scent the population (but ГИИС) constituted only from

the American level (accordingly 2377 and 35 252 dollars) in 2010 it is a ratio have reached 6,7 % of 15 % (7200 and 47400 dollars). [see 4]

Secondly, modern crisis is more crisis of redistribution, than production. Really, gross national product fluctuations are notable, but fluctuations including absolute falling, and especially investments are much stronger than the sizes of consumption. Regional and branch distinctions are great: infringements have in a greater degree concerned the Western Europe, than the North America, and the Eastern Europe has suffered more than Western. Speaking about perturbations in distribution sphere in American (however, not only American) economy, it is possible to notice that this time crisis has appeared much more sensitive for Wall-street, than for Mein-street, that is for financial sector, instead of for wage labour. Or in other words: it in a greater degree mentions so-called "white collars", than "dark blue". Much more strongly crisis beats on motor industry, than on the food-processing industry. Redistribution consequences - both in whole world scales, and in scales of separate economic complexes - strongly differ.

Thirdly, on financial markets - including positive, expressed in growth of quotations, — it is impossible to consider tendencies as an automatic indicator of returning of economy to a "normal" condition (supposing that such condition in general exists). There is something opposite: as gamble in these markets have irrational character and there was an excessive separation of financial sector from real, tendencies can be display, and even one of the reasons of crises of production.

The problem of uncontrollable issue of securities, including provided with assets, and derivative urgent tools last years has become aggravated, and became one of the important reasons of crisis. So, the volume of international securities has increased with 13 271 bill. dollars in 2003 to 22 732 bill. dollars in 2008, or in 1,7 times. The volume issued деривативов even faster grew: with 2006 on 2008 the nominal sum of the issued derivative financial instruments has increased with 370 tril. to 684 tril. dollars, or nearly so in 2 паза. [see 5]

Fourthly, shocks in production and circulation sphere are accompanied by falling of employment which basically is automatically accompanied by unemployment growth. It continues to grow and in a phase of an exit of world economy from recession. It is possible to assume that on a boundary 2009-2010 of the unemployed in the world is approximately on 60 - 80 million more than one and a half years ago. And their army continues to grow, and not only in the countries which have overcome recession or endure it, but also in what have for various reasons avoided production falling. Thus, unemployment grows in the USA and Germany, China and India. The level of unemployment in the USA the highest for 25 years and, seemingly, as well as in the European Union, is on a psychological threshold of 10 %. It is thus important that changes in the employment market are chaotic enough and mention separate sectors much more strongly, than all economy; especially it concerns the industries working for export, and also building and motor industry. On a labour market there is a radical redistribution that has both economic, and social consequences.

Fifthly (and it, but visible, the most important), present crisis has fundamental character. It not simply one more, though both especially evident and interesting example of crisis of the conjuncture, not the first and not last in a rough history of a market economy. It is system crisis modern capitalism, to be exact its neoliberal mutation which began to prevail during life of last generation in large part the world. And if it so one, from negative tendencies in production sphere, that is from a bottom of recession and returning to a way of growth it is, completely not enough, to speak about crisis end.

Then, in the conditions of accruing process of globalisation (and ten years later - and the gained in strength postsocialist system transformation), was - only enough! - not to get into a neoliberal track, and to go on the way, planned in model of social market economy. For last the imperative, social unity, institutionalism the economy is characteristic, allowing to blossom to private business under condition of care: the states

about uniform distribution of results of a gain in productivity of work and increase of efficiency of the capital, and also its constant attention: to environment of dwelling of the person and cultural aspects of development. But development has gone other way because of aggressive greed and all-conquering nonsense, owing to relative weakness on the world scene of the Scandinavian countries having well adjusted social market economy, owing to exclusive employment of the countries by the affairs (to Germany — reunion of the earths, in Japan - structural crisis), and also because of naivety of a part of intellectual and political elite in the countries of so-called emergent markets (*emerging markets*), most of all even degrees in the countries of postsocialist transformation, than in other parts of the world. From this it is necessary to manage to draw conclusions to the future, that is ready to be intellectual and to have political will. However, there are no guarantees that this lesson will do good.

The given crisis could not arise in the countries with the adjusted, social market economy, for example in the Scandinavian countries, it could appear only in the conditions of neoliberal Anglo-American model. [see 6] For such strong shock could occur only as a result of confluence of many political, social and economic (and also technological for without the Internet it would be impossible) circumstances. Imposing against each other these circumstances is caused by a combination of values typical for neoliberalism, institutes and a policy.

These values too sing of individualism and unduly extol greed, erecting this defect in a rank of virtue which ostensibly moves economy, and also neglect social aspects of economic activities and do not consider the person, as the centre of process of reproduction. According to this doctrine, it is necessary to trade everything that the profit, including expectations only can make.

In institutional aspect neoliberalism has made the state and its regulating practice by the public enemy No 1. Manipulating (it is necessary to recognise, it is magnificent) public opinion through mass-media and, unfortunately, through a part of scientific community, especially through economists, liberals impose the concept "small" (read: weak) the states and minimizing its interventions in spontaneous market processes though the state is, along with the market, superinstitute of a modern economy. Only clever synergy of power of "an invisible hand» market with a visible head of the state will give chance on long-term economic success, especially in the countries with "emergent market", in particular in economy of postsocialist transformation. Institutional intervationalism inevitability for modern capitalism, that neoliberalism not приемлет owing to professed values, on first of all because of care of certain group interests. [see 7]

As to the neoliberal policy it essentially confuses the purposes and means. The economic policy purpose long-term equilibrium development, and not only economic, but also social and ecological. Low inflation, the positive interest rates, the balanced budget, fast privatisation, a currency exchange rate mode, stock exchange quotations, taxes (certainly, low) it only policy tools, also it is impossible to subordinate strategy and economic policy to the indicators only illustrating the phenomena and processes in these spheres. Within the limits of the neoliberal policy to improve financial position of narrow elite at the expense of the majority of a society, resort to such fundamental ideas of liberalism, as freedom and democracy, a private property and business, a competition and economic freedom. Not to act in words for them *pro publico bono* and to maintain them in interests of minority at the expense of the majority two absolutely different forms of one policy.

Thus present infringements in world economy are not reduced to financial and economic crisis. Perturbations have begun with serious financial crisis which was quickly threw on production sphere. Now crisis has covered social sphere from which gradually flows in sphere political. And on all it gradually starts to be imposed crisis in sphere of values and ideology.

However it not general crisis of capitalism as last possesses exclusive adaptive capabilities that was observed time and again throughout a world history. So will be and in the foreseeable future. But in this case absolutely definitely it is possible to tell that we deal with crash of neoliberal model. Before open crisis perfectly it was possible to it to manipulate public opinion there where the neoliberal current won - from the USA in days of domination of a reaganomics and Great Britain of times of domination тэтчеризма to the countries of Latin America, allowed to impose to a so-called Washington consensus in 1990th years, and further to Russia of times of president Yeltsin and Poland at the moment of shock without therapy in the beginning of its postsocialist system transformation. Now on the agenda — struggle for that to the neoliberal doctrine, after the cosmetic changes made to it and insignificant adjustment,) it was not possible to return once again the world economy on the track.

The process which has begun in 1970th years of a separation of financial sector from real became especially intensive for last 25 years and has led to unprecedented inflating of a speculative bubble. That large-scale gamble became possible, the derivative financial instruments have been created, the aggregated which value on world financial market in 2007 was estimated in 600 trill. dollars that ten times exceeds value produced in that year GWP. [see 5]

Present crisis therefore has not been caused by falling of the market of mortgage loans in the USA as it there was only a bomb detonator. To consider as the reason of crisis a mortgage market failure means or attempts to leave from moral, political and intellectual responsibility for a world economic crisis from neoliberalism, or sliding on a surface of the phenomena. For consecutive easing of institute of the state and, uncontrollable, destructive leaving from adjustment have led to irrationality increase in the world economy crisis became which fruit. [see 8]

Proceeding from the above-stated it is possible to draw a conclusion that all probability, we deal new with "the Long wave» a cycle on Kondratyev. If last cycle has begun in 1980 with a victory of the neoliberal concept in world economy to the beginning of new crisis (2008-2010) in world economy there are such deep processes (nationalisation of big banks, the companies in the USA and the Western Europe etc.) which will conduct to serious change in economic and social policy of the leading countries, and also strengthening of a role of the countries BRICS in world economy. And that previous "wave" proceeded not 50, but 30 years speak about acceleration of the processes connected with acceleration of globalisation of all aspects of the international economy.

THE BIBLIOGRAPHY

1. Skidelsky R Keynes. The Return of the Master, N.Y. Public Affairs, 2009
2. Belous Josef. The economic theory and economic doctrines, Kishinev 2009
3. World Economic Outlook. Sustaining the Recovery World Economic and Financial Surveys / IMF. Wash. 2009
4. IMF Data Mapper. www.imf.org/external/datamapper/index.php
5. Global Financial Stability Report / IMF. Oct. 2009
6. See Harvey D.A. Brief History of Neoliberalism. Oxford N.Y. 2005
7. Kolodko G.W. The World Economy and great Post-communist Change, N.Y. 2006
8. Commission on the Measurement of Economic Performance and social progress, Report 2009, IMF, Wash (Commission Stiglitz, Sena - Fitussi)

THE INTERNATIONAL TRADE SYSTEM: ITS PAST, CURRENT AND FUTURE PROBLEMS

Josef BELOUS, doc. conf. univ., ULIM

В статье анализируется деятельность международных организаций (юнктад, гатт, вто) по развитию международной торговой системы. в ней показана проблемы с которыми эти организации сталкивались в прошлом и сталкиваются в настоящем, какие успехи были достигнуты и с какими проблемами сталкивается вто в настоящее время при выполнении «дорожной карты» в рамках раунда в дохе.

World financial and economic crisis has demonstrated that acting principles and the regulations of the external economic exchange agreed at multilateral level, which set it is accepted to refer to as the international trading system, could keep the governments of the overwhelming majority of the countries from passing to reckless and impetuous protectionism. It was promoted also by that the largest powers of the world, in particular "twenty", at the height of crisis have undertaken obligations to abstain from erection of new barriers on a way of trade and investments. Restraint of the national governments concerning emergency measures of adjustment of trade has allowed to save world economy from deeper recession.

However completely to avoid temptations of protectionism to the world community it was not possible. According to analytical centre *Global Trade Alert*, within the last year in the world 257 measures which can be estimated as strengthening of protection of national manufacturers have been entered. Among them - direct financial support from the state, increase of rates of customs tariffs, export grants, sanitary and phytosanitary measures and some other. Current year application of 188 more similar measures is planned. Nevertheless the international trading system did not become the animator of the crisis phenomena. Its organizational kernel - the WTO - along with other international organizations gave great attention to situation improvement on financial markets, first of all to elimination of "blood clots" in world trade financing.

Crisis has convinced the world community of urgency of reforming of the international financial architecture. At the same time he has underlined importance of the further enhancement of the international trading system. On taken place in December of the past year of the seventh conference of ministers of the countries of the WTO the majority of its participants representing 135 countries, have resolutely supported end during the current year the Dohy round of multilateral trade negotiations lasting already more of eight years. In the round agenda - development of new agreements on the further decrease in tariff and not tariff barriers in world trade and the measures promoting its development. These questions to some extent dared even before creation of the WTO and now have naturally appeared a mainstream of its activity.

The international trading system has started to develop at once after the Second World War and has passed in the development a number steps. Its forming was especially accelerated in the conditions of accruing globalisation of economies and the extending international division of productions performed in basic within the limits of the multinational corporation. The last play today in world production rather appreciable role. The share of one only their foreign branches in world gross national product constitutes, according to UNCTAD, about 11 %. In the conditions of globalisation "health" is international the organised productions began to depend in many respects on speed and rhythm of transboundary deliveries of semifinished products, knots and details and, hence, from character of trading-political modes in the various countries, from height of tariff these or those country tariff and not tariff barriers. This dependence bearing with self risks of failures in production, pushed the world community to unification of national measures of adjustment of trade.

The General agreement under tariffs and trade (GATT) in which principles and regulations of world trade have been fixed by the goods became a legal basis of formed international trading system. Participants of the Agreement of a steel 23 countries supporting carrying out of an open and liberal commercial policy. Being the multilateral agreement, GATT *de facto* was simultaneously the international organisation knowing questions of trade.

Originally, prior to the beginning of 60th years of the last century activity GATT as has been directed the organisation mainly on regular carrying out of multilateral negotiations about the agreed decrease in customs barriers. And it is not casual: for years of Great depression and the Second World War in world trade the protectionism has amplified. In all countries import duties have been considerably increased, entering of quantitative restrictions of import became customary practice. In the first post-war years the average level of customs taxation of import in the world exceeded 40%. [see 1]

Having conducted, with different degree of the success, five rounds of multilateral negotiations on a tariff problematics, the countries GATT gradually began to transfer accent on development of the agreements establishing rates and the regulations of trade with which should, be guided the governments in the foreign trade policy. The first such agreements (the Antidumping code and the Code about customs value), specifying and concretising separate articles GATT, have been accepted in a course Kennedy-round (1963-1967). Negotiations of the Tokyo round (1973-1979) have led to occurrence of 12 similar agreements, and as a result of the Uruguayan round (1986-1994) 125 countries participating in it have accepted 56 agreements, arrangements and the decisions concerning a wide range of measures of adjustment of foreign trade. Thus in the accepted documents it was provided that their positions would without any withdrawals and exceptions are reflected in national legal systems of member countries.

The Uruguayan round became an original quantum leap in development of the international trading system thanks to which accumulating in process of growth of scales of world trade challenges of its adjustment have found rather balanced decisions which are equitable in whole interests of the various groups of the countries and the separate states. The agreement on organisation of new international economic institute - the World Trade Organization (WTO) became major of round documents. Attempts to create such institute proceeded half a century.

Not less important achievement of this round of multilateral negotiations consisted that the accepted legal documents have covered any more only commodity trade sphere, but also trade in services, trading aspects of intellectual property rights and investment measures. The positions contained in GATT, have been added by the separate agreements regulating trade by agricultural goods, textiles and clothes, application of sanitary and phytosanitary measures, rules of determination of a country of source of the goods, carrying out predelivery inspections etc. As a result of negotiations has been agreed decrease on 40 % of average rates of tariffs on industrial goods, finishing of a share of the connected duties by developed countries to 97 %, and developing - to 91%². Besides, participants of negotiations have agreed upon rules and procedures of settlement of disputes and functioning within the limits of the WTO of the mechanism of the review of a commercial policy.

The legal packet of the WTO on which the international trading system is based, plays now a role of the original code of behaviour of the governments in sphere of adjustment of foreign trade, the uniform collective multilateral commercial treaty forming a basis of in many respects unified legal space. Principles, rules and rates of the international trading system have added to the arsenal already 153 countries, including five CIS countries - Armenia, Georgia, Kirghizia, Moldova and Ukraine and Russian.

Being successor GATT, the WTO continues a line on enhancement acting and

development of new regulations of trade. For 15 years last from the beginning of activity of the WTO, its members during work of regular bodies of the Organization, thematic international conferences, official and informal consultations have specified directions of the further modernisation of the international trading system which in a summary kind are in essence some kind of "road map" of the future trading negotiations.

The part of "road map" of the WTO has inherited from GATT. The Uruguayan round owing to complexity of discussed problems and distinction of approaches of participants of negotiations to their decision has not led to development of universal arrangements in separate directions of trade. Therefore some agreements of the WTO provide continuation of negotiations on remained unresolved to questions (the so-called built in agenda of negotiations), in particular in trade area services, the state support of agricultural production and agrarian export, protection of separate objects of intellectual property. The part from these questions is by this time already solved: in two years after the beginning of activity of the WTO member countries managed to agree about accepting of the agreements, barriers concerning decrease in the markets of financial and telecommunication services. Negotiations on other types of service, agricultural industry and concerning geographical instructions (they concern objects of intellectual property) have been begun in the planned terms and now proceed within the limits of the Dohy round.

In parallel with realisation of "the built in agenda" the WTO has started "road map" expansion - to discussion of possibilities of inclusion in sphere of conducting the Organization of the questions not covered by multilateral regulations of world trade or covered fragmentary. In the declaration of the first conference of ministers of member countries (Singapore, 1996), discussing results of first two years of activity of the WTO, at the initiative of developed countries its new directions which as it was supposed, could enter into the program of the future round of multilateral negotiations have been designated. Among such directions there were, in particular, interrelation between trade and investments, between trade and a competitive policy, measures of assistance to trade and publicity in sphere of government purchases.

Attention strengthening to interrelations between trade and investments is caused by that role in world trade which is played by the branches of the multinational corporation located out of the countries of basing of their head companies. According to UNCTAD, on a share of these branches created by realisation of direct foreign investments (DFI), it is necessary about third of all world export of goods and the services which size is nowadays rather impressive - 19.5 bln. dollars Volume saved up in world DFI has reached 14.9 bln. dollars, and their annual inflow even after the beginning of present crisis has appeared on 15 % more than at the beginning of the century, having constituted 1.7 bln. dollars. [see 3]

The agreement meanwhile accepted by the Uruguayan round on trading aspects of investment measures has the fragmentary and limited character. Because of disagreements between developed and developing states it was not possible to include position in it about distribution on area ПИИ of a most favoured nation treatment and a national treatment, contained in other similar documents of the WTO. The agreement, hence, could not provide to the enterprises with participation of foreign investors the same conditions on which the national companies work. Therefore till now DFI are performed on the basis of the bilateral agreements which number exceeds 1.5 thousand. [see 4]

Taking into account all it according to the mandate of the Singapore conference for problem comprehensive investigation the special working group has been created. It studies the most important questions - terms and determinations; principle application nondiscrimination methods of granting of concessions and obligations; exceptions and the protective measures connected with a condition of a paying balance; system of a resolution of disputes. The purpose of working group -

development of mutually acceptable conditions of the multilateral arrangement of frame type about trade and investments which would provide the stable, transparent and predicted environment for movement of direct investments.

The accent between trade and a competitive policy speaks interrelation that in process of decrease in the boundary trade barriers erected by the governments, more and more appreciable role in world trade is played by the obstacles appearing in connection with restriction of a competition by the companies of a private sector. The term "the competitive policy" is differently treated in the various countries. The WTO considers it in narrow value - as laws and the measures regulating anti-competition practice of the enterprises. Thereupon it allocates four types of business practice which can have anticompetitive character and make negative impact on trade. These are arrangements between the firms producing the identical or similar goods, to abstain from a competition (cartel agreements); anticompetitive arrangements between firms lengthways on a production-distribution chain; abusing a leading position; merges.

The special working group created in the WTO studies and analyzes the questions connected as with influence of the competitive policy on world trade, and with influence of commercial policy measures on a competition. The purpose of its work - development of conditions of the multilateral arrangement concerning the competitive policy, including about publicity provision, недискриминации and fair procedural frameworks, and also the legal statuses, concerning cartel practice. Work is led in a close cooperation with UNCTAD which already many has made in this direction. [see 4] The working group has already come to conclusions that it is required to strengthen the positions protecting the competitive environment, in agreements in force of the WTO and to develop the minimum standards in the field of a competitive policy.

Under patronage of one of WTO standing bodies - Council about commodity trade - research of the problems connected with measures of assistance to trade is led. As such measures of the WTO understands enhancement of requirements to the documentation and the procedures established in the country so that they corresponded to the rates applied to subjects of trade at realisation of export, import and transit operations. Here enter:

- The maintenance applied at passage of customs supervision of the documents, conformity providing it to the established customs rules and instructions;
- The technical rules, having for an object to provide conformity of the goods to the obligatory standards entering into the national legal system;
- The veterinary control of animals and products of their processing, performed with a view of protection of human life and animals from illnesses which they can transfer;
- The phytosanitary control of plants and products of their processing, directed on prevention of entering and distribution of parasites;
- Quality assurance which would warrant conformity of the goods to the international and national standards. [5, p.6]

These measures applied at crossing of border, can turn to means of restriction of trade if they detain goods release in free circulatuion in territory of the importing country, or increase costs for its customs registration. That is why the Singapore conference of ministers has included these measures in the program of issledovatelsko-analytical works of the WTO.

As to government purchases absence of obliging all members of the WTO of the international rules of their carrying out became the reason of heightened interest to them. The matter is that the agreement acting in the WTO on government purchases necessarily only for the participants who have accepted it - developed countries, and also Hong Kong (China), Republic Korea and Singapore. It provides application at such purchases of a most favoured nation treatment and a national treatment that in most cases is not equitable to interests of developing states. Therefore in the Singapore declaration necessity of carrying out on this direction of research work

was marked. Before special working group there was a task in view comprehensively to study practice of carrying out of such purchases in the various countries so that then to develop positions of the corresponding agreement. It should provide first of all a transparency of such purchases both to, and after the conclusion of contracts and creation in the countries of internal mechanisms of the control of realisation of purchases. On a plan, such agreement could or to become obligatory for WTO member countries, or to be the certain code which accomplishment they should achieve.

Besides the questions designated as perspective Singapore by conference, the working program of the WTO includes two more themes which results of research could lay down in a basis of the future multilateral agreements: trade and ecology, and also electronic trading.

Measures on the environment protection, all are wider applied by the governments, can, as practice shows, to infringe on interests of trade. Business in the different countries shows concern in that toughening of ecological standards can change competition conditions. Manufacturers in the countries where more rigid standards act, not without bases consider that they are negatively reflected in size of their costs and capability to compete in the world markets. Manufacturers in the countries with less rigid standards are afraid that their goods can fall under action of trading restrictions because process of their production does not conform to higher requirements on level of pollution and emissions in importing country. The governments, from its part, are interested in that the goods imported from abroad did not break ecological equilibrium for what legal tools of restriction of import are necessary to them.

Work on research of similar problems is led in the WTO by constant working body - Committee on trade and ecology. Its basic directions are: interrelation between an ecological policy in trade area, measures on protection of environment and multilateral trading system; interrelation between rates of multilateral trading system and the taxes and tax collections caused by ecological requirements; interrelation between the mechanism of a resolution of disputes of the WTO and the similar positions which are available in multilateral agreements concerning ecology; influence of ecological measures on access on the markets; a problem of the export of goods, prohibited to realisation in the exporting countries. Are considered as well such questions, as requirements to packaging and a marking of the goods.

As to electronic trading it became the important channel of information transfer, products or services for sale, means of servicing of usual commodity trade and services by transfer and handling of all documents necessary for the foreign trade transaction and the information. Taking into account it in WTO activity the strong place was occupied with questions of decrease in barriers in the commodity trade, being a material basis of electronic trading, - computers, microprocessors, the telecommunication equipment, scientific devices, and also the software. Legal aspects of the given form of the trade are simultaneously developed, the signatures connected, in particular, with identification under documents, protection of confidentiality, identity of the information and documents etc. Besides, are discussed mechanisms of customs and tax taxation of the goods and the services transferred by an electronic way.

Thus, members of the WTO had enough certain notions of new spheres of action of the Organization. Sooner or later today's developments will find the form of multilateral agreements which become additional consolidating elements in a design of the international trading system.

"Road map" constituted by the WTO has been to the full used by preparation of the first round of multilateral negotiations on liberalisation of trade under the aegis of the WTO. Then it was necessary to choose those sites of "card" which are most significant for the majority of participants of the international trading system. This round was planned to be begun in the end of the last century. However to open it at the third conference of ministers of the WTO in 1999 (Seattle, the USA) was not possible

because of a high-pitched argument between developed and developing states concerning the program and a format of negotiations. The consensus has been reached two years later during the following conference of the ministers which have taken place in the Fur-coat (Qatar) in November, 2001. The Agenda of negotiations included questions of alleviating of access on the markets of not agricultural goods, decrease in the sizes of the state support of agricultural production and subsidising of agrarian export, specification of regulations of trade by services. In the program of negotiations new lines of activity of the WTO also have been reflected. Three of four "Singapore" questions have entered into it - interrelation of trade and investments, interference of trade and a competition, a measure of assistance to trade. One more theme of a round had been declared a question on trade and ecology.

The program agreed in the Fur-coat reflected the difficult compromise between interests developed and developing states. The matter is that the first persistently achieved expansion of the competence of the WTO and its distribution on new areas. The position of the second was reduced to that it is not necessary to conclude the agreements covering new directions, and the attention is necessary for concentrating first of all to displacement for benefit of developing states of balance of interests within the limits of agreements in force and such decrease in barriers in trade which would open more ample opportunities for export from developing states. Therefore in the declaration of ministers it was provided that round negotiations will be divided into two consecutive stages. On the first of them it was necessary to specify definitively the maintenance and a format of negotiations provided that in the greatest possible degree interests of developing states will be considered. At the second stage it was planned to open negotiations on those directions which will be agreed during the first stage, and to accept the agreements which are equitable to interests of all parties. It was supposed that the first stage of negotiations will come to the end at the fifth conference of ministers in 2003 (Cancun, Mexico). [see 6]

Kankunsky conference has shown that appreciable promotion by the way of the coordination of the agenda, a kit of possible agreements and their maintenance has not occurred. And only in August, 2004 thanks to the subsequent consultations, formal and informal negotiations it was possible to find the compromise which has been officially arranged as "the Frame arrangement" and it is accepted by a WTO General council. This document has put end under discussion about the agenda of the Dohijsky round and has specified the program of negotiations. Concrete term of their end is not established. Directions of negotiations designate four areas: two questions of "the built in agenda" - agricultural industry, services and the development, one "Singapore" question - measures of assistance to trade, and also access on the markets of not agricultural goods. In the arrangement it is especially noticed that the differentiated mode for benefit of developing states will be a prominent aspect of developed agreements (for this reason the Dohijsky round officially carries the name of a round of development). Positions "Frame arrangement" were officially confirmed by the sixth conference of ministers of the WTO, taken place in Hong Kong in December, 2005 However the final decision under the agenda did not become an impulse to acceleration of subject negotiations which proceed till now.

The analysis of a course of negotiations and, in particular, results of miniconference of the WTO in Geneva (July, 2008) shows that members of the Organization in essence set as the purpose specification and adjustment with reference to today of positions of frame agreements of the WTO (about commodity trade, services and trading aspects of intellectual property), and also scoping of new obligations of members of the Organization on decrease in barriers in trade. However negotiating process has considerably become complicated in comparison with the recent past. If within the limits of GATT most acute contradictions arose mainly between the North and the South as a whole now the palette of disagreements is much more diverse. National interests push participants of the Dohijsky round to forming of the trunk-call alliances acting with a uniform agreed

position. Such alliances is already more than ten. Their participants actively use possibilities of a "package" method applied in the WTO at which decisions on all questions of the agenda are accepted in coordination with each other in a summary kind. It allows them to make the demands and offers concerning concessions simultaneously in different directions of trade. [see 7]

The most difficult site of a trunk-call field - agricultural industry. The agrarian protectionism, first of all in developed countries, as it is known, is still rather strong. As a result of realisation of arrangements of its Uruguayan round it was possible to weaken some at the expense of decrease in tariff rates, reducing of the state support of agricultural production and export grants. Now in the countries OESR, for example, all these kinds of support of agricultural industry are estimated approximately in 300 bln. dollars in a year. The arithmetic-mean rate of the tariff for the agricultural goods (on a most favoured nation treatment) constitutes from 5.3 % in the USA to 49 % in Republic Korea. It is quite clear that at such state of affairs on a course of negotiations the strongest influence is rendered by political factors. [see 7]

The task of negotiations - to find balanced and equitable to interests of the different countries the decisions promoting easing of protectionist protection of national manufacturers and exporters of goods of agricultural industry. There are negotiations tensely, and terms of their end to specify difficult. While, judging by the official information placed on a site of the WTO, a consensus will not reach yet, but positions of the parties gradually approach. Preliminary arrangements on size of decrease in tariff barriers, first of all the highest rates ("tariff peaks"), reduction of internal support of agricultural industry and the termination by the end of 2013 of subsidising of agrarian export are reached.

It is supposed, in particular, that developed countries of the rate of the tariffs, not exceeding 20 %, "tariff peaks" (more than 75 %) - on 70 % will be lowered half. On the average all rates will be reduced to 54 %. Developing states also should lower those and other rates, but to a lesser degree, approximately on 2/3 from level of obligations of developed countries on each of reduced "floors", at mean reduction of all rates on 36 % (as much as possible). Concerning especially sensitive goods decrease can constitute 1/3 1/2 or 2/3 sizes of reducing of rates on the usual goods. As to internal support of agricultural production it is a question of its reduction in EU on 80 %, in the USA and Japan - on 70 %, other countries - on 55 %. Thus initial single reducing should constitute for EU, the USA and Japan of total amount of 33 %, and for other countries - 25%¹³. If all these arrangements will be included into the definitive text of the agreement on agricultural industry the markets of agrarian goods become considerably more open, and competition conditions on them - more fair. [8, pp. 2-3]

In WTO press releases it is noticed that absence of final decisions on the questions connected with trade by agricultural goods on which it is necessary less than 10 % of all world trade, constrains round negotiations on all other directions. Participants expect results on agrarian subjects before to move further in negotiations on tariffs for industrial goods and in negotiations on services or on improvement of rules of the WTO.

Not less difficult pass negotiations on alleviating of access on the markets of industrial goods. Speech on them goes about new decrease in tariffs concerning almost three quarters of all world trade. Now average rates of the tariff on not agricultural goods (most favoured nation treatment) more low, than on agrarian goods, also constitute from 2.6 % in Japan to 14.1 % in Brazilii. The Main point during negotiations - a choice of the formula of decrease in tariffs. In practice GATT two formulas - linear are applied, at which rates decrease to the same extent on all discussed goods, and more difficult nonlinear when the highest rates are exposed to the greatest decrease. Participants of a Round have converged that tariffs will decrease on the basis of the linear formula. Thus developed countries can reduce

them to 7-9 %, and developing - on 19-26 %. However not all developing states agree such degree of tariff disarmament that, naturally, generates uncertainty concerning negotiating process time for completion as a whole. [9, p.232]

It is necessary to notice also that the part of participants of a Round considers necessary more clearly to formulate and improve the WTO rules, concerning applications of antidumping and compensatory measures, and also regional trading agreements (RTS). The matter is that antidumping and the compensatory duties nowadays are widely used to disguise on purpose the protectionist barriers which illegitimacy not always it is possible to prove. Special attention to RTS speaks that from the beginning of 90th years of the last century the number of such agreements concluded mainly on the basis of article GATT about custom unions and free trade areas, continuously grows. Under the available data, in GATT/WTO 421 agreement (approximately 90 % - about free trade areas and about 10 % - about custom unions) is notified. Mutual trade of their participants is performed on preferential conditions (duty-free), and concerning the countries which are not entering into the agreements, the usual trading-political modes fixed by the WTO in obligations of member countries of RTS act. [9, p.240-243]

Calculations show that volume of intraregional trade only within the limits of the largest RTS - EU, NAFTA, the ASEAN and MERCOSUR - constitutes more than third of all world trade. At such scope of trade on preferential conditions the major principle of the WTO - the most favoured nation treatment - loses the value as provision means nondiscrimination more and more, and RTS can represent itself as the tool limiting a competition in the markets of participants of agreements for manufacturers of those countries which are not included into agreements. Therefore by consideration of questions on custom unions or WTO free trade areas pays special attention on that rates of customs clearance fees there were not above that acted before formation of these groupings. The WTO, of course, considers that similar agreements impulse regional integration which goes side by side with globalisation and in essence promotes its further development. Besides RTS pursue basically the same aim, as the WTO - elimination of barriers in trade.

Negotiations on service trade liberalisation move ahead slowly. Trade in them is not covered yet by multilateral discipline in the same degree that commodity trade. The frame agreement of the WTO recognises for its each participant the right to regulate granting of services in the territory, including to enter new kinds of adjustment, proceeding from the national policy in the given sector of economic activities. The majority of members of the WTO, joining this agreement, has fixed in the obligations really acting modes of access on the markets of services, having left some of them closed for foreign providers. Negotiations on services are led on the basis of developed GATT a method of granting of inquiries and offers, however to the beginning of their 2007 some tens were. Besides, hardly it is possible to agree with interests of various groups of the countries in determination of the basic spheres of negotiations: Some developed countries are interested first of all in expansion of possibilities of export financial, telecommunication and services, and also services in the power sphere, many developing states give the basic attention to adjustment of tourist, medical and professional services. Both those, and others consider necessary to make clearer rates of the internal adjustment, concerning qualifying requirements to the providers, rendering accounting, lawyer and medical services.

Negotiations on simplification of formalities and the procedures connected with trading activities are carried on. By WTO estimations, complication of requirements to the foreign trade documentation can increase costs of subjects of transactions by the size equal of 5-6 % of customs value of the goods. Such additional expenses exceed the average level of customs taxation in world trade or average cost of transportation of the goods. The central place in negotiations questions of enhancement of activity of customs services, in particular their transition to electronic clerical work occupy, increases of a

transparency of procedures and rules, accelerations of handling of cargoes. Possibility of entering of a rule of "one window", that is granting of all necessary documents and data on cargo only to one authority is discussed. On this site of a trunk-call field contours of possible arrangements though for the present it is not known how they will be legally fixed were already clearly designated.

Intensity and duration of the Dohy round of negotiations, periodic aggravation of disagreements between their participants have generated pessimistic forecasts concerning possibility of end of this round and the WTO future. There were even predictions for its crash. Hardly such forecasts are justified. First, experience of the Uruguayan round shows that to participants of world trade quite on forces to achieve a consensus even if it is a question of its rather politized areas, such, for example, as trade in agrarian goods. Secondly, for six with superfluous years of the existence the international trading system has proved that is capable to support the discipline established on a multilateral basis in adjustment of trading flows. Thirdly, WTO activity as the organisations confirms that in the conditions of accruing globalisation the convenient and continuously acting trunk-call platform is necessary for discussion of the problems connected with trade for the world community. Other similar platform simply does not exist, and it will be, of course, kept.

It is impossible to deny nevertheless that in WTO activity there are defects. Main from them - an obvious list towards provision of interests most developed countries, on what many scientists-economists pay attention. Nobel prize winner D. Stiglits, for example, notices that "this organisation became the most evident symbol global несправедливостей and hypocrisy of the advanced industrial countries. While these countries proclaimed and imposed force opening of the markets of developing states for the industrial goods, they continued to hold the markets closed for such goods of developing states, as textiles and agricultural products. Preaching for developing states necessity of refusal of production subsidising, they continued to give milliard grants to the farmers that did the goods produced by peasants of developing states, noncompetitive". [see 10]

The Dohy round of multilateral negotiations, despite all its complexity, all the same comes to an end. Its results, quite obviously, become a starting point for determination of those sites of "road map" of the WTO which will be included into the program of following round of negotiations. The agenda of the future round will be formed in absolutely other conditions, than that that has developed in the end of the last century. Alignment of forces in world economy steadily changes for benefit of developing states. If in 1990 their share in world gross national product constituted 18 %, world export of goods - 23, export of services - 18, export of direct investments - 5 % to the beginning of 2008 these indicators have grown accordingly to 26, 38, 25 and 14 %. The Asian giants - China and India - in this century show ultrahigh, two-place rates of a gain of foreign trade. Growth of economic and political weight of the former outsiders, the experience of forming of trunk-call alliances stored by them hardly will allow leaders of world economy to dictate unconditionally the will during determination of a format and a problematics of the future negotiations. Anyway former asymmetry in relations on a line the North-south hardly will remain. [see 3]

It is possible to expect that at a finishing stage of the Dohy round, most likely, it will not be possible to find mutually acceptable decisions on all discussed questions, and it, following practice GATT, it will be forced to include the problems which were left in the basket, in "the built in agenda"; negotiations. It is not excluded that themes of new trunk-call round become as well those directions on which in various bodies of the WTO research work including "the Singapore questions" - trade and ecology, trade and the competitive policy, trade and investments, a transparency of government purchases, and also electronic trading proceeds. It is possible to assume, besides, that the tariff component of negotiations will recede into the background

more and more, and on a proscenium questions of not tariff adjustment will be pushed. Rules of behaviour of the governments in use regulatives measures of internal economic policy in those areas which are not covered yet by multilateral discipline become a subject of negotiations. Economic diplomacy within the limits of the WTO becomes more inventive and pragmatic in that, as to the coordination of positions of the various countries and development of the balanced decisions.

Reforming of the international trading system, thus, will be continued that, undoubtedly, will create more favorable conditions for development of a transboundary exchange by the goods, services and the capital. It will promote also to decrease in risks at carrying out of export-import transactions, realisation of foreign investments and the international-organised production. As a result on a planet rather homogeneous global economic environment rules, by determination of experts of the WTO, "the open and fair competition" become which integral line will be and to be formed further.

Continuing line GATT on continuous enhancement of multilateral rates of adjustment of trade and the spheres integrated to it, the WTO has the concrete plan - "road map" which can be corrected if necessary depending on a situation in the international trading system. Availability of this "card" is necessary to consider.

The bibliography

1. More detail see: Демюлен И. Международная торговля: экономика, политика, практика. ВАВТ. 2010
2. Демюлен И. Международная торговля: экономика, политика, права. М. 2008
3. Report on G20. Trade and Investments Measures. OECD – WTO – UNCTAD. 2010
4. INCTAD. The complex of the agreed principals and rules for the control of restrictive business practice. UN N.Y. 1980
5. Результаты Уругвайского раунда многосторонних торговых переговоров. Правовые тексты. М. 2002
6. Evenet S. The Role of the WTO During Systemic Economic Crises / Challenges Facing the World Trade system, WTO. Geneva 2009
7. WTO Seventh Ministerial Conference in Geneva. 2009. Nov.30 – Dec., Gen. 2009
8. Overview of Development in the International Trading Environment WT/TPK/OV/13 Nov. 2010
9. UNCTAD –WTO. Practical Guidance on World Trading System, N.Y. 2006
10. Stiglitz J.E. Globalization and its Discontents, N.Y., L. 2002.

ПОСТАНОВКА ЦЕЛЕЙ И ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИИ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

***Ольга БЛАГОРАЗУМНАЯ
д.э., конференциар, УЛИМ***

Setting goals is an important starting point planning. Balanced plan of organization, which is based on the mission and goals of the organization, the company is quite tangible benefits: a clear immediate program production activities, effective feedback, effective strategy for improving production company staff striving to innovate, reduce costs of production.

Любое предприятие начинает свой жизненный цикл со стадии создания, на которой определяются миссия, цели и задачи организации, ее специализация, размеры, ресурсы, рынки потребителей продукции или услуг и т.д. Аналогичные задачи должны постоянно решать и действующие самостоятельно хозяйствующие субъекты. При этом они несут всю полноту ответственности за результаты.

Целевая функция осуществляется через ряд этапов, каждый из которых соответствует тому или иному типу целевой установки: миссия, видение, цель. Первым этапом является разработка или уточнение миссии организации, выражающей философию и смысл ее существования. Видение организации разрабатывается на конечный длительный период и отражает представление о том, какой

должна стать организация по истечении этого периода. После постановки миссии, разработки видения организации и анализа стратегического профиля, необходимо определить продолжительность стратегического периода в рамках рассматриваемого видения и поставить соответствующие стратегические цели. Цели организации – это наиболее конкретное выражение миссии и видения в форме, доступной для управления процессом ее реализации. Постановка этих целей осуществляется в соответствии с выработанными теорией и практикой управления принципами.

Миссия - общие цели предприятия, выражающие причину его существования [2, с.277]. В ней обычно детализируется статус предприятия, декларируются принципы его работы, заявления и действительные намерения руководства, дается определение самых важных характеристик организации.

Наукой менеджмента не выработаны какие-либо универсальные правила, применяемые при формулировании миссии. Поэтому существует множество самых разнообразных подходов к определению миссии и к ее содержанию, отражающих оценку роли и значения организации, в первую очередь, со стороны принимающих решения руководителей.

Центральным моментом миссии является ответ на вопрос о главной цели организации. На первом месте должны стоять интересы, ожидания и ценности потребителей (покупателей производимой продукции), причем не только в настоящее время, но и в перспективе. В качестве примера можно привести формулировку миссии компании «Форд»: предоставление людям дешевого транспорта. В ней четко обозначена область деятельности компании - транспорт, потребители продукции - люди, а также ориентация на их широкий круг. Такая формулировка миссии способна оказать решающее влияние на стратегию и тактику всей деятельности компании.

Миссия не должна зависеть от текущего состояния организации, форм и методов ее работы, так как в целом она выражает устремленность в будущее, показывая, на что будут направляться усилия и какие ценности будут при этом приоритетными. Поэтому в миссии не принято указывать в качестве главной цели получение прибыли, несмотря на то, что прибыльная работа является важнейшим фактором жизнедеятельности организации.

Миссия формулирует и формализует статус предприятия на внешнем рынке и обеспечивает направления и ориентиры для определения цели и выбирает его стратегию.

Миссия организации, означает попытку ответить на вопрос, в чем состоит конечный смысл деятельности организации. Она обычно довольно широка по масштабу и зачастую выглядит как описание долгосрочных перспектив организации. Миссию разрабатывают в основном крупные предприятия. Для небольших коммерческих организаций - парикмахерских, мастерских по ремонту бытовой техники, магазинов продовольственных товаров и им подобных, долгосрочная перспектива, как правило, состоит в выживании в жесткой конкурентной среде и, по возможности, укреплении и расширении бизнеса. Для них также не характерно систематическое стратегическое планирование - процесс трудоемкий и дорогой.

Миссия организации как сформулированное утверждение обычно вырабатывается ее высшим руководством [2, с.277]. Часто миссия бывает сформулирована основателем организации. Однако далеко не всегда можно говорить о том, что в организации существует миссия, даже если она и сформулирована и записана в виде так называемого положения о миссии. Для того чтобы можно было реально считать, что в организации существует миссия, необходимо, чтобы сформулированные в положении о миссии утверждения разделялись если не всеми, то большинством сотрудников организации. Поэтому формирование миссии - это отнюдь не только выработка положений миссии, а доведение этих положений до сотрудников и принятие ими этих положений.

Организация обретает миссию тогда, когда члены организации согласны с ней и следуют в своей деятельности ее положениям. После того, как миссия сформулирована, хотя бы в первом приближении, необходимо рассмотреть так называемую "пирамиду целей" (рис.1.).

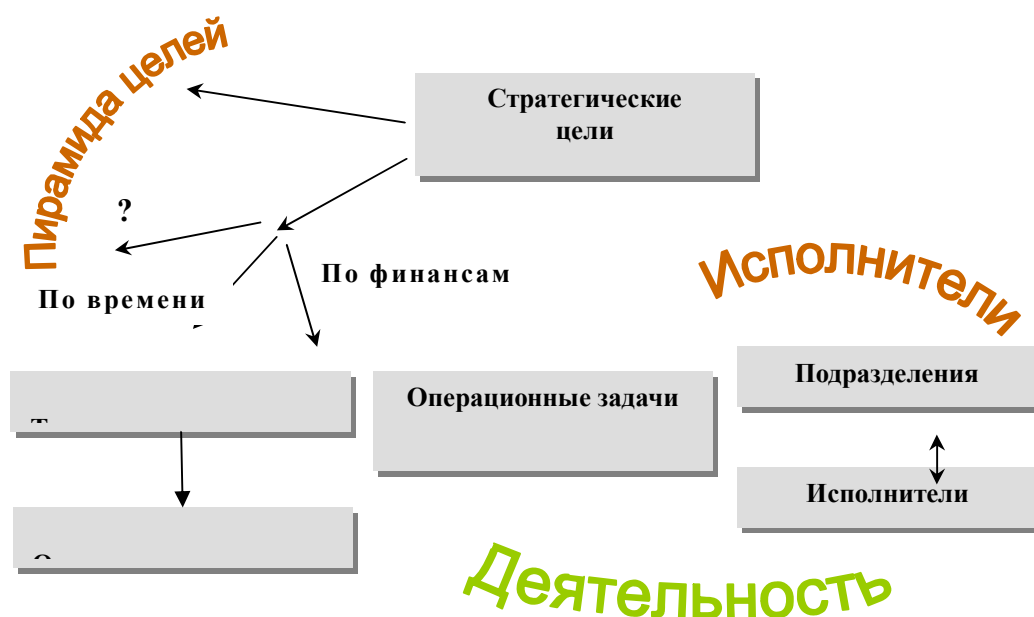

Рис.1. Согласование целей, деятельности, исполнителей

Цели разделены на стратегические, тактические и операционные, в соответствии со временем достижения этих целей в обозримом будущем, в пределах интервала планирования (чаще всего, год три или пять лет) и в пределах осуществления текущих или даже повседневных операций. Кроме того, задачи разделены на операционные и текущие, а далее выделены инструменты или средства для достижения целей и задач на различных уровнях. Цели организации определяются владельцами ключевых ресурсов в соответствии со своей системой ценностей [1, с.298].

Общая цель организации образует фундамент для установления ключевых целей и разработки стратегии развития по таким важнейшим функциональным подсистемам организации, таких как маркетинг, производство, научно-исследовательские работы, персонал, финансы. Каждая из этих подсистем реализует свои цели, логически вытекающие из миссии как общей цели организации.

Так, *маркетинг* направляет свою деятельность на создание спроса, и поэтому его целями являются определение потребности населения и производства в продукции и услугах предприятия, разработка и спецификация параметров новой продукции. Кроме того, в круг обязанностей маркетинговых служб входят освоение рынков, распределение и доставка продукции потребителям, контроль за изменением вкусов и спроса потребителей, сбор и обработка информации о товаре, рекламирование фирмы и ее продукции и т.д.

Постановка целей маркетинга связана с детальным изучением спроса и предложения на продукцию, выпускаемую на данный момент, и на новую. Кроме того, предприятием должна быть тщательно изучена ситуация на уже освоенных и новых рынках. Поэтому работу должны выполнять специалисты по исследованию рынка, по прогнозированию и планированию, владеющие соответствующей информацией и методами разработки целевых моделей. Состав и количество этих специалистов зависят от возможностей предприятия самостоятельно проводить эту сложную и требующую высокого профессиона-

лизма работу. Если такие возможности ограничены, надо использовать те элементы рыночной инфраструктуры, которые уже сформированы в нашей стране: внешних консультантов по управлению, специалистов по нововведениям, информационной технологии, вычислительным методам и т.п.

Производство охватывает такие виды деятельности организации, как получение, хранение и распределение средств производства, превращение исходных ресурсов в конечный продукт, его хранение и распределение, а также послепродажное обслуживание.

При установлении целей по этой подсистеме необходимо учитывать разнообразие видов выполняемых здесь работ. Так, предпроизводственная подготовка связана с приемкой товаров, сырья, материалов, с хранением на складах, управлением запасами. Само производство требует машинной обработки, сборки, контроля за качеством, упаковки, технического обслуживания оборудования; работа с конечной продукцией связана с размещением готовых товаров на складе, с обработкой заказов и доставкой товара. Наконец, послепродажное обслуживание требует проведения установочных работ, ремонта, поставки запасных частей.

Цели этой сложнейшей подсистемы организации устанавливаются в виде системы показателей, отражающих объемы, ассортимент продукции, качество, производительность труда, издержки (затраты) и т.д.

Подсистема, связанная с *исследованиями и разработками*, реализует цели нововведений на предприятии. Ее направленность - это поиск новых видов продукции и услуг для замены устаревших, определение целей проведения научных исследований и разработок, введения новшеств и модернизации всех сфер деятельности предприятия.

Цели подсистемы «*Персонал*» направлены на работу с трудовым коллективом, включая наем, расстановку, обучение, продвижение и оплату труда работников предприятия. Важнейшей целью этой подсистемы является обеспечение высокой заинтересованности сотрудников в решении общих задач предприятия и создание для этого благоприятного климата.

Финансовая подсистема предприятия нацеливает свою деятельность на организацию финансирования, кредитования, налоговых обязательств, составление бюджетов (по предприятию в целом, его подразделениями и программам). В реальных условиях эти цели должны быть конкретизированы и количественно измерены с помощью соответствующих показателей.

Определение целей организации является, в основном, процессом определения этих целей, в котором принимают участие менеджеры организации. Деятельность менеджеров носит многоцелевой характер. Наряду со стратегическими целями и задачами им приходится решать огромное количество текущих и оперативных. Кроме экономических, перед ними стоят социальные, организационные, научные и технические задачи. Наряду с регулярно повторяющимися, традиционными проблемами они должны принимать решения по непредвиденным ситуациям и т.д.

Ключевыми факторами в процессе целеполагания является наличие в организации систем распределения полномочий и ответственности и процедур принятия решений на различных уровнях управления. Логичным выглядит установление определенного соответствия между уровнем сформулированных целей и уровнем руководства.

Количество и разнообразие целей и задач менеджмента настолько велики, что без комплексного, системного подхода к определению их состава не может обойтись ни одна организация независимо от ее размеров, специализации, вида, формы собственности. В качестве удобного и апробированного на практике инструмента можно использовать построение целевой модели в виде древовидного графа – «дерева целей» («пирамиды целей»), изображенного на рис. 2.

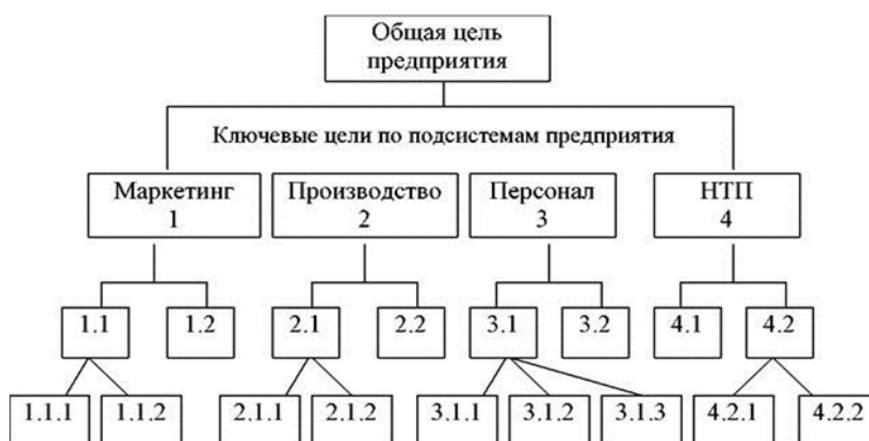

Рис. 2. Модель «Дерево целей»

С помощью дерева целей описывается их упорядоченная иерархия, для чего осуществляется последовательная декомпозиция главной цели на подцели по следующим правилам:

- общая цель, находящаяся на вершине графа, должны содержать описание конечного результата;
- при развертывании общей цели в иерархическую структуру целей исходят из того, что реализация подцелей каждого последующего уровня является необходимым и достаточным условием достижения целей предыдущего уровня;
- при формулировке целей разных уровней необходимо описывать желаемые результаты, но не способы их получения;
- подцели каждого уровня должны быть независимы друг от друга и невыводимыми друг из друга;
- фундамент дерева целей должны составлять задачи, представляющие собой формулировку работ, которые могут быть выполнены определенным способом и в заранее установленные сроки.

Количество уровней декомпозиции зависит от масштабов и сложности поставленных целей, от принятой в организации структуры, от иерархичности построения ее менеджмента.

Важным моментом целеполагания является моделирование не только иерархии целей, но и их *динамики* в аспекте развития за определенный период времени. Динамичная модель особенно полезна при разработке перспективных планов предприятия, реализующих ее стратегию. При этом стратегия понимается как общий комплексный план, предназначенный для того, чтобы обеспечить осуществление миссии и трактовать это понятие как набор «тактика - политика - процедуры - правила», которыми руководствуется организация при принятии управленческих решений. Иными словами, стратегия отвечает на вопрос: «Как реализовать миссию, как добиться поставленных целей?».

Процесс установления целей в различных организациях проходит по-разному. В одних организациях установление целей полностью *централизовано*, в других же организациях может быть полная *децентрализация*. Есть организации, в которых процесс установления целей носит промежуточный между полной централизацией и полной децентрализацией характер. Каждый из данных подходов имеет свою специфику, свои преимущества и недостатки. Так, в случае полной *централизации* при установлении целей все цели определяются самым верхним уровнем руководства организации. При таком подходе все цели подчинены единой ориентации. Это является определенным

преимуществом. В то же время у этого подхода есть существенные недостатки, суть одного из которых состоит в том, что на нижних уровнях организации может возникать неприятие этих целей и даже сопротивление.

В случае *децентрализации* в процессе установления целей участвуют наряду с верхним уровнем и более низкие уровни организации. Есть две схемы децентрализованного установления целей. При одной - процесс установления целей идет сверху вниз. Декомпозиция целей происходит следующим образом: каждый из нижестоящих уровней в организации определяет свои цели, исходя из того, какие цели были установлены для более высокого уровня. Вторая схема предполагает, что процесс установления целей идет снизу вверх. В этом случае нижестоящие звенья устанавливают себе цели, которые служат основой для установления целей последующего, более высокого уровня.

Постановка целей – целеполагание – является важнейшим исходным моментом планирования.

Сбалансированный план организации, который основывается на миссии и целях организации, представляет предприятию вполне ощутимые блага: четкую мгновенную программу производственной деятельности, эффективную обратную связь, эффективную стратегию совершенствования производства, устремленность персонала фирмы к инновациям, сокращение издержек производства. Всем этим, а в первую очередь необходимостью совершенствования планирования в условиях рыночного хозяйствования.

Планирование – это важнейшая функция управления, вид управленческой деятельности, связанный с составлением планов организации в целом, ее подразделений, функциональных подсистем, отделов, служб и работников. Основой в этом процессе является целеполагание – выбор целевых установок, обеспечивающих движение в заданном направлении.

Можно выделить следующие цели планирования:

1. Определение направления развития организации. Отсутствие единого направления делает развитие практически невозможным. В лучшем случае развитие будет проходить случайно и непостоянно, противореча планам и намерениям менеджмента.

2. Снижение влияния всевозможных изменений внешней и внутренней среды. Планы позволяют предусмотреть соответствующие изменения во внешней и внутренней среде и заранее подготовиться к негативным изменениям и максимально эффективно использовать позитивные.

3. Сведение к минимуму потерь от нерационального использования рабочей силы и ресурсов. Планы позволяют рационализировать использование всех видов ресурсов. Это следует, в частности, из того, о чем было замечено выше. Единая система планов предусматривает наиболее короткий путь к заданной цели.

4. Установление стандартов, пригодных в дальнейшем на этапе контроля. Правильно составленные планы предполагают возможность эффективного контроля их выполнения.

Многообразие целей организации приводит к необходимости разработки системы взаимосвязанных планов работы, направленных на их достижение. Классификация всей совокупности планов организации производится по длительности планового периода и по структурным составляющим организации [1, с.28].

По длительности планового периода различают стратегические, тактические и оперативные планы.

1. *Стратегические*. Эти планы связаны с разработкой направлений развития организации и стратегическими целями. Стратегическое планирование обеспечивает основу для всех управленческих решений [3, с.255]. В данном случае планирование охватывает период времени, как правило, 3–5 лет. 2.

2. *Тактические.* Тактические планы составляются на среднесрочный период, примерно до 1 года. Выполнение тактических планов необходимо для реализации стратегических планов.

3. *Оперативные.* Этот вид планов связан с ежедневной работой, постановкой оперативных задач, выполнением, анализом ситуации и т.д.

По структурным составляющим организации планы разделяют на планы по организации в целом, планы структурных единиц и функциональных подсистем.

1. *Планы по организации в целом.* Такие планы разрабатываются высшим менеджментом организации и обязательны к выполнению всеми ее подразделениями

2. *Планы структурных единиц.* Это могут быть планы независимых бизнес-единиц, центров прибыли, более или менее самостоятельных подразделений организации, определяющих самостоятельно направления реализации общих планов организации.

3. *Планы функциональных подсистем.* Это низший уровень организационного планирования. В этом случае планы составляются по функциональным подсистемам организации – таким как производственная, финансовая, сбытовая и т.п.

С помощью процесса планирования, который включает определение целей и задач организации, можно разработать всеобъемлющую иерархическую структуру планов для объединения и координации всей деятельности компании.

Планирование как процесс включает в себя следующие этапы.

1. *Постановка целей и задач.* Этот этап связан с определением, правильной постановкой и систематизацией целей организации. Если в организации осуществляется стратегическое планирование, то дальнейшая декомпозиция основных целей уступает место разработке стратегии.

2. *Разработка стратегий, программ и планов для достижения целей.* Стратегия, как способ и средство достижения поставленных целей определяет дальнейший процесс планирования. На этом этапе уточняются цели и задачи, формируются способы их достижения.

3. *Определение необходимых ресурсов и их распределение по целям и задачам.* Эта стадия процесса планирования, как и следующая, представляют собой непосредственную границу, собственно, планирования и организации выполнения планов. Здесь определяется материальная сторона дела.

4. *Доведение планов до всех, кто их должен выполнять, кто несет ответственность за их реализацию.* Это необходимое условие успешного планирования.

На практике много планов не выполняется правильно именно по причине искаженных или отсутствующих представлений работников организации о средствах и способах достижения поставленных целей. Этот этап граничит с функцией мотивации.

Деятельность по планированию разделяется на две части: планирование деятельности и выполнение утвержденных планов. Более детально этапы и основные события можно представить:

1. Установление тактических целей (Руководство).

2. Формулировка операционных целей, составление и согласование плана деятельности с другими подразделениями (Ответственные).

3. Подача плана на утверждение (Ответственные).

4. Работа по согласованию полученных планов с возможностями организации и уточнение присланных планов (Руководство).

5. Утверждение плана деятельности организации (Руководство).

6. Выполнение утвержденных планов и составление отчетов по выполнению работ (Ответственные).

7. Подведение итогов деятельности (Руководство).

На 1 этапе публикуются формулировки тактических целей с ответственными за достижение этих целей, которые должны быть согласованы со стратегическими целями организации.

На 2 этапе ответственные формулируют свои операционные цели и связанные с ними операционные задачи. Операционные цели и их формулировка находятся в полном ведении ответственных для того, чтобы обеспечить необходимую гибкость для ответственных.

Практика использования подобного подхода показала, что ответственные могут начать работу по составлению планов до того, как тактические цели утверждены руководством, т.к. руководители по большей части знают, какую деятельность они будут выполнять в следующем периоде и, чтобы не терять времени, могут подготовить свои планы деятельности без тактических целей. После утверждения тактических целей ответственные подключают свои операционные цели к тактическим целям организации. Из-за специально организованной связи все операционные задачи автоматически связаны с тактическими целями организации.

На этом же этапе происходит согласование задач между подразделениями, которое осуществляется в виде предложения соисполнителя на выполнение определенной задачи и описание его предполагаемой деятельности. Все ответственные из предложенного подразделения получают «заявки» и могут включить эти заявки в свои планы деятельности. Это означает, что задача согласована между подразделениями по горизонтали.

На этом этапе каждый ответственный за тактические цели организации может предоставить обратную связь в виде комментария, а также своего согласия на включение этой задачи в сферу своей ответственности другим ответственным, которые подключаются к работе на эту тактическую цель. Кроме этого, каждый руководитель функционального подразделения может предоставить обратную связь в виде комментария всем остальным ответственным, работающим в его подразделении.

После всех согласований ответственные (или руководитель службы планирования в согласованный момент) посылают свои планы на утверждение (3 этап).

На 4 этапе руководством осуществляется работа по согласованию полученных планов с возможностями организации в части денежных потоков, дат выполнения работ и уточнение присланных планов с ответственными в очных встречах. Для выполнения этой работы руководство имеет всю необходимую информацию о качестве подготовленного материала в части формулировок, группировки задач вокруг операционных целей ответственных и тактических целей организации и выполнения согласования между подразделениями. Руководство может осуществлять различные разбиения заявленных средств (коды, шифры), сравнения с прошлыми периодами деятельности организации, осуществлять анализ загруженности подразделений и руководителей различного уровня.

Руководство имеет право редактировать все данные, удалять записи и добавлять новые.

После утверждения планов (5 этап) эти планы становятся доступными всем ответственным для выполнения и снятия денежных средств с утвержденных сумм. Ответственные имеют соответствующие возможности для быстрого сравнения подготовленного и утвержденного планов.

На 6 этапе ответственные выполняют утвержденные планы деятельности и отмечают фактические результаты выполненных работ, которые, естественно, можно сравнить с планируемыми результатами. В бюджетной части плана можно снимать с утвержденного счета денежные средства с начислением конкретному их лицу и распечатки соответствующего документа для передачи в бухгалтерию для выдачи денежных средств или оплату полученных счетов.

В любой момент времени имеется возможность получения необходимой справки по состоянию выполнения работ и уровня снятия денежных средств по всей организации.

В конце периода деятельности начинается заключительный 7 этап, на котором осуществляется подведение итогов деятельности в виде анализа выполнения работ и полученных итоговых отчетов, подготовленных ответственными. Руководители функциональных подразделений предоставляют свое мнение о деятельности ответственных, работающих в своем подразделении, а ответственные за тактические цели мнение о работе тех ответственных, которые работали на выполнение той цели, за которую они отвечали перед организацией.

Таким образом, планирование является необходимой стадией процесса управления. Оно позволяет определить направление развития компании, снизить затраты и рационализировать использование всех ресурсов в организации. Ядром планирования является целеполагание. Помимо целеполагания, процесс планирования включает разработку стратегий, программ и планов реализации поставленных целей, определение необходимых ресурсов и доведение планов до исполнителей. Все планы взаимно увязаны друг с другом и представляют из себя единую систему планов организации.

На основе проведенных исследований можно сделать следующие выводы:

1. Миссия не должна зависеть от текущего состояния организации, форм и методов ее работы, так как в целом она выражает устремленность в будущее.

2. Общая цель организации образует фундамент для установления ключевых целей и разработки стратегии развития по функциональным подсистемам организации (маркетинг, производство, научно-исследовательские работы, персонал, финансы).

3. Планирование поощряет руководителей постоянно мыслить перспективно, четче определять цели и задачи предприятия.

4. Планирование ведет к установлению показателей деятельности для последующего контроля и делает фирму более подготовленной к внезапным переменам.

Библиография:

1. Веснин В.Р. Менеджмент. - М.: Проспект, 2007. - 512 с.
2. Виханский О.С., Наумов А.И. Менеджмент. - М.: Гардарики, 2005. - 670с.
3. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. - М.: ДЕЛЮ, 1992. - 702с.

INVESTIȚIILE STRĂINE ȘI OPORTUNITĂȚILE LOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Tatiana FONDOS (LUNGU), dr., conf. univ., ULIM

Moldova is a safe investment destination, convenient and easily accessible for many countries. It has a favorable investment climate and favorable conditions for foreign investors. Investment Opportunities in Moldova are favorable fiscal and commercial policies, benefits of free economic zones and favorable geographical position.

Republica Moldova este situată în Europa de Sud-Est și este o destinație investițională sigură și comodă, ușor accesibilă pentru UE, CEFTA și CSI, cu politici fiscale să sprijine investitorii, cu un climat investițional favorabil și condiții foarte avantajoase în zonele economice libere.

Având relații cu țări din Europa central-estică precum Grecia, Bulgaria, România, Polonia, țara noastră este ușor accesibilă tranzacțiilor internaționale atât cu Estul, cât și cu Vestul.

De asemenea, Republica Moldova este membru al unui șir de organizații internaționale, precum Banca Mondială, Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare,

Fondul Monetar Internațional, Inițiativa Central-Europeană, Agenția Multilaterală de Garantare a Investițiilor, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

Motivele pentru investiții în economia Moldovei sunt politicile liberale de comerț, succesul reformelor structurale și economice, impozitarea avantajoasă, inflația joasă, politici fiscale stabile, forță de muncă calificată, proximitatea de piețele mari de desfacere – UE, CSI și CEFTA.

Moldova reprezintă o punte logistică între Est și Vest. Majoritatea destinațiilor de importanță majoră din UE și CSI sunt accesibile prin cai rutiere, ferate, aeriene, maritime/fluviile, posibilitatea de transport al pasagerilor și mărfurilor prin intermediul Aeroportului Internațional Chișinău. Aeroportul Internațional Liber Mărculești asigurând doar transportarea mărfurilor.

Politicile fiscale ale Republicii, Moldova se înscriu în strategia de creștere a afacerilor, fiind perfectate pentru a stimula investitorii autohtoni și străini să deschidă afaceri.

Impozitul pe venit din Republica Moldova este unul dintre cele mai joase din regiune, constituind 15% pentru persoanele juridice și 7%–18% pentru persoanele fizice. Mai mult ca atât, în cazul reinvestirii veniturilor unei întreprinderi (retained earnings), venitul acesteia este impozitat cu 0%, măsură care are drept scop stimularea creșterii întreprinderilor. Suplimentar, 40 acorduri de dublă impozitare, 36 acorduri de promovare și protejare reciprocă a investițiilor permit investitorilor străini să beneficieze de rata scăzută a impozitelor pe care le oferă Republica Moldova fără a fi nevoiți să le achite în țara lor de reședință.

TVA de 20% este una medie pentru regiune și este restituită timp de 45 de zile de la depunerea cererii în cazul efectuării exportului. Această măsură face convenabilă activitatea de export pentru producătorii autohtoni.

Contribuția de asigurare socială este 23% cu perspectiva de descreștere a acesteia în următorii ani.

Colaborarea Republicii Moldova cu organizațiile internaționale de comerț, precum și inițiativele și responsabilitățile pe care și le-a asumat, au permis crearea unor condiții comerciale extraordinare în țara noastră. În iunie 2001, Republica Moldova devine membru al Organizației Mondiale de Comerț (WTO) și al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (SPSEE).

În decembrie 2006, Moldova aderă la Acordul de Comerț Liber Central European (CEFTA), din care derivă dreptul de comerț liber cu țările balcanice din afara UE.

Concomitent, au fost semnate acorduri de comerț liber cu 10 dintre țările CSI, oferind acces facilitat către o vastă piață de desfacere și materie primă.

Relațiile comerciale cu țările UE au fost caracterizate de o dinamică crescândă, unde din 2006 Moldova a beneficiat de Sistemul General de Preferințe (GSP+), iar din 2008 a trecut la preferințe comerciale autonome (ATP). Ultimul acord oferă comerț avantajos exportatorilor din Republica Moldova, scăzând considerabil taxele vamale plătite la importul produselor originare din Republica Moldova în oricare din statele UE, făcându-le astfel mai competitive față de cele importate de pe alte piețe.

Cele 42 acorduri de liber schimb semnate permit comerțul liber sau la condiții preferențiale cu CSI, CEFTA și UE, permițând investitorilor multinaționali să transforme Republica Moldova într-un portal dintre Est și Vest, unde partenerii estici pot să își promoveze producția, iar celor vestici li se oferă condiții mai avantajoase de producere.

Efortul de îmbunătățire a climatului investițional în Republica Moldova este unul continuu, lucru recunoscut de *Doing Business a Băncii Mondiale*. Astfel, printre realizările recente se numără adoptarea *Legii cu privire la parteneriatul public-privat*, care stabilește principiile de bază ale parteneriatului public-privat, formele și modalitățile de realizare, procedura de inițiere și de realizare a acestuia, drepturile și obligațiile parteneriatului public și ale partenerului privat. Legea respectivă va permite introducerea managementului privat în serviciile publice și va face

apel la know-how-ul sectorului privat, deschizând perspective noi pentru investiții și perspective pentru îmbunătățirea serviciilor oferite.

De asemenea, au fost adoptate *Legea cu privire la modificarea și completarea Legii cu privire la zonele economice libere*, care extinde numărul genurilor de activitate în cadrul zonei libere, și *Legea cu privire la Aeroportul Internațional Liber „Mărculești” nr. 178-XVI din 10.07.2008*, care se întemeiază pentru accelerarea dezvoltării transporturilor aeriene, serviciilor aeronautice, producerii industriale orientată spre export și a activității comerciale externe, care creează condiții pentru un flux stabil și de lungă durată a investițiilor în sectoarele economiei țării cu un potențial sporit de competitivitate și orientare spre export.

Conform publicației *Doing Business 2010*, Moldova este clasată pe locul 94 din cele 183 de economii luate în considerație după criteriile de conducere a afacerilor, cu clasamentul atașat, cum ar fi: inițierea afacerilor (77), obținerea permiselor de construcții (161), angajarea cadrelor (171), înregistrarea proprietății (17), obținerea de credite (87), protecția investitorilor (109), plata taxelor (101), comerțul extra-frontier (141), executarea contractelor (22), desființarea afacerilor (90).

În Moldova există 3 parcuri industriale și 8 zone economice libere. Zonele Economice Libere din Moldova sunt impozitate pe venit cu 0%, scutite de plățile TVA, de plata accizelor și forță de muncă calificată. În același timp Moldova are o infrastructură bine pregătită, având acces la căi rutiere și ferate și acces la apă, canalizare, gaz, energie electrică.

ZEL „Ungheni-Business” este centrul logistic regional al Moldovei de Vest și una dintre cele mai solicitate destinații investiționale din Moldova. Aceasta este plasată la frontieră cu România, fiind proiectată să funcționeze între 2002 și 2027, având o suprafață cumulară de 42,34 ha. Situația ZEL „Ungheni-Business” pe traseul rutier internațional Chișinău-Iași, la 110 km de Chișinău, 15 km de Iași și la numai 0,5 km de punctul de frontieră Sculeni, oferă rezidenților zonei posibilitatea de a transporta mărfuri cu ușurință. Cei 53 de rezidenți conduc afaceri în sectorul de producere a mărfurilor industriale orientate spre export – 62%; sortare, ambalare, etichetare și operațiuni similare (industriale) de mărfuri – 13%; depozitare, construcții, vânzările de produse alimentare, servicii de închiriere, etc. – 25%.

Aeroportul Internațional Liber Mărculești oferă servicii cu o valoare adăugată mare la costuri relativ mici cum ar fi: servicii de transport aerian și servicii la sol; depozitare; chirie de unități de producție industrială; prelucrarea de produse agroalimentare, sortarea, ambalarea și etichetarea; alte tipuri de activități auxiliare de afaceri / servicii, cum ar fi serviciile comunale, de depozitare, de construcții, de catering etc.

Portul Internațional Liber Giurgiulești este un centru regional logistic la frontieră cu Uniunea Europeană cu acces la căi rutiere, feroviare, fluviale și maritime, fiind o locație excelentă pentru dezvoltarea afacerilor, datorită amplasării sale strategice, trimodale cu infrastructură de transport, mediu, cost redus și vamal unic și regim de impozitare, infrastructura de transport trimodală constând dintr-un debarcader cu adâncimea apei de un minim de 7 m.

Republica Moldova este o destinație investițională, oferind posibilități extraordinare prin siguranță, proximitate de UE, CEFTA și CSI și politici comerciale capabile să profite de această proximitate, politici fiscale avantajoase, un climat investițional favorabil, 8 zone economice libere și 3 parcuri industriale, care oferă o soluție provocărilor contemporane de a minimiza costurile de producere și transport, măbind profiturile.

Pentru a beneficia pe deplin de oportunitățile investiționale pe care le oferă Republica Moldova, a fost creată Organizația de Promovare a Exporturilor din Moldova. OPEM asigură informarea profesională asupra oportunităților investiționale, furnizează informație de ultimă oră întreprinderilor străine și acordă asistență de specialitate pentru societățile autohtone și investitorii străini, facilitând cooperarea între investitorii străini și instituțiile publice pentru realizarea proiectelor investiționale. În același timp, OPEM

contribuie la conceperea și coordonarea strategiilor de promovare a investițiilor străine directe și a proiectelor pentru atragerea investițiilor străine în economie, în colaborare cu sectorul privat și cu autoritățile centrale și locale.

Bibliografie:

1. Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător nr. 81 din 18.03.2004;
2. Legea Republicii Moldova cu privire la fondurile de investiții nr.1204-XIII din 05.06.97, // În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 185/187, 17 p.
3. Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de desfășurare a concursului de selectare a rezidenților și a proiectelor investiționale pentru realizare în cadrul parcului industrial nr. 41 din 23.01.2008, //În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.02.2008, nr. 21-24.
4. Tatiana Fondos (Lungu). Investițiile străine în contextul politicilor economice. ULIM, 2011, 167 p.
5. Tatiana Fondos (Lungu). Optimizarea investițiilor străine în contextul politicilor economice ale Republicii Moldova, Chișinău: ULIM, 2009, 262 p.
6. www.miepo.md
7. www.mec.gov.md

OPTIMIZAREA PERFORMANTELOR FINANCIARE A BĂNCILOR COMERCIALE PRIN DETERMINAREA STRATEGIEI ȘI POLITICII INTERNE

Ana SPÎNU (SOLTAN), dr.conf.interim., ULIM

L'évaluation des performances financières contribue au développement de l'activité en prenant des mesures comme résultat de l'analyse des indicateurs économique-financières, des comparaisons avec les indicateurs obtenus dans les périodes antérieures, ainsi que des comparaisons entre les données précédentes, prévisionnelles, postérieures de la société bancaires concrete ou avec des autres sociétés bancaires.

Evaluarea financiară asigură buna funcționare a activității bancare, acționează sistematic în vederea prevenirii abaterilor și deficiențelor, creșterii eficienței, protecției patrimoniului, precum și în direcția modului de respectare a legislației economico-financiare.

Evaluarea la o societate bancară asigură organizarea mai bună a muncii, întărirea ordinii și disciplinei în organizarea și desfășurarea activității bancare, gospodărirea mai eficientă a mijloacelor umane, materiale și financiare și conduce astfel la creșterea eficienței bancare, a profitului.

Activitatea de evaluare bancară conduce la luarea măsurilor privind eliminarea neajunsurilor constatate și soluționarea problemelor apărute în vederea creșterii economice a profitului, descoperind în același timp elemente de progres în legătură cu creșterea rentabilității activității bancare.

Evaluarea contribuie la folosirea cu maximum de eficiență a mijloacelor materiale și a disponibilităților bănești, la întărirea ordinii și creșterii răspunderii în angajarea și efectuarea cheltuielilor, la respectarea strictă a legislației de gestiune, la înlăturarea oricăror forme de risipă și a deficiențelor ce produc efecte negative pentru societatea bancară.

Evaluarea și controlul financiar se află într-o strânsă interdependență, de aceea de efectuarea calitativă a acestora calitativ depnd foarte mult rezultatele obținute. Într-un control financiar preventiv și controlul ulterior există relații de condiționare, influențare și completare. Astfel, se evidențiază următoarele [1]:

- controlul financiar preventiv prevede pagubele, deficiențele, abaterile, iar controlul ulterior identifică și mobilizează rezervele existente, constată lipsurile sau pagubele produse, stabilește cauzele, vinovații și propune măsuri pentru preîntâmpinarea unor abateri similare în viitor;

• controlul financiar preventiv stopează, în faza de angajare sau de efectuare, operațiile pentru care nu sunt îndeplinite condițiile legale, dar nu evaluează rezultatele operațiilor respective și nu descoperă operațiile nereale, întrucât acestea nu s-au produs încă, până în momentul exercitării controlului. Controlul financiar ulterior examinează atât legalitatea, cât și rezultatele efective obținute după producerea operațiilor și, ca atare, are o sferă de cuprindere și cunoaștere mai mare, în care este inclus și modul de exercitare a controlului financiar preventiv, însă constată eventualele abateri și deficiențe după ce acestea au avut loc și au produs consecințe negative;

• controlul financiar preventiv proiectează desfășurarea operațiilor în condiții de legalitate, iar controlul financiar ulterior constată dacă aceste condiții au fost respectate întocmai datorită executării efective a operațiilor. Pe lângă funcția de constatare a unor eventuale deficiențe sau abateri prin măsurile de remediere a acestora și de perfecționare a activității, controlul financiar ulterior prezintă și un accentuat caracter preventiv pentru operațiile și activitățile ce urmează a se desfășura în viitor.

Prin acțiunile de control, evaluare și prin măsurile luate se asigură, totodată, respectarea reglementărilor bancare și a celor fiscale cu impact asupra performanței bancare, ținând cont de penalizările de lege în cazul nerespectării reglementărilor respective.

Societatea bancară în relația cu Banca Națională a Moldovei trebuie să vegheze prin organele de control asupra:

- respectării prevederilor legislației bancare în vigoare ori a regulamentelor, hotărârilor și instrucțiunilor emise de BNM;
- respectării oricărei condiții sau restricții prevăzute în autorizația emisă băncii;
- neefectuării de operațiuni fictive și fără acoperire reală;
- raportării la timp și în mod corect a datelor privind indicatorii de prudență bancară sau alți indicatori prevăzuți în reglementările BNM;
- administrării corespunzătoare a fondurilor ce i-au fost încredințate.

Evaluarea, controlul, în urma acțiunilor efectuate, conduc la respectarea cerințelor prudențiale prevăzute de reglementările Băncii Naționale a Moldovei, și anume:

- nivelul minim de solvabilitate, determinat ca raportul dintre nivelul fondurilor proprii și totalul activelor și elementelor în afara bilanțului, ponderate în funcție de gradul lor de risc;
- expunerea maximă față de un singur debitor, exprimată procentual ca raportul dintre valoarea totală a acestuia și nivelul fondurilor proprii ale băncii;
- expunerea maximă agregată, exprimată procentual, ca raportul dintre valoarea totală a expunerilor mari și nivelul fondurilor proprii;
- nivelul minim de lichiditate, determinat în funcție de scadențele creanțelor și angajamentelor băncii;
- clasificarea creditelor acordate și a dobânzilor neîncasate aferente acestora și constituirea provizioanelor specifice de risc;
- administrarea resurselor și plasamentelor băncii.

O contribuție a evaluării la creșterea performanței bancare este reprezentată de optimizarea structurii activelor. Aceasta se realizează prin două căi, și anume:

1. selecția activelor prin confruntarea profitabilității cu riscurile bancare;
2. diversificarea portofoliului.

Selecția activelor, între grupe și în cadrul fiecărei grupe, trebuie să țină seama în afară de gradul de lichiditate și de riscul neplății, acesta decurgând din modificarea prețului creditului respectiv a ratei dobânzii.

Diversificarea portofoliului urmărește, pe de o parte, minimizarea riscurilor, iar pe de altă parte, menținerea și creșterea nivelului de profit existent, variantele de modificare a portofoliului fiind fundamentate de efectele previzibile privind creșterile de profit obținute.

Succesul activității bancare este strâns legat de corelarea eficientă dintre activele și pasivele sensibile. Astfel, controlul va acționa în vederea asigurării unui echilibru pe fiecare segment de durată între activele și pasivele sensibile.

Evaluarea performanțelor financiare bancare contribuie la dezvoltarea activității prin luarea de măsuri ca urmare a analizei indicatorilor economico-financiar, a comparațiilor acestora cu indicatorii obținuți în perioadele precedente, precum și a comparațiilor dintre datele reieșite din conturile anuale și datele anterioare, posterioare și previziunile societății bancare sau ale altor societăți bancare.

Măsurile luate în urma evaluării conduc la înlăturarea deficiențelor constatate și în special la desfășurarea în viitor a activității bancare în condiții de respectare a normelor interne și a reglementărilor legale, în spiritul unei gospodării eficiente a resurselor, cu impact direct asupra performanței bancare.

Evaluarea stabilește pentru neajunsurile constatate măsuri eficiente de soluționare a acestora; prin măsurile luate se acționează în vederea perfecționării activității bancare, factor esențial al creșterii rezultatelor financiare.

Evaluarea performanțelor bancare prin sine conduce la protejarea valorilor active, la promovarea eficacității exploatarei bancare, la asigurarea respectării dispozițiilor date de conducere, precum și la asigurarea fidelității și exactității informației contabile. Calitatea și rapiditatea informației are o importanță deosebită în condițiile unui climat concurențial tot mai dur, ca urmare a rolului acesteia în luarea deciziilor manageriale.

Totodată, evaluarea conduce la înregistrarea statistică a tuturor operațiunilor bancare ce antrenează o modificare a situației financiare sau rezultatul financiar.

Analiza economico-financiară este un instrument de evaluare financiară care conduce la cunoașterea rezultatelor obținute în îndeplinirea programelor de activitate financiară bancară și a factorilor care le-au influențat, luându-se măsuri de influențare în sensul creșterii sau diminuării acestora în scopul eficientizării activității bancare.

Evaluarea conduce la asigurarea concordanței dintre activitatea economico-financiară și deciziile de administrare, la corectarea organizării activității bancare, precum și la creșterea profitului, acesta fiind scopul urmărit de întreprinzătorul bancar [2, p.42].

Sintetizând, optimizarea performanțelor bancare depinde de aplicarea următoarelor strategii:

1. *Comportamentul lucrătorului bancar*: lucrătorul bancar în relația cu clientela trebuie să fie un model de amabilitate, serviabilitate, să dea dovadă de spirit de cooperare, precum și un model de politețe, exprimare și comportare.

În acest sens, concretizăm că lucrătorul bancar trebuie să vadă în persoanele fizice sau juridice clienți care trebuie păstrați, cultivați, menținuți, de aceasta depinzând în mare măsură volumul activității bancare, nivelul profitului bancar.

Un rol important în asigurarea celor menționate anterior îl are pregătirea profesională a lucrătorului bancar și o cointeresare materială pe măsură. În direcția creșterii continue a pregătirii profesionale, se impune organizarea de cursuri de specialitate pentru personalul operativ, precum și pentru organele de conducere, inclusiv de pregătire a noilor conducători.

2. *Existența unui circuit al documentelor primare și de evidență tehnico-operativă și contabilă*, rațional și eficient, știut fiind că activitatea de conducere presupune un sistem de comunicații care să asigure transmiterea clară, precisă, rapidă și completă a informațiilor, instrucțiunilor, ordinelor și directivelor necesare bunului mers al activității bancare. Necesitatea ordinii și disciplinei economice și financiare determină și necesitatea evidenței stricte și controlul riguros și sistematic al modului de ținere și circulație al documentelor într-o bancă.

3. *Organizarea muncii*, justa repartizare a lucrărilor între salariați, corecta întocmire a lucrărilor de evidență etc.. Totodată, se impune cunoașterea unei problematice cât mai mari dintr-o bancă.

Se impune cunoașterea de către un salariat ce-și desfășoară activitatea într-unul din segmentele menționate și a problematice din cadrul celorlalte segmente astfel, încât să se asigure o rotație a personalului în anumite situații deosebite (îmbolnăviri, decese, căsătorii, etc.) în vederea desfășurării eficiente a activității bancare. Cunoașterea de către

salariații din cadrul serviciului contabilitate propriu a tuturor activităților desfășurate în acest compartiment, asigurându-se astfel o eficiență sporită.

4. *Dotarea societăților bancare cu o aparatură informatică*, cu mașini de numărat bancnote și monede, precum și de detectare a falsurilor contribuie la reducerea timpului petrecut de către un client în bancă, la creșterea calității serviciilor prestate cu impact direct asupra performanței bancare.

5. *Diversificarea relațiilor bancă – client*. O contribuție aparte la creșterea activității bancare o are marketingul bancar ce presupune evaluarea necesităților prezente și viitoare ale clientelei și venirea în întâmpinarea acestor necesități cu produse și/sau servicii bancare noi.

Astfel, pe lângă cele trei activități principale ale unei societăți bancare, și anume, atragerea de depozite, acordarea de credite și operarea transferurilor bancare, au început a fi puse la dispoziția clientelei noi produse bancare, cum ar fi:

- operațiuni de factoring;
- scontarea efectelor de comerț;
- tranzacții în cont propriu sau în contul clienților prin instrumente monetare negociabile (cecuri, cambii etc.), valută, instrumente financiare derivate, valori mobiliare;
- intermedierea și plasamentul de valori mobiliare și oferirea de servicii legate de acestea;
- închirierea de casete de siguranță;
- diversificarea serviciilor și produselor bancare.

Lucrătorul bancar modern trebuie să reprezinte pentru clientelă un sfătuitor, un consultant, efectul fiind pozitiv în menținerea și atragerea clienților, cu impact asupra volumului activității bancare, implicit asupra creșterii profitului bancar.

6. *Managementul uman*. Un management eficient înseamnă, în bancă mai mult ca oriunde, planificare, crearea de premise, dirijarea schimbărilor în mod permanent. Schimbarea poate fi realizată de către managerul bancher numai prin elementul uman și din acest motiv un rol esențial în optimizarea performanțelor bancare îl au resursele umane.

Astfel, este esențială cunoașterea oamenilor, a colaboratorilor, a calităților și defectelor umane și profesionale ale acestora, a aspirațiilor și problemelor care îi frământă și chiar a hobby-urilor pentru a se instaura un climat de reală comunicare interumană subordonat și direcționat atingerii obiectivelor vizate, pe o perioadă de timp mai îndepărtată sau mai apropiată.

7. *Elementele de gestiune* care trebuie să vizeze atât aspectele privind gestiunea propriu-zisă, cât și aspectele privitoare la dezvoltare. Astfel, din punct de vedere al gestionării se remarcă cunoașterea mecanismelor financiare ale băncii, a legăturilor dintre acestea, cunoașterea și administrarea riscurilor bancare, stăpânirea costurilor. Din punct de vedere al dezvoltării, se impune analiza rezultatelor diferitor activități, promovarea unei politici comerciale bazate pe rentabilitate și dezvoltarea unei strategii globale de dezvoltare grație unei planificări pe termen mediu, cuprinzând decizii tehnice, comerciale și financiare.

8. *Controlul intern* verifică conformitatea operațiilor și procedurilor interne cu reglementările în vigoare și dispozițiile legislative, a regulilor profesionale și deontologice, verifică limitele fixate în materie de risc, verifică, din punct de vedere al calității informațiile financiare și contabile destinate organelor executive și de conducere.

Data fiind complexitatea operațiunilor din sistemul bancar, considerăm că în categoria persoanelor ce pot să exercite controlul intern trebuie să se regăsească numai persoane cu studii economice superioare, ce au totodată și o experiență adecvată.

9. *Selectarea clientelei*. Orientarea societății bancare către persoanele juridice, clienți ce prezintă o siguranță mult mai mare decât clienții persoane fizice. Totodată, se impune o selecție și în cazul persoanelor juridice, selectându-se acele societăți care au înregistrat rulaje mari la băncile de la care s-au transferat sau acele societăți nou - înființate care au ca obiect de activitate, activități cu o tendință de dezvoltare în climatul economic existent.

10. *Instruirea clienței* în utilizarea instrumentelor de plată, în special a cecurilor, cambiilor și biletelor la ordin, precum și în respectarea reglementărilor.

11. *Banca la domiciliu*, expresie a evoluției, organizării și tehnologiei bancare, implicit a raporturilor dintre clienți și bancă, îndeosebi a prelucrării bancare a dispozițiilor de plată ordonate de client.

În practica bancară se constată că tot mai mulți clienți, persoane juridice sau fizice, solicită telefonic diverse informații legate de situația conturilor deschise la bănci, informații care pot ajunge în posesia altor persoane, încălcându-se astfel prevederile legale cu privire la secretul profesional.

În aceste condiții, se impune cu precădere crearea unui sistem de parole care să protejeze pe de o parte clientela bancară, iar pe de altă parte banca însăși.

12. Optimizarea prin corelarea operațiunilor active cu cele pasive presupune să se țină cont de durata de mobilizare și angajare a resurselor unei societăți bancare.

O societate bancară trebuie să asigure un echilibru între pasive și active, ținând cont de duratele de mobilizare.

Prețul creditului și nivelul dobânzii practicate, constituie criterii de corelare a operațiunilor active cu cele pasive. Dată fiind conjunctura economică, societățile bancare au fost nevoite să practice pe scară largă dobânzile flotante care afectează, atât costul resurselor bancare, cât și nivelul de dobânzi practicate pentru diferitele categorii de credite acordate.

13. *Valorificarea superioară a resurselor bancare*. În vederea creșterii performanțelor bancare, se impune o diversificare a operațiunilor active. Astfel, pe lângă acordarea de credite se impune investirea resurselor în operațiuni cu titluri de stat, în depozite constituite la alte bănci ori la Banca Națională a Moldovei, în valori mobiliare cotate la Bursa de Valori.

O atenție deosebită se impune a se acorda numerarului existent în casieria băncii. Acesta trebuie să fie deținut în limitele raționale, urmărindu-se a se asigura o desfășurare normală a operațiunilor de ridicare de numerar și o valorificare superioară a resurselor bancare.

14. *Analiza creditului în activitatea bancară*. Băncile au obligația, în vederea administrării corecte a riscului general de credite, a protejării propriului capital și a depozitelor clienților, să constituie rezerva generală pentru riscul de credit atât în lei, cât și în valută.

Rezerva generală pentru riscul de credit se utilizează exclusiv pentru acoperirea de pierderi din credite, numai după epuizarea celorlalte măsuri legale de recuperare a creditelor și de acoperire a eventualelor pierderi aferente.

Clasificarea creditelor se va face ținând cont de evaluarea performanțelor financiare ale clientului și de capacitatea acestuia de a-și achita datoria la scadență. În urma evaluării performanțelor financiare este indicat ca banca să acorde credite agenților economici care au un serviciu al datoriei bun, excluzând de la creditare agenții economici încadrați în categoriile celor „neserioși”.

Această măsură ar conduce pe de o parte la minimizarea riscului de rambursare a creditelor contractate de agenții economici, iar pe de altă parte, la calcularea de către bancă de provizioane specifice de risc într-un quantum mai redus ce ar conduce la diminuarea cheltuielilor și implicit la creșterea profitului bancar.

Se impune în fundamentarea deciziilor de creditare utilizarea pe scară largă a sistemelor expert și a credit-scoringului. E știut că riscul insolvabilității este o funcție crescătoare a masei creditelor acordate și a ratei dobânzii, iar oferta de credit este o funcție descrescătoare a riscului.

Totodată, banca are obligația de a urmări pe toată durata derulării creditului modul în care se desfășoară relația contractuală, existența pe toată această perioadă a garanțiilor acceptate la semnarea contractului etc.

În vederea limitării pierderilor la portofoliul de credite, băncile trebuie să angajeze/pregătească un personal de un profesionalism ireproșabil care să aplice întru totul prevederile din normele interne ori din reglementările BNM.

15. Analizând *modul de constituire a rezervelor minime obligatorii*, se constată că acestea nu sunt active lichide, ele neputând fi folosite pentru a acoperi o creștere a cererii de credite sau o retragere de depozite.

Constatându-se că băncile sunt interesate în atragerea de cât mai multe depozite în vederea realizării unui volum cât mai mare de active și astfel la un capital social dat, să realizeze o rată a dividendului cât mai mare și că banca nu-și mai poate permite decât pierderi din ce în ce mai mici (acoperite din capital) la un volum de active din ce în ce mai mare, se impun cu precădere:

- creșterea ponderii veniturilor din servicii bancare în totalul veniturilor bancare: aceste venituri nu depind de volumul total al activelor bancare decât indirect, în principal fiind afectate de calitatea activelor reale și a personalului băncii;

- creșterea fondurilor bancare de rezervă și risc.

Managementul de vârf al unei bănci comerciale are ca atribut fundamental elaborarea strategiei băncii și a politicilor bancare adecvate pentru realizarea obiectivelor strategice. Politica bancară este subordonată strategiei de dezvoltare a băncii (expresie a atributului de planificare al managementului băncii), strategie care trebuie să cuprindă toate componentele activității băncii, precum:

- dimensionarea și configurarea structurii organizatorice și de personal;

- proiectarea produselor și serviciilor;

- relațiile băncii cu clienții, luând în considerare evoluția probabilă a mediului financiar, economic, social, intern și extern.

Managementul unei bănci fără o strategie și politici bine stabilite este comparabil cu pilotarea unei nave fără busolă sau a unui automobil fără sistemul de direcție, în acest caz nava plutind în derivă, iar automobilul ieșind de pe carosabil. Însă prăbușirea băncii, inevitabilă fără busolă strategică, atrage după sine, prin efectul de domino, căderea verigilor din sistemul economic și financiar cu care banca face afaceri și, prin deviația comportamentelor, induce turbulență în sistemul bancar.

Obiectivul esențial al oricărei strategii bancare îl constituie nivelul profitului, în condițiile prudenței bancare și supravegherii reglementate a băncii, într-un mediu caracterizat prin risc și incertitudine.

Strategiile și politicile bancare sunt necesare având în vedere natura și transformările majore produse în sectorul bancar pe plan mondial, îndeosebi după anii '70 ai secolului trecut, când au intervenit schimbări profunde în mediul bancar, dar și în politicile băncilor mari, sub mai multe aspecte:

- a fost modificată concepția despre firma bancară;

- a fost revoluționată tehnologia bancară, îndeosebi prin informatizarea operațiilor bancare;

- a fost diversificată și inovată structura produselor și serviciilor bancare;

- a fost modificată și restructurată configurația rețelei bancare, băncile transformându-și sectoarele tradiționale, apărând o piață de intermediere;

- a fost acutizată concurența pe piețele financiare, băncile intrând în competiție cu noi instituții financiare și nonbancare.

Acești factori au impus băncilor necesitatea adaptării și adecvării comportamentelor, inclusiv în asumarea strategiilor proprii de dezvoltare, vizând, de exemplu, alianțele financiare, modernizarea controlului, schimbarea tehnologiilor financiare, comerciale etc., restructurarea profesiei bancare și a personalului.

Adaptarea băncii la schimbare, în condițiile evoluțiilor economico-financiare actuale, presupune înțelegerea și promovarea diferențiată a următoarelor *forme de strategie*:

- 1) *strategia de cucerire*, care estimează locul în cursa de afirmare a băncii pe plan național, regional și mondial;

- 2) *strategia de repliere*, restaurare, care implică recunoașterea punctelor slabe ale băncii în mediul concurențial și plasarea în poziții subordonative;
- 3) *strategia de consolidare*, specifică perioadelor de avânt al băncilor, de asumare a propriei dezvoltări.

Studierea experienței privind dezvoltarea băncilor comerciale din Republica Moldova și alte state permite delimitarea următoarelor direcții ale strategiilor:

- elaborarea unei strategii argumentate și stabilirea în baza studiului de marketing a unui spațiu rațional pe piață în domeniul specializării gamei serviciilor;
- optimizarea structurii capitalului și a operațiunilor financiare în baza evaluării raportului risc-profitabilitate;
- valorificarea tehnologiilor informaționale moderne;
- perfecționarea structurii organizatorice de gestiune și mecanismul luării deciziilor;
- dezvoltarea rețelei financiare;
- integrarea în sistemul financiar mondial, extinderea colaborării cu băncile de peste hotare;
- dezvoltarea resurselor umane și metodelor de conducere a personalului ș.a.

Succesul în atingerea unor performanțe înalte depinde de elaborarea unei strategii proprii, de exemplu:

- analiza bazei clientului băncii și întocmirea dosarelor ce conțin caracteristicile istorice creditare și solvabilitatea clienților;
- analiza avantajelor concurențiale și poziției băncii pe piață;
- evaluarea eficienței comparative și a rentabilității diverselor sfere de business, ținând cont de punctul critic, volumul minim de alocări, care să asigure acoperirea cheltuielilor permanente, termenele de răscumpărare, gradul de risc etc.;
- argumentarea raționalității extinderii rețelei de filiale pentru depunătorii privați;
- elaborarea tehnologiilor interioare de firmă privind elaborarea produselor bancare noi și instruirea personalului în baza îmbinării calităților antreprenoriale, capacitatea de a găsi noi clienți și sfere de business pe bază de contract și acorduri personale, de intuiție, fără calcule în detaliu, cu cele profesionale, aprecierea schimbărilor pieței și a modalității de adaptare la ele pe bază de modele și calcule;
- extinderea volumului resurselor pe baze sinergice și colaborare cu capitalul străin, implementarea tehnologiilor contemporane de contopire și reducere a personalului, procurarea băncilor mici etc.

Dintre *direcțiile strategice* pe care le adoptă băncile comerciale în lumea contemporană sunt și cele privind [3; 4]:

- adoptarea de orientări și măsuri care să limiteze riscurile legate de incertitudinile unui păienjenis de relații bancare complexe;
- recuperarea fondurilor plasate prin substituirea crescândă a activelor financiare și procesul de titrizare, subliniind reducerea ponderii creditelor bancare prin emisiuni de titluri de valoare negociabile, în cadrul finanțării internaționale, ceea ce contribuie la sporirea lichidității prin tranzacționarea titlurilor la bursa de valori;
- conversia datoriilor în acțiuni (consolidarea) presupune transformarea unor creanțe pe care le deține banca în acțiuni nou emise ale firmelor debitoare, ceea ce are ca efect, în situația în care firma respectivă se poate restructura, posibilitatea de îmbunătățire a portofoliului de credite și o lichiditate sporită;
- concentrarea bancară, efectuată prin absorbiri, fuziuni, consorții, syndicate bancare sau holdinguri urmărește creșterea puterii financiare a băncilor, o capacitate inovațională sporită, debușee largite pentru produse/servicii, largirea surselor de venituri, reducerea costurilor în vederea menținerii piețelor și a pătrunderii pe noi piețe, în lumea actuală, când competiția a devenit globală;
- promovarea unor inovații financiare tot mai sofisticate destinate a răspunde cerințelor clienților permite o creștere a lichidității și o intensificare a activității pe piața bancară și pe piața capitalurilor;

- întărirea structurii acționariatului;
- creșterea bilanțului băncii și a totalului activelor;
- reducerea accentuată a ponderii creditelor neperformante;
- sporirea veniturilor din comisioane;
- îmbunătățirea calității creditelor și a altor active, ceea ce a făcut posibilă reducerea unor provizioane, și, pe această cale, o substanțială creștere a profitabilității;
- dezvoltarea vânzărilor pentru o gamă largă de produse și servicii prin intermediul unor subsidiare sau companii asociate;
- perfecționarea managementului în domeniul atragerii resurselor, al efectuării de plasamente și al obținerii unei rentabilități și eficiențe ridicate.

Rolul managementului bancar a cunoscut o creștere semnificativă în perioada tranziției la economia de piață, acesta reprezentând „putere, autoritate influentă”, unul dintre principalele obiective fiind elaborarea strategiilor de dezvoltare a băncilor, care au drept coordonate obținerea unui anumit nivel al profitului. În ceea ce privește strategia bancară, aceasta este circumscrisă politicii financiare și monetare a statului și politicii de credit și valutare elaborate de banca centrală și cuprinde elemente ce se manifestă în întreaga activitate a societăților bancare, precum: atragerea resurselor și realizarea plasamentelor, operațiuni de plăți, valutare, relațiile cu clienții, utilizarea titlurilor de valoare, organizarea contabilității și sistemului informațional, proiectarea de produse și servicii care să întărească relația băncii cu clienții și să contribuie la realizarea nivelului prognozat al profitului. La elaborarea strategiilor, actualmente, trebuie să se țină cont de analizele și prognozele băncii privind mediul economic, politic, social, cultural, precum și de calitatea managementului băncii care să confere opțiunilor strategice potențialitatea necesară.

În funcție de mediul în care operează, băncile comerciale pot elabora strategii ofensive sau defensive. Se poate vorbi despre o strategie ofensivă în condițiile unui scenariu de piață optimist astfel: când se obține o relativă stabilitate pe plan economic, financiar și politic, promovarea unei politici monetare de succes, o creștere a PIB de minimum 4-5%, o descreștere însemnată a nivelului inflației, care să reprezinte nu mai mult de 15-20%, consolidarea sistemului bancar și a componentelor sale, întărirea economico-financiară și a capacității de export a firmelor.

Considerăm că conducerea fără o abordare strategică sau elaborarea strategiilor fără a ține cont de realitățile economice au condus la diminuarea poziției băncilor în cadrul sistemului bancar, la insolvabilitate temporară și chiar la faliment, care prin efectul de antrenare atrage după sine căderea mai multor componente ale relațiilor economico-financiare din sus în jos, efect care subliniază rolul managerului de strateg financiar ce coordonează mișcarea fondurilor de la și spre clienții săi. Este extrem de importantă elaborarea unor strategii realiste ale căror obiective să se concretizeze în:

- creșterea valorii băncii și implicit a capacității acesteia de a genera profit;
- asigurarea și consolidarea unui raport optim între resurse și plasamente prin creșterea capitalurilor proprii, creșterea resurselor atrase de la clientela nebancaară, prezența activă pe piața interbancaară;
- creșterea eficienței activităților desfășurate de bănci prin controlul costurilor, creșterea veniturilor din exploatare;
- consolidarea poziției pe piață care se realizează prin diversificarea ofertei de produse și servicii integrate, activitățile de corporate banking și retail banking;
- intensificarea prudenței bancare.

În cadrul strategiei bancare, conceperea politicii lichidităților are o semnificație deosebită pentru consolidarea poziției băncii comerciale pe piață și de prevenire a unor situații conflictuale legate de nesatisfacere a necesităților sau dificultăți în respectarea obligațiilor de plată sau de credit.

În *practica bancară internațională*, băncile care are o poziție de vârf, urmăresc cu fermitate managementul lichidității, respectiv de a fi permanent în situația de a-și onora obligațiile de plată și de a acoperi solicitările de numerar ale clienților.

Componentele de bază ale *politicii lichidităților bancare*, care trebuie privită ca o politică de ansamblu și coerentă, vizează *următoarele componente*:

1. *Fluxurile de numerar*, care în accepțiunea curentă a băncilor occidentale se referă la numerarul propriu (având trei componente: depozitele clienților mici și mijlocii, depozite ale unor firme puternice și stocul de hârtii de valoare) și capacitatea proprie de a procura fonduri pe piață. Pentru unele situații, când intervin disfuncționalități – dificultăți și greutăți sezoniere în aprovizionare, producție sau desfacere – banca deține o rezervă de hârtii de valoare, având o lichiditate imediată din a căror vânzare, în condiții de prudență, pentru a nu se deregla mecanismele de piață, se pot obține lichiditățile necesare băncii. Din experiența lui Barclay's Bank rezultă că este necesară o revedere periodică a prognozei privind nivelul rezervei temporare, care urmează să acopere un interval de la câteva zile până la o lună din perioada următoare. Scopul acestui stoc este de a da posibilitatea băncii să se adapteze la unele probleme apărute și de a asigura numerarul necesar pentru o perioadă de 2-4 zile fără a apela în această perioadă la credite interbancare.

2. *Capacitatea de creditare* constituie o altă componentă a politicii lichidității, care intervine atunci când din prognoza fluxurilor de numerar rezultă o nevoie certă, pentru a cărei acoperire se face apel la împrumuturi pe piața interbancară.

3. *Constituirea unei surse de numerar pe baza unor elemente ale activelor lichide* care să fie folosită în situațiile de urgență.

Prin măsurile de politică a lichidităților analizate, dublate de o păstrare severă a secretului bancar, se poate asigura o protecție a capitalului circulant împotriva unor disfuncționalități de natură bancară sau din afara sistemului bancar. În orientarea politicii de lichiditate, băncile urmează a adopta o compoziție pe valutele operabile, pentru asigurarea operațiunilor în nume propriu privind respectivele valute. Pentru băncile puternice însă, acest aspect prezintă o relevanță mai mică, întrucât au acces permanent la piața schimbului valutar și se țin cont de limita în care se înscrie abilitatea de transformare a lichidităților în diferite valute.

Intensificarea cercetării științifice privind perfecționarea politicilor bancare și adaptarea lor la cerințele economiei contemporane vor permite consolidarea prestigiului băncilor comerciale prin creșterea credibilității și a responsabilității în afaceri de care se bucură băncile pe plan intern și extern, lărgirea acestora pe piețele de capital printr-o competitivitate mai bună și extinderea relațiilor cu instituțiile financiare și de credit partenere.

În condițiile unor turbulențe financiare extinse ca suprafață de răspândire și persistente în timp, una din orientările prioritare ale politicilor bancare vizează promovarea unor produse și servicii bancare evolute, care să permită o mobilizare accelerată de resurse proprii și să prezinte un grad ridicat de flexibilitate la semnalele pieței și la evoluțiile economice și financiare reprezentative. Implementarea unor indicatori evoluți de apreciere a activității desfășurate cu referire la:

- lichiditate, respectiv capacitatea unei bănci de a face față datoriilor pe termen scurt prin transformarea activelor circulante în elemente de trezorerie;
- solvabilitate, respectiv capacitatea unei bănci comerciale de a valorifica activele în vederea acoperirii datoriilor (la buget, pe piața interbancară, furnizori etc.);
- gradul de îndatorare generală determinat ca raportul dintre sursele împrumutate și capitalurile nete aparținând proprietarilor;
- gradul de acoperire a capitalului determinat ca raportul dintre capital și activele deținute;
- modalitățile de determinare a riscului de piață.

În concluzie constatăm că pentru realizarea obiectivelor prevăzute prin politicile bancare este definitoriu să se asigure noi orientări în domeniile riscului, trezoreriei și lichidității, destinate a evita contaminarea asupra activității bancare provenită de pe alte piețe financiare internaționale, de pe piața bancară națională sau a influențelor

pe care le pot include marii investitori străini sau locali, principalii clienți sau parteneri de afaceri.

Preocuparea constantă pentru a se asigura o informatizare largă și în timp real a fluxurilor bancare oferă cadrul pentru a răspunde cu promptitudine solicitărilor pieței și a reuși în implementarea de noi produse și servicii bancare. Preocuparea de perfecționare a managementului bancar poate constitui o premisă a succesului politicilor bancare și a pătrunderii acestora în specificul sistemului.

Bibliografie:

1. Prohnițchi V. Actualitatea bancară. Chișinău, 2009. <http://www.expert-grup/biblioteca/Prohnițchi>.
2. Secieru A., Caraganciu A. Sistemul bancar și dezvoltarea economică în Republica Moldova. În: Revista Economică, 2003, nr. 1 (9), p.43-51.
3. Turcu I. Operațiuni și contracte bancare. București: Lumina Lex, 1999. 480 p.
4. Raportul anual al BC "EuroCreditBank" SA 2006, 2007, 2008. <http://www.ecb.md/bank/report..>

CRIZA FINANCIARĂ MONDIALĂ – UN FENOMEN CICLIC

Viorica SPEIANU, lector superior, ULIM

Economic crises do not fit into a certain pattern. Modern economic theories reject the idea of a general theorizing economic crisis-financial, according to which they can be included in a general model valid, considering that every financial crisis is unique, each representing in fact a historical accident, caused by factors, in a given social situation-economic and political. According to these theories crises can not be predicted, so their negative effects be reduced to a minimum.

Istoria demonstrează că, deși crizele economico-financiare nu apar și nu produc efecte în parametri identici, ele sunt strâns legate de caracterul ciclic al proceselor economice. Deși cauzele evoluției ciclice a proceselor economice nu au fost încă identificate, caracterul ciclic al acestora este evident. Ciclurile economice, pe termen scurt, mediu sau lung se includ două faze - expansiunea și recesiunea. În faza de expansiune are loc o creștere a eficienței economice, generată de introducerea în circuitul economic a unor inovații tehnologice semnificative, în timp ce în recesiune are loc o slăbire a resorturilor care au produs propulsia economică.

Dacă ciclurile economice pe termen scurt (cu durata între 10 și 40 de luni) și lung (așa- numitele cicluri seculare, care durează între 40 și 60 de ani) se încheie cu perioade de recesiune caracterizate printr-o încetinire a creșterii economice, ciclurile decenale (denumite și cicluri de afaceri, care durează de la 4 și 6 ani, până la 10-12 ani) se caracterizează prin prezența fenomenului de criză, în cadrul căreia cererea, producția, gradul de ocupare al forței de muncă, produsul intern brut, lichiditățile, scad în mod dramatic, iar nivelul de trai se înrăutățește. Crizele economico-financiare au apărut încă din timpul Imperiului Roman, iar gradul lor de complexitate a crescut odată cu dezvoltarea societății capitaliste în general, respectiv odată cu configurarea economiei mondiale-începând cu sec. XVI și formarea relațiilor de interdependență între statele lumii, atingând un punct de maximă complexitate în actuala criză economico-financiară. În continuare, însă, vom aborda crizele economico-financiare semnificative din punct de vedere al spațiilor geoeconomice afectate, precum și al duratei și efectelor economice și politice pe care le-au produs.

Ca amploare teritorială, durata și efecte economice și politice, **criza din anul 1929, cunoscută și sub denumirea de Marea Depresiune, considerăm că până la momentul actual este cea mai severă.** Marea Depresiune economică, declanșată în Statele Unite ale Americii, a fost precedată de o perioadă de 9 ani (între 1920 și 1929) de dezvoltare economică, ce a avut ca suport creșterea masei monetare puse în circulație de către Banca Centrală a Americii - Federal Reserve (FED) precum și o politică de relaxare a creditelor și de reducere a ratei dobânzilor. Ca urmare a acestei

politici monetare și financiare a FED, populația a cumpărat masiv acțiuni, care au înregistrat o creștere constantă la bursă, până în septembrie 1929, când s-a produs marele crah bursier de pe Wall Street. FED intervine prin restrângerea masei monetare și prin restricționarea creditelor, iar consecința a fost producerea de falimente în toate sectoarele economiei: agricultura, industrie, bănci. Producția națională a scăzut la jumătate, iar șomajul a crescut. Statele Unite ale Americi au adoptat o politică de restrângere a importurilor prin măsuri protecționiste, fapt care a condus la extinderea crizei și în Europa, statele europene fiind afectate în calitate de state exportatoare. La rândul lor, statele europene au adoptat măsuri prohibitive față de exportul american. Primele programe de reconstrucție a economiei SUA apar în 1931. Cea mai gravă consecința a crizei o constituie adoptarea de către unele state europene a politicilor de extrema dreaptă sau stângă, care au favorizat venirea la putere a unor dictatori (Adolf Hitler, Benito Mussolini, Iosif Vissarionovici Stalin).

Dupa cel de-al doilea război mondial și până la începutul anilor 70 - timp de 25 de ani - economiile țărilor industrializate au cunoscut o foarte puternică dezvoltare, urmare a unor factori economici și politici favorabili. Dintre factorii economici menționăm existența și menținerea unui raport corect dintre cerere și ofertă, promovarea politicilor economice de ocupare completă a forței de muncă, crearea unui cadru instituțional internațional stabil (ale cărui baze au fost puse la conferința de la Bretton Woods din 1944). Iar dintre factorii politici menționăm existența unui consens între statele puternic industrializate în ceea ce privește adoptarea politicilor economice. După aceasta perioada de puternică dezvoltare economică a statelor din America de Nord, Europa Occidentala și Japonia, la începutul anilor 70 s-a declanșat o perioadă de recul, care a durat 10 ani, perioada cunoscută sub denumirea de Marea Stagflație. Menționăm că perioadele de stagflație economică se caracterizează în principal prin creșterea inflației și scăderea creșterii economice, respectiv scăderea produsului intern brut. La baza acestor tulburări economice au stat o serie de factori conjuncturali specifici perioadei respective: adoptarea de către SUA a unor politici macroeconomice inflaționiste (generate de decizia administrației americane de acoperire a costurilor conflictului din Vietnam prin supraevaluarea dolarului). O decizie corectă ar fi fost acoperirea costurilor generate de escaladarea conflictului din Vietnam printr-o politică fiscală de creștere a impozitelor.

Un alt factor îl constituie declanșarea în 1973 a primei crize a petrolului, care a produs creșterea enormă a prețului la petrol. În toată aceasta perioada productivitatea muncii în țările industrializate a scăzut și a crescut șomajul. Această situație se poate caracteriza în termenii economiei de piață prin scaderea ofertei pe fondul reducerii productivității muncii, reducerea consumului pe fondul reducerii veniturilor, a creșterii șomajului și a creșterii inflaționiste a prețurilor. Perioada de recul a luat sfârșit odată cu triumful băncilor centrale (americană, germană și japoneză) care au promovat politici stricte anti-inflație. Un moment de referință al deceniului 70 îl constituie înlocuirea sistemului monetar internațional al cursurilor fixe, instituționalizat la conferința de la Bretton Woods din 1944, cu un sistem al cursurilor flexibile. Menționăm că odată cu introducerea sistemului monetar internațional a cursurilor flexibile, au apărut și derivatele, ca instrumente bancare menite să asigure investitorii împotriva evoluției fluctuante a cursurilor de schimb.

O altă criză financiară de proporții internaționale s-a produs **la sfârșitul anilor 90 (1997) - criza financiară din Asia de Sud-Est**, care a cuprins Thailanda, Indonezia, Hong-Kong, Coreea de Sud. Factorul determinant al acestei crize - cu efecte economice și financiare devastatoare pentru țările respective, și nu numai l-a constituit retragerea masivă a capitalului investitorilor străini, care la începutul anilor 90 au făcut investiții de miliarde de dolari pe piețele emergente ale Asiei de Sud-Est. Retragerea capitalului străin s-a datorat slăbirii încrederii investitorilor în sistemul bancar și financiar al țărilor din Asia de Sud-Est, prea afectat de lipsa de reforme, de capitalismul de familie, de nepotism și practici discutabile.

O serie de economiști celebri au dezvoltat înainte de 1997 teorii conform cărora, datorită schimbărilor economice și instituționale produse la nivelul economiei globale, crizele financiare au o probabilitate mică de producere, iar dacă, totuși, acest lucru se întâmplă, acest fapt se datorează unor împrejurări istorice de excepție, și nu modului de funcționare a sistemului capitalist. Lipsa unei viziuni și a unor puncte de vedere în consens a majorității economiștilor de profesie în ceea ce privește problematica crizelor financiare și economice explica de ce nu s-au putut anticipa tulburările financiare din Asia de Sud-Est din anul 1997, și mai ales cum a fost posibilă producerea actualei crize financiare. Milton Friedman (1912-2006), laureat al premiului Nobel pentru Economie în 1976, promotor al teoriilor cu privire la economia de piață și la minimalizarea rolului statului în coordonarea economiei, a susținut că întrucât actorii economici sunt întotdeauna raționali, într-o economie de piață nu sunt posibile speculațiile, iar așa-numită “speculație” reprezintă încercarea investitorilor de a se proteja împotriva acțiunilor iraționale ale guvernelor.

Charles P. Kindleberger (1910-2003) în lucrarea sa “Mâni, panici și crize: o istorie a crizelor financiare”, arată că și dacă s-ar accepta raționalitatea investitorului individual, istoria a demonstrat în repetate rânduri că piețele au un comportament uneori irațional, cea mai bună explicație a “mâniilor” financiare fiind oferită de “psihologia mulțimilor”: deși actorii economici individuali pot fi raționali, speculația financiară este un fenomen de “turm”, în care acțiunea rațională a mai multor indivizi produce consecințe iraționale. Kindleberger consideră crizele financiare ca fiind o trăsătură inerentă a capitalismului internațional.

Hyman Minsky, economist neconformist, susține, într-o serie de articole, teoria “instabilității financiare” ca factor de producere a crizelor financiare. Conform acestei teorii, crizele financiare reprezintă o trăsătură inevitabilă a sistemului capitalist și urmează un curs vizibil și previzibil. Astfel, primul semn care anunță o viitoare criză financiară îl constituie un șoc din exterior asupra economiei, care poate îmbrăca forma unui război, a unei recolte foarte bogate sau foarte sarace, inventarea și răspândirea unei noi și importante tehnologii. Acest factor exogen puternic, conduce la creșterea șanselor de profit într-unul din sectoarele majore ale economiei și reduce oportunitățile economice din alte domenii. Creșterea șanselor de profit într-un anumit sector economic atrage sursele de finanțare, generând o explozie sau o mânie a investițiilor. Febra investițiilor este alimentată de creșterea substanțială a creditului bancar precum și de atragerea fondurilor personale și ale firmelor. Atragerea creditelor conduce la creșterea impulsului de a specula, manifestat prin creșterea prețurilor la activele și bunurile cu mare căutare. Creșterea prețurilor conduce la creșterea șanselor de profit, atrăgând noi investitori pe piață. În goana lor după profit, tot mai mulți investitori ignoră regulile de comportament rațional și investesc într-o piață care este deja riscantă prin supraevaluarea activelor. Într-o următoare etapă, o parte dintre investitori observă că piața a atins un punct de maxim și caută să-și transforme activele supraevaluate în bani sau active de calitate.

Ulterior, tot mai mulți investitori sesizează pericolul și caută să-și vândă activele riscante și supraevaluate, fapt care conduce la o prăbușire a prețurilor. Evenimentul care anunță pericolul și creează panica poate fi căderea unei bănci sau falimentul unei corporații. După declanșarea crizei în investiții urmează o criză a creditului provocată de faptul că băncile nu mai acorda credite. Falimentele se declanșează în lanț, iar economia poate intra în recesiune sau chiar în depresiune economică. În final, starea de panică se calmează, economia se reface iar piața revine starea de echilibru, dar cu un preț foarte mare.

Criza financiară actuală, declansata în SUA, a izbucnit în anul 2007, deci la zece ani de la ultima criză financiară de proporții din Asia de Sud-Est și s-ar putea spune că reprezintă finalul unui ciclu decenal (mediu) sau de afaceri despre care am menționat la început. Dacă ar fi să comparăm modul în care s-au desfășurat evenimentele în timpul scurs de la declanșarea crizei (2007-2008) cu modelul lui

Minsky, am putea constata că “faptele” s-au derulat conform modelului. Astfel, șocul exogen asupra economiei l-a constituit crearea cadrului legislativ favorabil construcției de locuințe personale și clădiri precum și a unui cadru financiar relaxat, care a permis accesul la credite pentru locuințe a populației cu venituri mici. Pe acest cadru creat, tot mai multe bănci, fonduri de investiții, societăți de asigurare, au acordat împrumuturi considerabile pentru cumpărarea de locuințe unor clienți care nu aveau posibilitatea să-și achite creditele. Pe fondul încurajării creditării ipotecare prin scăderea repetată a ratei dobânzilor de către Federal Reserve, băncile, fondurile de investiții, societățile de asigurare, au fost stimulate să-și mărească profiturile. Și acest lucru l-au făcut prin acordarea de împrumuturi (cu dobânda foarte mare) la un număr tot mai mare de clienți cu grad mare de risc.

Pentru a se asigura împotriva riscurilor de neincasare a ratelor, băncile enunțate mai sus au procedat la vânzarea (profitabilă) a împrumuturilor și a dobânzilor, sub forma de produse financiare viabile, unor entități financiare specializate în operațiuni cu grad mare de risc (tip *hedge*). Disponibilitatea excesivă a fondurilor de credit a aruncat multe produse financiare pe piață: credite pentru case individuale, clădiri, terenuri, mașini, cărți de credit. Domeniul de acțiune s-a extins cu timpul și asupra împrumuturilor făcute de administrațiile regionale și locale, asupra creditelor industriale și comerciale. Cu alte cuvinte, este vorba de acea etapă a crizei în care se manifestă iraționalitatea investitorilor. Pe măsură ce băncile, fondurile de investiții, societățile de asigurare nu și-au mai încasat ratele de la clienți, nu și-au mai putut desfășura activitatea și au intrat în faliment. Acum se manifestă semnalul de alarmă pe piața creditelor imobiliare. Semnalele au fost percepute ca un pericol de către societățile bancare de tip *hedge* care cumpăraseră produsele financiare. Acestea au încercat să valorifice titlurile deținute prin vânzare pe piața bursieră. Numărul mare de titluri din domeniul imobiliar de pe piața bursieră a determinat scăderea prețului acestora. Manifestarea fazei de panică. Au urmat falimentele în lanț, despre care am auzit nu demult, la sfârșitul anului 2008, criza creditelor, declanșată ca urmare a pierderii de către bănci a capitalului, dar și datorită aplicării de politici prudențiale, de protejare a activelor. Așadar, putem spune că ne aflăm în ultima etapă a crizei, când panica s-a calmat, iar acum se evaluează consecințele dezastrului și se adoptă măsurile de reconstrucție.

Pe de altă parte, în anul 2009 poate fi considerat de încheiere a unui ciclu secular, având în vedere că “Marea stagflație” din anii 70 s-a declanșat la 40 de ani de la “Marea Depresiune” din anul 1929, iar în prezent ne aflăm la 40 de ani distanță de “Marea Stagflație” din anii 70. Deci, această criză a creat condițiile propice pentru o următoare perioadă de recesiune (care poate îmbrăca forma stagflației) la nivelul economiei mondiale, și se va resimți ca atare în special de către țările puternic dezvoltate. Economiiile acestora deja se preconizează că vor crește într-un ritm foarte lent, productivitatea muncii și consumul vor scădea în timp ce prețurile vor crește. Se vor dezvolta în special activitățile legate de cercetare, învățământ, sănătate, mediu. Cu alte cuvinte cele care nu sunt direct productive, ci cele care pregătesc condițiile pentru o viitoare renaștere a ramurilor în economiile naționale dar și în cea mondială. Necesitatea unor perioade cu creștere economică lentă decurge din imperativul protejării a resurselor planetei, mai ales în contextul actual când asistăm la o escaladare a consumului. Economia globală în anii 2001-2006 a creat premisele apariției crizei financiare mondiale din anii 2008-2009. În anul 2007 creșterea pieței financiare a depășit creșterea PIB global. Apariția crizei financiare mondiale este susținută de: depășirea PNB global de către activele financiare; taxele procentuale reduse, volumul mare de lichidități. Perioada a fost caracterizată de taxe procentuale reduse; de un volum suficient de mare de lichidități; de o cerere mondială mare la exporturile din țările industrial puternic dezvoltate. În aceste condiții țările cu PNB mediu reușiseră să acumuleze un anumit volum de valută, să ofere credite altor țări, să-și îmbunătățească indicatorul exportului net, să-și restructureze datoriile prin emisia hârtiilor de valoare pe un termen cu o durată

de timp. Unele țări, acumulând sume considerabile de valută au reușit să-și procure datoriile externe, să se folosească de posibilitățile financiare ale pieței interne. Fluxurile financiare au fost direcționate spre țările dezvoltate.

Globalizarea s-a manifestat odată cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale (1995-2000) care au impus generații principial noi de utilaje, forme noi de organizare, softuri noi, însă tehnologii informaționale ușor devin moral depășite. Productivitatea muncii este definită prin raportul PNB la numărul orelor lucrate. Astfel, lichiditățile au devenit deficitare, unii investitori străini și-au orientat finanțele spre piețele naționale. Investițiile în acțiuni și obligațiuni s-au redus. Marea Britanie care își orientase investițiile spre UE, le-a reorientat spre piața financiară internă. În consecință, resursele financiare din UE au devenit ușor "evaporabile", volatile. SUA pe parcursul anilor depășesc țările din UE după nivelul calității muncii, a capitalului productiv, a numărului orelor lucrate. Țările din UE n-au reușit să realizeze succese economice în baza creșterii eficienței fondurilor productive; succesele s-au datorat mai mult efectelor integrării și nu a schimbărilor calitative a muncii, a capitalului, a intensității folosirii acestora. Insuccesul economic al UE în comparație cu realizările SUA se datorează nivelului de dezvoltare a economiei cunoștințelor în SUA, care este net superior celui din UE. Inovațiile financiare au particularitățile lor: spre deosebire de inovațiile productive, cele financiare au un coeficient de difuzie foarte înalt. Creșterile economice tradiționale au corelat cu nivelul de dezvoltare a tehnologiilor de procesare a materiei prime. Sectorul financiar mondial poate, dar nu trebuie să accepte riscurile, chiar dacă acestea sunt puțin probabile.

Tradițional, după fiecare criză economico-financiară analiticienii economiști vin cu cele mai originale, teoretice și profund argumentate propuneri de depășire a acestora. Teoriile oferite sunt "frumoase", însă au un singur neajuns: sunt aplicabile pentru crizele precedente, dar nu și pentru cele ce vor urma. În ansamblu, tratările crizelor financiare în lucrările de specialitate ne conduc la un șir de concluzii, inclusiv: criza mondială inițiată în anul 2008 este începutul, anul 2010 nu este sfârșitul acesteia; piața financiară mondială este reglată doar de haos, fiind necesare implicații ale guvernelor naționale, care actualmente sunt doar doleanțe, dar lipsă. Pornind de la nivelul înalt de dezvoltare a mijloacelor de telecomunicații, a științei macroeconomice, a relațiilor integrate dintre state, în viziunea noastră, criza financiară mondială recentă a intrat deja în istoria economiei mondiale, a fost și o lecție și o testare a teoriilor macroeconomice actuale. Comercializarea datoriilor contribuie la diversificarea riscurilor, la repartitia acestora într-un număr mai mare de participanți din piața financiară; la dezichilibrarea nivelului de acoperire a datoriilor cu bunuri și servicii reale. Analizele dependenței dintre volumul lichidităților globale și inflație conduc la concluzia că tempoul creșterii lichidităților depășește tempoul creșterii inflației. Deci, lichiditățile sunt absorbite de alte activități în afara celor productive.

Pe piața financiară mondială au apărut mecanisme de conducere a unui volum considerabil de lichidități prin intermediul diverselor fonduri de securitate, asigurări, modalități de creștere a depunerilor bancare, comercializarea datoriilor. Creșterea necondiționată a lichidităților creează condiții favorabile pentru agenții economici, pentru sistemul bancar mondial, concomitent, surplusul de lichidități face posibilă comercializarea activelor neproductive, a diverselor hârtii de valoare la prețuri exagerate. Piețele mondiale de mărfuri și finanțe se autoreglează, nu sunt, în principiu nici nu pot fi, reglate de niște structuri administrative. Criza financiară mondială inițiată în anul 2007 a parvenit cu o "întârziere", însă indicatorii macroeconomici din țările industrial dezvoltate, tempoul de creștere a acestora servesc drept informații pentru a concluziona că criza nu și-a pierdut "efectele" în anul 2010; are un caracter sistemic. Sunt necesare eforturi pentru crearea inovațiilor instituționale de monitorizare a proceselor de desfășurare a crizelor. Procesele investiționale pot, dar nu trebuie lăsate la discreția pieței. Multe din inovațiile băncilor nu numai că nu contribuie la soluționarea unor probleme, dar creează noi premise pentru desfășurarea crizelor financiare. În acest context, nu trebuie de interzis băncilor să elaboreze

inovații financiare, metode și modalități de redirecționare a fluxurilor financiare, dar fiecare inițiativă trebuie să fie certificată de o instituție analitică, academică, constituită din specialiști teoreticieni, practicieni. În aceste condiții, pasivitatea guvernelor bazată pe neimplicarea lor în „treburile” pieței, va multiplica consecințele negative ale crizelor financiare, va perpetua perioada de desfășurare a acestora.

Sunt necesare noi principii, concepte în teoriile macroeconomice. Condiții favorabile pentru desfășurarea crizelor crează guvernele fiecărui stat cu economii de piață, prin pasivitatea, prin neimplicarea sa în reglarea proceselor din cadrul etapelor apariției inovațiilor tehnologice în economie (etapa 1) și în sistemul financiar (etapa 2). Creditele, fiind trecute prin destinația ”îpotecă”, contribuie la creșterea veniturilor populației (acestea achită impozite doar parțial, deci, venitul lor disponibil crește). Creșterea veniturilor populației și pe această cale creează premise pentru creșterea prețurilor. Activitățile oricărui guvern, în scopul menținerii creșterii bulelor financiare trebuie să fie orientate spre reducerea posibilităților de creștere a prețurilor, adică la creșterea taxelor procentuale. Guvernul SUA a procedat invers, adică la reducerea taxei procentuale pentru construcțiile îpotecare. În acest caz putem concluziona că guvernul SUA a contribuit la susținerea ”dezvoltării” bulelor financiare și, deci, la prăbușirea prețurilor, la apariția crizei financiare din anii 2008-2010. În principiu, piața cu obligațiunile datoriiilor este o piață imperfectă, nici cumpărătorul, nici vânzătorul de acțiuni ale debitorului, nu dispun de informații veridice despre prețul real al obligațiunilor. Acestea și multe alte aspecte nu le găsim în mecanismele de stabilire a ratingurilor obligațiunilor debitorilor pe piețele financiare.

Nici statistica creșterilor prăbușirii prețurilor nu poate servi drept bază pentru elaborarea unor previziuni. Problema ocularii crizelor economice, apariției crizelor financiare a devenit și mai gravă când băncile au inventat modalități noi de concentrare a obligațiunilor debitorilor falimentari prin emiterea și concentrarea acestor hârtii de valori. Criza financiară mondială inițiată în SUA a fost generată: de cotizațiile îpotecare inițiale mult reduse; de reducerea taxei procentuale la minimum pentru următorii 2-3 ani; de stabilirea taxei procentuale flexibile, de regulă, în creștere pentru următorii ani; de neimpozitarea veniturilor populației, destinate achitării taxelor procentuale îpotecare; de creșterea considerabilă a numărului populației; de favoruri ale îpotecărilor, care sunt scutiți de impozitul ce ține de rentă; de trendul pozitiv al prețurilor la locuințele îpotecare, care transformă ”îpoteca” în afaceri profitabile prin desfășurarea speculațiilor cu locuințele; de reducerea taxelor procentuale la credite.

Sistemul financiar mondial mai mult timp se găsește în dezechilibru decât în echilibru. Acest proces are mai multe explicații. Din teoria sistemelor se știe, că toate sistemele sunt reglate. În cazul lipsei unui regulator, reglarea este efectuată de haos. În sistemul financiar mondial, funcțiile regulatorului sunt îndeplinite de către crizele financiare. Ori de câte ori, în ieșirile sistemului apar dezechilibre, în funcție intră regulatorul, adică crizele care stabilesc echilibrele respective. Înlocuirea regulatorului „crize” cu un alt regulator financiar la nivel mondial este o problemă, în prezent, fără soluții. Deci, creșterea relativă a masei monetare este în funcție directă de creșterea relativă a prețurilor, a volumului de mărfuri și servicii și în funcție inversă de viteza relativă de circulație a banilor. Într-o economie, unde bulele financiare sunt lipsă, nivelul prețurilor depinde de următorii factori: de volumul mărfurilor și serviciilor; de costul factorilor de producție a acestora; de posibilitățile de exprimare valorică a volumului de mărfuri și servicii, determinate de oferta de bani. Orice schimbare a ofertei de bani impune schimbări proporționale a PIB nominal.

Dezechilibrul economic poate fi generat sau de creșterea nejustificată a prețurilor, sau de distragerea parțială a masei monetare din circuitul economic firesc într-un alt circuit financiar paraeconomic numit ”bubbles financiar”. În contextul financiar, termenul de ”bubble” se refera, în general, la o situație în care prețul unui activ depășește cu mult valoarea sa fundamentală. În timpul unui bubble, prețurile

unui activ sau ale unei clase de active sunt mult umflate, având o mică legătură cu valoarea intrinsecă a acestora. Termenii de "bubble al prețurilor", "bubble financiar" sau "bubble speculativ" sunt interschimbabili fiind deseori prescurtați la conceptul simplu de "bubble" sau "bule". Una din însușirile de baza ale unui bubble este respingerea evidenței acestuia, în timpul umflării lui, de către jucătorii de pe piața financiară. Există, în general, un eșec în a recunoaște, de către jucători, că sunt angajați într-un exercițiu speculativ care nu are suport în tehnicile precedente de evaluare a prețurilor. Totodată, fenomenele de tip "bubble" sunt de regulă identificate numai privind în retrospectivă, după ce ele s-au spart. În cele mai multe cazuri, un "bubble" este urmat de o scădere masivă a prețurilor activelor respective. Amploarea daunelor provocate depinde de sectoarele economice implicate în proces și de magnitudinea fenomenului. De exemplu, spargerea bulei din anii '80 din Japonia a dus la o lungă perioadă de stagnare a economiei japoneze. Dar, cum speculațiile au fost făcute, în principal, doar pe piața japoneză, daunele provocate în afara țării nu au fost semnificative. Să comparăm, spargerea bulei imobiliare din SUA din 2007, care a dus la distrugerii masive ale averilor pe plan global în 2008, pentru că erau implicate foarte multe bănci și instituții financiare din SUA și Europa. Acestea dețineau obligațiuni ipotecare subprime în valoare de multe sute de miliarde de dolari. Până în prima săptămână din ianuarie 2009, cele mai mari 12 instituții financiare din lume înregistrau deja o scădere de aproape jumătate a valorii lor. Recesiunea mondială care a urmat foarte multe companii, din diverse sectoare de activitate, să-și închidă porțile sau să ceară asistență financiară.

Datorită crizei creditelor și a recesiunii mondiale, teoria economistului Minsky P. Hyman legată de instabilitatea financiară a devenit tot mai studiată și a strâns un număr tot mai mare de adepți. El a fost unul dintre primii economiști care au explicat apariția și dezvoltarea instabilității financiare și influența pe care aceasta o are asupra economiei. Cartea sa, „Stabilizarea unei economii instabile” (1986) a fost considerată o operă de pionierat în acest domeniu. Minsky a identificat, în cadrul unui ciclu tipic al creditelor, cinci stadii: deplasarea, boom-ul, euforia, incasarea profiturilor și panica. Unul dintre cele mai indicate exemple în acest sens servește situația creată în octombrie 2008, la câteva săptămâni după ce Lehman Brothers declarase falimentul, iar Fannie Mae, Freddie Mac și AIG erau pe marginea prăpastiei. Indicele cel mai important al bursei americane, S&P 500, a scăzut cu aproape 17% în acea luna fiind cea mai nefavorabilă, noua „performanță” lunară din istoria bursei americane. Atunci, piețele bursiere mondiale au pierdut 9,3 trilioane de dolari, circa 22% din valoarea lor. Conform teoriei lui Hyman Minsky, crizele financiare reprezintă o trăsătură inevitabilă a sistemului capitalist și urmează un curs vizibil și previzibil. Acest factor exogen puternic conduce la creșterea șanselor de profit într-unul din sectoarele majore ale economiei și reduce oportunitățile economice din alte domenii. Creșterea șanselor de profit într-un anumit sector economic atrage sursele de finanțare, generând o explozie sau o manie a investițiilor. Febra investițiilor este alimentată de creșterea substanțială a creditului bancar precum și de atragerea fondurilor personale și ale firmelor. Atragerea creditelor conduce la creșterea impulsului de a specula, manifestat prin creșterea prețurilor la activele și bunurile cu mare căutare. Creșterea prețurilor conduce la creșterea șanselor de profit, atrăgând noi investitori pe piață. În goana lor după profit, tot mai mulți investitori ignoră regulile de comportament rațional și investesc într-o piață care este deja riscantă prin supraevaluarea activelor. Într-o următoare etapă, o parte dintre investitori observă că piața a atins un punct de maxim și caută să-și transforme activele supraevaluate în bani sau active de calitate.

Criza globală din anii 2007-2009, care a tulburat lumea, înainte de a se fi manifestat prin restrângeri de activități economice, șomaj și recesiuni, ne-a cuprins cu o puternică lovitură financiară. Această problemă oferă o impresie de *deja-vu* mai multor analiști, care o aseamănă cu stagnarea economiei japoneze din anii 90, cu

stagflația din anii 70 sau cu Marea Criză din anii 30, afirmând că „criza financiară actuală este o variantă modernă a panicii bancare ce a lovit SUA cu trei generații în urmă. Pentru cei mai mulți economiști, paralela cea mai concretă este stagflația din anii 70, un amestec între stagnarea economică și tensiunile inflaționiste. Momentan, ca și de fiecare dată când se înregistrează situații de criză în cadrul sistemului financiar mondial, specialiștii tind să analizeze cauzele și consecințele crizelor financiare înregistrate anterior pentru a elabora recomandări ce ar preveni apariția acestora în viitor. Experții în domeniul dat au formulat mai multe recomandări privind politica economică aferentă țărilor în curs de dezvoltare, bazându-se pe analiza factorilor și consecințelor crizelor financiare din ultimele trei decenii, și anume:

- Promovarea unei politici flexibile a cursului de schimb care ar permite renunțarea la regimul adoptat de stabilire și gestiune a acestuia în cazul în care nu corespunde condițiilor create;

- Eschivarea de la politica valutară care stimulează un exces de investiții străine, cât și atragerea investițiilor de portofoliu sau a celor pe termen scurt;

- Asigurarea supravegherii și gestiunii adecvate a activității băncilor și altor instituții financiar-creditare;

- Perfecționarea sistemelor de publicare a informației financiare, inclusiv utilizarea unor standarde internaționale de evidență și raportare, precum și oferirea informației exacte privind volumul rezervelor financiare existente cu indicarea obligațiilor pe termen scurt ale statului;

- Respectarea principiului concordanței ritmului de liberalizare a operațiunilor cu capital străin și a progresului ce ține de reglementarea internă a segmentului financiar.

Concluzii. Principala concluzie pe care o atrag experții, ca rezultat al analizei crizelor financiare și bancare ce au avut loc, constă în faptul că problemele cu care se confruntă băncile nu apar într-un mod spontan, ci, de regulă, ele reprezintă o consecință a existenței diferitelor neajunsuri în gestiunea lor, care au fost neglijate pe parcursul unei perioade îndelungate de timp atât de către managementul bancar, cât și de către organele de supraveghere bancară. Așadar, apare necesitatea elaborării unor măsuri de reglementare de stat, orientate spre consolidarea mediului instituțional de funcționare a băncilor, care ar contribui la minimalizarea riscurilor financiare ce conduc la apariția crizelor financiare. Accelerarea ritmului de dezvoltare a sectorului bancar autohton și, în special, a creditului de consum, precum și intensificarea dependenței lui de fluxul capitalului străin face să crească esențial riscurile. Astfel, devine actuală problema ridicării nivelului de stabilitate a sistemului bancar autohton față de șocurile externe și consolidarea stabilității interne a fiecărei bănci comerciale, în parte, prin perfecționarea sistemului de control intern, a metodelor de gestiune a riscurilor bancare și, în special, formarea culturii corporative.

Bibliografie:

1. Herring Richard and Susan Wachter. Bubbles in Real Estate Markets. // Asset Price Bubbles: The Implications for Monetary, Regulatory and International Policies. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2003. pp.102-111
2. Minsky P. Hyman. Stabilizing an Unstable Economy. New Haven: Yale University Press, 1986. 396 p.
3. Mishkin Frederic S. and Eugene N. White. U.S. Stock Market Crashes and Their Aftermath: mplications for Monetary Policy.//Asset Price Bubbles: Implications for Monetary, Regulatory and International Policies. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2003. pp.202-224
4. Speianu V. Problema stabilității financiare. Chișinău: IEFS, Revistă teoretico-științifică „Economie și Sociologie” ISSN 1857-4130, nr. 3 din octombrie 2011. p.156-161

Recenzent: Alexandru GRIBINCEA, dr. hab., prof. univ., ULIM

APLICAREA TEORIILOR MOTIVAȚIONALE ÎN CADRUL HOTELULUI „CODRU”

Ecaterina ȘVEȚ (PALNIȚAIA), drd, magistru, ULIM

At present, we live in a society of organizations, which means that the organizations are a distinctive sign which reflect what is, what is happening, they develop or change in society. The society of the developed countries has become a society of organizations in which the economy is progressing and in today's economy, in order to keep being on the market and have profit is very important to have a motivated workforce, even more important than ever because an motivated employee is a productive employee and a productive employee is a profitable one. When people are not motivated, they become less productive, less creative and no longer care about the company. Thus motivation is the process of selection, guidance and maintenance of human behavior. Also motivation is a process where people choose different forms of behavior to achieve personal goals. In a company employees should be motivated, but also a motivating environment has to be created. Although the organizational climate is difficult to measure, observing its symptoms (the fluctuation, the turnover of staff, work relationships) indicate the emergence of problems that signify the low motivation of the staff.

Situația economică în care se află companiile din Republica Moldova determină apariția frecventă a unor nemulțumiri legate, în special, de fluctuația mare a angajaților. Astfel, în condițiile unei concurențe crescânde în afaceri, pentru orice organizație este dificil să-și mențină colaboratorii, fără ca aceștia să plece la alt serviciu. Succesul unei organizații este determinat în mod vital de găsirea metodelor noi de reținere și stimulare a colaboratorilor, pentru a-i convinge să nu aleagă disponibilizarea.

Majoritatea companiilor din Republica Moldova întreprind mai multe măsuri pentru menținerea propriilor angajați: le oferă salarii mai mari, premii, condiții de muncă mai bune, organizează odihna și sărbătorile personalului, le asigură oportunități de pregătire și perfecționare profesională etc. Totodată, unele companii încearcă aplicarea principiilor managementului participativ, asigurarea medicală, acordarea creditelor fără dobânzi, salariul al 13-lea, transportul la locul de muncă, vizite pentru schimb de experiență, respectarea legislației muncii, precum și desfășurarea concursurilor „Lucrătorul anului”, „Lucrătorul lunii” [2, p.67].

Scopul cercetării: în acest context, ne propunem să elaborăm un studiu referitor la motivarea personalului din perspectiva hotelului „Codru”. În vederea analizei situației curente la compania studiată ne-am propus următoarele **obiective:**

- 1) identificarea elementelor motivaționale specifice hotelului antrenat în sondaj;
- 2) determinarea factorilor cu influență pozitivă și negativă asupra motivării personalului;
- 3) studierea atitudinii unității social-economice față de angajații săi și a atitudinii salariaților față de anumiți factori motivaționali;
- 4) identificarea relațiilor, proceselor și fenomenelor reale care contribuie la motivarea salariaților din cadrul firmei;
- 5) sensibilizarea managementului de personal cu privire la rolul și importanța motivării personalului în asigurarea performanțelor de lungă durată.

Stabilind obiectivele, putem lansa următoarele **ipoteze de lucru:**

- considerată, în esență, conservatoare, motivarea este elementul fundamental care permite schimbarea și transformarea organizațiilor. Trăim într-un mediu dinamic și cei ce nu reușesc să se adapteze la exigențele mediului, aceia nu pot reuși nici în afaceri;
- motivarea își are originile conectate la principalele necesități și nevoi umane caracteristice societății în care ne aflăm. Aceste origini stau la baza unui mecanism motivațional performant sau ratat;
- diversitatea tipurilor de motivații. Am menționat deja că se poate întâlni motivație materială și motivație nematerială, motivație negativă și motivație pozitivă, intrinsecă și extrinsecă. Totuși, aceste tipuri de motivații sunt mai degrabă ideale, teoretice, deoarece în realitate în stare pură ele nu se manifestă, ci combinate între ele;
- conexiunea strânsă dintre nevoile salariaților și scopurile hotelului.

Eșantionul (deși modest) supus investigațiilor l-au constituit angajații hotelului „Codru”.

Volumul total al eșantionului a fost stabilit în mărime de 50 respondenți (eșantionul este redus deoarece există rezerve din partea companiei de a furniza informații, chiar dacă sunt utilizate în scopuri de cercetare și în același timp cercetătorul nu are scopul de a generaliza aceste informații, ci doar de a evidenția anumite caracteristici). În realizarea chestionarului au fost antrenate atât persoane din conducere, cât și specialiști, muncitori. Respondenții au fost selectați în mod aleatoriu.

Metodologia cercetării: în scopul investigației mai ample a dimensiunilor motivaționale s-au aplicat următoarele metode:

1. Interviu direct cu un manager principal și cu managerul departamentului de personal pentru colectarea datelor generale despre firmă.
2. Anchetarea respondenților prin chestionar. Chestionarul ca instrumentar de cercetare a fost adaptat după managementul schimbării organizaționale și conține 10 întrebări (itemi). Autorul a efectuat o analiză generală a chestionarului, cât și pentru fiecare item în parte.

Structura eșantionului presupune:

- din punct de vedere al posturilor: manageri – 19%, subalterni – 81%;
- din punct de vedere al vârstei: până la 25 ani – 10%; 26-40 ani – 57%; 41 – 60 ani – 33%;
- din punct de vedere al sexului: feminin – 83%; masculin – 17%.

Analiza rezultatelor cercetării.

Pentru colectarea datelor generale despre organizațiile investigate am discutat cu managerul general, cât și cu managerul departamentului de personal care ne-au oferit informații complete și am elaborat metoda chestionarului.

În ceea ce privește **sistemul de salarizare** care se aplică la hotel, acesta este elaborat în baza Legii salarizării nr.847-XV din 14.02.2002, a altor acte normative și reglementări în acest domeniu, precum și a altor drepturi aprobate de consiliul de administrație a hotelului.

Întregul sistem are la bază normele de muncă existente, încadrarea medie a lucrărilor în categoriile de muncă corespunzătoare, indicatoarelor tarifare de calificare existente și, respectiv, transpunerea acestora în sistemul de salarizare elaborat de hotel.

Pentru munca prestată în condițiile stabilite de contractul individual de muncă fiecare persoană are dreptul la un salariu stabilit în raport cu complexitatea postului pentru care este încadrat și a calităților personale reflectate în modul de îndeplinire a sarcinilor de muncă stabilite.

Salariile se stabilesc prin negocieri astfel:

- prin negocieri colective la nivelul companiei;
- individuale, în limitele sistemului de salarizare stabilit.

Mărimea salariilor, sporurilor și a adaosurilor, precum și indexarea acestora se stabilește în limita posibilităților financiare ale hotelului, dar nu mai mici decât salariul de bază minim brut pe economie. Forma de salarizare este **acordul direct**.

Limitele de salarizare ale funcțiilor stabilite în conformitate cu complexitatea lucrărilor, pregătirea profesională, experiența, calitatea și competența.

În afara salariului de bază se acordă o serie de sporuri și adaosuri, astfel:

1. Sporuri pentru condiții deosebite de muncă, grele, periculoase: min. 10%.
2. Spor pentru condiții nocive de muncă: 10%.
3. Spor de noapte (22-6): 25%.
4. Spor pentru orele suplimentare sau/și lucrul în zilele de sărbătoare sau sâmbătă și duminică în proporție de 100%.
5. Spor pentru lucrul sistematic peste programul normal: 5-25%.
6. Spor pentru exercitarea și a unei altei funcții suplimentare până la 50% din salariul funcției înlocuite.
7. Spor de vechime în muncă: max. 25%

La angajare, încadrarea în nivelurile de salarizare prevăzute pentru fiecare categorie de personal se face în funcție de complexitatea și calitatea lucrărilor executate, experiența executantului în concordanță cu cerințele postului.

Încadrarea într-unul din niveluri de salarizare se face astfel:

- pe perioada de probă angajatul va fi plătit cu un nivel sub salariul de bază al funcției, dar nu mai mic decât salariul avut anterior;
- după expirarea perioadei de probă, dacă este apt pentru funcție.

Întreprinderea acordă și diferite premii pentru salariații săi:

- pentru femeii 8 martie ½ salariu;
- la sărbătorile de paști, toți salariații dispun de ½ salariu;
- de Ziua internațională a turismului (27 septembrie), de asemenea ½ salariu;
- anul nou ½ salariu.

În funcție de condițiile specifice ale locurilor de muncă, salariaților li se oferă echipament de lucru, precum și materiale de igienă și alimentație de protecție gratuită, conform normativelor în vigoare, de calitate corespunzătoare și în timpul programat.

La angajare și ulterior, cel puțin odată pe an, se organizează examinarea medicală a salariaților pentru a constata dacă sunt apti pentru desfășurarea activității în postul pe care ar urma să-l ocupe sau pe care îl ocupă, precum și pentru prevenirea îmbolnăvirilor profesionale.

În cea ce privește **promovarea**, salariații cu competențe și rezultate deosebite, al căror aport în desfășurarea activității unității este elocvent, sunt încadrați în niveluri superioare maximului de salarizare, cu aprobarea conducerii unității respective și avizul Comitetului de Direcție.

De asemenea, salariații ale căror competențe, rezultate și aport în desfășurarea activității nu se ridică la nivelul funcției sau meseriei pe care sunt încadrați, pot fi salarizați la niveluri inferioare.

În cursul anului, conducătorii locurilor de muncă au obligația să urmărească și să propună examinarea în vederea promovării salariaților din subordine în niveluri superioare dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- volumul suficient de lucrări de categorii mai mari, situații confirmate de compartimentul planificare-organizare;
- persoanele propuse execută frecvent lucrări superioare nivelului lor de salarizare și realizează sarcinile în condițiile de calitate.

Dacă se constată lipsa de interes, rea voință, regres profesional la anumite persoane, la propunerea conducătorilor locurilor de muncă, acestea vor fi reexamine pentru stabilirea corectă a nivelului de salarizare.

Analiza informațiilor din chestionare va permite selectarea respondenților conform opiniilor lor, cât și evaluarea ideilor, atitudinilor subalternilor separat de a conducătorilor (managerilor).

La întrebarea *Ce v-a determinat să vă angajați în acest hotel?*, am obținut următoarele rezultate:

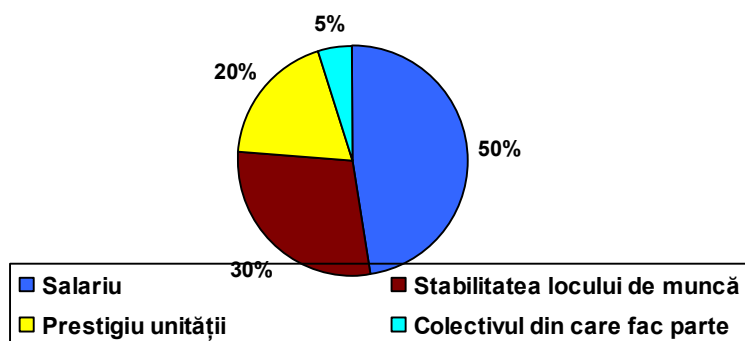

Diagrama 1. Rezultatele privind chestionarul

Sursa: elaborat de autor.

S-a observat că jumătate din respondenți pun accentul pe salariu. Salariul reprezintă principala sursă de venit pentru majoritatea persoanelor angajate în cadrul unei organizații. De aceea, mulți angajați preferă salarii stabilite la un nivel care să permită un trai decent atât lor personal, cât și familiei. Marea majoritate care au susținut că au fost determinați de stabilitatea locului de muncă și prestigiul unității fac parte din personalul de conducere.

La fel, din analiza răspunsurilor din chestionarul privind motivația în muncă 80% din salariați consideră că salariul lor este mai mare decât la alte organizații, 15% consideră că salariul este la fel, iar ceilalți spun că nu cunosc. Adică, sunt mulțumiți de salariile pe care le primesc. De asemenea, marea majoritate (95%) sunt de părerea că primele se fac în mod echitabil, pe când ceilalți (5%) răspund că nu cunosc acest lucru. Ei consideră că acordarea premiilor ar trebui să se facă după următoarele categorii:

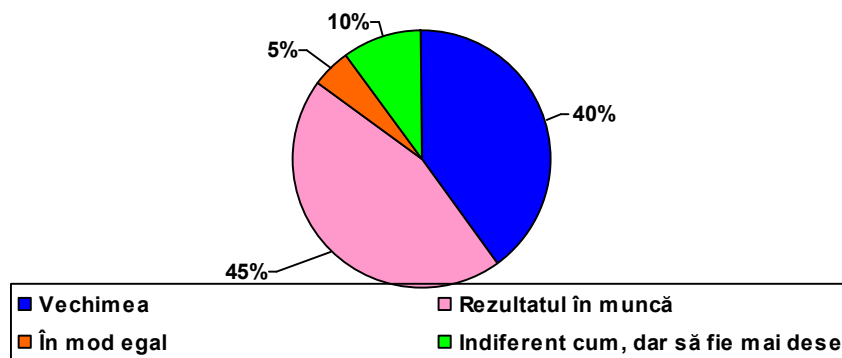

Diagrama 2. Rezultatele privind chestionarul
Sursa: elaborat de autor.

Principalul factor motivațional îl reprezintă salariul, deoarece asigură nevoi de existență și posibilitățile de dezvoltare ale angajaților.

Siguranța locului de muncă, situată pe locul secund, arată îngrijorarea salariaților față de perspectiva pierderii lui.

Condițiile de muncă influențează calitatea funcționării organelor senzitive, starea și dispoziția generală a omului în muncă, în caz de necorespondere având un efect vătămător asupra sănătății angajaților. Între ceilalți factori se remarcă nevoile de realizare, personalul fiind motivat de rezolvarea problemelor muncii, având o mare dorință de participare la luarea deciziilor.

Fiecare manager trebuie să cunoască care sunt doleanțele salariaților și să știe cum să reacționeze la acestea.

Rezultatele empirice prezentate mai sus pot evidenția anumite aspecte generale ale motivării personalului din cadrul organizațiilor autohtone, însă formularea concluziilor, opiniilor vor fi reflectate mai jos.

Cert este că motivarea personalului din întreprinderea hotelieră analizată, precum și în alte organizații (considerăm noi), își găsește rostul în satisfacerea nevoilor personale.

Totuși, motivarea le insuflă oamenilor putere, încredere, mândrie pentru organizația în care activează.

Investigația dată nu ne permite să formulăm niște concluzii ce s-ar referi la toate organizațiile din Republica Moldova, ci cel puțin ne-a permis să scoatem în evidență unele trăsături definitorii ale motivării organizaționale autohtone.

Perfecționarea sistemului motivațional în cadrul hotelului

Este foarte dificil ca conducătorul/liderul să aleagă exact tipurile de motivare și de stimulare, care vor aduce un rezultat așteptat. Nu putem folosi o dezordine în premii, bonusuri, mulțumiri, călătorii etc., altfel se va obține efect contrar.

Formulând un set de ipoteze pentru cercetarea noastră, apoi analizând rezultatele obținute în urma investigației, putem formula anumite concluzii și recomandări (care, desigur, au un caracter subiectiv și de care ținea cont compania implicată în studiu).

Concluziile formulate vizează următoarele:

- hotelul are un sistem și un mecanism de motivații deja format pe care le utilizează în procesul activității;
- hotelul a reușit să altoiască sentimentul pentru majoritatea personalului;
- se pot constata anumite lacune în cunoștințele și competențele de dirijare a unor manageri la diverse niveluri. De exemplu, am menționat că unii manageri uită de principiul „relația manager-subaltern trebuie să fie una de amicie” (dar aceasta mai depinde și de temperamentul și caracterul conducătorului), lipsa unei strategii clare în domeniul resurselor umane, sau orientarea lor la unele de scurtă durată sau de moment;
- personalul nu întotdeauna este predispus să-și autoevalueze performanțele; nu știe întotdeauna ce dorește de la șeful lui; nu știe ce le place mai mult la hotel. Unele persoane sunt rezervate în a se pronunța în aceste direcții.

Potrivit concluziile menționate, am propune anumite **recomandări**:

1. Studiarea teoriei factorilor duali ai lui Herzberg, a teoriei X-Y a lui Douglas McGregor și teoriei ierarhiei nevoilor după Abraham Maslow. Chiar dacă a trecut mult timp de la apariția acestor teorii, ele pot fi utilizate și până în zilele noastre cu succes. De exemplu, în urma sondajului efectuat în cadrul hotelului „Codru” am observat că factorii care aduc satisfacție angajaților (teoria lui Herzberg) sunt promovarea și dezvoltarea, recunoașterea muncii ș.a., pe când factorii de insatisfacție, sau cum mai sunt numiți de către Herzberg factorii igienici, pot fi supravegherea condițiilor de muncă ș.a.

2. Determinarea factorilor care sunt prioritari pentru hotel și lucrul hotelului și coordonarea. Ar fi de reținut ce se motivează în trecut și viceversa, ce anume aduce insatisfacție în muncă? Să conștientizăm diferența dintre motivația reală și sentimentele trecătoare.

3. Oamenii pot să dorească un statut mai favorabil, un salariu mai decent, condiții mai bune de lucru și alte necesități. Dar trebuie să studiem ce anume îi motivează pe subalterni prin aplicarea sondajelor anonime sau chestionare, discutarea cu oamenii ce și-ar dori mai mult. În acest context am propune ca managementul de vârf să elaboreze periodic niște sondaje de opinii pe care să le distribuie în rândul personalului pentru a studia opiniile, atitudinile acestuia referitor la nevoile și necesitățile pe care le au. Am putea propune chiar un set de întrebări ce ar face obiectul unui chestionar. Acestea vor determina care sunt așteptările lor. De exemplu, ce doresc ei:

- un serviciu mai interesant?
- o conducere mai calificată?
- mai multe posibilități de a vedea rezultatul final al activității?
- o activitate mai amplă?
- o recunoaștere mai mare?
- mai multe posibilități pentru dezvoltare?

4. Crearea posibilităților de a-și exprima opiniile, sugestiile și reclamațiile trezindu-le interesul față de muncă. Determinarea factorilor care influențează asupra motivației. Aceștea pot fi factorii fizici (încăperi, utilaje) sau psihologici (tristețea, obstacolele în calea promovării și lipsa de respect și de recunoștință). Unii dintre acești factori pot fi ușor înlăturați; pentru alții va fi necesară o planificare în timp. Însăși lichidarea factorilor negativi va servi drept motivație.

5. Dacă în tipul activității sunt atestate unele greșeli ale personalului, atunci colaboratorii trebuie să conștientizeze cum ar putea fi ei susținuți. De regulă, practica motivației și formării relațiilor se finalizează cu eșec numai datorită faptului că personalul nu simte că poate primi un ajutor adecvat.

6. Multe persoane afirmă că lucrează pentru bani și prin negocieri solicită să fie remunerați. Iar dacă vor fi remunerați financiar în creștere, atunci peste o perioadă scurtă de timp vor fi necesare noi negocieri. Remunerările adăugătoare pot fi efective pentru lucrătorii recent angajați. Dar puțin probabil că vor fi motivați acei colaboratori care activează de mai mult timp, pentru valorificarea mai efectivă a capacităților.

Bibliografie:

1. Armstrong Michael. Managementul resurselor umane. București: Ed. Codecs, 2006, 325 p.
2. Burduș Eugen, Gheorghită Căprărescu, Armenia Androniceanu, Michael Miles. Managementul schimbării organizaționale. București: Editura Economica, 2003. 245 p.
3. Emilian R. Management în servicii. București: Editura Expert, 2001, 256 p.
4. Marchis Monica, Petean Florin. Managementul strategic al resurselor umane, Cluj: Editura CDM, 2000. 355 p.
5. www.Hotels.md
6. www.Turism.md
7. www.gov.md
8. www.bussiness.com

Recenzent: Alexandru GRIBINCEA, dr. hab., prof. univ., ULIM

ESENȚA MANAGEMENTULUI ANTICRIZĂ A ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII

Lilia TARANENCO, lector, magistr, drd., ULIM

La gestion de la crise est l'ensemble des mesures opérationnelles visant à réformer l'ensemble du système de gestion de l'entreprise en tenant compte des possibilités financières et les risques qui peuvent survenir. La gestion de la crise comme fonction, assure la minimisation des dommages de la crise et aide dans le contrôle de la situation.

În diferite concepte, managementul anticriză este tratat ca o situație de prevenire a falimentului sau de gestiune a întreprinderii în situații de risc. Așadar, unii autori prezintă managementul anticriză ca un proces de gestiune a activității întreprinderii aflată în pragul falimentului. Alți autori dezvoltă obiectul managementului anticriză prin următoarele aspecte [2, p. 37]:

- proces managerial de prevenire a situației de criză care contribuie la realizarea obiectivelor întreprinderii și tendințelor de dezvoltare;
- analiză a simptomelor de criză, măsurilor de reducere a consecințelor negative ale crizei și utilizarea factorilor pentru dezvoltarea ulterioară a întreprinderii.

În definiția generală a managementului anticriză sunt incluse următoarele:

- analiza mediului macro- și microeconomic și determinarea misiunii întreprinderii;
- cunoașterea mecanismului economic de prevenire a situațiilor de criză și crearea sistemului de scanare a mediului intern și extern al întreprinderii în scopul depistării timpurii a semnelor care amenință apariția crizei;

- controlul strategic al firmei și elaborarea unei strategii care ar preveni insolabilitatea ei;

- evaluarea operativă și analiza situației financiare a întreprinderii și identificarea posibilei apariții a falimentului;

- elaborarea politicii adecvate în condițiile apariției crizei și ieșirea întreprinderii din această situație;

- evidența permanentă a riscului antreprenorial și elaborarea măsurilor de reducere a acestuia.

Din definiția propusă mai sus se poate concluziona că managementul anticriză este eficient nu doar în situații de criză și ieșire din criză, dar și pentru prevenirea situației de criză la întreprindere. Autorul propune această definiție pentru a preveni situația de insolabilitate a întreprinderii, ceea ce constituie ultima etapă a crizei, însă necesitatea de gestiune a crizelor apare cu mult mai înainte.

Managementul anticriză trebuie să posede acele caracteristici, care ar reduce la minim influența factorilor negativi asupra sistemului economic și organizatoric al întreprinderii. În acest sens, esența managementului anticriză constă în următoarele:

- criza poate fi anticipată, așteptată și provocată;
- criza în anumită măsură poate fi accelerată;
- la apariția crizei întreprinderea trebuie să fie pregătită;
- criza poate fi atenuată;
- procesul de gestiune în condițiile crizei necesită cunoștințe speciale, experiență și artă;
- în anumită măsură situațiile de criză pot fi controlabile;
- gestiunea activităților de ieșire din criză poate contribui la reducerea consecințelor negative ce pot apărea în perioada crizei.

Gestiunea crizelor poate fi diferită în funcție de diversitatea crizelor. Această diversitate apare în sistemul și procesul de gestiune (algoritmul elaborării deciziilor manageriale) și anume în cadrul mecanismului de gestiune a întreprinderii.

Mecanismul de gestiune are de asemenea caracteristicile sale. Se deosebesc managementul anticriză extern efectuat cu implicarea persoanelor interesate și managementul anticriză intern desfășurat de conducerea întreprinderii fără implicarea persoanelor terțe.

Conceptul gestiunii adaptabile a activității întreprinderii presupune utilizarea măsurilor anticriză preventive, de aceea managementul anticriză intern este mai important pentru întreprinderile mici și mijlocii.

Gestiunea anticriză, ca funcție, asigură minimizarea daunelor crizei și ajută la stabilirea controlului asupra situației. În contextul problemelor analizate, gestiunea anticriză reprezintă sistemul de măsuri care permit întreprinderii cu consecințe negative minime ale activității să iasă din situația de criză, totodată obținând avantaje majore.

Metodologia managementului anticriză reprezintă un set de măsuri și decizii manageriale orientate spre prevenirea, controlul și combaterea crizei.

Există diverse principii de formare a mecanismului de gestiune anticriză a întreprinderii. La baza acestuia stau două orientări, și anume, teoria economică (managementul) și reglementarea guvernamentală (legislația). Desigur, în arsenalul orientării economice există și pârgii legislative, și invers, reglementarea guvernamentală utilizează resurse de influență economice.

Mecanismul format în baza reglementării guvernamentale este orientat spre soluționarea civilizată a conflictului apărut în relațiile de piață dintre participanți. De exemplu, unul din mecanismele de soluționare a conflictelor dintre debitori și creditori, în limitele legislației, este mecanismul insolvenței. Se consideră că procedura insolvenței permite utilizarea celor mai efective metode de gestiune a situației financiare nefavorabile. Scopul legislației cu privire la insolvență constă în menținerea viabilității firmei și asigurarea protecției intereselor creditorilor și satisfacerea creanțelor acestora.

Aceste scopuri conțin în sine contradicții în soluționarea conflictelor apărute în relațiile subiecților activității economice. De exemplu, la efectuarea primelor plăți este respectat principiul social – în primul rând sunt rambursate datoriile față de cetățenii față de care debitorul poartă răspundere privind daunele cauzate, iar în al doilea rând – datoriile privind retribuirea muncii față de salariați, ceea ce încalcă echilibrul intereselor angajaților și angajatorilor în situație de criză.

La mecanismul gestiunii anticriză se referă procedurile stabilite de legislație precum *asanarea*, *îmbunătățirea financiară*, *supravegherea*, *gestiunea externă*, *administrarea judiciară*, *acordul de pace*. În contextul măsurilor propuse, esența acestora constă în următoarele:

- *asanarea* reprezintă sistemul de măsuri privind îmbunătățirea situației financiare a întreprinderii în scopul evitării falimentului ei [1];
- *îmbunătățirea financiară* este o măsură de restabilire a capacității de plată a întreprinderii debitoare prin acordarea ajutorului financiar proprietarilor, creditorilor sau persoanelor terțe;

- *supravegherea* – procedură judecătorească aplicată întreprinderii din momentul depunerii cererii în instanța de judecată despre recunoașterea întreprinderii în situație de insolvență. Scopul acestei proceduri constă în asigurarea securității și integrității patrimoniului întreprinderii insolvente pe durata analizei situației ei financiare;

- *gestiunea externă* – procedură judecătorească aplicată întreprinderii debitoare în scopul restabilirii capacității de plată cu transmiterea procedurii de gestiune a întreprinderii unui organ extern;

- *acordul de pace* – atingerea unui compromis între interesele creditorilor și proprietarilor întreprinderii cu privire la termenul de plată, amânarea sau reduceri din datoriile întreprinderii debitoare.

Rezultatul utilizării acestor măsuri pentru întreprinderea insolventă este restabilirea capacității de plată, îmbunătățirea indicatorilor financiari, restructurarea și dezvoltarea businessului. Acestea reprezintă un set de măsuri optimiste care contribuie la formarea mecanismului eficient de gestiune anticriză.

Dar există și măsuri pesimiste. În grupul măsurilor pesimiste se includ *lichidarea benevolă a întreprinderii, administrarea judiciară și lichidarea silită*:

- *lichidarea benevolă* – procedura de lichidare a întreprinderii insolvente, realizată de proprietarii întreprinderii sub controlul creditorilor;

- *administrarea judiciară* – procedura de faliment al întreprinderii debitoare în cazul în care este recunoscută ca insolventă în urma deciziei instanței de judecată al lichidării debitorului și vânzării proprietății acestuia;

- *lichidarea silită* – procedură de insolvență a întreprinderii debitoare, scopul căruia este vânzarea rapidă a proprietății și lichidarea urgentă a debitorului.

Rezultatul utilizării măsurilor pesimiste reprezintă lichidarea debitorului în calitate de persoană juridică, vânzarea activelor, repartizarea resurselor umane.

Utilizarea unui mecanism legislativ de gestiune anticriză de către întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova întotdeauna a fost problematică. În primul rând, antreprenorul, acționând în nume propriu și cu propriul patrimoniu, întotdeauna încearcă să gestioneze afacerea astfel, în situații dificile să nu ducă întreprinderea la faliment.

Gestiunea eficientă a situației de criză nu este un eveniment, dar un proces sistematic, continuu și reglementat. Acest proces este orientat spre determinarea punctelor vulnerabile ale întreprinderii, neadmiterea repetării unei astfel de situații în viitor și presupune planificare în cazul apariției posibilelor situații de criză [2, p. 67].

Principalul în managementul anticriză este asigurarea condițiilor în care dificultățile financiare nu pot avea un caracter permanent stabil.

Prin urmare, este necesar a fi elaborat un anumit mecanism de gestiune care să permită la nivelul managerial cel mai înalt lichidarea problemelor apărute până ca acestea să aibă un caracter ireversibil. Reieșind din această concepție a managementului anticriză, este determinat și scopul principal al gestiunii anticriză – asigurarea unei poziții puternice pe piață și a resurselor financiare stabile în diferite situații economice, politice și sociale din țară.

Deci, managementul anticriză reprezintă ansamblul măsurilor operative de reformare a întregului sistem de gestiune a întreprinderii, luând în considerație posibilitățile financiare și riscurile ce pot interveni. Este mijlocul necesar pentru supraviețuirea economică a întreprinderii în condițiile de piață și asigurarea unei dezvoltări durabile.

Bibliografie:

1. Regulamentului cu privire la asanarea, reorganizarea și lichidarea întreprinderilor insolvente. Nr. 761 din 13.10.1994. În: Monitorul Oficial Republicii Moldova, 17.11.1994, nr.13.
2. Коротков Э. М. Антикризисное управление. М.: ИНФРА-М, 2003. 432 с.

Recenzent: Olga BLAGORAZUMNAIA, dr., conf. univ., ULIM

FLEXIBILIZARE ȘI SECURITATE PE PIAȚA MUNCII

George Octavian ROMANESCU, drd., România

Though a breakdown of GDP into its expenditure components is currently unavailable, we highlight a number of leading indicators which point towards a continued deterioration in economic conditions. First, given that the Romanian consumer provides the backbone for the economy, contributing around 80% to the national output, the latest retail sales data provide an important indicator for the health of the wider economy. In this regard, the 17.3% y-o-y plunge in retail sales in June, which eclipsed the 12.3% fall in May and marks the fast rate of decline since the beginning of the NSI's data series in 2010, certainly does not bode well for the health of the wider economy. That the downturn in retail sales has yet to find a bottom suggests that economic growth in the third quarter could prove at least as bad as in the second. The latest labour market data further suggest that consumer demand is set to remain weak for some time to come. The unemployment rate has continued to tread higher during the first half of the year, reaching 6.0% in June, while real wage growth has slowed to 2.4% y-o-y in the same month from a 2009 peak of 12.9% in February. Given that unemployment is typically a lagging indicator of the business cycle, and is expected to continue swelling even after the economy shows signs of recovery, consumer demand will resultantly remain subdued through the remainder of 2009 and into 2010.

Piața muncii din România a suferit profunde transformări generate de reformele economice, fiind induse influențe directe asupra calității factorului uman. Condițiile sociale au determinat reducerea sporului demografic natural și accentuarea migrației definitive, care au cauzat la rândul lor scăderea constantă a populației și implicit a populației active implicată în economie. În anii tranziției economice, volumul ocupării din România a scăzut aproape continuu, iar distribuția pe ramuri și sectoare a acestora s-a schimbat în mod radical. În vederea realizării unei analize temeinice a acestei probleme este interesant a observa ce concluziile ce se pot trage dintr-un studiu realizat de Guvernul României, prin intermediul **Ministerului Muncii, Familiei și Egalității de Șanse** în anul 2006, studiu ce a vizat *Evoluția ocupațiilor pe piața forței de muncă din România în perspectiva anului 2010*.

Destinat unei mai bune cunoașteri a realității de pe piața muncii din România, în special a cunoașterii schimbărilor prezente și viitoare ale structurii sistemului ocupațional, studiul a avut caracter de pionierat la nivel național nu numai sub aspect științifico-metodologic, ci mai ales prin obiectivele și rezultatele sale.

Studiul a fost inițiat de către **Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale**, Direcția Politici Forță de Muncă și realizat de către Institutul Național de Cercetare Științifică în Domeniul Muncii și Protecției Sociale, cu sprijinul Centrului de Sociologie Urbană și Regională - CURS SA. Finanțarea proiectului a fost asigurată pe baza unui împrumut al Băncii Mondiale. Este pentru prima dată când **Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale** utilizează instrumente științifice de maximă noutate pe plan național, de nivel european în procesul de perfecționare a politicilor destinate creșterii calității ocupării.

Obiectivele studiului au fost:

- 1.configurarea trendurilor din ultimii 20 ani în sistemul ocupațional românesc;
- 2.elaborarea primelor monografii ocupaționale reprezentative pentru fiecare ramură economică;
- 3.cunoașterea impactului schimbărilor tehnologice și organizatorice asupra conținutului muncii;
- 4.definirea nevoilor de pregătire profesională a personalului din firmele românești;
- 5.analiza gradului de corelare dintre cererea și oferta de forță de muncă la agențiile locale de ocupare;
- 6.prefigurarea tendințelor de evoluție a sistemului ocupațional românesc la orizontul anului 2010.

Pentru realizarea obiectivelor s-au utilizat metodologii complexe, inovative, cu grad de noutate la nivel național. Una dintre metodologiile utilizate a fost o anchetă reprezentativă la nivel național pe un eșantion de 1.100 de firme din cele 8 regiuni de dezvoltare cu eroare statistică de $\pm 3\%$.

Principalele rezultate ale studiului au permis conturarea unor concluzii, dintre care se pot menționa:

1. În ultimii 20 ani sistemul ocupațional și-a schimbat tendința istorică de evoluție, cunoscând ample mutații. Cele mai spectaculoase dinamici le-au înregistrat grupele: „lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit” (o reducere de 1,58 milioane persoane în perioada 1977-1992) și „muncitori calificați” (o reducere de 2,14 milioane în perioada 1992-2002). Reducerea populației ocupate în agricultură s-a produs pe seama scăderii forței de muncă, având calificări mai înalte, fapt ce nu este de natură să conducă la modernizarea acestei activități economice.

2. Cu toate acestea, tendințele din ultimii ani nu indică premisele dezvoltării unei economii competitive, grupa ocupațională „tehnicieni, maiștri și asimilați” cunoscând reduceri de personal, iar grupa „specialiști cu ocupații intelectuale” înregistrând creșteri extrem de reduse.

3. Dacă în procesul de restructurare economică industria prelucrătoare a pierdut efective semnificative de personal (în special din rândul muncitorilor calificați), ramurile economice din cadrul sectorului terțiar (comerț, activitate hotelieră și de alimentație publică, finanțe, bănci, asigurări, învățământ, sănătate și asistență socială, administrație publică și asigurări sociale) și-au sporit efectivele, deși nu în ritmul necesar, ceea ce pune în evidență doar o orientare a sistemului ocupațional românesc către cel european.

4. În afara schimbărilor de tendință la nivelul grupelor ocupaționale majore, așa cum era de așteptat, procesul de restructurare economică a determinat și schimbări semnificative în tipul și conținutul ocupațiilor: au apărut ocupații noi, iar pe de altă parte, conținutul multor altora a suferit modificări.

5. Rezultatele analizei secundare elaborată în cadrul cercetării monografice arată că indiferent de tipologia lor, majoritatea ocupațiilor au înregistrat schimbări în conținutul muncii, încercând să se adapteze schimbărilor produse la nivelul tehnologiilor și la nivelul noilor structuri organizaționale ale firmelor.

6. În ceea ce privește principalele competențe asociate cu schimbările în conținutul muncii, acestea sunt utilizarea computerului, rezolvarea problemelor apărute, managementul resurselor și comunicare. Competențele trans-sectoriale precum utilizarea computerului și cunoașterea unei limbi străine (cu precădere a limbii engleze) sunt și rămân cele mai importante. Pe lângă acestea, datorită extinderii sectorului privat și a schimbărilor rapide generate de restructurări în anumite sectoare și de extinderea/dezvoltarea activității, orientarea spre profit și serviciile „orientate spre client” în alte sectoare au făcut ca anumite competențe precum „rezolvarea de probleme”, „comunicarea” și „managementul resurselor” (cu precădere a celor de timp) să devină din ce în ce mai valorizate la nivelul tuturor ocupațiilor.

7. Ocupațiile de străpungere se dezvoltă în domenii noi (pe nișe de piață), cu cerințe ridicate cu privire atât la nivelul, cât și la calitatea competențelor necesare, fiind caracterizate de ponderi mai ridicate ale lucrului cu program parțial sau cu contract pe perioadă determinată. Acestea reprezintă tendințe incipiente ale evoluției către o ocupare flexibilă, de calitate (cu precădere în zona serviciilor).

8. 42% dintre reprezentanții firmelor cred că, la nivelul propriilor firme, au avut loc importante schimbări în ultimii 5 ani în plan tehnologic, iar un procent similar estimează că vor avea loc importante schimbări în următorii 5 ani.

9. Modernizarea tehnologică a fost percepută cu precădere în firmele din domeniul industriei prelucrătoare, transport, depozitare și comunicații și industriei

extractive. În firmele din comerț și tranzacții imobiliare s-a identificat în mai mică măsură manifestarea schimbărilor tehnologice.

10. O altă dimensiune esențială a schimbărilor cu care s-au confruntat firmele românești, sunt cele de natură organizatorică. Deși amploarea schimbărilor în modalitatea de organizare pare a fi comparabilă cu cea a schimbărilor din domeniul tehnologic, totuși, putem identifica sectoarele agricultură și silvicultură, extractiv și energie electrică și termică, gaze și apă cu accent mai mare pus pe schimbări de natură organizatorică (restructurări de personal).

11. La nivelul anului 2005, cele mai multe firme creatoare de noi locuri de muncă activează în construcții și sectorul serviciilor. Aceleași activități ale economiei naționale sunt caracterizate de cele mai mari diferențe între volumul de forță de muncă angajată și cel de forță de muncă plecată din firme, în favoarea celei dintâi, plasând aceste sectoare în zona celor cu cel mai mare potențial de dezvoltare economică.

12. Fluctuațiile cele mai importante de personal (intrări și ieșiri/plecări din firme) se manifestă cu precădere în cazul unor ocupații care nu necesită nivel înalt de educație sau calificare, scorurile cele mai ridicate obținându-le ocupațiile de muncitor necalificat, confecționar, agent pază etc.

13. Percepția angajatorilor, conform căreia ar exista ofertă de muncă abundentă pare departe de realitate, din ce în ce mai multe firme confruntându-se cu dificultăți în recrutarea personalului mai mult sau mai puțin calificat.

14. Din totalul firmelor care au identificat schimbări tehnologice în ultimii 5 ani, 62,2% au desfășurat cursuri de pregătire în 2005, pe ansamblul firmelor investigate în cadrul anchetei reprezentative la nivel național s-au desfășurat programe de pregătire profesională adresate personalului firmei în doar 32,7%.

15. Concordanța dintre cererea și oferta de muncă investigată prin înregistrarea zilnică, pe parcursul a 2 săptămâni, a informațiilor de la agențiile locale de ocupare, au pus în evidență cele mai importante aspecte:

- cei mai mulți dintre angajatori au solicitat persoane calificate pentru domeniile corespunzătoare grupelor „meșteșugari și lucrători calificați în meserii de tip artizanal, de reglare și întreținere a mașinilor și instalațiilor”, „operatori la instalații și mașini și asamblori de mașini, echipamente și alte produse” și „muncitori necalificați”;

- cele mai mari deficite de locuri de muncă identificate au fost „pentru tehnicieni, maeștri și asimilați”, „agricultori și lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit”, „meșteșugari și lucrători calificați în meserii de tip artizanal, de reglare și întreținere a mașinilor și instalațiilor” și „muncitori necalificați”;

- cele mai mari excese de locuri de muncă s-au înregistrat pentru „funcționarii superiori”, „specialiști cu ocupații intelectuale”, „funcționari administrativi”. „lucrători operativi în servicii, comerț și asimilați” și „operatori la instalații și mașini și asamblori de mașini, echipamente și alte produse”.

Analizând structura populației active pe grupe de vârste, se constă evidente tendințe de îmbătrânire a acesteia. Ponderea cea mai mare este deținută de persoane cu vârste de peste 35 de ani. În perioada 1999-2005, populația ocupată a României a scăzut cu 1.388 mii persoane, adică cu 13,2%, ratele de activitate și de ocupare pentru populația în vârstă de muncă au înregistrat tendințe sinuoase, atingând în 2005 nivelul de 62,4% pentru rata de activitate și 57,8% pentru rata de ocupare, inferioare față de media UE 25 cu 7,8, și respectiv cu 6,0 puncte procentuale. Cu toate acestea, există domenii precum construcțiile, tranzacțiile imobiliare, închirierile și activitățile de servicii prestate în principal întreprinderilor, sănătate și asistență socială, administrație publică și apărare, comerț, hoteluri și restaurante, intermediari financiare, în care populația ocupată a înregistrat creșteri, domenii care sunt considerate cu potențial de dezvoltare în perioada următoare. Restructurarea și privatizarea au determinat o migrație a populației urbane disponibilizate din sectoarele restructurate către zona rurală. Agricultură a devenit angajator de ultimă instanță, ceea ce a determinat o rată de ocupare în rural mai mare

decât cu cea din mediul urban. În perioada următoare se estimează o orientare a populației active din mediul rural către sectorul serviciilor din agricultură, ca efect al dezvoltării unei agriculturi competitive concentrată pe fermele de dimensiuni mijlocii. Pentru a întări noua tendință va fi abordat segmentul de populație ocupată în agricultura de subsistență, pentru atragerea acestora în sectorul serviciilor neagricole. Procesul va fi accentuat și datorită creșterii performanțelor economice din sectorul producției și al serviciilor, precum și al oportunităților oferite prin diversificarea instrumentelor de intervenție în susținerea competitivității acestor domenii. În acest context, în anul 2008 se estimează atingerea punctului de echilibru între rata din ocupare rural și rata de ocupare din urban, nivelurile acestora situându-se la 58,5%, și respectiv 58,2%. Totodată, se prevede că populația activă totală va scădea ca efect al reducerii populației de peste 65 ani, iar populația activă de 15-64 ani va crește, rata de activitate ajungând la circa 63% în anul 2010. România își propune creșterea mediei anuale a ratei de activitate a populației, cu vârste între 15-64 ani, cu 0,1-0,2 puncte procentuale. În ceea ce privește politicile sociale, România își va concentra eforturile asupra celor 3 priorități prevăzute de Agenda Lisabona revizuită: atragerea și menținerea mai multor oameni pe piața forței de muncă, îmbunătățirea adaptabilității și creșterea investițiilor în capitalul uman, realizând joncțiunea cu prevederile conținute în obiectivele Strategiei de Dezvoltare Durabilă - problema demografică și migrația, excluderea socială, precum și elementele asociate cum ar fi sănătatea populației și aspectele sensibile ale sărăciei. Astfel, pentru alinierea la Strategia comunitară de ocupare a forței de muncă, precum și pentru implementarea Joint Memoranda for Social Inclusion au fost elaborate: Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2004-2010, Planul Național de Acțiune pentru Ocupare 2006 și Planul Strategic privind Incluziunea Socială, Planul Național de Dezvoltare și Cadrul Național Strategic de Referință 2007-2013:

- Programul Operațional Sectorial „Dezvoltarea Resurselor Umane” (POS DRU), destinat dezvoltării resurselor umane. Din această perspectivă, începând cu anul 2005, au fost realizate Planurile de acțiune regională de ocupare și incluziune socială, pentru aplicarea cărora sunt prevăzute schimbări în ceea ce privește structurile de coordonare și parteneriatele locale și regionale. Sunt prevăzute a se încheia 12 pacte de ocupare și incluziune socială și înființarea unui Secretariat permanent, ca structură de coordonare națională pentru implementarea acestor planuri. În acest mod, se urmărește fundamentarea procesului de decizie care să permită utilizarea eficientă a finanțărilor din Fondul Social European (FSE). De asemenea, se prevede creșterea capacității instituționale a structurilor implicate în coordonarea și implementarea programelor, conform cerințelor EDIS, care vor beneficia de asistență tehnică în valoare de aproximativ 7,75 mld. euro. Intervenția Fondului Social European în România, în perioada 2007-2013, pentru atingerea obiectivelor Lisabona, se va concentra pe de o parte, pe modernizarea procesului de educație ca bază a creșterii responsabilității individuale asupra evoluției proprii pe piața muncii, iar pe de altă parte, pe sprijinirea întreprinderilor în ceea ce privește flexibilitatea organizării muncii și reconcilierii vieții profesionale cu viața de familie. Acestea vor fiacompaniate de consolidarea implementării și aplicării reglementarilor și reformelor de pe piața forței de muncă și din educație, care vor permite creșterea competitivității și a siguranței ocupării în condițiile menținerii echilibrului bugetar și atingerii, în anul 2010, a obiectivului național de 58,8% al ratei totale de ocupare. Obiectivul principal de politică economică al României este păstrarea unui nivel redus al șomajului în condițiile continuării restructurării industriale. Pentru atingerea acestui obiectiv, Guvernul și-a propus creșterea calității ocupării și a siguranței locului de muncă prin reducerea impozitării muncii, simultan cu crearea de oportunități de pregătire profesională și învățare pe toată durata vieții. De asemenea, se vor introduce măsuri favorabile mediului de afaceri în scopul creșterii productivității și flexibilității pe piața muncii.

Flexibilizare pe piața muncii. În condițiile globalizării, piața muncii din România trebuie să răspundă nevoii companiilor de a se adapta permanent cerințelor

de creștere a competitivității. Din acest motiv, politicile de ocupare trebuie să conțină rezultatele colaborării constante cu mediul de afaceri, reprezentanții lucrătorilor și ai asociațiilor profesionale, pentru reglementarea eficientă a relațiilor de muncă. Pentru flexibilizarea pieței forței de muncă în România s-au adoptat o serie de măsuri, atât în ceea ce privește legislația muncii, cât și din punct de vedere instituțional și economico-financiar. Prin modificarea Codului Muncii, în anul 2003, s-au instituit o serie de relații de muncă flexibile și instrumente în aplicarea acestora pentru reducerea barierelor la angajare: relaxarea restricțiilor privind contractul individual de muncă pe o perioadă determinată cu scopul aducerii în zona fiscală a raporturilor de muncă din zona informală a economiei; promovarea unor noi forme de angajare prin contracte de muncă, atât cele cu timp parțial, prin agent de muncă temporară, cât și cele referitoare la munca la domiciliu; simplificarea procedurilor de evidență a salariaților prin introducerea Registrului general de evidență a salariaților; flexibilizarea procedurilor de concediere individuală și colectivă, precum și garantarea drepturilor salariaților în cazul acestor concedieri. În anul trecut au fost completate prevederile din Codul muncii (OUG nr.55/2006 publicat în MO nr.788/18.06.2006) referitoare la flexibilitatea procedurilor de concedieri colective, astfel încât companiile să aibă posibilitatea de a-și redimensiona în mod operativ activitatea în funcție de nevoi, asigurându-se, în același timp, protecția lucrătorilor ce urmează a fi disponibilizați. Totodată, în cadrul agențiilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă (AJOFM) vor fi dezvoltate serviciile de preconcediere, destinate celor care vor fi disponibilizați în urma operațiunilor de restructurare efectuate de angajatori. Aceste servicii constau în activități de informare, plasare pe locurile de muncă vacante existente și reorientare profesională. În ceea ce privește orientarea forței de muncă către desfășurarea de activități economice în mod independent, ca persoane fizice (self-employed persons) sau ca asociații familiale, au fost inițiate o serie de măsuri de implicare administrativă și de acompaniere pentru operaționalizarea efectivă a întreprinderii care constau în acordarea de consultanță inclusiv asupra ideii de afacere în faza premergătoare înființării firmei.

O altă componentă a flexibilizării pieței forței de muncă o constituie sprijinirea formării și obținerea calificărilor manageriale, care să facă din antreprenoriat o opțiune de carieră, această acțiune având prevăzute alocări din FSE pentru perioada 2007-2013. Se urmărește încurajarea responsabilității corporative prin oferirea de stimulente pentru angajați, în scopul dezvoltării companiilor și carierelor, dar și pentru conștientizarea angajatorilor și a angajaților cu privire la necesitatea formării profesionale continue. Din acest punct de vedere, Serviciul Public de Ocupare (SPO) va acorda alocații financiare nerambursabile pentru organizarea de către angajatori a unor programe de formare pentru angajați.

Sistemul informatic european interconectat de management al pieței muncii – o soluție de flexibilizare și mobilitate a forței de muncă. Sistemul este prezentat ca o schemă-bloc și nu ca o realizare tehnică. El reprezintă o nouă abordare a organizării și administrării în plan paneuropean a pieței muncii. Logica funcționării sistemului se bazează pe principiul interconectării bazelor de date și conexiunii directe și inverse dintre ele, constituind pe ansamblu un sistem informatic intermodal cu acces flexibil din toate țările-membre și sisteme de control operațional bazate pe sistemul de conexiune inversă. Sistemul se bazează pe următorul principiu general de funcționare (figura 1). Intrarea datelor de pe piața Id se stochează în baza generală de stocarea a informațiilor BGSi care se distribuie pentru verificare în bazele de date regionale BDR1 gestionate de firme, BDR chestionate de autorități publice specializate.

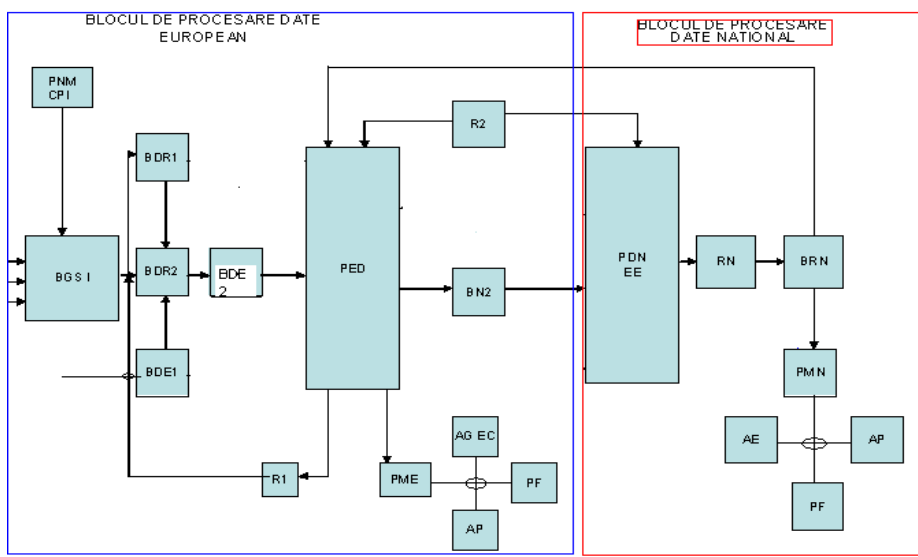

Fig.1. Sistemul informatic european interconectat de management al pieței muncii
Sursa: elaborat de autor.

Baza de date europeană BDE 1 care gestionează intrările pe piața muncii a absolvenților diferitelor forme de învățământ transmite informațiile la bazele de date regionale BDR2 unde se gestionează informațiile verificate în plan regional și se transmit la bazele de date europene de nivelul 2 BDE2 care gestionează informațiile verificate în plan regional și subregional și care le transmite pentru prelucrare, conform parametrilor vectorului obiectiv al procesorului european de date PED. Procesorul european de date PED procesează datele din plan european transmise de statele-membre și le transmite în bazele naționale de date ale statelor-membre BN1. Din bazele naționale tip BN1 informațiile sunt transmise procesorului de date național pentru ieșiri europene PDNEE de unde informațiile procesate sunt repartizate într-un repartitor național RN care repartizează informațiile către bazele de repartiție naționale BRN ce sunt interconectate la interfețe la agenții economici, autorități publice și persoane fizice interesate. O a doua ieșire a sistemului este la piața muncii integrate europene PME, unde sistemul pune la dispoziția pieței muncii informațiile centralizate din toate statele-membre, precum și la dispoziția tuturor agenților economici, autorități publice și persoane fizice din U.E. prin interfețele AG, AP și PF conectate prin baza PE la ieșirea din procesorul european de date PED. Sistemul este tratat ca un principiu de organizare a bazelor de date europene care operează pe piața muncii și nu ca o realizare tehnică. Acest model de organizare informatică este abordat din punct de vedere al eficienței economice de administrare a pieței muncii.

Prelucrările intrărilor I_d și ieșirilor E prin intermediul sistemului de procesare a datelor se face pe baza unui operator valoric Opv prin intermediul procesorului european de date PED și procesorului de date național pentru ieșiri europene PDNEE. Operatorul valoric Opv are rolul de a compara mărimile de intrare și ieșire din sisteme, fiecare bază de date și repartitoarele către piața muncii.

Starea de lucru a sistemului este dată de relația:

$$E = Opv \cdot I_g \quad (1)$$

Vectorul obiectiv de eficiență impus sistemului îl notăm cu Voe care are drept scop diminuarea intrărilor și ieșirilor perturbatorii ale sistemului. Sistemul funcționează normal când: $E \geq Voe$ și intră în stare de avarie când $E < Voe$. Readucerea sistemului din starea de avarie în starea normală de funcționare se face prin intermediul regulatorilor de decizie R și $R2$ care intervin pentru corectarea avariei prin operatori speciali de reglare $DI1$, $DI2$ pe intrări și $DR1$, $DR2$ pe regulatoare și $DP1$, $DP2$ pe procesoare. Se observă că pentru corectarea erorilor se

intervine pe fiecare nivel tehnic al sistemului. Dacă în baza generală de stocare a informațiilor BGSİ aflată pe intrarea sistemului se atașează fraudulos informații perturbatorii de pe piața neagră a muncii, sistemul intră în stare de avarie, fiind depistate la intrare în procesorul european.

Restabilirea stării de lucru a sistemului se face prin îndeplinirea următoarei condiții matematice:

$$Voe = Opv(I \cdot \Delta I) \quad (2)$$

Mărimea operatorului de reglare este data de relația matematică:

$$\Delta I = Opv - \frac{Voe \cdot I}{Voe} = \frac{Opv - E}{Voe} \quad (3)$$

Tabelul 1. Simularea funcționării sistemului matematic

Starea de funcționare normală a sistemului	Ces	Psn	Mei	Mei - Psn	Mei - Ma	(MeiMa) ²	(MeiMa) ² · Psn
	40	0,40	800	320	410	168100	67240
Starea de avarie a sistemului	Cep	Psa	Meip	Meip · Psa	Meip - Ma	(Meip - Ma) ²	(Meip - Ma) ² · Psa
	20	0,35	200	70	190	36100	12635
Mărimea așteptată de la sistem							
$Ma = (Mei - Psn) + (Meip \cdot Psa) = 320 + 70 = 390$							
Dispersia totală a sistemului $\beta^2 = 67240$							

Sursa: elaborat de autor

$$\text{Deviația standard a sistemului } \varepsilon = \sqrt{\beta^2} = \sqrt{(Mei - Ma)^2 \cdot Psn} = \sqrt{67240}$$

Ces - creșterea ieșirilor din sistem;

Cep - creșterea ieșirilor perturbatorii;

Psp - probabilitatea subiectivă de îndeplinire a vectorului obiectiv în condiții normale de funcționare;

Psa - probabilitatea subiectivă a sistemului în stare de avarie;

Mei - mărimea estimată în stare normală a sistemului la ieșire;

Meip - mărimea perturbatorie a sistemului în stare de avarie estimată la ieșire;

Mp - mărimea ponderată a sistemului la ieșire;

Ma - mărimea așteptată a sistemului.

Factorii ecosistemului decizional ai sistemului informațional interconectat sunt: 1. Coeficientul de inteligență; 2. Pregătirea profesională; 3. Motivația intrinsecă; 4. Responsabilitatea individului; 5. Coeficientul de inteligență emoțională; 6. Experiența din activitate; 7. Viteza de reacție; 8. Orizontul de cultură.

Sistemul furnizează la fiecare interfața informații despre fiecare persoană care dorește să intre pe piața muncii sau care iese de pe piața muncii în sistemul de protecție socială. Pe baza informațiilor prelucrate, sistemul întocmește psiho-profesiograma fiecărei persoane în vederea ocupării unui loc de muncă corespunzător aptitudinilor sale.

Pentru a demonstra eficiența sistemului în acest domeniu, exemplificăm următorul studiu de caz: o firmă caută pe piața muncii o persoană pentru funcția de șef de serviciu care să îndeplinească următoarele criterii: 1) experiență în muncă minim 7 ani; 2) pregătire profesională superioară de specialitate economică; 3) gradul responsabilității la locul de muncă cuantificat într-un interval de la 80-90; 4) viteza de decizie necesară pentru postul de șef serviciu cuantificată la 70; 5) orizontul de cultură profesională cuantificat la 4) unități, cerința medie condiționată de experiența de lucru într-un mediu economic; 6) coeficientul de inteligență $QI=95 \pm 5$ unitati; 7) inteligență emoțională $QE=75 \pm 5$ unități; 8) motivația intrinsecă 80 ± 5 unități. Persoana care există în baza de date la momentul X: 1) cuantificarea responsabilități 80 unități; 2) pregătirea profesională studii medii 40-50 unități; 3) experiența 15 ani din care 5 lucrați în domeniul economic; 4) viteza de decizie 50 de unități; 5) coeficientul de inteligență

QI=75±5unitati; 6) coeficientul de inteligență emoțională QE=120±5unitati; 7) motivația intrinsecă 55 unități; 8) orizontul cultural foarte scăzut de unități.

În urma analizei bazelor de date prin extragerea informațiilor specifice cerințelor pieței, sistemul întocmește psihoprofesiograma persoanei apte pentru a ocupa postul solicitat pe piața muncii.

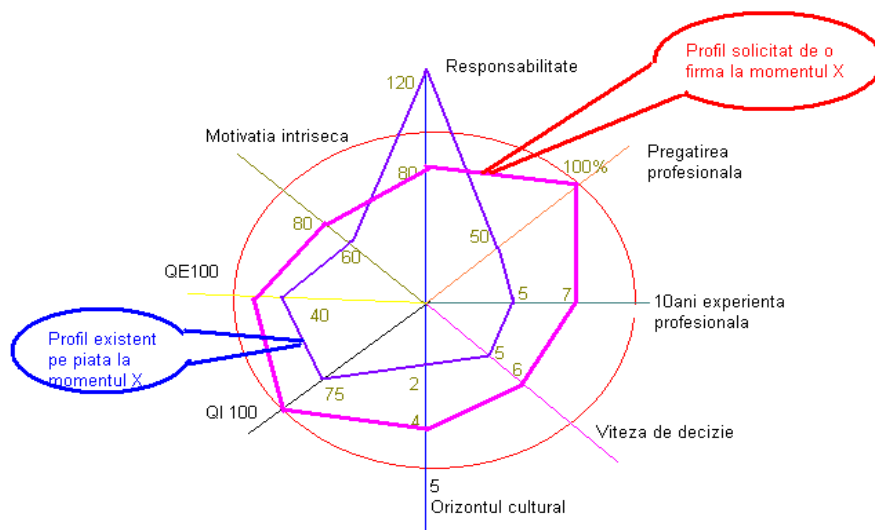

Fig.2. Psihoprofesiograma întocmită de sistemul informatic
Sursa: elaborat de autor.

Avantajul îl constituie faptul că fiecare persoană va ocupa un loc de muncă adecvat pregătirii și aptitudinilor personale dobândite.

Securitatea ocupării. Simultan cu creșterea flexibilității pieței muncii este necesară îmbunătățirea nivelului de protecție a salariaților, inclusiv prin responsabilizarea individuală cu privire la eforturile acestora de a căuta un loc de muncă. Din acest punct de vedere un rol important îl are Serviciul Public de Ocupare (SPO) care își va reorienta măsurile active pe grupuri de persoane aflate în șomaj care sunt reticente în a se implica în programe de activare sau care întâmpină greutăți în a ocupa un loc de muncă prin creșterea atractivității locurilor de muncă. Vor fi dezvoltate servicii de asistență personalizată pentru șomerii, în special pentru șomerii de lungă durată, tineri și grupuri vulnerabile. Pentru cazul lucrătorilor în vârstă aflați în căutarea unui loc de muncă sunt prevăzute inclusiv servicii de formare profesională. Creșterea calității serviciilor oferite de SPO va fi susținută prin scheme financiare în cadrul POS DRU.

În ceea ce privește securitatea socială, prin modificarea legislației privind sistemul asigurărilor de șomaj, modul de calcul al indemnizației de șomaj a fost schimbat, astfel încât indemnizația are, în prezent, un grad mai mare de înlocuire a veniturilor salariale pierdute de lucrători. Astfel, luând în calcul numărul de ani și nivelul contribuției la sistemul asigurărilor de șomaj, se așteaptă ca această metodă de calcul să ducă în viitor la o evaluare mai atentă cu privire la raportul dintre costul și beneficiul căutării unui loc de muncă și la o prezență mai ridicată pe piața forței de muncă. Pentru reducerea presiunii asupra cheltuielilor publice din fondul de asigurare socială pentru șomaj, s-a inițiat programul privind venitul minim garantat (VMG). Acest program creează legătura cu sistemul de asistență socială, prin formularea unui obiectiv complex: promovarea angajării în scopul de a reduce sărăcia și în special tendința către sărăcia extremă. Programul privește asigurarea veniturilor globale ale gospodăriei pe de o parte prin stimularea muncii, existența unui membru al gospodăriei care muncește conduce la

creșterea dreptului la ajutor social cu 15%, iar pe de altă parte, prin responsabilizarea membrilor familiei care trebuie să presteze o muncă în folosul comunității fără de care persoana asistată își pierde dreptul la asistență socială. În plus, acordarea VMG reprezintă o măsură complementară cu acordarea altor beneficii, cum ar fi: asigurarea medicală, ajutorul de urgență, ajutorul pentru încălzirea locuinței. Reglementările din anul 2006 prevăd reevaluarea condițiilor pentru acordarea ajutorului social, în sensul verificării veniturilor nete și al bunurilor disponibile în gospodărie. Creșterea securității în ceea ce privește ocuparea privește nu numai componenta de intervenție, ci și cea preventivă, care implică stabilirea responsabilităților în relația angajat-angajator. În România există un sistem de stabilire a salariului minim pe economie, precum și posibilitatea de a stabili/negocia compensații bănești pentru pierderea locului de muncă. În prezent se urmărește redimensionarea bazei de referință pentru calcularea salariului minim pe economie, ca fundament pentru negocierea contractelor colective de muncă. Simultan s-au formulat noi reglementări cu privire la modul de stabilire a criteriilor de reprezentativitate a organizațiilor patronale și sindicale. Aceste modificări legislative vor contribui la îmbunătățirea dialogului social tripartit și bipartit. De asemenea, va fi încurajată îmbunătățirea sistemului de negociere a salariilor în cadrul contractelor colective și individuale de muncă, astfel încât acestea să reflecte pregătirea profesională și experiența în muncă a angajatului. Obligativitatea includerii în contractele colective de muncă a clauzelor privind formarea profesională, precum și a unor compensații în cazul desfacerii contractului individual de muncă, sunt măsuri de natură să asigure un anumit nivel de securitate a angajatului, dar în același timp și șanse mai bune de reintegrare pe piața muncii. De asemenea, România a transpus în legislația internă cea mai mare parte a reglementărilor europene cu privire la dreptul muncii și se află în etapa punerii în aplicare a acesteia. Cele mai importante reglementări privesc: organizarea și funcționarea Comitetului european de întreprindere (anul 2005), prin care se instituie această structură sau una similară în scopul informării și consultării salariaților în întreprinderile de dimensiune comunitară sau în grupul de întreprinderi de dimensiune comunitară; protejarea drepturilor salariaților în cazul transferului întreprinderii în ceea ce privește obligațiile cesionarului care decurg din contractele individuale de muncă sau contractul colectiv de muncă aplicabil la data transferului (anul 2006); constituirea și utilizarea fondului de garantare pentru plata creanțelor salariale (anul 2006) din care se asigură plata creanțelor salariale ce decurg din contractele individuale și colective de muncă încheiate de salariați, în situația în care angajatorii se află, potrivit legii, în stare de insolvență; reglementările cu privire la securitatea și sănătatea la locul de muncă (anul 2006).

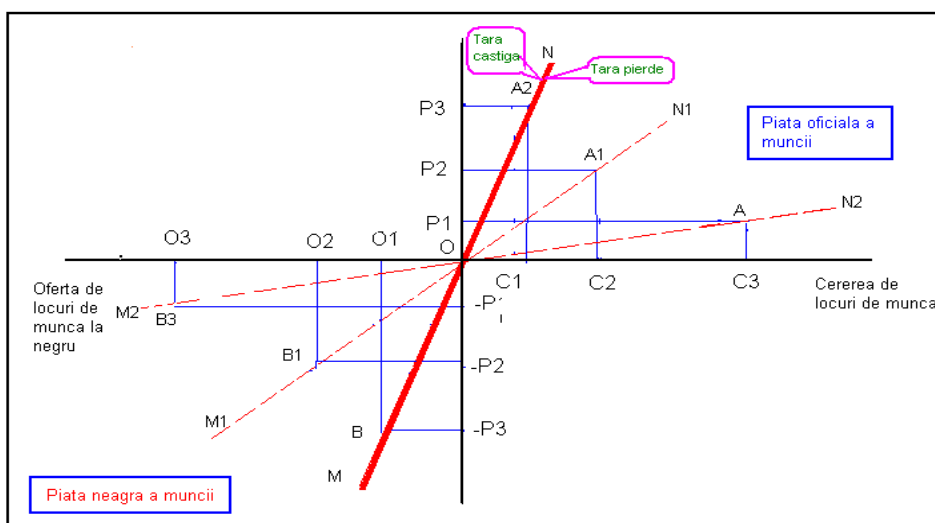

Fig. 3. Influența dezechilibrelor din economie asupra pieței muncii
Sursa: elaborat de autor.

Modelul matematico-economic de securizare a pieței muncii. A fost supusă analizei mixarea unor parametri pe piața muncii și efectele reverse pe piața paralelă a muncii la negru. S-a considerat ca vector determinant volumul producției industriale și serviciile ca sectoare majore care influențează creșterea și descreșterea cereri de locuri de muncă.

Din analiza graficului se poate observa specularea dezechilibrelor din economie care influențează creșterea capacităților de producție și din care se desprind următoarele relații:

$$P2 \triangleright P1 \triangleleft P3 \Rightarrow C2 \triangleright C1 \triangleleft C3. \quad (4)$$

Această relație denotă faptul că cererea de locuri de muncă pe piața oficială a muncii este direct proporțională cu mărimea volumului producției industriale și a serviciilor la care se adaugă investițiile străine directe absorbite de economie. Pe piața neagră a muncii oferta de locuri de muncă crește proporțional cu scăderea volumului producției industriale, a serviciilor și a investițiilor străine directe. Se speculează dezechilibrele economice pentru creșterea veniturilor din munca la negru:

$$(-P2) \triangleright (-P1) \triangleleft (-P3) \Rightarrow O2 \triangleright O1 \triangleleft O3. \quad (5)$$

Din analiza celor două relații se poate observa că veniturile pe piața neagră a muncii cresc direct proporțional cu scăderea veniturilor de pe piața oficială a muncii.

Se poate observa că deplasarea dreptei MN spre dreapta în sensul descreșterii producției industriale de la P3 la P2 și P1 crește cererea de locuri de muncă pe piața oficială ca urmare a absorbției foarte mici de locuri de muncă. În același timp, mișcarea dreptei MN pe piața muncii la negru mărește oferta de locuri de muncă de la O1 la O2 și O3. Acest lucru demonstrează că scăderea volumului producției și serviciilor pe piața oficială a muncii generează direct proporțional creșterea ofertei pe piața neagră. În concluzie, cu cât oferta de locuri de muncă pe piața neagră a muncii crește de la B la B3 în raport cu scăderea volumului producției industriale de la P3 la P1 țara ratează, iar când volumul producției industriale crește de la P1 la P3 determinând scăderea ofertei de locuri de muncă pe piața neagră a muncii, de la B3 la B, țara câștigă. Aceste fenomene sunt date de pozițiile de mișcare ale dreptei MN în raport cu volumul producției.

În acest context economic formulăm relația matematico-economică de control volumetric pentru securizarea pieței muncii.

$$V_{pr/s} = \frac{v_{pt/zi} \pm 5\%}{N_{ts}} \quad (6)$$

unde:

$V_{pr/s}$ - volumul producției industriale exprimat în număr de bucăți, kg, litri, metri liniari, metri pătrați etc.;

$v_{pt/zi}$ - volumul producției totale pe zi exprimat în număr de bucăți, kg, litri, metri liniari, metri pătrați etc.;

N_{ts} - numărul total de salariați direct productivi.

Prin aplicarea acestui sistem de raportare a volumului de producție se instituie un control riguros pe piața muncii, reducând la maxim munca la negru. Aceasta formulă va eficientiza creșterea încasărilor la bugetul de stat, asanarea problemelor sociale și asigurarea unui sistem salarial decent pe piața muncii. Pentru sectorul serviciilor se impune raportarea lunară a graficelor de lucru a salariaților la instituția de control teritorial a rapoartelor de muncă și operarea modificărilor doar cu acordul acesteia și pe bază de documente legale justificative.

Reducerea impozitării muncii. Din punct de vedere economic, principala măsură luată începând cu anul 2005 a fost instituirea și menținerea cotei unice de impozitare, ceea ce a venit în întâmpinarea companiilor, pe de o parte, pentru a încuraja investițiile și a crea noi locuri de muncă, iar pe de altă parte, pentru a diminua procentul de lucrători cu activitate nedeclarată - măsura care a clarificat până în prezent situația a cca. 150.000 de lucrători. Simultan se urmărește atât promovarea companiilor în rândul angajatorilor cu privire la stoparea muncii la negru, cât și întărirea capacității instituțiilor de control abilitate pentru respectarea legislației fiscale, precum și pe cea a muncii. În contextul menținerii cotei unice de impozitare, reducerea costurilor prin forța de muncă reprezintă o preocupare permanentă. Având în vedere faptul că nivelul ridicat al contribuțiilor la sistemele de asigurări sociale reprezintă, încă, o barieră în crearea de noi locuri de muncă, se urmărește reducerea poverii fiscale asupra locului de muncă. În ultimii ani, cotele de contribuție la sistemele de asigurări sociale au fost reduse, iar această tendință va fi continuată în perioada 2007 - 2009. Se estimează o reducere de 2 puncte procentuale în anul 2007 la angajator, 2 puncte procentuale în 2008 la angajat și 3 puncte procentuale, din care două puncte procentuale la angajator și un punct procentual la angajat în anul 2009.

Alte căi de reducere a costurilor se realizează de către SPO prin subvenționarea locurilor de muncă, respectiv reducerea pe anumite perioade de timp a contribuției la sistemul asigurărilor pentru șomaj privind anumite grupuri-țintă: tineri absolvenți, lucrători în vârstă de peste 45 de ani, lucrători unici întreținători de familie, persoane cu handicap (pentru a crește șansele acestora de integrare/reintegrare pe piața muncii).

Concluzionând, flexibilizarea și securitatea pe piața forței de muncă presupun:

- promovarea unor relații de muncă flexibile și a instrumentelor de acompaniere;
- încurajarea dezvoltării de activități în mod independent și de formare a întreprinderilor;
- creșterea atractivității locurilor de muncă pentru șomerii;
- reducerea presiunii asupra cheltuielilor publice din fondul de asigurare socială;
- protejarea intereselor salariaților în relația cu angajatorii;
- reducerea impozitării muncii;

Continuarea tendinței de reducere a contribuțiilor la sistemele de asigurări sociale pentru perioada 2007-2009:

- pentru anul 2007 o reducere de 2 puncte procentuale la angajator;
- pentru anul 2008 o reducere de 2 puncte procentuale la angajat;
- pentru anul 2009 o reducere de 2 puncte procentuale pentru angajator și 1 punct la angajat.

Bibliografie:

1. Cindrea I. The Crisis on the Labor Market in Romania. Sibiu: „Lucian Blaga” University, 2006.
2. Cordos M., Labour force migration impact in the European space upon the business firm in Romania, Lecturer, The International Scientific Conference – European Integration.
3. Gribincea A. Bădărău E., Negruță A. Procesele migraționiste ca fenomen din spațiul economic european. Analele ULIM, vol.7, Seria Economie, Chișinău: ULIM, 2008, nr. 7, 354 p. (48-50).
4. Gribincea A., Crotenco Iu. Procesele migraționale în Moldova și perspectivele acestora. Republica Moldova – provocările migrației. Academia de Științe a Moldovei. (culegere de lucrări științifice). Chișinău: ÎEP Știința, 2010, 148 p.
5. Gribincea A., Romanescu G. Analiza fluxurilor forței de muncă a țărilor partenere în relațiile export-import. Revista Studia Universitatis, 2007, nr.8, p.156-164.
6. New Challenges for the Romanian Economy, Oradea, 2007.
7. Грибинича А. Миграция: глобальная экономическая проблема. *Трудовая миграция и защита прав гастербайтеров. Практика посткоммунистических стран*, Кишинев, 2003, с. 230-232.
8. Roșca P., Stana G., Roșca L. Piața forței de muncă și particularitățile ei. În revista științifică „Studii Economice”. Chișinău: ULIM, 2010, nr.3-4. 640 p. (p. 27-33).

Recenzent: Alexandru GRIBINCEA, dr. hab., prof. univ., ULIM

BULGARIA INTRĂ ÎN PROIECTUL SOUTH STREAM. LA SCHIMB, RUSIA SCADE PREȚUL GAZULUI LIVRAT

Silvia SCORȚESCU, doctorand, ULIM

Europe needs sustainable development, safe energy, and a clean future:

South Stream Transport aims to help Europe meet its ambitious energy objectives by securely delivering natural gas – the cleanest fossil fuel – in partnership with renewable energy sources low in CO₂ emissions. The company has the resources, experience, and expertise to create a major new infrastructure through the Black Sea; a gas pipeline that is safe, reliable and efficient for generations to come.

The South Stream Offshore Gas Pipeline is the cornerstone of a green future with blue fuel: today, we start securing tomorrow's energy for Europe.

Our Objectives

We intend the South Stream Offshore Gas Pipeline to deliver up to 63 billion cubic metres of natural gas per year to Central and South Eastern Europe over the next 50 years. This will equate to around 10% of the EU's total annual gas consumption by 2020 (Source: World Energy Outlook, November 2011) and will be enough energy to cover the needs of some 30 million European households.

The South Stream Offshore Gas Pipeline will originate at the Russian Black Sea shore in the area of Anapa, Krasnodarskiy Krai. The gas pipeline will cross the Turkish Exclusive Economic Zone of the Black Sea and land on the Bulgarian coast. The gas pipeline will provide a direct, reliable and state-of-the-art link between plentiful Russian natural gas resources and European energy markets.

South Stream Offshore Pipeline Route (Please click to enlarge)

Numerous gas pipeline routes through the Black Sea, as well as landfall options, have been assessed during the Feasibility Study stage. South Stream Transport will now conduct further studies in the Front End Engineering and Design (FEED) phase, to further develop, optimise, and define the offshore project. This process will culminate in tenders for both materials and installation contracts later in 2012. The contract for FEED was concluded on February 29, 2012 with INTECSEA BV from the Netherlands.

Bulgaria semneaza proiectul gazoductului South Stream, iar celălalt pentru livrările de gaze naturale rusești după 2013, scrie Novinite în ediția sa online.

Toate informațiile despre acordurile care vor fi semnate sunt ținute secret, relatează agenția de presă bulgară Sofia News Agency. Alexei Miller, CEO-ul gigantului Gazprom, a ajuns miercuri seara la Sofia, însă a refuzat să facă orice comentariu. De asemenea, premierul bulgar Boiko Borisov a cerut presei să nu saboteze discuțiile și a promis că va încerca să obțină cel mai mic preț posibil pentru gazul importat din Rusia.

Borisov a declarat miercuri că acordul dintre compania de stat Bulgargaz și Gazprom va fi semnat pe o perioadă de șase ani. Acesta va fi prelungit cu patru ani dacă Bulgaria nu va reuși să producă destul gaz pe cont propriu.

Șeful Gazprom susține că prețul gazului pentru Bulgaria și construcția oleoductului South Stream nu au nicio legătură, condițiile contractului fiind stabilite deja.

După semnarea deciziei finale de investiții, Bulgaria va primi o reducere de 11% din prețul gazelor naturale livrate în perioada între 1 aprilie și 31 decembrie anul acesta, ceea ce înseamnă că Gazprom va recupera o parte din suma plătită deja de compania bulgară Bulgargaz.

Ministrul bulgar al Economiei și Energiei, Delian Dobrev, s-a arătat încrezător că țara lui va obține o reducere de 11% față de prețul aplicat până acum.

South Stream va transporta gaz rusesc în Bulgaria via Marea Neagră, iar pe teritoriul bulgaria gazoductul se va bifurca: porțiunea nordică va traversa Serbia, Croația, Ungaria, Slovenia, Austria și nordul Italiei, în timp ce porțiunea sudică va trece prin Grecia și sudul Italiei.

Construcția gazoductului, un proiect estimat la 16 miliarde de euro, va demara mai devreme decât era program - în luna decembrie a acestui an. Președintele companiei ruse, Alexei Miller, a sosit deja la Sofia pentru a fi prezent la semnarea acordurilor. După semnarea deciziei finale de investiții, Bulgaria va primi o reducere de 11% din prețul gazelor naturale livrate în perioada între 1 aprilie și 31 decembrie anul acesta, ceea ce înseamnă că Gazprom va recupera o parte din suma plătită deja de compania bulgară Bulgargaz. Urmează ca în cursul zilei de joi să fie negociat și prețul la care Bulgaria va primi gaze naturale rusești începând cu anul 2013.

Potrivit ministrului bulgar al economiei și energiei, Delian Dobrev, prețul gazelor pentru anii ce urmează va fi cu cel puțin 11% mai mic față de cel aplicat până acum. Premierul bulgar Boiko Borisov a spus că țara lui ar prefera ca noul contract să aibă un termen de valabilitate de 6 ani, cu posibilitatea să fie prelungit pentru alți 4 ani.

Potrivit proiectului la decizia finală de investiții, lungimea totală a conductei South Stream pe teritoriul bulgăresc va fi de 540 kilometri, cu o ramificare de 59 de kilometri spre punctul Provadia unde gazoductul va fi interconectat la sistemul existent de transport de gaze din Bulgaria și la celălalt gazoduct prin care gazele rusești ajung în Balcani, cel care traversează Ucraina și România. Conducta va intra pe teritoriul bulgăresc prin portul Varna. Valoarea totală a acestei părți din proiect se ridică la 3,308 miliarde de euro.

Gazoductul South Stream este conceput să transporte anual 63 miliarde metri cubi de gaze naturale din Rusia spre Europa via Marea Neagră, ocolind țările de tranzit precum Ucraina și Belarus. Gazprom deține 50% din proiectul South Stream, 20% aparțin grupului italian Eni, în timp ce grupul francez EDF și grupul german Wintershall dețin fiecare câte 15%. La finele lunii decembrie 2011, Turcia și-a dat acordul oficial pentru ca gazoductul South Stream să poată trece prin apele sale teritoriale.

Deci, Gigantul rus Gazprom preia de la BASF controlul integral la compania WIEE, care deține unul dintre cei doi importatori de gaze rusești din România, în cadrul unui schimb de acțiuni prin care grupul german a obținut participații la două perimetre de exploatare de gaze naturale-în-Siberia.

Astfel, Gazprom va prelua o participație de 50% la Wintershall Nord-zee (WINZ), care derulează proiecte de explorare și producție de gaze naturale în Marea Nordului, și își va crește de la 50% la 100% participațiile la companiile WIEE, WIEH și WINGAS. Potrivit Mediafax, BASF va prelua, prin Wintershall, participații de 25% plus o acțiune la compania de proiect care dezvoltă două perimetre la un zăcământ din Siberia. Acordul a fost semnat, ieri, la sediul Gazprom din Moscova de președintele Consiliului de Administrație al Gazprom, Alexei Miller, și președintele board-ului director al BASF, Kurt Block.

România importă de la Gazprom aproximativ o treime din necesarul național de gaze naturale, prin firmele WIEE și Imex Oil. WIEE este deținută de WIEE Zug Elveția, societate mixtă înființată în 1993 de Wintershall (din grupul german BASF) și grupul rus Gazprom, cu scopul de a furniza gaze naturale rusești țărilor sud-est europene. Potrivit datelor companiei, WIEE a furnizat peste 48 de miliarde de metri cubi de gaze naturale în România. Imex Oil este deținută de firma Conef, care este controlată de Vimetco, acționarul majoritar al producătorului de aluminiu Alro Slatina.

Gazprom va prelua astfel controlul integral asupra unor companii care au înregistrați anul trecut vânzări totale de 8,6 miliarde euro, potrivit Wall Street Journal. Comunicatul companiei arată că, în urma tranzacției, Gazprom va putea evita repetarea întreruperilor de furnizare a gazelor către Europa pe timp de iarnă.

Deci, totuși După semnarea deciziei finale de investiții, Bulgaria va primi o reducere de 11% din prețul gazelor naturale livrate în perioada între 1 aprilie și 31 decembrie anul acesta, ceea ce înseamnă ca Gazprom va recupera o parte din suma platită deja de compania bulgara Bulgargaz. Urmează ca în cursul zilei de joi să fie negociat și prețul la care Bulgaria va primi gaze-naturale-rusești-incepând cu anul-2013.

Potrivit ministrului bulgar al Economiei și Energiei, Delian Dobrev, prețul gazelor pentru anii ce urmează va fi cu cel puțin 11% mai mic față de cel aplicat până acum precum și stabilit. Premierul bulgar Boiko Borisov a spus că țara lui ar prefera ca noul contract să aibă un termen de valabilitate de 6 ani, cu posibilitatea să fie prelungit pentru alți 4 ani.

Bibliografie:

www.google.com

Recenzent: Alexandru GRIBINCEA, dr. hab., prof. univ., ULIM

PERSPECTIVELE GARANTĂRII DEPOZITELOR BANCARE ÎN SISTEMELE BANCARE CONTEMPORANE

*Diana CERNABILSCHI, asistent universitar,
magistru în economie, ULIM*

Currently stability and safety of the banking system is crucial to protect the interests of depositors and to ensure continuity of financial intermediation activities and secure banking service delivery agents in various sectors of national economy. Protect the interests of depositors through deposit guarantee schemes apply in the banking system is crucial to ensuring the stability of the banking sector because their operation itself helps to: maintain the credibility of the banking system, the attracting long-term funds, promotion mechanism for avoiding crises liquidity.

Astăzi, rolul sistemelor de garantare a depozitelor (SGD) crește, acestea operînd deja în mai mult de 107 de țări. Pe parcursul ultimilor 20 de ani, sistemele de garantare a depozitelor au fost introduse în majoritatea țărilor dezvoltate, inclusiv ca răspuns la crizele bancare din anii 80 și 90. Inițial, băncile nu erau obligate să se includă în SGD. În ultimii zece ani, sistemele de garantare au fost introduse în majoritatea țărilor din lume, iar băncile sunt obligate să devină membru, cel puțin, a unui sistem de garantare a depozitelor de pe teritoriul țării unde își desfășoară activitatea.

Sistemele bancare sunt puternic expuse crizelor, care afectează nu numai stabilitatea financiară a băncilor, ci și a clienților lor. Reieșind din aceasta, pentru a fi evitate retragerile de depozite, multe guverne au fost nevoite să întreprindă măsuri de combatere a acestora. Studiile efectuate demonstrează că deciziile privind instituirea unor sisteme de garantare a depozitelor, în multe țări au fost luate pe vremuri de criză. De exemplu, sistemele bancare din Statele Unite ale Americii au decis crearea sistemului de garantare a depozitelor pe timpul "Marii Depresiuni", Marea Britanie - în timpul crizei bancare din anii 70 ai secolului trecut.

Eficacitatea funcționării sistemelor de garantare a depozitelor depinde de mai mulți factori. După cum arată experiența internațională, activitatea instituțiilor de garantare a depozitelor depinde de relațiile cu alte organe ale statelor, de exemplu cu Banca Centrală care efectuează controlul asupra tuturor băncilor din sistem. Numai printr-o coordonare strânsă a acestor instituții se poate menține stabilitatea sistemului bancar.

Reieșind din cele menționate, o condiție obligatorie pentru funcționarea normală a băncilor este disponibilitatea sistemelor de sprijin pentru funcționarea lor.

Asemenea sisteme există aproape în toate țările cu economie de piață și îndeplinesc două funcții interdependente:

- acordarea unui sprijin financiar băncilor care se afla în situații financiare dificile;
- protejarea deponenților de pierderea completă a economiilor lor, prin plata de despăgubiri de garantare a depozitelor.

În prezent, aproape toate țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare dispun de un sistem de garantare a depozitelor, care protejează deponenții de pierderea completă a economiilor lor.

Sistemul de garantare a depozitelor reprezintă un complex de măsuri care vizează protejarea depozitelor în caz de faliment al instituțiilor financiare.

Sistemul de garantare a depozitelor are la bază următoarele principii:

- aderarea obligatorie la sistemul de garantare a depozitelor;
- reducerea riscurilor pentru investitori când băncile nu reușesc să își îndeplinească obligațiile;
- transparența sistemului de garantare a depozitelor;
- formarea cumulativă a resurselor financiare a Fondului de Garantare a Depozitelor din contul contribuțiilor plătite regulat de băncile participante la sistemul de garantare a depozitelor.

Protejarea intereselor financiare ale cetățenilor este una dintre problemele sociale importante în multe țări din întreaga lume.

În prezent, în majoritatea țărilor lumii a fost demonstrată necesitatea și importanța sistemelor de garantare a depozitelor bancare, ținând cont de mai mulți factori care determină eficiența acestora.

În cazul în care schema de garantare a depozitelor este concepută incorect, ea nu numai că nu va fi în stare să-și îndeplinească misiunea sa, dar va ruina întregul sistem bancar.

Schema de garantare a depozitelor din RM. a fost creată cu scopul de a întări încrederea populației în sistemul bancar, care a suferit foarte mult pe seama falimentelor bancare ce au început odată cu acordarea primelor licențe, căci, de la declararea independenței până în prezent în Republica Moldova au falimentat 18 bănci comerciale, inclusiv 5 filiale ale băncilor străine. În anii '90, numeroase structuri financiare au fost fondate special pentru a fi falimentate, reușind între timp să ia credite considerabile și să spele bani din afaceri murdare. Astfel, la mai puțin de un an de la licențiere, în septembrie 1992, Topaz-bank intră în proces de insolabilitate.

Schema de garantare a depozitelor din Republica Moldova este explicită, fiind reprezentată de Fondul de Garantare a Depozitelor în sistemul bancar. Din momentul fondării acestuia, și până în prezent, sistemul de garantare a depozitelor din Republica Moldova a suferit unele modificări. Aceste modificări au fost efectuate datorită experienței obținute de Fondul de Garantare a Depozitelor, ținând cont de falimentele înregistrate după înființarea acestuia, adică după 2004. Una din modificările operate de către Fondul de Garantare a Depozitelor în ultimul timp a fost modificarea termenului de plată a depozitelor eligibile către deponenți, de la 30 de zile la 7 zile. Această modificare a atras după sine selectarea în mod preventiv a băncii mandatare a Fondului de garantare, care până la această modificare era selectată după înregistrarea falimentului bancar, cea ce ducea la apariția nemulțumirilor din partea deponenților persoane fizice.

În linii generale, sistemul de garantare a depozitelor din Republica Moldova este asemănător cu sistemele de garantare din majoritatea țărilor. Spre deosebire de sistemele de garantare a depozitelor din alte țări, sistemul autohton este mult mai simplu, deoarece sistemul bancar este format dintr-un număr de 14 bănci comerciale, fiind ușor de verificat.

În prezent, în lume nu există sisteme de garantare a depozitelor bancare perfecte. La fel, și schema de garantare a depozitelor din Republica Moldova nu este perfectă.

Tabelul 1. Particularitățile Sistemului de garantare a depozitelor din R. M.

Cele mai bune practici	Situația în Republica Moldova	Comentarii
Sistemul definit în mod explicit de către legislația în vigoare	Da.	Legea privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar nr.575.
Plafon de garantare limitat	Da. 6 000 lei	Este inferior sumelor achitate în alte state.
Sistem de măsuri de remediere prompte	Da	Este asigurat de BNM, aplicat în baza art.38 din Legea instituțiilor financiare.
Închiderea și lichidarea rapidă a băncilor	Nu	Lichidarea instituțiilor financiare are loc prin numirea unui administrator în oficiu pentru a lua sub control gestiunea bancară.
Participarea obligatorie	Da	Legislația prevede participarea obligatorie a băncilor din sistemul bancar la garantarea depozitelor.

Contribuții ajustate în funcție de risc	Nu	Fiecare bancă platește o contribuție inițială fixă de 1% și contribuție trimestrială de 0,25% din suma depozitelor garantate în funcție de plafonul stabilit.
Fondul este independent	Da	Fondul de Garantare a Depozitelor este constituit ca persoană juridică de drept public.
Relații strânse cu autoritatea de supraveghere	Parțial	Fondul este administrat și supravegheat de Consiliul de Administrație, din care face parte un membru fără vot propus de BNM.
Transparența corespunzătoare	Da	www.fgdsb.md
Cooperarea transfrontalieră	Nu	Fondul de garantare a depozitelor nu menține relații de colaborare cu alte Fonduri similare din alte țări și nici cu instituții internaționale care cercetează sistemele de garantare a depozitelor.
Garantarea depozitelor persoanelor fizice și juridice	Nu	În RM, Fondul de garantare asigură doar depozitele persoanelor fizice.

Sursa: elaborată de autor în baza Legii privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar nr.575-XV din 26.12.2003 și a Principiilor Fundamentale pentru Sisteme Eficiente de Garantare a Depozitelor, www.iadi.org.

În tabelul1 de mai sus sunt prezentate principalele caracteristici ale sistemului de garantare a depozitelor autohtone. Reieșind din recomandările înaintate de IADI, pentru crearea sistemelor eficiente de garantare a depozitelor a fost efectuată comparația ce ne permite identificarea neajunsurilor schemei de garantare a depozitelor din RM. Conform recomandărilor IADI, șirul poate fi continuat, totuși, fiind selectate cele mai importante aspecte ale schemei de garantare a depozitelor din Republica Moldova.

Deși unii specialiști sunt de părerea că sistemul autohton de garantare a depozitelor bancare funcționează bine, din tabelul1 se observă deficiențele acestuia ce împiedică sistemul de garantare a depozitelor bancare să-și îndeplinească scopul pentru care a fost creat, și anume:

- lipsa contribuțiilor achitate în funcție de risc;
- lipsa garantării depozitelor persoanelor juridice;
- lipsa cooperării transfrontaliere;
- plafonul de garantare foarte mic;
- relații slabe cu autoritatea de supraveghere a băncilor etc.

Reeșind din neajunsurile menționate mai sus, sistemul autohton de garantare a depozitelor bancare necesită a fi perfecționat în scopul înlăturării acestora. În acest scop, conducerea Fondului de garantare a depozitelor va trebui să ia în considerație implementările noi care sunt efectuate în cadrul sistemelor de garantare a depozitelor internaționale. Deși aceasta necesită un efort enorm, costuri înalte, se merită a efectua aceste schimbări. În acest sens, Guvernul RM ar trebui să intervină cu propuneri în scopul perfecționării activității acestuia.

În întreaga lume, sistemele de garantare a depozitelor bancare sunt criticate din cauza contribuțiilor fixe plătite de către băncile participante la sistemul de garantare a depozitelor. Majoritatea specialiștilor sunt de părerea că băncile participante la sistem trebuie să achite contribuții variabile, în funcție de riscul la care acestea sunt expuse [3]. În acest sens, nu putem să nu fim de acord cu atare părere cunoscând efectele negative ale contribuțiilor fixe. Sistemul de garantare autohton nu este o excepție. În Legea cu privire la garantarea depozitelor persoanelor fizice

este expres menționat că contribuțiile achitate de băncile comerciale Fondului de Garantare a Depozitelor sunt fixe, determinate prin intermediul bazei de calcul. Deși unii specialist susțin faptul că sistemul bancar autohton nu este riscant și nu este nevoie de contribuțiile achitate în funcție de risc Fondului de Garantare a Depozitelor, nu sîntem de acord cu această opinie, dat fiind faptul că orice bancă este supusă riscurilor în derularea activității sale.

Contribuțiile instituțiilor de credit la SGD trebuie calculate conform profilurilor lor de risc, într-un mod corelat. Acestea din urmă se vor calcula pe baza mai multor indicatori care reflectă profilul de risc al fiecărei instituții de credit, (fig.1).

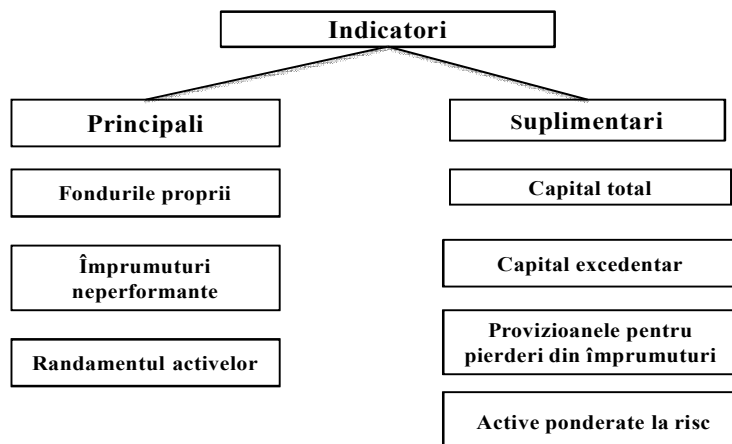

Figura 1. Indicatorii ce reflectă profilurile de risc ale instituțiilor de credit

Sursa: elaborat de autor în baza propunerii de Directivă UE a Parlamentului European și a Consiliului privind sistemele de garantare a depozitelor [reformare].

Indicatorii propuși acoperă principalele clase de risc utilizate în mod curent pentru evaluarea solidității financiare a instituțiilor de credit: adecvarea capitalului, calitatea activelor, rentabilitatea și lichiditatea. Datele necesare pentru calcularea acestor indicatori sunt disponibile în temeiul obligațiilor de raportare existente. Conform figurii 1, indicatorii propuși se împart în două grupe: indicatori principali (obligatorii) și indicatori suplimentari (opționali). Indicatorii principali ar trebui să dețină o pondere de 75%, iar cei suplimentari de 25%.

Metoda propusă de calculare a contribuțiilor în funcție de risc reflectă abordările actuale din unele state. În general, valoarea totală a contribuțiilor colectate de SGD trebuie să fie determinată, într-o primă etapă, în funcție de nivelul-țintă stabilit pentru Fondul SGD, apoi să fie repartizată între băncile membre ale acestora în funcție de profilul de risc al fiecăreia. Astfel, vor apărea stimulente în favoarea unei administrări sănătoase a riscului și va descuraja comportamentele riscante, delimitând clar nivelurile contribuțiilor plătite de băncile cele mai riscante și cele mai puțin riscante (de la 75% până la 200% din suma standard, după caz). Cât despre elementele fără legătura cu riscul, baza contribuțiilor este valoarea depozitelor eligibile, așa cum se întâmplă în prezent în majoritatea statelor- membre. Cu toate acestea, în timp, depozitele garantate (depozitele eligibile care nu depășesc plafonul de garantare) vor deveni baza contribuțiilor în toate statele-membre, deoarece ele reflectă mai bine riscul la care sunt expuse SGD.

Pentru determinarea contribuțiilor în funcție de risc la sistemul de garantare a depozitelor autohton se propune a se utiliza următoarele formule [2]:

a) Valoarea contribuțiilor în funcție de risc ale unui membru:

$$C_i = TC * RS_i; \quad (1)$$

b) Cota de risc a unui membru:

$$RS_i = \frac{RA_i}{\sum_{i=1}^n RA_i}; \quad (2)$$

c) valoarea ponderată la risc a contribuției unui membru :

$$RA_i = CB * \beta_i \quad (3)$$

unde:

C_i - valoarea contribuției membrului numărului i al sistemului de garantare a depozitelor;

TC - valoarea totală a contribuțiilor care trebuie colectate de sistem;

RS_i - cota de risc pentru membrul numărul i ;

RA_i - valoarea ponderată la risc a contribuției membrului numărului i ;

RA_k - valoarea ponderată la risc a contribuțiilor fiecăruia dintre cei n membri;

CB - baza contribuției (depozitele eligibile);

β_i - coeficientul de risc atribuit membrului numărul i în conformitate cu.

În continuare se vor utiliza formulele următoare:

a) punctajul compozit total al unui membru:

$$\rho_i = 3/4 \rho_i^{COR} + 1/4 \rho_i^{SUP}; \quad (4)$$

b) subpunctajul compozit al unui membru pentru indicatorii principali:

$$\rho_i^{COR} = 1/4 [\rho_i^{CA1} + \rho_i^{AQ1} + \rho_i^{PI} + \rho_i^{L1}]; \quad (5)$$

c) subpunctajul compozit al unui membru pentru indicatorii suplimentari:

$$\rho_i^{SUP} = 1/n [\rho_i^{X1} + \rho_i^{X2} + \dots + \rho_i^{Xn}] \quad (6)$$

unde:

ρ_i - punctajul compozit total al membrului numărului i ;

ρ_i^{COR} - subpunctajul compozit total al membrului numărului i pentru indicatorii principali;

ρ_i^{SUP} - subpunctajul compozit total al membrului numărului i pentru indicatorii suplimentari;

ρ_i^X - variabilă care evaluează riscul membrului numărului i față de un indicator principal sau suplimentar;

X - simbolul unui anumit indicator principal sau suplimentar.

Astfel, formulele de mai sus, vor sta la baza calculării contribuțiilor în funcție de riscurile la care banca este supusă.

Lipsa garantării depozitelor persoanelor juridice, conform unor specialist, este unul din neajunsurile sistemului autohton de garantare a depozitelor. Pentru ca Fondul de Garantare să garanteze depozitele persoanelor juridice, acesta trebuie să calculeze noi coeficienți care să permită acumularea resurselor financiare necesare plății depozitelor. La fel, statul, fiind cointerestat în menținerea încrederii depozitelor persoanelor juridice, va trebui să participe cu mijloace financiare întru susținerea bugetului fondului. Dar, totodată, trebuie de menționat că în unele țări există tendința ca sistemele de garantare a depozitelor să reducă numărul deponenților, depozitele cărora sînt eligibile, la deponenții depozitele eligibile ale cărora sunt mici.

Garantarea depozitelor persoanelor juridice este necesară, întrucât din totalul depozitelor înregistrate în sistemul bancar, depozitele persoanelor juridice ocupă 80 la sută. La fel, Fondul de garantare a depozitelor va trebui să determine criteriile de selectare a persoanelor juridice depozitele cărora vor fi garantate.

Faptul că Republica Moldova nu are semnate acorduri de cooperare cu alte țări, lasă o amprentă asupra renovării activității acesteia. Ar fi foarte bine dacă Fondul de garantare a depozitelor din Republica Moldova ar coopera în acest domeniu cu alte sisteme de garantare a depozitelor, efectuând schimbul de informații și experiență.

Aceasta însă necesită resurse financiare suplimentare de care Fondul de garantare a depozitelor nu dispune. De aceea, statul, fiind cointeresat în susținerea și menținerea încrederii populației în sistemul bancar autohton, va trebui să susțină sistemul de garantare a depozitelor cu resurse financiare în scopul menținerii relațiilor de colaborare și participării acestuia la organizațiile internaționale de garantare a depozitelor bancare.

Plafonul de garantare a depozitelor este foarte mic, suma fiind de 6 000 lei, aceasta constituie cea mai mică sumă achitată de sistemele de garantare a depozitelor [1].

La baza funcționării normale a sistemelor de garantare a depozitelor stau mai mulți factori, unul din cei mai importanți fiind relațiile de colaborare cu organul de supraveghere bancară din țară. Deși conform specialiștilor autohtoni în Republica Moldova BNM supraveghează strict băncile din sistemul bancar autohton, relațiile acestei autorități cu Fondul de garantare a depozitelor sunt foarte slabe. Acesta este un neajuns considerabil al sistemului de garantare autohton.

Nici o bancă, indiferent dacă are o situație solidă sau se află în dificultate, nu deține suficiente lichidități pentru a putea rambursa pe loc toate depozitele sau o parte semnificativă a acestora. Sistemele de Garantare a Depozitelor existente au menirea de rambursare a acestora și asigurarea stabilității financiare.

Deși în prezent există SGD eficiente, totuși, dezvoltarea acestora la momentul actual nu a dus la realizarea obiectivelor așa cum s-a așteptat în ceea ce privește menținerea încrederii deponenților și a stabilității financiare în perioadele de dificultăți economice.

Directiva 94/19/CE privind sistemele de garantare a depozitelor, a arătat că rețeaua existentă fragmentată de sisteme de garantare a depozitelor nu a dus la realizarea obiectivelor prevăzute. Cele aproximativ 40 de SGD din UE, care asigură niveluri diferite de protecție a depozitelor pentru grupuri diferite de deponenți, impun băncilor obligații financiare diferite și limitează, așadar, beneficiile pieței interne pentru bănci și pentru deponenți. În plus, sistemele s-au dovedit a fi insuficient finanțate în perioadele de dificultăți financiare.

Astfel, a fost elaborată o propunere de *Directivă UE a Parlamentului European și a Consiliului privind sistemele de garantare a depozitelor [reformare]*, aceasta venind să completeze Directiva 94/19/CE.

Tendențele principale ale prezentei propuneri au fost:

- simplificarea și armonizarea nivelului de garantare;
- reducerea termenului de plată a compensațiilor la șapte zile;
- încetarea practicii de a compensa obligațiile deponenților cu creanțele acestora;
- introducerea unui document standard de informare care urmează a fi contrasemnat de deponent și a unei mențiuni obligatorii referitor la sistemul de garantare a depozitelor în extrasele de cont și în materialele publicitare;
- armonizarea abordărilor în materie de finanțare a SGD;
- stabilirea unui nivel-țintă al fondurilor SGD etc.

Sistemele de garantare a depozitelor trebuie să își îndeplinească obligația de a plăti compensații deponenților în termen de o săptămână. Deponenții nu sunt obligați să depună o cerere în acest sens. Toate informațiile furnizate acestora trebuie să fie în limba sau limbile oficiale ale statului- membru în care se află depozitul. Directiva prevede în noua sa formă posibilitatea prescrierii creanțelor

nerecunoscute sau neplătite ale deponenților asupra sistemelor de garantare a depozitelor, dar numai în cazul în care sunt prescrise și creanțele sistemului în cauză în cadrul procedurilor de lichidare sau de reorganizare.

Pentru a respecta termenul atât de scurt de plată a compensațiilor, autoritățile competente sunt obligate să informeze din oficiu sistemele de garantare a depozitelor atunci când devine probabilă incapacitatea unei bănci de a-și onora obligațiile. În plus, sistemele de garantare a depozitelor și băncile trebuie să facă schimb de informații referitor la deponenți, la nivel național și transfrontalier, fără a fi împiedicate de cerințe de confidențialitate. Instituțiile de credit trebuie totodată să fie în măsură să prezinte în orice moment depozitele unui deponent (*single customer view*). Noile prevederi ale directivei garantează că mijloacele financiare disponibile ale sistemelor de garantare a depozitelor sunt proporționale cu obligațiile potențiale ale acestora. Aceste mijloace financiare sunt protejate împotriva pierderilor potențiale prin restricții ale investițiilor similare cu cele aplicabile instituțiilor emitente de monedă electronică, conform articolului 7 din Directiva 2009/110/CE10, ținând cont de nevoia limitării riscurilor și a majorării lichidităților. Finanțarea sistemelor de garantare a depozitelor se va baza pe etapele enumerate în continuare.

În primul rând, pentru a asigura o finanțare suficientă, SGD trebuie să dispună de 1,5% din depozitele eligibile, după o perioadă de tranziție de 10 ani. Dacă aceste mijloace financiare se dovedesc a fi insuficiente în cazul în care o bancă nu își mai poate onora obligațiile, trebuie urmate etapele doi și trei de mai jos.

În al doilea rând, băncile trebuie să plătească contribuții extraordinare de până la 0,5% din depozitele eligibile, dacă este necesar. În consecință, fondurile *ex-ante* vor reprezenta 75% din finanțarea SGD, iar cele *ex-post* 25%.

În al treilea rând, o facilitate de împrumuturi reciproce va permite SGD în dificultate să împrumute fonduri de la toate celelalte SGD din UE, care vor trebui să-i împrumute acestuia, dacă este nevoie, maximum 0,5% din depozitele sale eligibile într-un termen scurt, proporțional cu valoarea depozitelor eligibile din fiecare țară. Împrumutul trebuie rambursat în termen de cinci ani, iar pentru aceasta SGD trebuie să atragă noi contribuții. Pentru a asigura rambursarea, SGD împrumutătoare au dreptul de a se subroga în creanțele deponenților asupra instituției de credit în dificultate, iar aceste creanțe vor avea rangul întâi în procedura de lichidare a instituției de credit ale cărei dificultăți au diminuat rezervele SGD împrumutate.

O a patra și ultimă etapă de protecție pentru a evita implicarea contribuabililor este ca SGD să dispună de mecanisme alternative de finanțare. Acest mecanism în patru etape va deveni complet operațional numai după 10 ani. Pentru a adapta nivelul-țintă la eventualele obligații de plată ale sistemelor, el va fi recalibrat în funcție de depozitele acoperite, dar fără a diminua nivelul de protecție.

Directiva trebuie să facă posibilă crearea unor condiții concurențiale echitabile între instituțiile de credit, să le permită deponenților să înțeleagă cu ușurință caracteristicile sistemelor de garantare a depozitelor și să faciliteze rambursările rapide către deponenți efectuate prin sisteme de garantare a depozitelor solide și credibile, în interesul stabilității financiare. De aceea, protecția depozitelor trebuie armonizată și simplificată cât mai mult posibil. Anumiți deponenți nu trebuie să fie eligibili pentru protecția depozitelor, în particular autoritățile publice sau alte instituții financiare.

Numărul redus al acestora raportat la toți ceilalți deponenți limitează impactul asupra stabilității financiare în cazul în care o bancă devine incapabilă să își onoreze obligațiile. Totodată, autoritățile au acces la credit mult mai ușor decât cetățenii.

Entitățile din afara sectorului financiar trebuie, în principiu, să fie acoperite, indiferent de dimensiunea lor. Este indispensabil ca mijloacele financiare disponibile ale sistemelor de garantare a depozitelor să atingă un anumit nivel-țintă și să poată fi primite contribuții extraordinare. În caz de necesitate, sistemele de garantare a depozitelor trebuie să dispună de mecanisme de finanțare alternative adecvate care

să le permită să obțină suficientă finanțare pe termen scurt pentru a plăti creanțele deținute împotriva lor.

Mijloacele financiare ale sistemelor de garantare a depozitelor trebuie utilizate în principal pentru plata compensațiilor către deponenți. Acestea ar putea fi utilizate însă și pentru a finanța transferul depozitelor către o altă instituție de credit, cu condiția ca costurile suportate de sistemul de garantare a depozitelor să nu depășească valoarea depozitelor garantate ale instituției de credit în cauză. Ele ar putea fi utilizate, totodată, pentru a finanța prevenirea falimentelor bancare, cu respectarea normelor în materie de ajutoare de stat. Aceste măsuri nu afectează politica viitoare a Comisiei privind crearea unor fonduri naționale pentru soluționarea situației băncilor neviabile.

Contribuțiile la sistemele de garantare a depozitelor trebuie să țină seama de gradul de risc pe care și-l asumă membrii acestora. Acest lucru ar permite reflectarea profilului de risc al fiecărei bănci și ar duce la calcularea corectă a contribuțiilor, oferind stimulente pentru desfășurarea activității după un model de afaceri mai puțin riscant [4].

Statele trebuie să se asigure că sistemele de garantare a depozitelor dispun de sisteme adecvate pentru stabilirea obligațiilor de plată potențiale. Mijloacele financiare disponibile ale sistemelor de garantare a depozitelor trebuie să fie proporționale cu aceste obligații de plată.

Sistemele de garantare a depozitelor obțin mijloacele financiare disponibile prin contribuțiile regulate ale membrilor lor. Acest lucru nu împiedică obținerea unei finanțări suplimentare din alte surse. Nu pot fi aplicate comisioane unice de intrare.

Mijloacele financiare disponibile trebuie să atingă cel puțin nivelul-țintă. Atunci când capacitatea de finanțare nu atinge nivelul-țintă, plata contribuțiilor se reia cel puțin până la atingerea nivelului-țintă. Atunci când mijloacele financiare disponibile au o valoare mai mică de două treimi din nivelul-țintă, contribuția regulată trebuie să fie de cel puțin 0,25% din depozitele eligibile. Valoarea cumulată a depozitelor și a investițiilor unui sistem față de un singur organism nu poate depăși 5% din mijloacele sale financiare disponibile.

În cazul în care mijloacele financiare disponibile ale unui sistem de garantare a depozitelor sunt insuficiente pentru a plăti rambursări deponenților atunci când depozitele devin indisponibile, membrii acestuia trebuie să plătească contribuții extraordinare care nu pot depăși 0,5% din depozitele lor eligibile pe anul calendaristic. Valoarea cumulată a contribuțiilor menționate nu poate depăși 1% din depozitele eligibile pe anul calendaristic.

Mijloacele financiare menționate trebuie utilizate în principal pentru plata rambursărilor către deponenți.

În baza investigațiilor efectuate asupra sistemelor de garantare a depozitelor bancare,

Au fost trase unele *concluzii*: *sistemele de garantare a depozitelor au apărut ca răspuns la crizele financiare care au loc în ultimul timp în întreaga lume; în rm sistemul de garantare a depozitelor a fost creat ca răspuns la falimentele bancare care au avut loc până în anul 2004; schemele de garantare a depozitelor sunt mecanisme complexe și implementarea lor solicită adesea adoptarea unor decizii dificile de politică; nu există un model universal pentru stabilirea unei scheme de garantare a depozitelor, fiecare țară trebuind să țină cont de cadrul său de reglementare, de natura și mărimea sistemului său bancar; activitățile de garantare a depozitelor și plată a compensațiilor sunt practic activitățile care definesc organizația; fondul acționează atât în sensul urmăririi atente a modului în care instituțiile de credit țin evidența deponenților și a depozitelor acestora, cât și în sensul asigurării plăților de compensații în condiții cât mai bune, într-un timp cât mai scurt și cu eforturi cât mai mici din partea beneficiarilor de compensații.*

În prezent, participarea la un sistem de garantare a depozitelor practic în toate țările este obligatorie. Majoritatea sistemelor au adoptat acest principiu pentru a se evita apariția fenomenului de "selecție adversă". Acest fenomen presupune că băncile bune vor evita să participe la sistem pentru a nu plăti contribuții, astfel încât în final sistemul va fi alcătuit din bănci slabe, fiind predispus să se prăbușească.

Băncile sunt instituții „specifice”, deoarece funcționează din contul mijloacelor atrase și prestează servicii financiare de intermediere a fluxurilor mijloacelor bănești din economia unei țări. Astfel, asigurarea stabilității sistemului bancar și siguranța fiecărei bănci în parte, în primul rând, în scopul protejării intereselor deponenților, constituie obiectivul de bază al oricărei bănci centrale.

Protejarea intereselor deponenților prin aplicarea schemelor de garantare a depozitelor în sistemul bancar are o importanță majoră pentru asigurarea stabilității sectorului bancar, deoarece însuși funcționarea acestora contribuie la menținerea credibilității sistemului bancar, stimularea atragerii mijloacelor bănești pe termen lung, promovarea mecanismului de evitare a crizelor de lichiditate, reducerea cheltuielilor băncilor și a statului pentru „reanimarea” sistemului bancar în perioada de criză.

Bibliografie:

1. Legea cu privire la garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar, nr.575-XV din 26.12.2003// Monitorul Oficial nr. 30-34/169 din 26.12.2011.
2. Propunere de Directivă UE a Parlamentului European și a Consiliului privind sistemele de garantare a depozitelor [reformare]. Bruxelles, 07.12.2010.
3. Bejan Anastasia. Semnalele pieței bancare privind siguranța plasamentelor în depozite. Simpozionul internațional al tinerilor cercetători, 28-29 aprilie, 2010, Chișinău, 282-284 p.
4. Bichi C. Scheme de garantare a depozitelor și stabilitatea financiară. Simpozionul „Activitatea fondurilor de garantare a depozitelor în sistemele bancare și actualizarea politicii sale de finanțare”. Institutul Bancar Roman, 2 martie 2006.

Recenzent: Natalia BURLACU, dr. hab., prof. univ., ULIM

MODELUL IDEAL DE GUVERNARE CORPORATIVĂ: EXISTĂ SAU NU?

Ecaterina BURLEA, lector, drd., ULIM

Dans la pratique internationale, il existe de nombreux modèles de gouvernance d'entreprise, donc la question se pose: existe ou non un modèle que peut être considéré comme le meilleur, le plus fonctionnel, avec tous les avantages et les inconvénients que cette implique? Ou, simplement en combinant les points forts de tous les modèles existants pourraient obtenir un modèle que peut être appliqué à toutes les entreprises dans le monde? L'analyse détaillée de cette question conclure que le modèle idéal de gouvernance d'entreprise peut être juste une illusion (voir ci-dessous pourquoi).

Printre modelele de guvernare corporativă se evidențiază cel american, german și japonez (foarte asemănătoare între ele). După cum se va observa în continuare, fiecare din modelele de guvernare corporativă se caracterizează prin anumite plusuri și minusuri. Totuși, apare întrebarea: există unul care să fie considerat cel mai bun, cel mai funcțional, cu toate avantajele și dezavantajele pe care le implică? Sau, combinând doar atuurile tuturor modelelor existente s-ar putea obține un model care să poată fi aplicat în toate companiile din lume? Analizând totalitatea modelelor, tragem concluzia că divergențele enorme ce apar între comportamentul rațional ce ar trebui adoptat de către manageri și cel teoretizat de către economiști, ne dau de înțeles că modelul ideal de guvernare corporativă poate fi doar o iluzie (vedem în continuare de ce).

Existența mai multor modele de guvernare corporativă se datorează existenței diferitor culturi naționale. O companie, cu o activitate și o politică economică definită, dorind să ocupe poziție pe o altă piață de desfacere, dintr-o altă țară, trebuie

să-și armonizeze activitatea cu cerințele impuse de aceasta din urmă (sau să se adapteze la condițiile noii piețe). Prin urmare, anume acest fapt a dat naștere multitudinii modelelor de guvernare corporativă.

Principali factori care influențează guvernarea corporativă sunt:

- *Gradul de dispersie al capitalului – fie el uman, financiar sau material.* Economia de piață a evoluat, țările sunt tot mai dezvoltate, se manifestă un grad ridicat de dispersie a capitalului în cadrul firmelor. Gradul de dispersie variază de la un model de guvernare corporativă la altul. Dacă în sistemul de guvernare anglo-saxon vom avea un grad mare de dispersie, în sistemul de guvernare prin intervenție este un grad de dispersie mai redus.

- *Rolul pieței de capital și respectiv al pieței bancare în finanțarea activității firmelor.* Piața financiară deține o pondere ridicată în derularea activității economice. Acest lucru este esențial în cazul marilor companii care depind de acest mod de finanțare. De exemplu, în modelul anglo-saxon, se observă o strânsă legătură cu piața de capital, în schimb, în sistemul prin intervenție piața bancară este principalul finanțator.

- *Protecția legală a acționarilor minoritari.* Acest factor este foarte important, mai cu seamă, în cazul companiilor mari, unde accesul la informațiile financiare relevante poate fi costisitor sau inoportun, legile care protejează acționarii minoritari lipsesc sau sunt ineficiente.

- *Modalitățile de control asupra activității managerilor.* Acest factor mai cu seamă trebuie luat în seamă de către companiile caracterizate prin modelul anglo-saxon de guvernare, deoarece în cadrul acestora investitorii nu se implică deloc în activitatea firmei, ei așteptând doar dividendele stabilite între aceștia și manageri pe baza unor înțelegeri, de regulă, contractuale. În acest caz, acționarii trebuie să aibă mijloace de a controla activitatea managerilor, fără prea multe costuri, însă cu rezultate maxime (de exemplu, publicarea periodică a rapoartelor financiare).

- *Reprezentarea intereselor salariaților, managerilor.* Se presupune necesitatea existenței diferitor măsuri de protecție a salariaților, cum ar fi constituirea de sindicate. De exemplu, în Franța drepturile sindicale sunt extinse asupra tuturor angajaților indiferent de afiliere, uniunile sindicale pot avea o influență mai mare în luarea deciziilor corporației decât în SUA sau Marea Britanie unde doar membrii uniunii sindicale beneficiază de înțelegerile colective negociate. Companiile japoneze sunt caracterizate prin sindicate la nivelul întreprinderii, ceea ce conduce la negocieri colective la nivel de companie care, de asemenea, asigură o poziție fermă a angajaților. Este evident că situațiile în care angajații au o mobilitate redusă și o voce puternică în cadrul companiei se vor implica mai activ în deciziile privind strategia de globalizare. În ceea ce privește managerii, cei din SUA și Marea Britanie tind să aibă o pregătire profesională cu specializare în finanțe sau marketing (cel mai des absolvenții universităților cu profil de afaceri) spre deosebire de managerii germani care au mai degrabă o educație în domeniul tehnic. În Franța, managerii sunt absolvenți ai unei „grandes écoles” comune cu o pregătire ideologică și devin adesea ce dețin funcții guvernamentale. În ceea ce privește experiența internațională, Statele Unite este țara care are cei mai mulți top-manageri născuți în afara țării spre deosebire de Franța, Italia și Japonia care se afla la capătul opus. De asemenea, mobilitatea managerilor SUA și Marea Britanie este mult mai mare spre deosebire de Franța și Japonia unde managerii tind să rămână o lungă perioadă de timp în cadrul companiei. Prezența unor manageri de naționalitate străină cu o bogată experiență internațională în combinație cu o piață a muncii deschisă creează premisele unei deschideri din partea echipei manageriale spre adoptarea unor strategii globale. Ar fi totuși corect dacă ar exista o legătură direct proporțională între salariatul productiv și manager, deoarece amândoi sunt de fapt salariații aceleiași societăți și entitatea nu ar exista dacă unul dintre ei lipsește. Legătura dintre

cei doi este una de complementaritate. Din păcate, însă, se observă discrepanțe între cei doi actori, mai ales pe plan remuneratoriu.

Principalele modele de guvernare corporativă întâlnite în practica managerială internațională sunt: modelul anglo-saxon (model de guvernare fără intervenție) și modelul germano-japonez (guvernare corporativă prin intervenție).

Modelul anglo-saxon de guvernare corporativă

În țările anglo-saxone, unde economia de piață a evoluat semnificativ, iar blocajele ivite în procesele de creștere economică au fost de scurtă durată, se manifestă un grad ridicat de dispersie a capitalului în cadrul firmelor. Structura acționariatului este dispersată. Populația se poate implica în acest mod direct, prin achiziționarea de acțiuni, în dezvoltarea economiei. Economisirile acestei populații se pot transforma rapid în investiții pe piața de capital. Astfel, piața financiară deține o pondere ridicată în derularea activității economice. Principala formă de finanțare a acestor entități este deci finanțarea în baza pieței de capital, prin emiterea de noi acțiuni. Finanțarea prin contractări de credite bancare este mai puțin folosită în modelul anglo-saxon. Stabilitatea economiei și existența disponibilităților sub formă de numerar este deci foarte importantă. Piața de capital presupune și anumite speculații din partea investitorilor. Viziunea economică a acestor investitori este de scurtă durată și speculațiile acestora nu întotdeauna devin realitate. Astfel, foarte ușor, dintr-un mediu stabil, dintr-o economie stabilă, se poate trece într-o economie instabilă și la prăbușirea întregului sistem [6].

Monitorizarea activității firmelor se face indirect. Investitorii nu se implică în mod direct în managementul întreprinderii, de aceea este necesară colectarea unui volum mare de date referitor la situația financiară a firmei astfel, încât să se diminueze cât mai mult posibil echilibrul informațional dintre operatorii din interiorul firmei, respectiv manageri și salariați, și cei din exteriorul firmei, în principal investitori și creditori. De asemenea, se efectuează transmiterea mai rapidă a informațiilor privind situația de ansamblu a economiei, în general, și a pieței de capital, în special. Transparența informațiilor este asigurată de un sistem informațional bine pus la punct, de echipe de audit (atât extern, cât și intern), de un control intern eficient și proceduri interne clar stabilite și aplicate. Consiliul de administrație este cel care stabilește obiectivele pe termen lung ale companiei, planificări strategice ale acesteia, precum și controlul intern în corespundere cu opțiunile acționarilor. Managerii asigură coordonarea planificării, conducerii și organizării companiei și gestiunea de zi cu zi. Astfel, consiliul de administrație exercită o presiune asupra managerilor.

Dacă presiunea exercitată de acționari pentru creșterea profitabilității firmei se va intensifica, managerii vor încerca să o transfere total sau parțial asupra salariaților. Prin urmare, se poate ajunge la creșterea intensității muncii sau se vor testa diferite forme de flexibilizare a organizării producției și a muncii indiferent dacă sunt sau nu în interesul lucrătorilor (contract de muncă pe durată determinată, salarizare pe bază de randament). Desigur, acest comportament al managerilor va determina o înăsprire a relațiilor industriale sau chiar conflicte de muncă.

Însă, nu trebuie confundat consiliul de administrație cu managementul. Cele două noțiuni sunt diferite, cu drepturi și obligații diferite. Răspunderea fiecăruia este de asemenea diferită. Toate aceste drepturi, obligații, responsabilități, moduri de recompensare (anumite stimulente pentru manageri pentru a atinge rezultatele dorite de investitori) se regăsesc în contractele de management încheiate între manageri și investitori. De exemplu, pentru o mai bună înțelegere, se pot preciza:

- administratorul acționează în numele său, dar pe socoteala acționarului;
- managerul acționează în numele și pe socoteala administratorului [6].

În concluzie, rapiditatea, corectitudinea, cantitatea, structurarea și oportunitatea informațiilor sunt esențiale în sistemul de guvernare corporativă anglo-saxon.

Din punct de vedere al controlului activității firmei, s-a consacrat forma de guvernare prin obiective (finanțarea de la distanță), prin care investitorii nu intervin

direct în activitatea firmei, ei solicitând plata unui anumit nivel al dividendelor, stabilită prin contract. Astfel, se acordă managerilor o mai mare libertate de acțiune și se observă cum este încurajat spiritul antreprenorial, iar managerii își asumă riscuri mai mari.

Intervenția statului în reglarea proceselor și fenomenelor economice este mică. Patronii și sindicatele dispun de o mare libertate pentru determinarea condițiilor de angajare a forței de muncă.

Criticile adresate acestui tip de guvernare corporativă se referă în special:

- la tendința băncilor de a acorda ușor credite unor firme la care dețin acțiuni și de a se interesa mai puțin de îmbunătățirea eficienței utilizării factorilor de producție și creșterea profitabilității;
- la implicarea băncilor în activitatea unor firme mari prin deținerea de acțiuni ale acestora, ceea ce contribuie la creșterea riscului pentru sistemul bancar în ansamblul său, mai cu seamă în fazele descendente ale ciclului economic, când probabilitatea falimentelor sau a unor rezultate financiare mediocre este mai mare;
- la legătura foarte puternică între bănci și firme, care generează restricții în ceea ce privește nivelul de lichiditate, astfel că multe oportunități de afaceri să fie mai dificil de valorificat;
- la experiențele din diferite țări cu economie de piață relevă faptul că relațiile dintre grupurile de acționari nu pot fi reduse doar la raporturile dintre marii și micii acționari. Mai mult, se asistă la un joc al coalițiilor dintre diferite categorii de acționari [6].

Ca atare, pot apărea o serie de necorelări între ponderea deținută în totalul capitalului subscris și puterea exercitată în cadrul firmei. La aceasta contribuie și folosirea unor procedee juridico – financiare cum ar fi:

- participări încrucișate;
- drept de vot multiplu;
- perioade de așteptare pentru exercitarea de control a activității firmei.

Principalele caracteristici ale modelului anglo-saxon de guvernare corporativă sunt prezentate în figura 1:

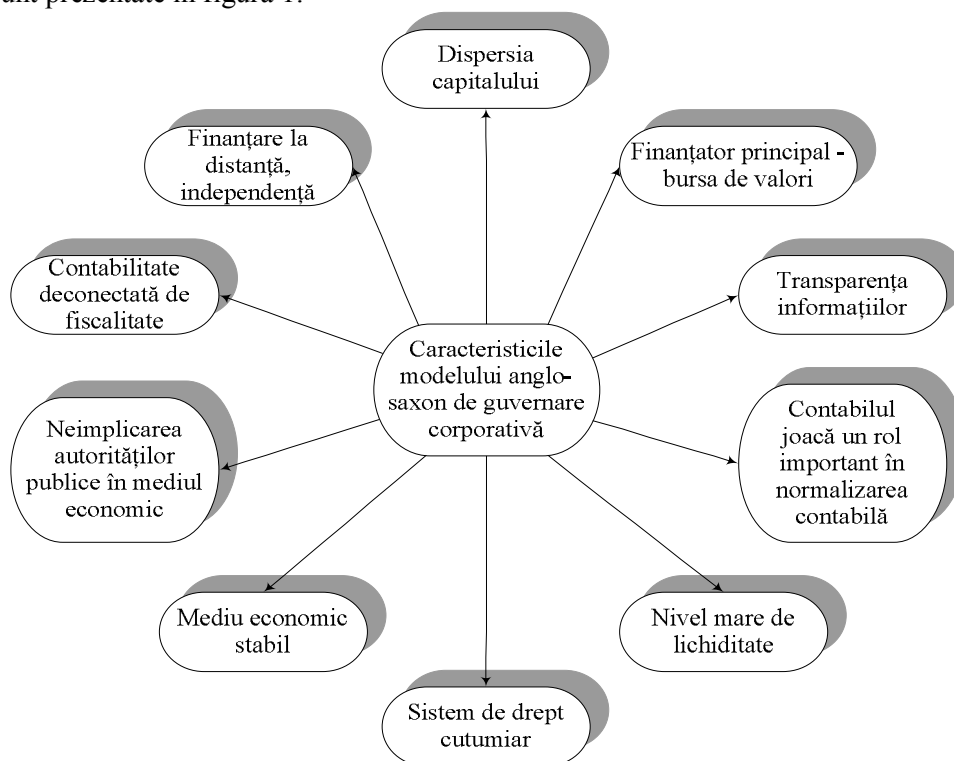

Fig. 1. Caracteristicile modelului anglo-saxon de guvernare corporativă

Modelul de guvernare corporativă prin intervenție, specific țărilor continentale și japoneze

Guvernarea corporativă prin intervenție (finanțare controlată) presupune că investitorii monitorizează deciziile majore luate de către manageri. În aceste condiții, investitorii controlează permanent activitatea desfășurată de manageri prin diferite modalități (blocarea proiectelor de investiții cu grad scăzut de eficiență, echilibrarea din funcție a managerilor care nu au fost capabili să îndeplinească obiectivele asumate).

Finanțarea controlată există mai ales în țările unde economia de piață a apărut și s-a dezvoltat mai târziu.

În aceste condiții, problema care a trebuit să fie rezolvată în fazele inițiale ale construcției sau reconstrucției sistemului instituțional a fost generarea unui ritm înalt de creștere a producției industriale, ca principal mijloc de reducere sensibilă a decalajelor față de statele cele mai dezvoltate din perioada respectivă.

Dacă în modelul de guvernare anglo-saxon finanțarea principală se obținea de la bursa de valori, în modelul guvernării prin intervenție finanțatorul principal este banca. Faptul că finanțarea se face mai cu seamă prin intermediul băncilor are o serie de efecte pozitive, dintre care se pot aminti:

- evitarea preluărilor ostile cu scop speculativ a unor firme concurente;
- monitorizarea de către bănci a activității desfășurate de firme și implicit ordonarea acțiunii acestora;
- creșterea concentrării proprietății în cadrul marilor societăți comerciale, ceea ce are consecințe pozitive asupra coerenței strategiei de dezvoltare și a îmbunătățirii metodelor de management;
- asigurarea stabilității în timp a procesului investițional.

Principalele caracteristici ale modelului de guvernare prin intervenție sunt:

- implicarea directă a proprietarilor în administrarea firmelor;
- un rol activ și important al băncilor în finanțarea afacerilor;
- o intervenție consistentă a autorităților publice în reglarea proceselor și fenomenelor economice și sociale [6].

Acest tip de guvernare se regăsește în economia în care industria bazată pe mecanică deține un rol important. Activitatea managerilor și a altor categorii de salariați se poate evalua relativ ușor, ceea ce reduce considerabil riscul în cazul acordării de credite.

Relațiile industriale sunt caracterizate printr-o mare diversitate. Astfel, în țările scandinave, în Germania, cât și Austria se poate detecta un grad ridicat de concertare între confederațiile sindicale și asociațiile patronale, în condițiile în care sindicatele sunt foarte bine organizate și colaborează eficient între ele. În schimb, în Franța și Italia, concertarea între partenerii sociali este mai puțin intensă. Între cauzele care determină această situație se numără diviziunea pe criterii ideologice a mișcării sindicale.

Guvernarea prin intervenție are avantaje destul de însemnate printre care putem enumera:

- se poate interveni în mod eficient și la timp pentru oprirea unor evenimente neprofitabile;
- se poate adopta cu ușurință un stil de conducere dinamic, inovativ;
- asigurarea unei stabilități în materie de finanțare externă;
- băncile acordă cu mai multă ușurință credite bancare, iar riscurile pe care acestea și le asumă sunt mai mici;
- valoarea entității este una reală, corectă;
- încrederea între producătorii de informații și utilizatorii de informații externi este una mai mare;
- se poate vorbi de o viziune pe termen lung, de o mai bună asigurare a continuității activității societății [6].

O structură relativ concentrată a capitalului poate conduce uneori la ignorarea intereselor specifice ale micilor acționari. Astfel, se impune o informare corectă a respectivului grup de acționari, o perfecționare a formelor de asociere în funcție de prevederile legislației și de modalitatea de luare a deciziilor strategice, încercându-se a se elimina parțial dezavantajele unui acționariat dispersat.

Creșterea gradului de concentrare a proprietății ar avea la prima vedere o influență pozitivă asupra guvernării corporative. Deținerea acțiunilor în cât mai puține mâini sporește posibilitățile de control asupra activității desfășurate de manageri. Drept urmare, ar trebui să se asiste la o creștere a coerenței acțiunilor vizând maximizarea profitului, întărirea poziției pe piață a firmei, sau asimilarea de noi produse și tehnologii. Studii efectuate în țările cu economie de piață consolidată relevă influența deosebită pe care marii acționari o au asupra activității managerilor. De exemplu, în Germania se poate deduce o anumită corelație între gradul de concentrare a acțiunilor și fluctuația managerilor, iar în Japonia, de regulă, în firmele cu mari acționari managerii sunt înlocuiți dacă nu obțin rezultatele scontate. Se poate spune ca diferențele culturale ale unei țări influențează în mare măsură politica unei societăți.

O structură concentrată a proprietății în cadrul firmelor prezintă și o serie de riscuri. Astfel, marii investitori pot fi tentați să modeleze dezvoltarea companiei în funcție de propriile lor interese în detrimentul micilor acționari. Prin utilizarea drepturilor de control de care dispun marii investitori, pentru a-și maximiza bunăstarea, pot determina redistribuirea patrimoniului firmei în defavoarea altor categorii de interese, sau încălcând principiul alocării eficiente a resurselor disponibile.

În aceste condiții apar premisele efectuării unor plăți de dividende speciale marilor investitori sau a exploataării unor relații de afaceri numai în folosul acestei categorii de interese, ajungându-se practic la o expropriere a micilor acționari. Lipsa de protecție a intereselor micilor acționari poate avea efecte comparabile cu creșterea gradului de monopolizare la nivelul ramurilor economice, care se exprimă prin reducerea preocupării pentru inovarea tehnologică sau generarea de stimulente pentru creșterea calității capitalului uman de care dispun managerii și salariații.

Scopul general al guvernării corporative constă într-o protecție majoră a părților contractante (manageri, acționari, creditori și salariați) dincolo de cea stipulată în contractele private. În condițiile unei informări incomplete sau neechilibrate cauzate de părțile contractuale sau de imperfecțiunea pieței, se ajunge la ineficiența firmelor datorată deciziilor de investiții favorabile pentru una din părți și nefavorabile pentru una sau mai multe alte părți contractuale. De aceea, o caracteristică a sistemului german de guvernare corporativă este importanța deosebită acordată angajaților și reprezentanților acestora și nu atât de mult acționarilor firmelor, caracteristică înscrisă în spiritul legii germane prin reglementări de tip legislativ-contabil, puterea de a adopta anumite reguli contabile fiind deținută de directorii executivi și Consiliul de supraveghere și doar foarte rar de adunarea generală a acționarilor.

Interesele salariaților sunt salvagardate și promovate de legea codeterminării care solicită ca directorul Departamentului Resurse umane să aibă un loc aparte în managementul executiv al firmei și chiar în Consiliul de supraveghere, poziție la fel de importantă și egală cu cea deținută de bănci, ca investitori direcți ai firmei.

Contrarii acestor politici și reglementări sunt cele uzitate în Marea Britanie. În conducerea firmei intră numai persoanele votate de Adunarea Generală a Acționarilor (AGA), deși în principiu cei care monitorizează managementul firmei în numele acționarilor sunt directorii neexecutivi. Interesele creditorilor și ale salariaților nu sunt reprezentate în mod explicit, iar adoptarea practicii contabile se face de către AGA. Dar trendul este îmbunătățirea contabilității manageriale a acționarilor, deși protecția creditorilor operează ca o constrângere, iar menținerea rezervelor de capital servind mai mult ca exemplu neutru pentru încurajarea reinvestirii sumelor în exces obținute de acționari, fără a se urmări concret echilibrul intereselor întreprinderii, creditorilor și angajaților împotriva acționarilor.

Tendința germană către colectivism și evitarea incertitudinii comparativ cu cea britanică este consistentă, depinzând mult, în cazul Germaniei, de mecanismul non-piață pentru soluționarea conflictelor de interese dintre părțile contractante.

Așadar, se poate trage concluzia că nu există un singur model optimal de organizare al unei economii de piață. Din acest motiv, nu este necesară o unificare tendințială a modelului de funcționare a unei economii naționale sau a unor componente ale acesteia, cum ar fi: guvernarea corporativă, relațiile industriale sau sistemul de servicii sociale.

În concluzie, guvernarea corporativă prin intervenție se poate caracteriza prin următoarele aspecte, prezentate în figura 2:

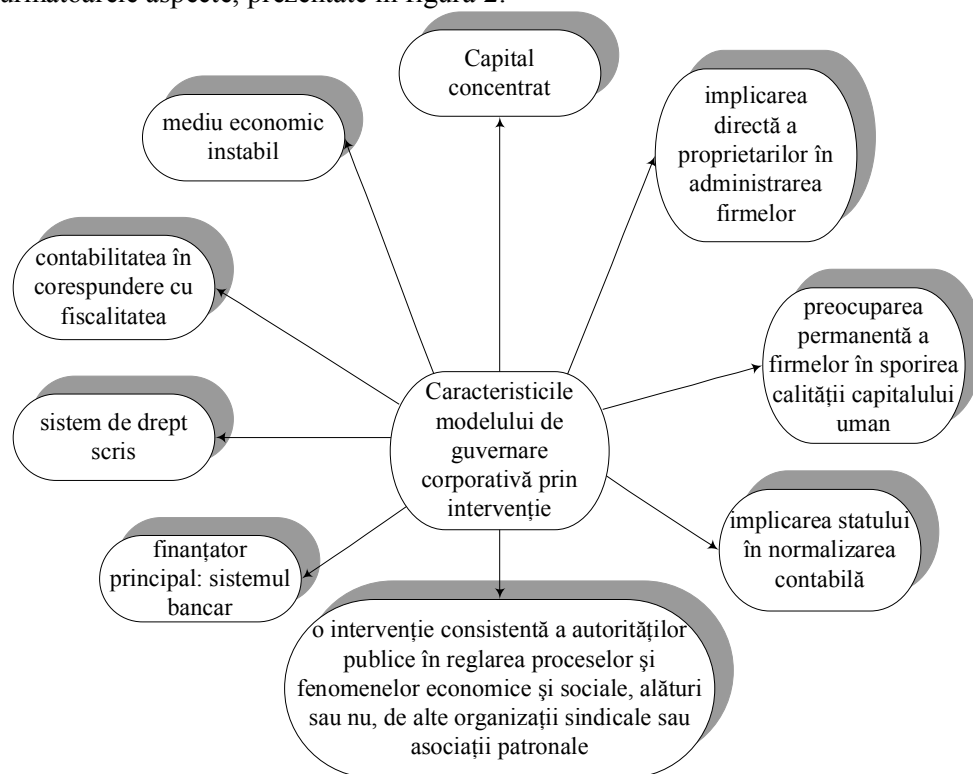

Fig. 2. Caracteristicile modelului de guvernare corporativă prin intervenție

Studiul comparativ al avantajelor și dezavantajelor celor două modele de guvernare corporativă din țările dezvoltate, modelul anglo-saxon și modelul germano-japonez sugerează că sistemul de guvernare a unei companii poate fi îmbunătățit ca urmare a acțiunii următorilor factori:

- *achizițiile de firme* - în țările dezvoltate precum Marea Britanie, SUA, Franța, Germania, Japonia în care există o piață reglementată a achizițiilor;
- *competitivitatea produselor și a serviciilor*, de asemenea, influențează guvernarea corporativă a companiei, dar acțiunea acestui factor este lentă, acționarii pot pierde sume imense ca urmare a degradării calității produselor, a pierderii clientelei și a unor segmente de piață datorită eficienței scăzute a managementului firmei;
- *piata de capital*, care condiționează recunoașterea oficială a performanțelor unei firme și implicit ale managementului prin nivelul prețului acțiunilor firmei;
- *creditorii*, care încheie contracte cu o companie pentru a-și proteja drepturile și în cazul încălcării acestora pot cere declanșarea procedurii de faliment pentru recuperarea creanțelor lor;
- *investitorii instituționali* reprezintă o potențială forță de influență a guvernării unei companii, în special în Marea Britanie și SUA. În același timp însă, aceștia constituie și un pericol din punct de vedere al controlului riguros pe care îl pot exercita

asupra firmelor în virtutea unui procent mare al deținerilor în capitalul social al acestora. Astfel, în SUA există restricții privind concentrarea deținerilor de acțiuni în mâna investitorilor instituționali și a băncilor și, de asemenea, există restricții privind exercitarea controlului asupra companiilor publice, în timp ce în Japonia și Germania investitorii instituționali au un rol hotărâtor în respectarea drepturilor acționarilor;

- *piața forței de muncă pentru manageri*, care îi sancționează pe managerii care primesc beneficii excesive fără a avea performanțe pe măsură, prin înlocuirea lor de către Consiliul de administrație, ceea ce atrage după sine imposibilitatea găsirii unui loc de muncă similar.

Analizând practica internațională privind guvernarea corporativă, este necesar de a efectua o apreciere a nivelului de dezvoltare a culturii manageriale corporative și în Republica Moldova.

Printre primele acte legislative ale Republicii Moldova în care apare noțiunea „corporativ” este Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Concepției politicii industriale a Republicii Moldova pe anii 1996-2000, și anume în contextul: unul dintre obiectivele și sarcinile politicii industriale este „reformarea proprietății și privatizarea, formarea sistemului de dirijare corporativă, trecerea la noi forme organizatorico-juridice de gospodărire - asociații ale societăților pe acțiuni, grupuri industrial-financiare, holdinguri etc.” [2]. La fel, în această HG se menționează că o „componentă importantă a politicii industriale este trecerea la conducerea corporativă a întreprinderilor, ceea ce se asigură de către stat în baza legii cu privire la societățile pe acțiuni și a altor legi, cu participarea Comisiei de stat pentru Piața hârtiilor de valoare și a Bursei de valori din Moldova” [2].

Ulterior, în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului de activitate a Guvernului Republicii Moldova pentru anii 1998-2001, se menționează că nivelul managementului corporativ la întreprinderile privatizate este insuficient și că realizarea privatizării contra mijloace bănești este torpilată de lipsa resurselor financiare interne [3]. Prin urmare, una din sarcinile statului privind restructurarea economiei în acea perioadă a fost formarea cadrului legislativ și organizatoric al managementului corporativ, care să permită controlul eficient al activității managerilor întreprinderilor privatizate (societăților pe acțiuni) și delimitarea strictă a drepturilor și obligațiilor acționarilor, inclusiv a fondurilor investiționale, ridicarea responsabilității personale a reprezentanților statului în societățile pe acțiuni (în care statul deține pachetul de control) și a managerilor întreprinderilor de stat pentru rezultatele activității acestora.

Potrivit Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea orientărilor strategice de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova până în anul 2005, prima etapă a tranziției Republicii Moldova la economia de piață a inclus reforma proprietății, crearea sectorului particular privat, fapt ce s-a soldat cu apariția unei păături sociale noi, cea a proprietarilor (acționarilor), cu crearea condițiilor necesare pentru dezvoltarea pieței hârtiilor de valoare și a pieței imobiliare, cu utilizarea administrării corporative, în acest scop obiectivul statului fiind formarea unui management corporativ capabil să controleze activitatea managerilor din întreprinderile privatizate în scopul folosirii raționale a capitalului public și privat (investit în acțiuni) în beneficiul proprietarilor săi [4].

Primul document juridic care, într-o măsură oarecare dă o explicație noțiunii „corporativ”, este Codul civil al Republicii Moldova, potrivit căruia „cooperativa este asociația benevolă de persoane fizice și juridice, organizată pe principii corporative în scopul favorizării și garantării, prin acțiunile comune ale membrilor săi, a intereselor lor economice și a altor interese legale” [1].

Primul document juridic în care se explică pe larg noțiunile „corporativ”, „guvernare corporativă” este Codul de guvernare corporativă, aprobat de către Comisia națională a valorilor mobiliare (actualmente – Comisia națională a pieței financiare). Potrivit acestui Cod, un element cheie pentru îmbunătățirea eficienței economice îl reprezintă o bună

administrare a corporațiilor; administrarea corporațiilor sau guvernarea corporativă fiind sistemul prin care o companie este condusă și controlată [5]. Prezentul Cod conține principii și situații concrete pe care persoanele implicate ale companiei (membrii organului executiv, ai consiliului societății, organelor de supraveghere, acționarii) ar trebui să le urmărească în relațiile reciproce. Principiile au fost elaborate sub formă de cele mai bune situații din practica națională și internațională și reprezintă un set de standarde de guvernare pentru a ghida managementul companiei și acționarii în aplicarea principiilor generale de conducere eficientă a unei companii.

Cât despre corporație, este necesar a menționa că, deși în actele legislative și normative ale Republicii Moldova începând încă cu 1991 se utilizează noțiunea de *corporație*, nici până în prezent nu s-a dat o definiție sau o explicație acestei noțiuni. Se concluzionează, deci, că de fapt lipsește cadrul juridic pentru stimularea creării unor adevărate structuri corporative în economia națională. Unicul aspect, dar și acesta – indirect, referitor la corporație, este prevăzut în alin. 2, art. 55 Codul civil al RM, și anume: persoana juridică poate fi organizată în mod *corporativ* sau în baza calității de membru, poate fi dependentă sau independentă de un anumit număr de membri, poate avea scop lucrativ sau nelucrativ [1].

În prezent, principalele eforturi ale Republicii Moldova sunt orientate spre efectuarea diverselor reforme și crearea condițiilor legislative, dar, cu toată importanța acestor măsuri, se vede că în cazul managementului corporativ factorii interni ai succesului economic rămân în afara atenției managerilor locali. Fenomenul noului management corporativ ca unul dintre principalii factori ai proceselor integraționiste, atât în cadrul proceselor geopolitice și megaeconomice globale, cât și al proceselor social-economice interne, în Moldova pe parcursul mai multor ani nu a fost apreciat și, în general, nu s-a ținut cont de el. În noile condiții de instabilitate financiar-economică globală a piețelor mondiale managerii corporațiilor formează cea mai viabilă linie de protecție și opunere activă proceselor distructive. Pentru orice corporație, în virtutea specificului ei de dezvoltare, stabilitatea condițiilor exterioare constituie unul dintre principalii factori ai dezvoltării ei cu succes.

Urmărind scopul analizării guvernării corporative, se desprind câteva idei de avansat și dezvoltat, cum ar fi: guvernarea corporativă nu presupune numai supravegherea și stimularea în scopul obținerii de performanțe, ci ea trebuie să încurajeze experimentele și practicile avansate, să aducă o contribuție decisivă nu numai în apărarea intereselor investitorilor, ci și la asigurarea stabilității sociale, încurajarea mobilității și creșterii calitative a capitalului uman, desfășurarea ordonată a proceselor de producție, evitarea unei mișcări haotice a prețurilor relative, strânsa corelare cu valorile culturale. Așadar, e de realizat ideea că modelarea guvernării corporative este necesar a fi integrată în condițiile procesului de transformare, în strategia entităților naționale de dezvoltare sustenabilă, aliniindu-se la restructurarea principalelor ramuri din economie sau la reforma sectorului serviciilor sociale.

Toate acestea vor crea premisele viitoarelor performanțe economice și vor crește capacitatea de adaptare a economiei naționale la modificările impuse de integrare și globalizare sau vor fi ele însele derivate din aceste fenomene.

Indiferent de modelul adoptat, implementarea normelor de guvernare corporativă impune respectarea următoarelor principii:

- drepturile și tratamentul echitabil al acționarilor;
- rolul grupurilor de interese (stakeholders);
- Consiliul de administrație și supraveghere a conducerii;
- transparența și asigurarea accesului la informații.

Unele dintre măsurile ce se pot lua în ceea ce privește dezvoltarea culturii guvernării corporative la noi în țară sunt:

- creșterea eforturilor și concertarea acestora în vederea impunerii unui *Cod obligatoriu de guvernare corporativă*;

- dezvoltarea unor societăți de consultanță autorizate și a unor agenții de rating independente care să furnizeze contra cost analize și informații prețioase pentru investitorii interesați;

- îmbunătățirea sistemului juridic prin reformarea acestuia și încurajarea acționarilor și oamenilor de afaceri în implicarea privind elaborarea de regulamente, norme, legi referitor la guvernarea corporativă;

- sporirea exigențelor organismelor de supraveghere a piețelor și a vitezei de reacție în cazul constatării încălcării prevederilor actelor legislative și normative în vigoare;

- creșterea transparenței și a credibilității managementului societăților prin participarea în cadrul Consiliului de administrație a unor persoane independente;

- încurajarea salariaților pentru a face publice practicile ilegale observate în compania în care activează.

Până la urmă, concluzia finală privind alegerea sau dezvoltarea unui anumit model de guvernare corporativă de către entitățile din Republica Moldova nu se rezumă la găsirea modelului ideal, ci la faptul că indiferent de modelul de guvernare ales, nu societatea există pentru ca oamenii de afaceri și corporațiile să profite de pe urma ei, ci afacerile există pentru a satisface necesitățile sociale.

Bibliografie:

1. Codul Civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr.82-86.
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Concepției Politicii Industriale a Republicii Moldova pe anii 1996-2000, nr. 553 din 08.10.1996. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.11.1996, nr.074.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului de activitate a Guvernului Republicii Moldova pentru anii 1998-2001, nr. 523 din 08.10.1996. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.06.1998, nr.054.
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Orientărilor strategice de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova până în anul 2005, nr. 1107 din 06.11.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.11.1998, nr.105.
5. Hotărârea Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare privind aprobarea Codului de guvernare corporativă, nr. 28/6 din 01.06.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2007, nr.86-89.
6. Purlic V. Сравнительный анализ основных моделей корпоративного управления и российской практика. În: Экономический анализ: теория и практика, 2005, nr. 2, p. 20-27.

Recenzent: Natalia BURLACU, dr. hab., prof. univ., ULIM

SECURITATEA SĂNĂTĂȚII POPULAȚIEI SUB ASPECTUL ECONOMICO-FINANCIAR

Raisa DUȘCOV, doctorant, ULIM

The author in this article approaches various aspects concerning the population health security, in terms of financial-economic aspect. A particular attention is paid to the role of the state in settling the problems regarding the protection and financial support by the state, in developing the social process assurance. Proceeding from the conviction that human life and health are the most asvaluable, and a good state of health of the population is an essential condition for insuring a social and economic progress, the concern about the public health has become a basic and permanent priority in politics.

Pornind de la convingerea că viața și sănătatea omului sunt cea mai mare valoare care există, iar starea de sănătate bună a populației este o condiție esențială pentru asigurarea progresului economic și social, preocuparea privind sănătatea publică a devenit o prioritate de bază și permanentă în politică.

Așadar menționăm că eforturile orientate spre menținerea securității sănătății omului nu sunt considerate de către noi cheltuieli, ci o investiție sigură în dezvoltarea umană ce va genera efecte vizibile în viitor. Suntem însă conștienți că pentru a obține o eficiență maximă, aceste investiții nu se pot limita doar la sectorul

medical propriu-zis. Efectul preconizat se poate produce doar când acestea din urmă vor constitui investiții complexe în sănătate, bine susținute, luându-se în considerare multitudinea de factori ce influențează sănătatea populației, inclusiv a celor ce se regăsesc în afara sistemului medical și a competenței personalului medical. Astfel, investițiile în educație, infrastructură, protecția mediului, în locuințe etc. trebuie să însoțească investițiile în sectorul de sănătate. Conștientizăm, de asemenea, și faptul că numai creșterea economică stabilă în toate ramurile economiei naționale este condiția obligatorie a realizării politicii sociale benefice ameliorării sănătății. Doar o sănătate mai bună a populației permite dezvoltarea durabilă a economiei naționale și, respectiv, sporește calitatea vieții tuturor cetățenilor.

Finanțarea este unul dintre factorii principali care determină funcționarea durabilă a sistemului de sănătate și creează condiții favorabile de satisfacere a necesităților și a cererii populației în servicii medicale de calitate și volumul adecvat. Aplicarea corectă și la timp a pârgurilor de reglementare a finanțării sistemului permite sporirea accesului echitabil al populației la serviciile medicale, asigură utilizarea rațională și eficientă a resurselor și favorizează motivarea pozitivă a prestatorilor de servicii medicale. [1]

Deși o dată cu introducerea asigurărilor obligatorii de asistență medicală a crescut gradul de stabilitate financiară a sistemului și s-a îmbunătățit accesul populației la serviciile medicale de bază, o serie de probleme nu au fost încă soluționate. Astfel, rămâne substanțială cota populației aflate în afara sistemului de asigurări obligatorii de asistență medicală, îndeosebi în rândul persoanelor autoangajate, cu venituri mici și preponderant din mediul rural.

Persistă inechitatea atât pe verticală, cât și pe orizontală în contribuțiile financiare pentru sănătate, care derivă din flexibilitatea redusă a mecanismelor de colectare și de formare a fondurilor asigurărilor obligatorii de asistență medicală și din lipsa criteriilor obiective de apreciere a gradului de vulnerabilitate socială a categoriilor de populație pentru care se alocă mijloace bugetare.

Este relativ mare povara contribuțiilor alocate din bugetul de stat în fondul asigurărilor obligatorii de asistență medicală pentru un spectru larg de categorii, fără a se ține cont de veniturile reale ale acestora și de capacitățile de achitare a primelor de asigurare.

Lipsa competitivității în procurarea serviciilor și rigiditatea mecanismului de plată a prestatorilor din fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală, care nu ia în calcul diferențele teritoriale și structura sociodemografică, încurajează egalarea artificială, repartizarea disproporțională a prestatorilor cu dublarea funcțiilor, ceea ce sporește povara financiară asupra bugetelor și fondurilor publice pentru sănătate.

Nu au fost implementate mecanisme reale de sporire a eficienței atât tehnice, cât și alocative, în sistemul de sănătate și nici pârguri de motivare a prestatorului pentru dezvoltarea performanțelor. Rămân limitate drepturile instituțiilor medicale în gestionarea resurselor proprii și a mijloacelor obținute pentru dezvoltarea durabilă. Persistă o serie de discrepanțe între funcțiile cu drept decizional și responsabilitățile delegate acestora. [2]

Lipsa normelor de utilizare a resurselor, imperfecțiunea mecanismului de calculare a costurilor serviciilor medicale, ineficiența procesului de negociere din cauza tarifelor rigide subminează securitatea financiară a prestatorilor și motivația personalului medical de a activa onest. Este nesemnificativă participarea autorităților administrației publice locale la dezvoltarea infrastructurii medicale din teritoriu.

Persistă din inerție investițiile făcute când omul este bolnav, dar nu când este sănătos, deși este tot mai evidentă și justificată necesitatea de a investi în profilaxie și promovarea sănătății atât prin programe cu finanțare externă, cât și prin aplicarea taxei pe viciu la comercializarea produselor cu risc sporit pentru sănătate, cu orientarea acestor fonduri spre Ministerul Sănătății. Programele naționale în derulare nu beneficiază de o finanțare adecvată raportată la necesități și la costurile lor reale.

Ministerul Sănătății este responsabil de planificarea, implementarea și evaluarea continuă a reformei sistemului de sănătate. În ultimii ani, sistemul de sănătate a fost supus unei reforme structurale profunde. În anul 2004 a fost introdus sistemul de asigurări obligatorii de sănătate, sporind astfel substanțial accesul la servicii de sănătate și protecția financiară a populației (aproximativ 78% din populație este în prezent cuprinsă în asigurări obligatorii de asistență medicală). Cheltuielile publice pentru sănătate au crescut continuu, de la 4,2% din PIB în anul 2004 la 4,9% în anul 2011. Reforma sistemului de sănătate a fortificat asistența medicală primară și a inițiat restructurarea sectorului spitalicesc. Cu toate aceste rezultate evidente, Ministerul Sănătății trebuie în continuare să răspundă unor provocări majore:

1. Indicatorii care măsoară starea de sănătate a populației, deși s-au îmbunătățit în ultimii ani, continuă să situeze Republica Moldova mult sub media statelor din Uniunea Europeană.

2. Pentru unele categorii ale populației, în special în mediul rural, accesul la serviciile medicale rămâne redus, în special din cauza costurilor ridicate;

3. Deși cheltuielile publice pentru sănătate au crescut semnificativ, calitatea serviciilor medicale nu s-a îmbunătățit corespunzător.

În stabilirea obiectivelor de plan strategic și a priorităților pe termen mediu, Ministerul Sănătății a ținut cont de recomandările Organizației Mondiale a Sănătății privind obiectivele sistemelor de sănătate, precum și de documentele de politici naționale și sectoriale existente (Strategia Națională de Dezvoltare, Programul Guvernului „Progres și Integrare”, Politica Națională de Sănătate, Strategia de Dezvoltare a Sistemului de Sănătate etc.).

Ministerul Sănătății în context a stabilit următoarele obiectivele:

1. Asigurarea accesului echitabil al populației la servicii de sănătate integrate și creșterea gradului de cuprindere a populației în sistemul de asigurări obligatorii de asistență medicală.

2. Sporirea calității serviciilor de sănătate și dezvoltarea prioritară a asistenței medicale primare.

3. Fortificarea sănătății publice, prin orientarea asistenței medicale de la politica de tratament spre politica de promovare a sănătății, prevenirea și controlul bolilor transmisibile (tuberculoza, HIV/SIDA etc.) și a celor netransmisibile cu impact major asupra sănătății publice. [4]

Organizarea și asigurarea securității sănătății populației reprezintă forme de realizare a politicii de stat în domeniul ocrotirii vieții, sănătății și proprietății cetățenilor prin prevenirea și combaterea bolilor pentru a face față problemelor care împiedică asigurarea sănătății fiecărei ființe umane.

La etapa actuală de dezvoltare social-economică a capitalului și forței de muncă, la stabilirea și dezvoltarea relațiilor economice și culturale o atenție deosebită trebuie acordată problemelor organizării și asigurării securității sănătății populației, care reflectă gradul de protecție a participanților la procesul realizării securității sănătății populației și a societății în ansamblu și consecințele lor. Prin urmare, sănătatea populației reprezintă un element indispensabil al strategiei de dezvoltare durabilă a securității sănătății în domeniul protecției vieții și sănătății cetățenilor.

Problema securității sănătății populației devine tot mai acută, sporind importanța socială și creșterea rolului acesteia în economia națională. Principalii factori care fac economia să crească sunt acumularea de capital fizic și uman, precum și procesul tehnologic. Sănătatea poate fi privită însă și ca o condiție care valorifică progresul tehnologic. [3]

Efectele economice directe ale stării sănătății sunt relativ ușor de intuit și sunt confirmate de rezultatele cercetării: indivizii care se bucură de o stare bună de sănătate creează costuri mai reduse ale serviciilor medicale și, în același timp, sunt mai productivi, învață mai ușor, sunt mai creativi și mai capabili să se adapteze rapid schimbărilor caracteristice unui mediu economic competitiv.

Există însă și o serie de efecte indirecte, care deși mai puțin vizibile, sunt totuși extrem de importante. În primul rând, o stare bună de sănătate favorizează economisirea. Indivizii cu o speranță de viață mai mare economisesc mai mult, economiile lor stimulând acumularea de capital și, implicit, creșterea economică. În al doilea rând, o sănătate bună justifică o investiție sporită în educație. Creșterea speranței de viață, precum și ameliorarea calității vieții fac să fie mai rentabilă investiția în educație, deoarece aceasta se amortizează pe o perioadă mai lungă de activitate. Un al treilea efect asupra creșterii economice este obținut prin reducerea nivelului fertilității. Creșterea șanselor de supraviețuire și a duratei de viață determină o rată a fertilității mai redusă, ceea ce se explică implicit printr-o creștere a PIB pe cap de locuitor. Nu în ultimul rând, o sănătate precară asociată cu o rată a mortalității ridicate influențează negativ atitudinea față de risc a oamenilor. Lorentzen et al. arată că există o corelație între rata ridicată a mortalității adulte și decizia de a fuma sau de a se angaja în activități care favorizează transmiterea SIDA. Astfel de comportamente riscante cresc și mai mult rata mortalității, de aceea societățile în care foarte puțini ajung să aibă o vârstă ridicată devin captive ale unui cerc vicios.

Sistemul sănătății din Republica Moldova demonstrează un profil epidemiologic ambiguu, care se caracterizează, pe de o parte, prin prezența bolilor caracteristice pentru țările în curs de dezvoltare, așa ca bolile infecțioase și parazitare, cele condiționate de epidemia HIV/SIDA și tuberculoză, iar pe de alta, de ofensiva bolilor cronice necontagioase specifice țărilor unde tranziția epidemiologică a ajuns la etape avansate, precum cancerul și bolile aparatului circulator. Ratele de prevalență pentru hipertensiune sunt în Republica Moldova mai înalte decât în Marea Britanie și în Statele Unite ale Americii. Un decalaj comparativ cu aceste două țări prezintă și diabetul. Doar la tumori maligne și, într-o măsură mai mică, la infarctul miocardic, Republica Moldova demonstrează rate de prevalență similare.

Chiar și fără a lua în considerație suferința umană asociată acestor boli, amploarea beneficiilor economice justifică adoptarea unor măsuri preventive suplimentare. Studiul realizat de Institutul Milken a estimat costurile economice care ar putea fi evitate prin prevenirea și tratarea mai eficientă a bolilor cronice. Măsurile avute în vedere includ un mai bun control al greutateii corporale, o alimentație mai adecvată, exerciții fizice, o incidență mai redusă a fumatului, o sporire a detectării timpurii a bolilor, o adoptare ceva mai rapidă a terapiilor îmbunătățite și a unor tratamente mai puțin invazive. Acest pachet de măsuri ar urma să conducă în perioada 2008-2023 la economisirea a 1,6 trilioane de dolari, reprezentând costurile directe de tratament asociate bolilor cronice. Beneficiile indirecte pentru aceeași perioadă au fost estimate la 6,9 trilioane de dolari [4].

În perioada crizelor, dezvoltarea unui asemenea potențial de economisire ar fi binevenit pentru orice buget de stat: măsuri relativ simple cu un impact considerabil. De ce astfel de măsuri nu sunt incluse însă în pachetele de redresare a finanțelor publice. Pentru că, dincolo de politicile de sănătate la nivel național sau chiar mondial, alegerea este una ce ține în principal de individ, necesitând modificarea comportamentului său.

Și aici ajungem la miezul problemei. În ciuda tuturor evidențelor, oamenii continuă să se angajeze în comportamente precum fumatul, consumul de alcool sau obezitate, comportamente care le reduc calitatea vieții și sunt, în plus, extrem de costisitoare pe termen lung.

Determinante sunt atitudinea față de risc (oamenii pricep diferit riscurile asociate obiceiurilor lor) și preferința temporală (evaluează diferit manifestarea în timp a consecințelor acestora). Ceea ce este caracteristic riscurilor legate de sănătate e timpul relativ lung între comportamentul efectiv, cum ar fi fumatul, și consecințele sale nedorite, de exemplu, cancerul la plămâni. Galizzi și Miraldo au realizat un proiect experimental în care au analizat relația dintre percepțiile individuale cu privire la risc și la

timp, pe de o parte, și obiceiurile legate de sănătate, pe de alta parte. În mod surprinzător, fumătorii nu s-au dovedit a fi neapărat mari iubitori de risc. Totuși, fumătorii, precum și cei cu obiceiuri alimentare nesănătoase s-au dovedit a fi mai nerăbdători: pentru ei, recompensele imediate erau mai importante decât costurile viitoare.

Realitatea relevă astăzi o diversitate de servicii publice complexe cu atribuții de organizare și asigurare a securității sănătății populației, datorată specificității domeniilor în care se înființează aceste tipuri de servicii, precum și multitudinii cerințelor colectivităților naționale și locale în ceea ce privește construcția, renovarea, menținerea securitatea sanatații populației.

Actualitatea temei de investigație se explică prin faptul că în cadrul studiului s-a efectuat o analiză amplă din punct de vedere științific a cadrului normativ ce reglementează relațiile sociale legate de organizarea și funcționarea autorităților publice care prestează servicii în domeniul sănătății populației, servicii de întreținere a personalului, servicii de reglementare și fluidizare etc., a diferitelor mecanisme și mijloace administrative a căror menire este organizarea și asigurarea securității sănătății populației. De asemenea, se demonstrează necesitatea unor modificări ale legislației care reglementează setul de relații sociale ce apar în procesul funcționării serviciilor publice abilitate cu organizarea și asigurarea securității sănătății populației și se propun soluții pentru soluționarea acestei probleme.

În articolul de față este dezbătută o problemă în premieră pentru Republica Moldova, deoarece până în prezent în țara noastră nu au fost realizate cercetări speciale și complexe privind activitatea autorităților publice în organizarea serviciilor publice responsabile de asigurarea securității sanatații populației. În acest context, prezenta lucrare constituie o încercare de a evidenția diferite aspecte specifice, în unele cazuri chiar contradictorii, ale reglementărilor juridice referitoare la rolul autorităților publice în organizarea securității sănătății populației, de a le da o evaluare teoretică și de a înainta propuneri de soluționare a acestora.

Pentru investigarea cu succes a temei propuse spre cercetare s-a pornit de la studierea și analiza detaliată a reglementărilor juridice și a problemelor legate de funcționarea autorităților administrației publice centrale și locale în domeniul organizării și asigurării securității sănătății populației. În acest sens, au fost studiate lucrări în domeniul dreptului administrativ și administrației publice scrise de autori din Republica Moldova și de peste hotare, care au abordat problemele de organizare și funcționare a serviciilor publice, evidențiind specificul și complexitatea serviciilor publice care organizează și asigură securitatea sănătății populației din țară, precum și bunele practici de peste hotare.

Studiul complex al problemelor ce țin de organizarea securității sănătății populației a scos în evidență neajunsurile existente în domeniul respectiv și a permis argumentarea necesității de a implementa politici de dezvoltare a sănătății de a organiza și de a asigura securitatea, de a delimita clar componentele sănătății populației, tendințele diferitelor autorități publice, precum și de a crește capacitatea autorităților publice în dezvoltarea unor servicii publice eficiente de o importanță vitală pentru societate.

Scopul principal constă în identificarea și analiza problemelor complexe de ordin teoretic și practic, în studierea legislației și practicii naționale și a altor țări privind specificul organizării și funcționării autorităților publice în asigurarea securității sănătății populației. Pentru efectuarea cu succes a investigației științifice, au fost stabilite următoarele obiective:

1. Studierea complexă a sistemului autorităților administrației publice responsabile de organizarea și asigurarea securității sănătății populației, precum și a nivelului de corespundere a acestui sistem cu standardele europene.
2. Analiza securității sănătății populației ca parte componentă a securității naționale.
3. Investigarea științifică a problemelor legate de desconcentrarea și descentralizarea serviciilor publice ale autorităților administrației publice centrale și locale în domeniul organizării și asigurării securității sănătății populației.

4. Argumentarea necesității unei reglementări unitare a modului de organizare și funcționare a sistemului serviciilor publice în domeniul organizării și asigurării securității sănătății populației.

5. Identificarea criteriilor de delimitare a competențelor între autoritățile publice în domeniul organizării și asigurării securității sănătății populației.

6. Analiza factorilor determinanți în asigurarea securității sănătății populației.

7. Analiza responsabilității participanților la procesul asigurării securității sănătății populației.

Baza empirică a investigației este reprezentată de cadrul legislativ al Republicii Moldova care reglementează diferite aspecte legate de organizarea securității sănătății populației, precum și de documentele internaționale din acest domeniu. În cercetările privind rolul autorităților publice în organizarea securității sănătății populației, am considerat drept punct de plecare și temei de referință principiile și dispozițiile relevante consfințite în legislația Republicii Moldova și în legislația mai multor state europene privind organizarea și asigurarea securității sănătății populației. Cercetarea problemei în cauză se fundamentează pe studierea materialului doctrinar-teoretic, normativ și practic în domeniu.

Pentru tema investigației au fost folosite metode de studiu sistemic, analiza comparativă, care se bazează pe metode de investigare ca: formal-juridice, economico-judiciare, comparativ-judiciare, istorico-medicale și logice.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute constau în modalitatea de abordare a aspectelor care țin de organizarea securității sănătății populației, în conținutul lor inedit, a căror esență se exprimă, în fond, prin concluziile și propunerile de lege. Elementele de noutate sunt concretizate în următoarele aspecte fundamentale:

1. Conținând o analiză științifică complexă a sistemului de administrație publică, a principiilor și regulilor care stau la baza organizării și funcționării autorităților publice la nivel central și local, investigația vine să contureze cele mai generale idei, ipoteze și concepte doctrinare conținute în reglementările naționale și ale altor țări privind specificul organizării și funcționării autorităților publice în ceea ce privește asigurarea securității sănătății populației, în contextul prestării unor servicii publice de calitate în domeniul sănătății populației, creșterii disciplinei privind ocrotirea sănătății populației și sporirea natalității ce au consecințe grave.

2. Pentru o argumentare științifică convingătoare au fost analizate diferite acte naționale și internaționale din domeniul securității sănătății populației, relevând necesitatea adaptării cadrului legislativ din Republica Moldova la standardele europene, precum și practicile pozitive din diferite țări privind organizarea și funcționarea autorităților publice în domeniul asigurării securității sănătății populației și colaborarea lor cu societatea civilă. Sunt înaintate soluții concrete de îmbunătățire a situației din domeniul securității sănătății populației, inclusiv prin propuneri de lege.

3. Se argumentează că securitatea sănătății populației reprezintă o problemă de importanță națională și este unul dintre elementele securității naționale. Se demonstrează că asigurarea securității circulației rutiere a devenit o problemă de primă importanță, care poate avea un impact negativ asupra securității Republicii Moldova sub aspect economic, social și al sănătății populației țării.

4. Securitatea sănătății populației se compune din mai multe elemente, cum ar fi: existența unor rețele extinse de centre medicale, bine dotate, calitatea pregătirii cadrelor sanitare, reglementările legislației în vigoare din acest domeniu și evident, calitățile profesionale și morale ale agenților de sănătății. Pentru a obține rezultate vizibile în organizarea securității sănătății populației, se propune efectuarea unui complex de măsuri cu caracter organizatoric, educativ, tehnic, legislativ etc.

5. Se argumentează și se demonstrează faptul că securitatea sănătății populației depinde de calitatea serviciilor publice organizate la nivel central sau local, respectiv de către autoritățile publice centrale sau locale competente. În lucrare se demons-

trează că la nivel național și local nu există o delimitare clară a competențelor și responsabilităților atribuite serviciilor publice în ceea ce privește organizarea securității sănătății populației.

6. Prin cifre, argumente, analize s-a demonstrat că infrastructura sănătății Republicii Moldova este într-o stare deplorabilă, situație caracteristică pentru întregul teritoriu al țării, iar economia țării este în continuă pierdere din cauza organizării ineficiente a sănătății populației și calității. Se demonstrează prin exemple că situația creată este rezultatul unor politici ineficiente în domeniul întreținerii sectorului sănătății populației, care niciodată nu a acoperit necesitățile reale de întreținere, precum și al managementului deficient al acestui fond.

7. A fost analizat cadrul legislativ privind răspunderea juridică în domeniul securității sănătății populației. Au fost studiate categoriile de contravenții și sancțiuni contravenționale în domeniul securității sănătății populației, în conformitate cu prevederile Codului contravențional al Republicii Moldova și au fost identificate unele imperfecțiuni în aplicarea Legii contravenționale.

Semnificația teoretică va contribui la o mai bună cunoaștere a sistemului de autorități publice împuternicite să asigure securitatea sănătății populației, precum și a interacțiunii dintre ele. Lucrarea va permite celor preocupați de studierea problemelor privind organizarea și asigurarea securității sănătății populației să înțeleagă mai bine principiile și regulile de organizare și funcționare a serviciilor publice respective din Republica Moldova.

Valoarea aplicativă a lucrării cuprinde următoarele aspecte: doctrinar-teoretic, normativ-legislativ și juridico-didactic.

În plan doctrinar-teoretic, se fundamentează și se demonstrează că funcțiile statului privind organizarea și asigurarea securității sănătății populației sunt realizate prin intermediul serviciilor publice din cadrul administrației publice centrale de specialitate și administrației publice locale.

În plan normativ-legislativ, se analizează situația actuală a prevederilor legislației naționale, precum și altor state europene și se propun recomandări științifice pentru îmbunătățirea stării de lucruri în domeniul organizării securității sănătății populației.

În plan juridico-didactic, considerăm că analiza comparată privind sistemul autorităților publice în organizarea securității sănătății populației va fi de un real folos în procesul științifico-didactic.

Lucrarea va permite funcționarilor publici din autoritățile publice centrale și locale să cunoască mai bine multiplele probleme teoretice și practice privind organizarea și funcționarea autorităților publice și respectiv a serviciilor publice, în organizarea și asigurarea securității sănătății populației.

Bibliografie:

1. Roșca (Dușcov) R. Securitatea sănătății populației sub aspectul economico-financiar. Tezele conferinței științifice a studenților și masteranzilor "Viitorul începe acum", Editia I, Univ. AȘM., Chișinău, 19 aprilie 2011, 45-46 p.
2. Roșca P. Previțiunea dezvoltării socioeconomice în condițiile de piață (metodologie, principii, experiență mondială). Monografie. Chișinău, 2000. -264 p
3. Roșca P. Strategii și politici regionale de dezvoltare socio-economică (experiență mondială). Materiale de conferinței din mai 2006 "Spiri-Haret", 148-152 p.
4. www. Ministerul Sănătății.md

Recenzent: Alexandru GRIBINCEA, dr. hab., prof. univ., ULIM

III. RECENZII, PREZENTĂRI DE CĂRȚI

Monografia ”Eficientizarea comerțului exterior al Republicii Moldova”.

-Chișinău: ULIM: Tip. Print-Caro, 2012. -320 p. Autor **Ilian GALBEN**.

Redactor responsabil: **Petru ROȘCA**.

Recent a văzut lumina tiparului Editurii Universității Libere Internaționale din Moldova monografia intitulată „**Eficientizarea comerțului exterior al Republicii Moldova**”, autor: **Ilian GALBEN**. Redactor responsabil: **Petru ROȘCA**.

Lucrarea reprezintă o abordare nouă a conceptelor fundamentale privind diverse aspecte ale metodologiei evoluării eficienței relațiilor comerciale între state, evidențierea și punerea în aplicare a principalelor rezerve de creștere a competitivității mărfurilor și serviciilor și sporire a volumului lor de export.

Actualitatea temei investigate constă în rolul pe care îl are comerțul exterior în dezvoltarea relațiilor economice între state. Investigațiile

efectuate de către autor confirmă actualitatea temei de cercetare abordată și determină necesitatea elaborării unor aspecte teoretico-metodologice și aplicative, argumentarea unor propuneri concrete în contextul sporirii eficacității economice a comerțului exterior în Republica Moldova.

Scopul cercetării îl constituie identificarea căilor de sporire a eficienței economice a relațiilor comerciale externe ale Republicii Moldova și elaborarea recomandărilor teoretico-practice privind dezvoltarea de mai departe a comerțului exterior al țării și sporirea eficienței lui.

În lucrare este studiată literatura economică de specialitate, sistemul legislativ național și internațional care reglementează activitatea în domeniu, site-urile specializate; sunt analizate datele statistice despre evoluția comerțului exterior al țării în ultimul deceniu, rapoartele unor organisme europene internaționale și altor materiale care țin de obiectul cercetării.

Lucrarea are o structură bine determinată care include: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie și anexe. În capitolul întâi, „*Aspecte teoretico – metodologice privind comerțul internațional și eficiența acestuia*”, sunt studiate principalele concepte teoretico–metodologice ale comerțului internațional; politicile comerciale contemporane; evoluția comerțului internațional în ultimile decenii. Un compartiment aparte îl constituie studierea teoriilor cu privire la eficiența comerțului exterior. În *capitolul al doilea – „Evoluția nivelului de dezvoltare și eficiența a comerțului exterior al Republicii Moldova”*, se studiază metodologia eficienței economice a comerțului exterior; dinamica volumului și structurii comerțului exterior al republicii în anii 2000-2010; fluxurile comerțului exterior al Moldovei cu țările UE, CSI și alte țări; balanța de plăți și balanța comercială a republicii în ultimii ani. În final se încearcă formularea unor principii de eficientizare a comerțului exterior al Republicii Moldova. În *capitolul al treilea sunt argumentate unele direcții de sporire a eficacității comerțului exterior ale republicii*: climatul investițional și promovarea exportului; inovarea cercetarea – ca

factori ai sporirii competitivității produselor pe piața internațională; perfecționarea calității produselor și a marketingului – premise de sporire a exportului de mărfuri și servicii; aplicarea metodelor economico-matematice pentru argumentarea științifică a deciziilor în activitatea economică externă; unele aspecte ale comerțului exterior în condițiile crizei economice mondiale etc. Lucrarea conține un bogat material analitic, prezentat în 20 de anexe, cu privire la evoluția comerțului internațional, inclusiv a comerțului exterior al Moldovei și eficiența economică a acestuia.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării rezidă din faptul că raționamentele utilizate pot contribui la dezvoltarea metodologiei aprecierii eficacității economice a relațiilor comerciale externe. Lucrarea include concluzii și propuneri constructive care pot fi utile pentru argumentarea măsurilor de ameliorare a activităților în domeniul relațiilor economice externe la micro- și macronivel și în special la sporirea eficienței comerțului exterior al țării.

Rezultatele științifice ale lucrării pot fi puse la baza unor acțiuni ale organelor de decizie din țară, având scopul de a contribui la perfecționarea metodologiei și practicii eficientizării comerțului exterior, de asemenea, la pregătirea cadrelor de înaltă calificare, capabile să soluționeze cu succes problemele cu care se confruntă economia națională, îndeosebi, în activitatea economică externă.

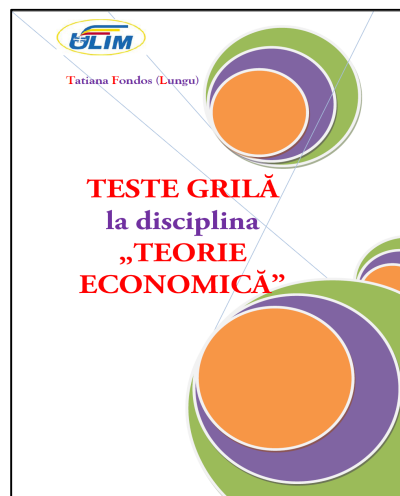
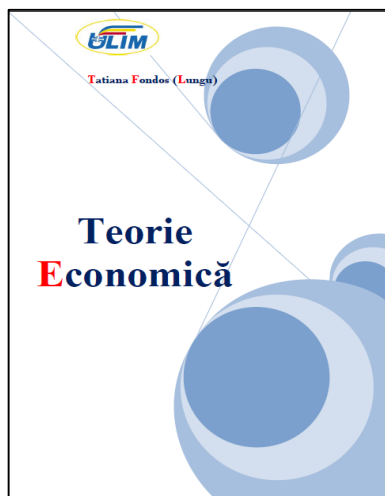
Lucrarea este scrisă într-un limbaj de specialitate modern și accesibil, ideile sunt expuse concret și laconic, exprimă esențialul problemelor studiate, ceea ce denotă nivelul înalt teoretic și valoarea practică a investigațiilor efectuate. Ea prezintă un aport științific adus teoreticienilor și practicilor, prezintă interes pentru instituțiile de cercetări științifice, doctoranzi, masteranți, de asemenea, poate servi un bun suport teoretico-metodologic în procesul de instruire a cadrelor în instituțiile de învățământ.

Nicolae ȚĂU, dr. hab., prof. univ., prorector ULIM ,
Boris CHISTRUGA, dr. hab., prof. univ., șef catedră
Relații Economice Internaționale, ASEM

Tatiana Fondos (Lungu):

Teorie economică. Ghid didactic. Chișinău: ULIM, 2012. 177 p.

Teste Grilă la disciplina „Teorie Economică”. Chișinău: ULIM, 2012. 47 p.

Recent a văzut lumina tiparului la Universitatea Liberă Internațională din Moldova **Ghidul didactic la disciplina „Teorie economică” și Teste grilă la disciplina „Teorie Economică”,** autor Tatiana Fondos (Lungu).

Ghidul didactic își propune să explice în mod aprofundat conținutul și importanța noțiunilor (conceptelor) de bază cu care operează știința economică, noțiuni prin care se desemnează și se reprezintă relațiile și raporturile în viața economică reală, fenomene și procese care țin de asigurarea bunurilor necesare oamenilor și societății.

Un obiectiv esențial al acestui ghid îl constituie explicarea modului în care se desfășoară procesele economice fundamentale care alcătuiesc viața economică – producția, repartiția, schimbul, consumul, legile și principiile economiei de piață contemporane, esența și logica „mecanismului” după care se derulează viața economică în condițiile acestui tip de economie.

Ghidul urmărește o anumită ordine care are în prim-plan probleme cu caracter general: formarea și dezvoltarea științei economice; bazele generale ale economiei ca sistem real; sistemele și formele de economie; combinarea factorilor de producție și eficiența economică. Cea mai mare parte a îndrumarului este consacrată teoriei și practicii economiei de piață, îndeosebi legilor și mecanismului acesteia, precum și a principalelor forme de piață în economiile contemporane. Ultimele capitole sunt destinate a-i iniția pe studenți în cele mai importante probleme ale macroeconomiei și în cele legate de piața mondială și mai ales de integrarea economică și globalizare ca două procese majore ale economiei mondiale contemporane.

Teste grilă a fost elaborată, respectând structura generală a ghidului didactic „Teorie economică”, precum și programa analitică la disciplina dată și este destinată studenților ce studiază disciplina „Teorie economică”.

Lucrarea se dorește a fi un instrument de lucru deosebit de util pentru studenți precum și pentru toți cei interesați de problemele teoretice gnoseologice și praxiologice.

Testele își propun să faciliteze evaluarea nivelului de pregătire a studenților, precum și dezvoltarea capacităților de gândire economică alor pentru găsirea soluțiilor la diversele probleme specifice economiei de piață.

Petru ROȘCA, dr. hab., prof. univ. ULIM

Alexandru Stratan, Tatiana Fondos (Lungu)
Investițiile străine în contextul politicilor economice
Manual. Chișinău: ULIM, 2011. 165 p.

Lucrarea de față are un șir de priorități, o atenție deosebită fiind acordată rolului investițiilor în contextul politicilor agricole.

Obiectul de studiu al manualului nu este economia de piață de tip clasic, ci economia mixtă, care practic există în prezent în toate țările lumii, economie în care se îmbină în mod organic sectorul privat cu cel public, mecanismele pieței cu rolul statului. Epoca economiilor naționale rămâne în urmă. Astăzi, mai cu seamă în cazul țărilor mici, „internaționalul” comandă, iar „naționalul” îndeplinește. Cu alte cuvinte, în asigurarea dezvoltării economice, rolul factorilor externi devine treptat decisiv.

Anume de aceea, o atenție deosebită în lucrare este acordată analizei investițiilor în

activitatea investițională.

Prin problematica sa amplă și complexă, manualul își propune să deschidă larg orizontul de cunoaștere al studenților economiști asupra problemelor și fenomenelor din economie aferente investițiilor străine, abordată ca un sistem complex de actori economici și relații specifice între aceștia, interacțiuni internaționale, transnaționale și globale.

Lucrarea își propune să formeze studenții în spiritul respectării și înțelegerii adevărului, să le dezvolte capacitatea de a analiza corect și nuanțat fenomenele economice, de a înțelege logica internă de producere și derulare a acestora, într-o perspectivă multidimensională.

Sintetic, manualul are scopul de a oferi studenților un fundament solid de cunoștințe, pe care aceștia să adauge alte noi cunoștințe sau să le adâncească pe cele primite, iar, ulterior, să le folosească în activitatea lor practică, de specialiști în relații economice internaționale.

Aceste studii sunt semnificative, avantajos pentru studenți care le vor studia și le vor aplica în viață, ceea ce va face posibilă prosperarea economiei Republicii Moldova și a stopării migrării populației active.

Natalia BURLACU, dr. hab., prof. univ.,
șef catedră BA, REI și Turism, ULIM

IV. JUBILEE

NATALIA BURLACU - LA 60 ANI

Natalia Ilie BURLACU, doctor habilitat în economie, profesor universitar, este o personalitate bine cunoscută în Republica Moldova. Dumneai este nu numai un economist de înaltă calificare și specialist cu renume, în domeniul managementului cu renume, dar și un profesor-pedagog talentat care își aduce marele aport la pregătirea multor generații de economiști în instituțiile de învățământ superior din țară. Actualmente doamna Natalia BURLACU este șef Catedră Business și Administrare, Relații economice internaționale, Turism din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova.

Natalia BURLACU s-a născut la 12 iunie 1952 în satul Sculeni, raionul Ungheni. După absolvirea școlii medii din satul natal în 1969. Dumneai urmează studiile în una din cele mai prestigioase instituții superioare din fosta URSS - Universitatea de Stat «M.V. Lomonosov» din Moscova, Facultatea Economie, specialitatea - economia politică. Doctorantura o face în cadrul Universității de Stat «M.V. Lomonosov», susținând în anul 1982 teza de doctor în economie cu tema "Проблемы управления в международных хозяйственных объединениях стран - членов СЭВ".

Activitatea profesională a savantului **Natalia BURLACU** vorbește de la sine. După absolvirea universității, reîntorcându-se la Chișinău, timp de 16 ani (1974-1990), activează la Institutul de Arte în calitate de lector superior, conferențiar universitar, iar din 1990 până în 1996 - conferențiar, profesor universitar, șef Catedră Management la Academia de Studii Economice din Moldova.

În 1997 doamna Natalia BURLACU a susținut teza de doctor habilitat cu tema "Problemele adaptării metodologiei de gestiune managerială în perioada de tranziție la economia de piață", iar în 1998 i s-a conferit titlul didactic de profesor universitar. Dumneai îmbină fructuos activitatea didactico-pedagogică cu cercetările științifice. Este participantă la mai multe congrese, simpozioane, conferințe științifice naționale și internaționale de specialitate, este redactor științific al mai multor culegeri de rezumate de specialitate.

În septembrie 2006 Natalia BURLACU a acceptat invitația Rectoratului Universității Libere Internaționale din Moldova de a ocupa funcția de șef Catedră Management și Marketing.

Îmbinarea abilităților științifice, didactice și umane, disponibilitatea sufletească de a încuraja performanța i-au asigurat profesoarei universitare Natalia BURLACU stima, respectul și dragostea colegilor și studenților. Domnia sa deja zeci de ani se află în aulele studențești, împărtășind cunoștințele sale în domeniul managementului viitorilor specialiști.

Colegii o cunosc pe doamna Natalia BURLACU nu numai ca pedagog-savant, cercetător științific, dar și ca mamă a doi copii, doctor în economie Andrei Poloz și fiica Irina Poloz.

Domnia sa din anul 2007 paralel cu funcția de șef Catedra, este redactor-șef al revistei științifice "Studii Economice", ULIM. E menționat că pe parcursul

activității, de sub condeul dnei BURLACU au apărut peste 115 lucrări științifice, din care 3 monografii, 2 broșuri, peste 100 articole științifice, printre ele:

Management. Ch.: ASEM, este coautori., 2000, 59 c.a.; *Comunicarea managerială*. Monografie, Cu coautori. Ch.: Ed. Grafema-Libris, 2003, 191 p.; *note de curs: Management comparat*, Ch.: ASEM, 1995, 10 c.a.; Monografia Managementul anticriză, cu coautori, 2012; Monografia Viabilitatea întreprinderii prin managementul anticriză, cu coautori, 2012.

Doamna **Natalia BURLACU** este conducătorul Seminarului științific de profil la specialitatea 08.00.05 - Economie și management în ramura și domeniu de activitate, Președinte al Consiliului științific Specializat pentru susținerea tezelor de doctor și doctor habilitat în economie la această specialitate în cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova, contribuind la pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare. Dumneaei se bucura și de rezultatele celor 22 de doctoranzi susținuți din țară și de peste hotare care activează în diferite domenii ale economiei țării.

Cu prilejul frumoasei aniversări îi dorim profesoarei universitare, doctorului habilitat în economie Natalia BURLACU multă sănătate, bucurie în familie și noi succese în munca nobile de savant și pedagog.

Colectivul profesoral al Facultății Științe Economice, ULIM
Colegiul de redacție al revistei „ Studii Economice ”, ULIM
Petru ROȘCA, doctor habilitat în economie, profesor universitar, ULIM

Omagiu la aniversarea a 80 de ani a profesorului Petru ROȘCA

S-au împlinit 80 de ani de la nașterea celui care s-a dedicat cu trup și suflet științelor economice. Profesorul și savantul **Petru ROȘCA** îmbrățișează o experiență profesională de peste 60 de ani pe care și astăzi o dăruie studenților și doctoranzilor.

Petru ROȘCA s-a născut la 8 iulie 1932 în comuna Țânțăreni, județul Orhei, Republica Moldova. De la elevul Petru Roșca până la savantul-economist Petru ROȘCA s-a ajuns printr-o muncă asiduă și multe sacrificii.

Perseverența și profesionalismul și-au lăsat amprenta asupra carierei profesionale: vicedirector al întreprinderii, șef de sector la Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Planificării, vicedirector al Departamentului de Analize și Prognozare Macroeconomică, consilier de stat, șef catedră Economie și REI și nu în ultimul rând profesor universitar – sunt doar unele dintre funcțiile deținute de multstimatul Petru ROȘCA.

În cariera sa universitară, doctorul habilitat, profesorul universitar dl ROȘCA excelează în multe domenii de activitate didactică și cercetare științifică, în formarea de competențe, în instruirea viitorilor specialiști cu studii superioare și doctoranzi. Astfel, dumnealui este președinte al Consiliilor Științifice pentru susținerea tezelor de doctor și doctori habilitați, președinte al Seminarului Științific de Profil și membru al altor seminare științifice, având în palmaresul său peste o duzină și jumătate de doctoranzi susținuți. Este conducător al tezelor de licență, masterat, redactor științific al Analelor ULIM, seria Economie, autor al mai multor lucrări de specialitate.

Pentru dl ROȘCA fiecare act de instruire reprezintă un prilej plăcut de manifestare în domeniul științei, un act de cultură care invită la mobilizare, participând activ la conferințe și simpozioane, foruri, seminare științifice la nivel republican, regional și internațional, fiind prezent la peste 50 de evenimente științifice.

În activitatea științifică se înscriu peste 240 lucrări de referință, în registrul său tematic figurând dezvoltarea economică durabilă, relațiile economice internaționale, migrația forței de muncă și altele, cum ar fi: „Comerțul cu produse petroliere pe plan mondial” (implicații pentru Republica Moldova). Chișinău: Elena, V.I., 2008; Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Edificarea societății moderne: probleme și soluții”. Chișinău, 2009; Galben I. „Eficientizarea comerțului exterior al Republicii Moldova”. Chișinău: ULIM, 2012; „Analele ULIM. Seria Economie” (anii 2000-2012). Chișinău: ULIM. Se ocupă de activitatea în colegii de redacție: revista științifică „Studii economice” (din 2007), ULIM; Analele Universității „Spiru Haret”. Seria Economie (din 2006), București; multiple culegeri de materiale ale simpozioanelor și conferințelor științifice internaționale din țară și de peste hotare.

Preocupat în permanență de căutarea profunzimii științifice pentru a construi diferite formule de redresare economico-socială a societății, are puterea de a polemiza cu propria sa creație, fiind autor a mai multor manuale care vin să susțină

tânăra generație de economiști. Astfel, în 1997 a ieșit de sub tipar manualul „Economia generală”, în 1998 – manualul „Previziunea economică”, în 2004 – „Economia întreprinderii”, iar în 2005 – „Relații economice internaționale”.

Domnul Petru ROȘCA a fost înzestrat cu o personalitate puternică. Pasiunea pentru economie, atenția la detalii, claritatea și nuanța actului de instruire, spațiul său analitic, preocuparea și rigurozitatea didactico-științifică, dar și abilitatea de a oferi tinerilor acele libertăți și îndemnuri necesare studiului și creației i-au adus mai multe diplome, medalii și cele mai distincte ordine de stat.

Nu în zădar studenții și colegii îl admiră pe dl **Petru ROȘCA**, vivace și activ în toate domeniile și împrejurările – în muncă fizică, intelectuală, științifică și pedagogică. Nisipul se scurge în clepsidra timpului, anii trec, se perindă multiple generații sorbind din energia și cunoștințele savantului și profesorului, însă dl Petru ROȘCA se dăruie cu același entuziasm, cu aceeași pasiune.

Îi mulțumim și îi suntem recunoscători pentru abnegația și perseverența sa. Suntem bucuroși a fi contemporani cu acest Om, savant, că avem onoarea să activăm alături de dumnealui.

Colectivul profesoral al Facultății Științe Economie, ULIM
Colegiul de redacție al Analelor ULIM, seria „ Economie ”
Alexandru GRIBINCEA, doctor habilitat în economie,
profesor universitar, ULIM